

რამაზ კვარაცხელია

**ყაჩაღობასთან ბრძოლა
და
მისი პრაქტიკული
მნიშვნელობა**

საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკის
ანალიზი და კომენტარი

თბილისი 2006

წინამდებარე ნაშრომში განხილულია სისხლის სამართლის ერთ-ერთი მიმე დანაშაული - ყაჩაღობა.

ნაშრომში ყაჩაღობა განხილულია კომპლექსურად- სისხლისსამართლებრივად, კრიმინოლოგიურად, კრიმინალისტიკურად და მასში ასევე საუბარია სისხლის საპროცესო სამართლის საჭიროებასა და მნიშვნელობაზე.

ნაშრომი წარმოადგენს ყაჩაღობის კვალიფიკაციის პრობლემების განხილვისა და მისი პრაქტიკული მნიშვნელობის გაანალიზების შედეგს.

ნაშრომი განკუთვნილია შინაგან საქმეთა, პროკურატურის, სასამართლოს მუშაკების, უმაღლესი სასწავლებლის პედაგოგებისა და სტუდენტებისათვის. ის ასევე ხელს შეუწყობს ყაჩაღობის სისხლისსამართლებრივი დახასიათებით დაინტერესებულ ყველა პირს.

რედაქტორები: იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
ალექსანდრე კვაშილავა
იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, აკაკი
წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
სამართლის დეპარტამენტის პროფესორი
ომარ მინდაძე

რეცენზენტები: იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
გივი ლობჯანიძე
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
სამართლის დეპარტამენტის ასოცირებული
პროფესორი
ირაკლი შენგელია



გამომცემელი: იურიდიული ფირმა
“ბონა კაუზა”

ს ა რ ჩ ე ვ ი

რედაქტორებისაგან.....	4
შესავალი.....	6
თავი I. ყაჩაღური თავდასხმის კრიმინალისტიკური დახასიათება.....	14
თავი II. ყაჩაღობის ცნება და მისი სისხლისსამართლებრივი დახასიათება.....	25
§1. ყაჩაღობის ცნება.....	25
ა) ყაჩაღური თავდასხმის ცნება.....	25
ბ) სხვისი ნივთის დაუფლების ცნება.....	31
გ). მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების ცნება.....	43
დ). ფსიქიკური ძალადობისა და უვარგისი იარაღით თავდასხმის კვალიფიკაციის პრობლემები.....	50
ე). ფიზიკური ძალადობა ყაჩაღობისას.....	73
ე). პასუხისმგებლობა ყაჩაღობის მომზადებისა და მისი ჩადენის „მცდელობისათვის“.....	82
§2. ყაჩაღობის სუბიექტი და ყაჩაღის პიროვნება.....	89
ა). ყაჩაღობის სუბიექტი.....	89
ბ). ყაჩაღის პიროვნება.....	93
§3. ყაჩაღობის სუბიექტური მხარე.....	97
§4. ყაჩაღობის ობიექტი.....	107
§5. ყაჩაღობის ობიექტური მხარე.....	121
თავი III. ყაჩაღური თავდასხმის ღრუს ჩადენილი მკვლელობისა და ანბარებით მკვლელობის სისხლისსამართლებრივი დახასიათება და მათი კვალიფიკაციის პრობლემები.....	124
თავი IV. დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნება და მისი მნიშვნელობა კანონიერების განმტკიცების საქმეში.....	139
§1. ყაჩაღობის მაკვალიფიცირებაელი ნიშნები.....	159
ა). ყაჩაღობა ჩადენილი ჯგუფურად და ორგანიზებული ჯგუფის მიერ.....	159
ბ) ყაჩაღობა ჩადენილი არაერთგზის.....	190
გ). ყაჩაღობა ჩადენილი ბინაში, სადგომში ან სხვა საცავში უკანონო შეღწევით.....	193
დ). ყაჩაღობა ჩადენილი დიდი ოდენობით ნივთის დაუფლების მიზნით.....	195
ე). ყაჩაღობა ჩადენილი იმის მიერ, ვინც ორჯერ ან მეტჯერ იყო ნასამართლელი სხვისი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრებისათვის ან გამოძალვისათვის.....	196
გამოყენებული ლიტერატურა.....	197

რედაქტორებისათვის

წინამდებარე ნაშრომი წარმოადგენს ავტორის მიერ დიდი რაოდენობით სისხლის სამართლის საქმეების შესწავლის, გაანალიზებისა და ავტორისეული დასკვნების გაკეთების შედეგს. ავტორს ყაჩაღობისა და მისი მაკვალიფიცირებული ნიშნების შესწავლის მიზნით გაანალიზებული აქვს მრავალი ავტორის მოსაზრებები და დასკვნები, გამოყენებული აქვს, როგორც საქართველოს ასევე საქართველოს ფარგლებს გარეთ გამოცემული სისხლისსამართლებრივი ლიტერატურა. ამ ნაშრომის ავტორი ზოგიერთი ავტორის მოსაზრებას ზოგიერთ ნაწილში ეთანხმება, ზოგიერთში არ ეთანხმება.

ავტორს დაბეჯითებით და დამაჯერებლად აქვს დასაბუთებული ის თუ რატომ იმსახურებს მხარდაჭერას ზოგიერთ საკითხში ზოგიერთი ავტორის აზრი და პირიქით, რატომ არ იმსახურებს მხარდაჭერას ზოგიერთი ავტორის აზრი. ნაშრომში, რა თქმა უნდა, დომინირებს ავტორისეული მოსაზრებები და დასკვნები. ამასთან ნაშრომის დადებითად შეფასების საფუძველს იძლევა ისიც, რომ ავტორს პრობლემა განხილული აქვს არა მხოლოდ სისხლისსამართლებრივად, არამედ საჭიროებისამებრ კომპლექსურად – კრიმინოლოგიურად, კრიმინალისტიკურად და აგრეთვე ძალიან მოხერხებულად და უნარიანად იყენებს სისხლის საპროცესო სამართლის საჭიროებასაც მაშინ, როდესაც ამტკიცებს რა შემთხვევაში რა უნდა იყოს დადასტურებული ყაჩაღობის ცალკეული მაკვალიფიცირებული ნიშნის გამოყენებისას.

ნაშრომში ცალ-ცალკეა განხილული ყაჩაღობის, ყაჩაღური თავდასხმის, სხვისი ნივთის დაუფლების და სხვისი ნივთის მისაკუთრების ცნებები. განხილულია ფსიქიკური ძალადობისა და უვარგისი იარაღით თავდასხმის კვალიფიკაციის პრობლემები, ფიზიკური ძალადობა, პასუხისმგებლობა ყაჩაღობის მომზადებისა და მისი ჩადენის “მცდელობისათვის”, ყაჩაღობის სუბიექტი და ყაჩაღის პიროვნება, ყაჩაღობის სუბიექტური და ობიექტური მხარეები, ყაჩაღობის ობიექტი და საგანი, მკვლელობა ყაჩაღობასთან დაკავშირებით, დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნება და ყაჩაღობის ყველა მაკვალიფიცირებული ნიშანი. გაკეთებული დასკვნები სწორად მიგვაჩინია.

ნაშრომი, ჩვენი აზრით, ხელს შეუწყობს სამართალგამოყენებით ორგანოების მუშაკებს პრაქტიკულ საქმიანობაში, მეცნიერ მუშაკებს, იურიდიული სასწავლებლების პედაგოგებს, სტუდენტებს და ყაჩაღობის იურიდიული დახასიათებით დაინტერესებულ ყველა პირს.

ყურადღებას იმსახურებს ის, რომ ეს ნაშრომი ავტორის მიერ დაწერილია სტუდენტობის დროს და ამასთან მას კიდევ ერთი წიგნი აქვს გამოცემული.

სამართლიან შენიშვნებს ავტორი და რედაქტორები დიდი კმაყოფილებით მიიღებენ. ასევე ვითვალისწინებთ, რომ ნაშრომის შეფასება დამოკიდებულია არა მარტო მის ხარისხზე და ღირებულებაზე, არამედ შემფასებლის შესაძლებლობასა და მის განწყობაზეც.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ყაჩაღობის ჩადენისათვის. ყაჩაღობა საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შორის ერთ-ერთი მძიმე დანაშაულია და შესაბამისად მისი გამოძიება ძალიან რთულია. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის თანახმად ყაჩაღობა არის თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ჩადენილი ადამიანის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის მუქარით და ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან შვიდ წლამდე.

სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის I და II ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება (ყაჩაღობა) განეკუთვნება მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას, ამიტომ სისხლის სამართლის კოდექსით ისჯება მხოლოდ მისი ჩადენა, რაც შეეხება მომზადებას პირველი და მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ყაჩაღობის მომზადებისათვის პირს პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება. მცდელობა კი საერთოდ შეუძლებელია ყაჩაღობის დროს.

რაც შეეხება, სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილს. იქ ჩამოყალიბებულია ისეთი დამამძიმებელი გარემოებები როგორიცაა: ყაჩაღობის ჩადენა ა) სადგომში ან სხვა საცავში უკანონო შეღწევით; ბ) ყაჩაღობის ჩადენა ჯგუფურად; და ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ექვსიდან ცხრა წლამდე.

სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის III ნაწილში არის შემდეგი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები: ყაჩაღობის ჩადენა ა) არაერთგზის; ბ) ბინაში უკანონო შეღწევით; გ) დიდი ოდენობით ნივთის დაუფლების მიზნით; აღნიშნული ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თორმეტ წლამდე.

სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლს გააჩნია ასევე IV ნაწილი, სადაც ჩამოთვლილია შემდეგი დამამძიმებელი გარემოებები: ყაჩაღობის ჩადენა ა) ორგანიზებული ჯგუფის მიერ; ბ) იმის მიერ, ვინც ორჯერ ან მეტჯერ იყო ნასამართლეთი სხვისი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების

სათვის ან გამოძალვისათვის; ამ ნაწილში გათვალისწინებული ქმედებები ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თერთმეტიდან თხუთმეტ წლამდე. ესე იგი სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის III, IV ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება განეკუთვნება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას და ისჯება მისი, როგორც ჩადენა, ასევე მომზადება.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის IV ნაწილმა გაითვალისწინა ისეთი მაკვალიფიცირებული ნიშანი, როგორიცაა ყაჩაღობის ჩადენა ორგანიზებული ჯგუფის მიერ, მაგრამ ჩვენი აზრით, დასამატებელია კიდევ ორი ნიშანი: ყაჩაღობის ჩადენა სხეულის მძიმე დაზიანებით და წინასწარ შეთანხმებით ჯგუფის მიერ ასევე ყაჩაღობის ჩადენა იარაღის ან სხვა საგნის გამოყენებით და სხვა.

რაც შეეხება ყაჩაღობის ობიექტს. ყაჩაღობა ორ ობიექტიანი დანაშაულია. მისი ობიექტი არის საკუთრება და ჯანმრთელობა, მაგრამ მათ შორის უპირატესობა ენიჭება საკუთრებას, ვინაიდან ყაჩაღობა არის საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული. ამასთან უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ყაჩაღობის ორივე ობიექტი გვარეობითია.

რიგი ავტორების მიერ საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა, როგორც უშუალო, ასევე გვარეობით ობიექტად სახელდება საკუთრება, რაც გარკვეულ გაუგებრობას იწვევს, რადგან ამ შეხედულებიდან ლოგიკურად გამომდინარეობს აზრი იმის შესახებ, რომ საქმე გვაქვს გვარეობითი და უშუალო ობიექტების გაიგივებასთან.

საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა ობიექტების გაიგივება და მათ უშუალო ობიექტად საკუთრების მიჩნევა არასწორად მიგვანია, რადგან შესაძლებელია პირს არ ჰქონდეს ქონების პრაქტიკულად ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის შესაძლებლობა, მაგრამ ის იყოს ქონების მესაკუთრე ზემოთ ხსენებულ უფლებათა განხორციელების სამართლებრივი შესაძლებლობების არსებობის გამო ან პირიქით, ჰქონდეს ნივთის ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის პრაქტიკული შესაძლებლობა, მაგრამ არ იყოს ნივთის მესაკუთრე (მაგალითად. ყაჩაღიც არის ნივთის მფლობელი).

ხშირია შემთხვევები, როდესაც ყაჩაღური თავდასხმის შედეგად პირი კარგავს ნივთს, ასევე მისი განკარგვის, სარგებლო-

ბის პრაქტიკულ შესაძლებლობას, მაგრამ მიუხედავად ამისა, შეიძლება საკუთრება არ დაზიანდეს ან პირს ზიანი არ მიაღგეს რადგან ჯერ ერთი მას საკუთრების უფლება უნარჩუნდება (სხვა შემთხვევაში ნივთის დაბრუნების უფლება არ ექნებოდა-რ.კ.) და მეორეც, ნივთი შეიძლება სხვის მფლობელობაში იყოს და არსებობდეს მისი დაბრუნების ან ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ყაჩაღობა და საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული სხვა დანაშაული (ქურდობა, ძარცვა, თაღლითობა) უშუალოდ არ აზიანებს საკუთრებას. ამდენად ამ დანაშაულთა უშუალო ობიექტი არის არა საკუთრება, არამედ მფლობელის ან მესაკუთრის მიერ ნივთის მიმართ მისი უფლებების განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობა.

ამ პოზიციაზე დგას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოც. ამის საილუსტრაციოდ მოვიყვან მაგალითს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკიდან. საქმე ლოსიდუ თურქეთის წინააღმდეგ – (40/1993/435/514.) ამ საქმეზე მომჩივანი იყო ქალბატონი ჩრდილოეთ კეიპროსიდან, რომელიც 1972 წელს გათხოვდა და მეუღლესთან ერთად ნიქოზიაში გადავიდა საცხოვრებლად. იგი აცხადებდა, რომ კირინეაში ფლობდა მიწის ნაკვეთს, სადაც ჩრდილოეთ კეიპროსში თურქეთის ჯარების შემოსვლამდე დაიწყო საცხოვრებელი კორპუსის მშენებლობა, რომლის ერთ-ერთ ბინაშიც მისი ოჯახი აპირებდა დასახლებას. ქალბატონი ლოზიდუს განცხადებით თურქეთის სამხედროებმა არ მისცეს მას კირინეაში დაბრუნების და საკუთარი ქონებით „თავისუფლად სარგებლობის“ შესაძლებლობა, რაც მისი საკუთრების უფლებაში ჩარევას წარმოადგენდა.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მოიშველია კომისიის გადაწყვეტილება განაცხადის დასაშვებობის შესახებ, სადაც ნათქვამია, რომ ქალბატონი ლოზიდუს საჩივარი კონვენციის №1 ოქმის პირველი მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით არ შემოიფარგლებოდა მხოლოდ იმით, რომ მას არ მიეცა საკუთარი მიწის ნაკვეთზე ჩასვლის შესაძლებლობა. იგი ჩიოდა, რომ თურქეთი, რომელიც „თექვსმეტი წლის განმავლობაში არ აძლევდა მას კირინეაში დაბრუნების ნებართვას

და ამით სულ უფრო ასუსტებდა მის, როგორც ქონების მესაკუთრის უფლებებს არღვევდა პირველი მუხლის მოთხოვნებს”.

მართალია, იურიდიული თვალსაზრისით მიწის კანონიერ მფლობელად კელაე მომჩივანი ითვლებოდა, მაგრამ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს აზრით, ვინაიდან მას ხანგრძლივი დროის განმავლობაში არ შეეძლო ამ მიწით სარგებლობა, მან 1974 წლიდან ფაქტობრივად დაკარგა თავის საკუთრებაზე კონტროლი და ამ საკუთრების გამოყენების ყოველგვარი შესაძლებლობა. ამგვარი ქმედება სასამართლომ შეაფასა როგორც №1 ოქმის პირველი მუხლით მინიჭებულ უფლებებში ჩარევა, ვინაიდან იგი აშკარად წარმოადგენს ამ მუხლის პირველ წინადადებაში ჩამოყალიბებული „საკუთრებით თავისუფლად სარგებლობის” უფლების ხელყოფას. ამასთან დაკავშირებით სასამართლომ მიუთითა, რომ ქონებით სარგებლობისათვის ფიზიკურად ხელის შეშლა შეიძლება კონვენციის დარღვევას წარმოადგენდეს ისევე, როგორც მისთვის იურიდიული დაბრკოლების შექმნა.

როგორც ვნახეთ, სასამართლომ ყურადღება მიაქცია ქონების ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის პრაქტიკული შესაძლებლობის მოსპობის ფაქტს და შესაბამისად ის არის ევროპული კონვენციით დაცული საკუთრების და ქონებით თავისუფლად სარგებლობის უფლების უშუალო ობიექტი.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 25-ე თავი უნდა ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით: „დანაშაული საკუთრების უფლებისა და ქონებით თავისუფლად სარგებლობის წინააღმდეგ”.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ყაჩაღობის მეორე ობიექტი – ჯანმრთელობა არ მიგვაჩნია უშუალო ობიექტად, რადგან ფიზიკური ძალადობის ნაირსახეობად ითვლება ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზიანის მიყენება უშუალოდ მის შინაგან ან გარეგან ორგანოებზე ან ნერვულ სისტემაზე ზემოქმედების გზით.

ჩვენი აზრით, სისხლის სამართლის კოდექსში „ჯანმრთელობის დაზიანების” ნაცვლად უნდა იქნეს გამოყენებული „სხეულის დაზიანება” და შესაბამისად „ჯანმრთელობის შერყევა”, ვინაიდან ჯანმრთელობა არამატერიალური, აბსტრაქტული ცნებაა, ამიტომ უნდა ვისაუბროთ მის შერყევაზე, რომელიც შედეგია მისი დაზიანების.

ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების მუქარის უშუალო ობიექტი კი შეიძლება იყოს ადამიანის ფსიქიკა. ამდენად, ყაჩაღობის დროს ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობის ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარის უშუალო ობიექტი არის ადამიანის სხეული და ფსიქიკა. სწორია პროფ. ზ. წულაია, როცა წერს, რომ ჯანმრთელობის დაზიანების „უშუალო ობიექტია ადამიანის სხეულის ანატომიური მთლიანობა, მის ორგანოთა და ქსოვილთა სწორი ფუნქციონირება“¹.

რაც შეეხება ადამიანის სიცოცხლეს ის საერთოდ არ წარმოადგენს ყაჩაღობის ობიექტს.

ნაშრომზე მუშაობისას ჩემს მიერ შესწავლილ იქნა სისხლის სამართლის საქმეთა დინამიკა ზოგიერთი სახის დანაშაულთა მიხედვით 1991-2000 წლებში. კვლევისას დადგინდა, რომ საერთო სასამართლოებში 1991-2000 წლებში შესულია 71 038 საქმე, აქედან განხილულია 57 272 საქმე. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ამ პერიოდში სასამართლოში შესულ საქმეთა რაოდენობა კლების ტენდენციით ხასიათდებოდა, თუმცა 1990 წლიდან 1999 წლამდე არსებულ წლებთან შედარებით ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი საქმეთა რაოდენობის მიხედვით იყო 2000 წელს. ისე ცნობისათვის 1986 წელს შემოსულ საქმეთა რაოდენობაზე მაღალი მონაცემი (14 518) ბოლო ცხრაშეტი წლის განმავლობაში არ დაფიქსირებულა.

1991-2000 წლებში ყაჩაღობის ფაქტზე შესულია 3268 საქმე, აქედან განხილულია 2278, განზრახ მკვლელობა შესულია 3268, განხილულია 2244 საქმე, ძარცვა შესულია 1932, განხილულია 1656 საქმე.

როგორც ენახეთ, 1991-2000 წლებში შემოსულ საქმეთა რაოდენობა ყაჩაღობისა და მკვლელობის საქმეებზე ერთნაირი იყო, თუმცა განხილულ საქმეთა რაოდენობის მიხედვით ყაჩაღობა პირველ ადგილზეა.

1991-2000 წლებში ყაჩაღობის ფაქტზე შესულ საქმეთა შორის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი დაფიქსირდა 1994 წელს, ანალოგიურად ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი იყო 1994 წელს ძარცვის საქმეზე, ხოლო მკვლელობის ფაქტზე შესულ საქმეთა შორის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი იყო 1996 წელს.

¹ ზ. წულაია – სისხლის სამართალი. კერძო ნაწილი ტ. I. 2003 წელი გვ. 112

შემდგომ ჩვენს მიერ აღებულ იქნა მონაცემები 2002-2004 წლებში სასამართლოში შესულ საქმეთა რაოდენობის შესწავლისა და შედარების მიზნით, რომელმაც გვჩვენა შემდეგი:

2002-2004 წლებში საერთო სასამართლოებში შესულია ყაჩაღობის 915 საქმე, განზრახ მკვლელობის მათ შორის დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი 984 საქმე, ძარცვა 947 საქმე.

ყაჩაღობის 915 საქმიდან განხილულია 695 საქმე, განზრახ მკვლელობის 987 საქმიდან განხილულია 865, ძარცვის 947 საქმიდან კი განხილულია 832.

თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ 2002 წლიდან 2004 წლამდე სასამართლოში შესული ყაჩაღობის საქმეები ზრდის ტენდენციით ხასიათდება და თუ ათი წლის მონაცემებს სამი წლის მონაცემებს შევადარებთ შედეგი არც თუ ისე საიმედოა და ამასთან თუ ზრდა ამ ტემპით გაგრძელდა უნდა ვივარაუდოთ, რომ ყაჩაღობის რაოდენობა მომავალი 15 წლის განმავლობაში გაცილებით მაღალი გექქნება, ვიდრე ბოლო 15 წლის განმავლობაში გექონდა.

არც თუ ისე საიმედო სურათს გვაძლევს ყაჩაღობის საქმეებზე მსჯავრდებულთა რაოდენობა, მოგეხსენებათ, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში ყაჩაღობის საქმეების რაოდენობაზე მეტია ამ საქმეებზე მსჯავრდებულთა რაოდენობა, რადგან ყაჩაღობა ხშირ შემთხვევაში ჩადენილია ჯგუფის მიერ, რომელიც შედგება 2-3 ან უფრო მეტი პირისაგან.

ყაჩაღობის საქმეებზე 1990-2004 წლებში მსჯავრდებულთა რაოდენობა იყო 1481, ხოლო 2002-2004 წლებში 731. თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ 2002-2004 წლებში საერთო სასამართლოებში შესულ ყაჩაღობის 915 საქმიდან განხილულია 695 საქმე, ხოლო მსჯავრდებულთა რაოდენობა არის 731 დადასტურებულად შეგვიძლია ვამტკიცოთ, რომ ყაჩაღობის უმრავლესობა ჯგუფის მიერ არ არის ჩადენილი. ეს ერთი შეხედვით ჩანს ასე, მაგრამ თუ აღნიშნულ მონაცემებს გულდასმით შევისწავლით და მათემატიკურად გამოვიანგარიშებთ მიაღწევთ ერთ საინტერესო დასკვნამდე, რომელზეც ქვემოთ გვექნება მსჯელობა.

ჩვენ დავიწყეთ საქმის გარკვევა შემდეგი მეთოდით. 2002-2004 წლებში ყაჩაღობის საქმეებზე მსჯავრდებულთა რაოდენობას (731) გამოვაკელით 2002-2004 წლებში საერთო სასამარ-

თლოებში განხილულ საქმეთა რაოდენობა (695). ამით დავადგინეთ იმ მსჯავრდებულთა რიცხვი, რომლებიც თანამონაწილეებთან (თანამსრულებლებთან) ერთად იქნა გასამართლებული. ასეთი პირი აღმოჩნდა მაქსიმუმ 36.

თუკი ჯგუფში იქნებოდა მინიმუმ 2 (ორი) პირი მაინც, მაშინ ჯგუფურად ჩადენილი ყაჩაღობის რაოდენობა იქნებოდა 18. ამ 18 საქმეში იგულისხმება ის საქმეები, სადაც ერთ ყაჩაღობის საქმეზე სასამართლოს წინაშე წარსდგა მინიმუმ 2 (ორი) პიროვნება მაინც.

როგორც ვნახეთ, აღნიშნულმა მონაცემებმა გვიჩვენეს, რომ ყაჩაღობის უმრავლესობა თითქოს ჩადენილია მხოლოდ ერთი პირის მონაწილეობით. ახლა იბადება კითხვა: სწორია თუ არა ეს მონაცემები? ნუთუ შეიძლება 677 შემთხვევაში ყაჩაღობის თითო საქმეზე იყოს თითო მსჯავრდებული?

მონაცემები სწორია და სავსებით შესაძლებელია თითო საქმეზე იყოს თითო მსჯავრდებული, მაგრამ შეუძლებელია ყაჩაღობის 677 შემთხვევაში თითო საქმეზე ყოფილიყო მხოლოდ ერთი თავდამსხმელი. აღნიშნულის გარკვევის მიზნით ჩვენს მიერ შესწავლილ იქნა როგორც წინასწარი გამოძიების, ისე სასამართლო განხილვის მასალები ყაჩაღობის საქმეებზე და დადგინდა, რომ ყაჩაღობის უმრავლესობა (დაახლოებით 90%) ჩადენილია ჯგუფის მიერ, მაგრამ ყაჩაღობის ჯგუფურად ჩამდენ პირთა შორის გამოძიების მიერ დადგენილია მხოლოდ ერთი პირი, ხოლო დანარჩენი გამოძიებით დაუდგენელ პირებად არის გამოცხადებული და შესაბამისად სისხლისსამართლებრივი წესით ისჯება მხოლოდ ის ერთი მონაწილე, რომელიც დაკავებულია ყაჩაღობის ჩადენისათვის. სხვა საქმეა თუ, როგორ დაკვალიფიცირდა მათი ქმედება. ზოგი ყაჩაღობის ჩადენისათვის დამნაშავედ ცნობილ იქნა სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილით (ყაჩაღობის ჯგუფურად ჩადენაში), ზოგი კი სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის I ნაწილით. ამ საკითხზე დეტალურად ვიმსჯელებთ ჯგუფურად ჩადენილი ყაჩაღობის სისხლისსამართლებრივი დახასიათებისას.

ზემოთ მოყვანილი მონაცემებიდან გამომდინარე 677 შემთხვევაში თუ თითო საქმეზე მინიმუმ 2 (ორი) თავდამსხმელი მაინც იყო, მაშინ გამოდის, რომ გარეთ დარჩენილია 677 თავ-

ნამშრახეელი (თანამსრულებელი), რომლებიც ძალიან დიდ საფროხეს უქმნის საზოგადოებას. ისინი თავისთავად ეცდებიან თავიანთი მეგობრების გადასარჩენად იშოვონ ბევრი ფული. გარდა ამისა, ისინი იძულებულნი არიან ჩაიდინონ ყაჩაღური თავდასხმები და გატაცებული თანხით უზრუნველყონ მსჯავრდებულ თანამშრახეელთა კეთილდღეობა, რათა თავიდან აიცილონ მათი მხრიდან გამოძიებასთან თანამშრომლობა და დანაშაულის ჩამდენ სხვა პირთა მხილება.

ყაჩაღობის საქმეებზე 2002-2004 წლებში მსჯავრდებულია 54 არასრულწლოვანი. მათი რაოდენობა 2000 წლიდან 2004 წლამდე იზრდებოდა. მაგ., 2000 წელს იყო 11 არასრულწლოვანი მსჯავრდებული, ხოლო 2004 წელს კი 23.

ჩვენ ყურადღება გაევამახვილეთ 2004 წელს მსჯავრდებულ არასრულწლოვნებზე და გავარკვეეთ, რომ 23 არასრულწლოვნიდან 7 (შვიდი) იზრდებოდა ოჯახში ერთ მშობელთან, 1 (ერთი) ოჯახს გარეთ ინტერნატში, 21 არ მუშაობდა და არ სწავლობდა, ორმა (2) დანაშაული ჩაიდინა მთერალ მდგომარეომაში, 17-მა ჯგუფთან ერთად ჩაიდინა დანაშაული, აქედან 8-მ სრულწლოვნის მონაწილეობით.

როგორც ენახეთ, გამოკვლეული მასალები მეტყველებს იმაზე, რომ მდგომარეობა არც თუ ისე სახარბიელოა, ამიტომ მიგვაჩნია, რომ უნდა მოხდეს სკოლებში მოსწავლეების სამართლებრივი დონის ამაღლების მიზნით სხვადასხვა სემინარების ჩატარება, რათა ისინი არ აღმოჩნდნენ ქურდული სამყაროს წევრების ზემოქმედების ქვეშ.

თავი I. ყაჩაღური თავდასხმის კრიმინალისტიკური დახასიათება

დანაშაულის კრიმინალისტიკურ დახასიათებას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს საქმის შემდგომი გამოძიებისათვის.

ის განსხვავდება დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური დახასიათებისაგან და იგი გამოძიებელს აძლევს საშუალებას განსაზღვროს დანაშაულთა ტაქტიკა და მეთოდოლოგია.

ამასთან დანაშაულის კრიმინალისტიკური დახასიათება საშუალებას იძლევა სწორედ იქნას შერჩეული გამოძიების მიმდინარეობის პროცესში სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და ტაქტიკური ხერხები.

დანაშაულთა კრიმინალისტიკური დახასიათების ზოგად პრობლემებზე ერთ-ერთმა პირველთაგანმა გაამახვილა ყურადღება ა.ნ.კოლესნიჩენკომ. თავის სადოქტორო დისერტაციაში “დანაშაულთა ცალკეული სახეების გამოძიების მეცნიერული და სამართლებრივი საფუძვლები.” სადაც მან დანაშაულთა ზოგადი კრიმინალისტიკური დახასიათება დანაშაულთა გამოძიების მეთოდოლოგიის აუცილებელ ელემენტად მიიჩნია. ამასთან ეხებოდა რა კრიმინალისტიკური დახასიათების მნიშვნელობას, და აღნიშნავდა, რომ დანაშაულთა კრიმინალისტიკური დახასიათება საშუალებას გვაძლევს სწორად და სრულად განვსაზღვროთ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე დასადგენი გარემოებების წრე, კერძოდ ის, თუ რა საკითხები და მათი როგორი თანმიმდევრობით გადაწყვეტა უწყობს ხელს გამოსაძიებელი შემთხვევის ზუსტი კვალიფიკაციის დადგენას: რომელი საკითხების გადაწყვეტაა მთავარი დანაშაულის გახსნისათვის, როგორია გამოძიებით დასადგენ გარემოებათა ურთიერთკავშირი, ერთი გარემოების მეორეზე ადრე გახსნის შესაძლებლობა ან სიძნელე, დაკონკრეტების შემთხვევაში როგორია ამა თუ იმ საკითხის ახსნის დაკარგვის შესაძლებლობა.¹

ვინაიდან ჩვენი მსჯელობის საგანი ყაჩაღური თავდასხმის კრიმინალისტიკური დახასიათებაა, აქ შევჩერდებით კრიმინალისტიკური დახასიათების ცნების განსაზღვრის საკითხზე.

¹ მსჯელობა მოტანილია წიგნიდან “კრიმინალისტიკა” ტ.11.1995წ. გვ.170--171

სანამ კონკრეტულად მოგახსენებდეთ ყაჩაღური თავდასხმის კრიმინალისტიკურ დახასიათებას, მანამდე საჭიროდ მიგვაჩნია კრიმინალისტიკური დახასიათების ზოგადი ცნების ჩამოყალიბება.

უნდა აღინიშნოს, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა ბოლო დროს განიცადა მრავალი ძირეული ცვლილება. ამ ცვლილების შედეგად გაუქმებულ იქნა სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის დადგენილების შედგენის აუცილებლობა. სისხლის სამართლის საქმის პირველადი დოკუმენტი დანაშაულის ჩადენის შესახებ წერილობითი განცხადება და ზეპირი განცხადების ოქმი.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, წინასწარი გამოძიება იწყება საქმის აღძვრის დადგენილების გამოტანის გარეშე.

წინასწარი გამოძიების დაწყებისთანავე იესება წინასწარი გამოძიების დაწყების აღრიცხვის ბარათი (ფორმა №1)

ზემოთ თქმულის გათვალისწინებით დანაშაულთა კრიმინალისტიკური დახასიათება არის წინასწარი გამოძიების დაწყების მომენტისათვის (მანამდე იყო სს საქმის აღძვრის მომენტისათვის - რ.კ.) გამომძიებლის გამგებლობაში არსებულ გამოსაძიებელ შემთხვევასთან დაკავშირებული დანაშაულის ჩადენის მთლიანი მექანიზმის (დანაშაულის მომზადების, ჩადენისა და დანაშაულის კვალის დაფარვის), დანაშაულის ჩამდენი პირის (ან მასში მონაწილე პირების) მიზნისა და მოტივის, დამდგარ მართლსაწინააღმდეგო შედეგთან (მანამდე იყო საზოგადოებრივად საშიში შედეგთან - რ.კ.) მისი (ან მათი) ფსიქიკური დამოკიდებულებისა და მისთვის (ან მათთვის) დამახასიათებელი ნიშნების შესახებ. მოპოვებული ის ფაქტობრივი მონაცემები, რომელთა დასაბუთებული მეცნიერული ანალიზი და ოპტიმალური გამოყენება, სასამართლო-საგამოძიებო პრაქტიკის გათვალისწინებით, ხელს უწყობს საქმეზე საგამოძიებო ვერსიების აგებას, საჭირო ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებისა და საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების ტაქტიკასა და გამოძიების მეთოდის სწორად განსაზღვრას და ამით გამოსაძიებელი საქმის სწრაფ, სრულ გახსნას და მასზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას.¹

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ამუშავებენ და აყალიბებენ ძარცვისა და ყაჩაღობის გა-

¹ კრიმინალისტიკა თბ.1995წ ტ II კვ.177

მოძიების ერთიან მეთოდუკას. ეს განპირობებულია მათ შემადგენლობაში არსებული უამრავი სტრუქტურული ელემენტების მსგავსებით.

კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებში ყაჩაღობისა და ძარცვის განხორციელების ხერხები, რომელთა განსხვავება საფუძვლად უდევს ამ ორ ანგარებიან ძალადობრივი დელიქტების დიფერენციაციას, თავის შინაარსში შეიცავენ ბევრ საერთო მომენტს. გარდა ამისა, ძარცვისა და ყაჩაღობის ინტეგრირებული ზოგადი ჯგუფური დახასიათება მნიშვნელოვნად აფართოებს საძიებო შესაძლებლობებს, ვინაიდან ამ დანაშაულთა სუბიექტები ძალზედ ხშირად განახორციელებენ ორივე ხსენებულ დელიქტს.

მიუხედავად ამისა, ჩვენ ცალკე განვიხილავთ ყაჩაღობის კრიმინალისტიკურ დახასიათებას, რომლის სტრუქტურულ ელემენტს მიეკუთვნება:

1. ყაჩაღური თავდასხმის ტიპური ადგილები. შენობები (საცხოვრებელი, სამსახურებრივი და სხვა), ღია ადგილები (ქუჩა, ტყის მასივები და სხვა), ტრანსპორტი (რკინიგზის, საავტომობილო გზა და სხვა).

ყაჩაღური თავდასხმის ტიპური ადგილების დახასიათებისას აუცილებელია გაირკვეს ყველა გარემოება, რომელიც მნიშვნელოვანია ქმედების კვალიფიკაციისათვის.

მაგალითად, წყლის ხომალდზე ან სხვა მცურავ საშუალებაზე თავდასხმა სხვისი ნივთის დასაუფლებლად, მისი მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით არის არა ყაჩაღობა, არამედ მეკობრეობა.

მას გამოძიების განსხვავებული მეთოდი სჭირდება.

2. ღროის თვალსაზრისით, როგორც ეს პრაქტიკამ გვიჩვენა ყაჩაღობა ქუჩაში და ბინებში ხშირად ხდება საღამო და ღამის საათებში. თუმცა ბინის დაყაჩაღების ფაქტები ყოფილა დღისითაც.

3. ყაჩაღობის ჩადენის ხერხი გამოირჩევა განსაკუთრებული სისასტიკითა და თავხედობით. თავდაშეხმელთა მხრიდან ხშირად ადგილი აქვს უმისამართო სროლას, რითაც ისინი ახდენენ დასარაღებულთა დაზიანებას და მეკვლეობასაც კი.

ყაჩაღობის ჩადენისათვის აუცილებელია მისი მაღალი სიზუსტით მომზადება, რომელიც გამოიხატება შემდეგში:

ა) ობიექტის შერჩევა. ის შეიძლება იყოს კერძო სახლი, ბინა, სავაჭრო შენობა, საბანკო დაწესებულება და სხვა.

არსებობს ობიექტის შერჩევის სხვადასხვა გზა.

- ინფორმატორების დასმენით. როცა პირები თანამშრომლობენ დანაშაულებრივ დაჯგუფებასთან, სპეციალურად სწავლობენ და შემდეგ აწვდიან ინფორმაციას დაზარალებულის ქონებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებლის, გადაადგილების მარშრუტის შესახებ.

- ასევე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში გამოცხადებული განცხადებების მეშვეობით. მაგალითად, ტელევიდუო და აუდიო აპარატურის, კომპიუტერული ტექნიკის გაყიდვის ან ყიდვის შესახებ და სხვა.

- შემთხვევითი გარემოება, მაგალითად, ქუჩაში მიმავალი ქალბატონის შემთხვევით ნახვა, რომელსაც ყელზე უკეთია ძვირფასი სამკაული, ან საზოგადოებრივ ტრანსპორტში უცნობი ადამიანის მიერ ამბის მოყოლით და სხვა.

ბ) ობიექტის შერჩევის შემდეგ მნიშვნელოვანია თავდამსხმელთა მხრიდან ობიექტისა და იმ გარემოების შესწავლა, რომელშიც მათ მოუწევთ მოქმედება. ამ გარემოებათა შესწავლის მიზნით ყაჩაღობის ამსრულებელი ან მისი თანამონაწილე გარკვეული საბაბით აღწევენ ბინებში (მაგ. ისინი ბინის მფლობელებს თავს აცნობენ, როგორც ინკასატორები, კავშირგაბმულობის, სამედიცინო დაწესებულების სფეროს მუშაკები) და არკვევენ თუ რა ქონების მფლობელია იქ მცხოვრები პირები, ნივთების შენახვის ადგილს, ოჯახის წევრთა განრიგს და სხვა.

თავდასხმის ობიექტზე ვიზუალური დაკვირვება და მისი შესწავლა იძლევა საფუძველს მოიძებნოს ყველაზე ხელსაყრელი და უსაფრთხო, როგორც შეღწევის, ასევე იქედან გასვლის გზა, რაც თავდამსხმელს აძლევს საშუალებას სწრაფად და შეუმჩნეველად დატოვოს შემთხვევის ადგილი.

თავდამსხმელები ობიექტის შესწავლის შემდეგ თავიანთი განზრახვის სისრულეში მოყვანის მიზნით, აზიანებენ დაცვის საშუალებებს. მაგ, სიგნალიზაციას, ჭრიან სატელეფონო კაბელს, იპარავენ გასაღებს და შემდგომ ამზადებენ ობიექტის შესასვლელი კარის გასაღების ტვიფარს.

გ) იარაღისა და მისი შემცველი სხვა საგნების მომზადება, რომლებიც ესაჭიროება თავდამსხმელს დაზარალებულის მხრიდან შესაძლო წინააღმდეგობის დათრგუნვის მიზნით. ჩვენს მიერ შესწავლილი საქმეების უმრავლესობა, სადაც ყაჩაღური თავდასხმები იყო გამოძიებული, თავდასხმა ხდებოდა ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით.

აღსანიშნავია, ის გარემოებაც, რომ თუ მანამდე იარაღად იყენებდნენ ძირითადად სანადირო ან ხელით დამზადებულ იარაღებს, ბოლო პერიოდში (15 წელი) შეიმჩნევა ავტომატური ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების ზრდის ტენდენცია.

თავდამსხმელები, თავდასხმის ადგილთან მისასვლელად და გატაცებული ნივთის გადასატანად იყენებენ ავტომატურებს, რომლებსაც ისინი იტაცებენ ან ქირობენ. მაგალითად, ტაქსის გამოძახება და ერთი ადგილიდან მეორე ადგილზე ნივთების გატანა და სხვა.

დ) წინასწარი შეთანხმება თავდამსხმელთა შორის. (დამახასიათებელია შემთხვევითი არამყარი დანაშაულებრივი დაჯგუფებისათვის). მაგალითად, ყაჩაღობის ჩადენა ჯგუფურად და წინასწარ შეთანხმებით ჯგუფის მიერ.

მეორე - როლების მკაფიო განაწილება ორგანიზებული დაჯგუფების წევრებს შორის (ახასიათებს მყარ, ორგანიზებულ და ბანდიტურ დაჯგუფებებს).

ე) ყაჩაღური თავდასხმის ფაქტისა და კვალის დამალვის ხერხის შერჩევა:

- გატაცებული ნივთის გამოტანა, გადაზიდვა, დამალვა ან გასაღება;

- თავდამსხმელთა მხრიდან ისეთი ფაქტების გარკვევა, რომლებიც წარმოადგენენ მაკომპრომეტირებელ მასალას დაზარალებულისათვის, თუ ეს უკანასკნელი შეეცდება განაცხადოს ყაჩაღობის შესახებ.

- თავდამსხმელის ამოცნობის შემდეგ დაზარალებულის მკვლელობა თავდასხმის დაფარვის მიზნით.

- თავდამსხმელთა გარეგნობის შეცვლა.

- მონაწილეთა ალიბის უზრუნველყოფა. მაგ. თავდამსხმელები წინასწარ ურიგდებიან თავიანთ ახლო ნათესაეებს, რომ დაადასტურონ მათთან ყოფნის ფაქტი, დროის იმ მონაკვეთში რა დროსაც მოხდა ან უნდა მოხდეს თავდასხმა.

თავდასხმელები განსაკუთრებულად ემზადებიან ისეთ ობიექტებზე თავდასხმისათვის, როგორიცაა ბანკები, ვალუტის გადამცემელი ჯიხურები, ფულის გადამტანი ავტომატები, ინკასატორები და სხვა.

ასეთ თავდასხმებში ხშირ შემთხვევებში მონაწილეობენ ის პირები, რომლებსაც ხელი მიუწევდათ სამსახურებრივ იარაღთან, რითაც იქმნიან ალიბს. მაგალითად, ზ.მსახურობდა საქართველოს შსს დაცვის პოლიციის დეპარტამენტის ერთ-ერთი ბანკის დაცვის პოლიციის განყოფილების პოლიციელად. მან ყაჩაღობის ჩადენის განზრახვით, ისარგებლა რა აღნიშნული სამსახურის მუშაკების მიერ ტაბელური იარაღის შენახვისადმი დაუდევარი დამოკიდებულებით, მოატყუა მოღარეები ლ. და ნ. არ ჩააბარა “მაკაროვის” სისტემის იარაღი, ხუთი საბრძოლო ვაზნით, სამსახურის დამთავრებისთანავე და უნებართვოდ გამოიტანა ბანკის ფილიალის ტერიტორიიდან.

იმევე დღეს, დაახლოებით 20:00 სთ-ზე ზ. მივიდა ქ. თბილისის რკინიგზის ცენტრალური ვაგზლის მიმდებარე ტერიტორიაზე განთავსებულ ვალუტის გადამცემელ ჯიხურში, შეაღწია შიგნით და ვალუტის გადამცემელ ა-ს გასტაცა 14000 ლარი, 12230 რუსული რუბლი და 11350 აშშ დოლარი.¹

ხშირია შემთხვევები, როდესაც თვითონ ინკასატორები ურიგდებიან თავდასხმელებს, აწვდიან ინფორმაციას თავიანთი გადაადგილების დროის და მიმართულების შესახებ. ასეთ საქმეთა გამოძიების დროს ყურადღება უნდა მიექცეს დაზარალებულების მიმართ გამოყენებული ძალადობის ხასიათს, დაზიანების ხარისხს და სხვა გარემოებებს, რადგან ასეთ შემთხვევებში თავდასხმელები არ აყენებენ მათ დაზიანებას და უფრო არაბუნებრივად იქცევიან, რაც ეჭვს ბადებს თავდასხმის ინსცენირებაზე.

ყაჩაღობის კრიმინალისტიკური დახასიათებისას მნიშვნელოვანია და დიდ ინტერესს იწვევს საცხოვრებელში ან სხვა საცავში უკანონო შეღწევის ხერხების დახასიათება.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში საცხოვრებელში უკანონო შეღწევის ხერხები დაყოფილია ორ ძირითად ჯგუფად.

1. თავდასხმელის ფარული შეღწევა საცხოვრებელში, რომელსაც თან ახლავს დაბრკოლების გადალახვა (ნგრევით ან მის გარეშე) და შემდგომი თავდასხმა დაზარალებულზე.

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკიდან

2. ბინაში შეღწევა გამოგონილი საბაბით და უეცარი თავდასხმა დაზარალებულზე.¹

პირველ ჯგუფში შედის საცხოვრებელში ფარული შეღწევა შესასვლელი კარისა და მისი ჩამკეტი მოწყობილობების გატეხვით. აგრეთვე შეღწევა შეიძლება მოხდეს ფანჯრიდან ან კედლიდან გატეხვით (შენგრევით).

ბინაში შესაღწევად იყენებენ სპეცტილაციო, საკანალიზაციო და სხვა სახის არხებს.

პირველ ჯგუფში აღწერილ შეღწევას ხშირად ადგილი აქვს ქურდობის დროს, მაგრამ არის შემთხვევები, როცა ქურდობა გადაიზრდება უფრო მძიმე დანაშაულებრივ ქმედებაში მაგ. ძარცვაში, ყაჩაღობაში.

პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა ბინაში შესულ პირს მოუსწრებს ხოლმე ბინის მფლობელი და მათ შორის იმართება ხელჩართული ბრძოლა, რა დროსაც დაზარალებულს აყენებენ სხვა და სხვა სახის და სიმძიმის დაზიანებას. გამორიცხული არ არის თავდამსხმელის დაზიანებაც და უარეს შემთხვევაში მკვლელობაც კი.

არის შემთხვევები, როცა თავდამსხმელი იპარება ბინაში და უცდის ბინის პატრონს, რათა მოახდინოს მასზე თავდასხმა და წაართვას მას ის ნივთები, რომლის ადგილსამყოფელი თავდამსხმელისთვის უცნობია.

მეორე ჯგუფში განსაზღვრავენ ისეთ ხერხებს, როდესაც თავდამსხმელი აღწევს ბინაში გამოგონილი საბაბით.

იმისათვის, რომ პირს შეერაცხოს ბინაში შეღწევით ჩადენილი ყაჩაღობა, ამისათვის აუცილებელია არსებობდეს წინასწარი განზრახვა ანუ პირს თავდასხმის განზრახვის განხორციელებამდე უნდა ჰქონდეს შეგნებული ბინაში შეღწევის აუცილებლობა და წინასწარ უნდა ემზადებოდეს მისთვის.

ბინაში გამოგონილი საბაბით შეღწევას ხშირად აქვს ადგილი ჩვენს პრაქტიკაში. ასე მაგალითად, მ. ნასვამ მდგომარეობაში მყოფი ჩამოვიდა თბილისში და გადაწყვიტა, სტუმრად მისულიყო ვარკეთილში მცხოვრებ ნათესავ კ-სთან. ვინაიდან სახლში არავინ დახვდა, ავიდა სახლის მეცხრე სართულზე და იქ მცხოვრებ ე-ს სთხოვა, ჩება მიეცა მისი აივნებიდან ჩასულიყო მერვე სართულზე მცხოვრებ კ-ს აივანზე. ე-მ აივნებიდან ჩასვლის უფ-

¹ руководство для следователей. М.1997г.- стр. 468

ლება არ მისცა და მიასწავლა, რომ კ-ს ბინის გასაღები შეიძლება ჰქონოდა მეხუთე სართულზე მცხოვრებ გ-ს. ამ უკანასკნელმა მ-ს კარი გაუღო რის გამოც იგი კვლავ დაბრუნდა ე-სთან და სთხოვა ტელეფონით სარგებლობის ნებართვა. ამ მიზეზით მ. შეაღწია ე-ს ბინაში. სამზარეულოში შესულმა მაგიდაზე შენიშნა დანა, აიღო იგი, ყელზე მიაბჯინა ე-ს და მოკელის მუქარით მოსთხოვა ფული და ძვირფასეულობა. ე. უწევდა რა წინააღმდეგობას, ძალის გამოყენებით ყურიდან ჩამოგლიჯა ერთი ცალი ოქროს საყურე. ძალადობის დროს დაზარალებულს მიაყენა მსუბუქი ხარისხის დაზიანება.¹ ასეთი ხერხის გარდა თავდამსხმელები მიმართავენ ისეთ ქმედებებს, რითაც ისინი დაზარალებულს თავს აცნობენ, როგორც პოლიციის მუშაკები, ფოსტალიონები და სხვა.

რეგისტრირებულ ყაჩაღობათა შორის მრავალია კერძო პრაქტიკით დაკავებულ ექიმებზე თავდასხმის ფაქტები. მათ შორის კბილის ექიმებზე თავდასხმები. ასეთ შემთხვევაში ექიმის ან მისი ოჯახის წევრის ყვირილი არ აღიქმება მეზობლების მიერ რაიმე დახმარების თხოვნად და არ აქცევენ მას ყურადღებას, რადგან თვლიან, რომ აღნიშნული ხმა პაციენტისაა. ასეთ შემთხვევაში თავდამსხმელებს უადვილდებათ თავდასხმის განხორციელება და ისინი გაცილებით უფრო თავხედურად იქცევიან, ვიდრე ეს ოდესმე გაუკეთებიათ.

განსაკუთრებული საშიშროებით ხასიათდება ჯგუფური თავდასხმები, რადგან თავდამსხმელთა რაოდენობა ეს ერთი მხრივ ხელს უწყობს მათი ქმედების სითამამეს და გაბედულობას და მეორე მხრივ ასევე ხელს უწყობს დაზარალებულთა შეშინებას.

თავდამსხმელთა მხრიდან გამოყენებული ძალადობის ხასიათი განპირობებულია დაზარალებულთა ასაკით, სქესით, ფიზიკური ძალით და სხვა გარემოებებით.

იმ შემთხვევაში როცა დაზარალებული ან (დაზარალებულები) ნივთის გატაცების წინააღმდეგია, მაშინ თავდამსხმელები მიმართავენ ფიზიკური ძალადობის გამოყენებას.

საშუალება, რომლითაც შესაძლებელია მიყენებულ იქნას დაზიანება, იყოფა: იარაღებად - საშუალებები, რომლებსაც სპეციალურად დაზიანების ან თავდაცვის დანიშნულება აქვს, საშუალებები - გავრცელებული ყოფაცხოვრებასა და წარმოებაში და სხვადასხვა სახის საგნები - ქვა, ჯოხი და სხვა.²

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკიდან

² თ.კორდელაძე-სასამართლო მედიცინა. თბ.1998წ. გვ.105

უმრავლეს შემთხვევაში ტრაუმის მიყენება ხდება დარტყმით ან ზეწოლით, მაგრამ დაზიანებები შესაძლებელია განვითარდეს გაჭიმვის, მოგრეხის, გასკდომისა და სხეულის სხვადასხვა ნაწილის მოწყვეტითაც.

დაზიანება შეიძლება მიყენებულ იქნეს მკერდივი საგნის მოქმედებით (ჩაქუჩი, მუშტი, ფეხი) მახვილი კიდისა და წვერის მქონე საგნის (მეხავე, მჭრელი. მჩეხავ-მჭრელ, მჩხელეტავი) და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით.

ყაჩაღური თავდასხმის დროს თავდამსხმელები იყენებენ აგრეთვე ისეთ ძალადობის მეთოდებს, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს მექანიკური ასფიქსია. ან ადგილი ჰქონდეს ასფიქსიის¹ მცდელობას. ისინი იყენებენ მექანიკური ასფიქსიის შემდეგ ფორმებს:

1. სტანგულაციური ჩამოხრჩობა, მარყუევით მოხრჩობა, ყელში ხელის ჩაჭერა.

2. კომპრესიული (გულმკერდისა და მუცლის ერთდროული ჩაჭერა) და სხვა.²

უკანასკნელი წლების პრაქტიკა მოწმობს, რომ ყაჩაღური თავდასხმის დროს ადგილი აქვს დახვეწილი წამების ფაქტებს. მაგ. ელექტროდენის შეერთებით, უთოს გამოყენებით. ფეხით, თავით ქვემოთ დაკიდებით და სხვა.

თავდამსხმელმა შეაღწია თუ არა საცხოვრებელში დაბრკოლების გადალახვით, ამაზე მოწმობს იქ დატოვებული კვალები, კერძოდ: ფეხის, ხელის, სისხლის, იარაღის, სიგარეტის ნამწვავები და თავდამსხმელის მიერ დატოვებული სხვა კვალები და ნივთები.

საცხოვრებელში გამოგონილი საბაბით შეღწევას ადასტურებს შემდეგი მტკიცებულებები:

- დაზარალებულის ჩვენება.

- შემთხვევის ადგილზე მოპოვებული მატერიალური კვალები. ასეთი კვალების აღმოჩენის სავარაუდო ადგილებია ის საგნები, რომელსაც ხელთათმანების გარეშე (ან ხელთათმანებით) დაზარალებულის თანდასწრებით ეხებოდა თავდამსხმელი.

ასეთი საგნები შეიძლება იყოს: კარის სახელური, ტელევიზორი (თუ ის არ არის წაღებული), სკამები, მაგიდები, კარაღის მინები და სხვა ნივთები.

¹ ასფიქსია ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს სულის ხეთვას ჟანგბადის ნაკლებობის გამო

² თ.გორდელაძე-სასამართლო მედიცინა. თბ.1998წ. გვ.75

ფიზიკური ძალადობის გამოყენებაზე მოწმობს დაზარალებულის სხეულზე არსებული დაზიანებები: სისხლნაჟღენთი, ნატყდევით, ჭრილობა, ამოვარდნილობა, მოტეხილობა, გასრესა, სხეულის დანაწევრება. აგრეთვე სტანგულაციური ღარი ან ხელის თითების კვალი თუ დახრჩობას კქონდა ადგილი.

საცხოვრებელში შეღწევის ჩვენს მიერ ჩამოთვლილი ხერხები და ყაჩაღობის ჩადენის შედეგად დარჩენილ დაზიანებათა ჩამონათვალი ამომწურავი არ არის, რადგან ყაჩაღობის ჩადენის ხერხები და საშუალებები საკმაოდ მრავალფეროვანია.

ყაჩაღობის ჩადენის ხერხებისა და საშუალებების ტიპურ ჩამონათვალში ასევე შეიძლება შევიდეს: თავსაფრების, ყელსაბამების, საყურეების ჩამოგლეჯა, ჩანთებისა და სხვა ნივთების (მაგ: მობილური ტელეფონების) წართმევა დაზარალებულთა ხელიდან. აგრეთვე დაზარალებულის ორგანიზმში ძლიერმოქმედი შხამიანი ან ნარკოტიკული ნივთიერების შეყვანა და სხვა.

4. ყაჩაღური თავდასხმის საგანი ძალზედ მნიშვნელოვანია და მრავალფეროვანი. თავდასხმის შედეგად ძირითადად იტაცებენ ფულს, ოქროს, ტელე-რადიო და აუდიო აპარატურას, ავტომანქანებს და სხვადასხვა სახის პროდუქტებს.

ყაჩაღური თავდასხმის შედეგად შეიძლება გატაცებულ იქნას შინაური ცხოველები. მაგ, ერთ პერიოდში საქართველოში მთიან რაიონებში, ცხერის გადასარეკ ტრასებზე გახშირდა ყაჩაღური თავდასხმები. ამის გამო შსს სისტემაში შეიქმნა სპეციალური ე.წ. “საძოვრების მილიცია”, რომელსაც დაევალა დაეცვა, როგორც ცხერის ფარა, ასევე მწყემსების სიცოცხლე და ჯანმრთელობა.

5. ყაჩაღური თავდასხმის შედეგად დაზარალებულები შეიძლება იყვნენ მოხუცები, ბავშვები, ქალები, უმწეო ან ნასვამ მდგომარეობაში მყოფი პირები, ტაქსის მძღოლები. აგრეთვე მდიდარი ადამიანები, კერძოდ ბანკის მმართველები, მაღაზიის გამყიდველები, კერძო კოლექციონერები, რომლებსაც გააჩნიათ ძვირადღირებული ნივთები.(საიუველირო ნაკეთობები და სხვა.)

6.ყაჩაღობის კრიმინალისტიკური დახასიათებისას მნიშვნელოვანია მის ჩამდენ პირთა ტიპური ნიშნების აღწერა.

რუს მეცნიერთა მონაცემებით ყაჩაღთა დიდ რაოდენობას შეადგენს მამაკაცები (97%-ზე მეტი), ქალები მხოლოდ 3%. პროფ. ლ.ი.დრაპკინის მონაცემების მიხედვით დამნაშავეთა დიფერენ-

ციაცია ძირითადი ასაკობრივი ნიშან-თვისების მიხედვით შემდეგნაირია. არასრულწლოვანები შეადგენენ 10%-ს, 18-25 ასაკის პირები 33%-ს, 26-40 წლის ასაკის პირები შეადგენენ 24%-ს, 41 წლის და მეტი ასაკის პირები შეადგენენ 3%-ზე მეტს.¹

ჩვენს მიერ შესწავლილი მასალების მიხედვით, 2000 წელს ყაჩაღობის ჩადენისათვის მსჯავრდებულთა რაოდენობის 5,5%-ს შეადგენენ არასრულწლოვნები, 2001 წელს 5,4% 2002 წელს 5,9%, 2004 წელს კი 8,5%.

სასამართლო პრაქტიკის შესწავლამ გვიჩვენა, რომ ყაჩაღური თავდასხმები ხშირად ხდება 2-3 კაციანი ჯგუფის მიერ. ამასთან 2004 წელს ყაჩაღობისათვის მსჯავრდებულთა (269 პირი) შორის არც ერთი არ ყოფილა რეციდივისტი.

¹ руководство для следователей. М.1997г.- стр. 470

თავი II. ყაჩაღობის ცნება და მისი ღახასიათება

§1. ყაჩაღობის ცნება.

ა) ყაჩაღური თავდასხმის ცნება

სისხლის სამართლის კანონი იცნობს ისეთ დანაშაულებს, რომელთა ერთ-ერთ ნიშანს შეადგენს თავდასხმა, მაგრამ ისევე როგორც ყველა დანაშაული თავდასხმაც ინდივიდუალურია.

მაგ., მკვლელობის დროს განხორციელებული თავდასხმა არსებითად განსხვავდება გაუპატიურების დროს განხორციელებული თავდასხმისაგან, რადგან თითოეულ მათგანს გააჩნია საკუთარი ნიშანი, რითაც შესაძლებელია მათი ერთმანეთისაგან განსხვავება.

თავდასხმა წესით უნდა მოიცავდეს ერთ შინაარსს, მაგრამ მეცნიერული კვლევის თვალსაზრისით ყოველ დანაშაულში არსებული თავდასხმა მოითხოვს თავისებურ განმარტებას, რადგან თითოეული დანაშაულის ბუნება არსებითად განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

სიტყვა „თავდასხმა“ არ გულისხმობს მხოლოდ ფიზიკურ მოქმედებას, რომელიც გამოიხატება ადამიანის მოქმედებით. ის შეიძლება გამოიხატოს სხვადასხვა სახით, ოღონდ გააჩნია კონკრეტულ სიტუაციას და დანაშაულის ხასიათს.

ყაჩაღობის გამოძიების დროს საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოები არკვევენ ჰქონდა თუ არა ადგილი თავდასხმის მხრიდან მოთხოვნის წაყენებას ნივთის დაუყოვნებლივ გადაცემის შესახებ. ამ გარემოების დადგენა აუცილებელია ქმედების ყაჩაღობად დაკვალიფიცირებისათვის.

შესაძლოა მოთხოვნის წაყენებას ძარცვის დროსაც ჰქონდეს ადგილი და მას თან ახლდეს ძალადობაც, მაგრამ ის მაინც განსხვავდება ყაჩაღური თავდასხმისაგან.

გამოკვლევებმა გვჩვენა, რომ ძარცვის დროს ფაქტიურად არ ხდება ნივთის გადაცემის შესახებ მოთხოვნის წაყენება. უბრალოდ გამტაცებელი იტაცებს ნივთს ყოველგვარი ახსნა-განმარტების გარეშე. ასეთ დროს ძალადობას ადგილი აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც დასარაღებული მას წინააღმდეგობას გაუწევს.

ყაჩაღური თავდასხმა გაცილებით უფრო საშიშ ხასიათს ატარებს, ვიდრე ძარცვა, რადგან თავდამსხმელი ხშირ შემთხვევაში წინასწარ არის მომზადებული და მზად არის წინააღმდეგობის დასაძლევად.

თავდამსხმელი თავდასხმისას მოითხოვს ნივთის გადაცემას და ამ დროს დაზარალებულისაგან შესაძლო წინააღმდეგობის დასაძლევად მიმართავს ძალადობას ან ძალადობის გამოყენების მუქარას.

მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლოა ნივთი თავდამსხმელს არ გადასცენ და შესაბამისად ადგილი არ ჰქონდეს მის გატაცებას, მაგრამ ყაჩაღობა მაინც ჩაითვალოს დამთავრებულად, რადგან ყაჩაღობა, როგორც ფორმალური დანაშაული ქმედების შედეგს არ მოითხოვს.

დანაშაული დამთავრებულად ითვლება თუ ფაქტიური ქმედება შეიცავს კანონით დადგენილ ყველა ნიშანს. იმ შემთხვევაში, როდესაც კანონი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას აწესებს მხოლოდ ქმედებისათვის, დადგენილ უნდა იყოს ასეთი ქმედების ჩადენა.¹

ზოგჯერ კანონი პასუხისმგებლობას აწესებს არა მარტო ქმედებისათვის, არამედ ქმედებისა და მისი ჩადენის მიზნისათვის. ასეთ შემთხვევაში დანაშაული დამთავრებულად რომ ჩაითვალოს, საჭიროა დადგინდეს არა მარტო ქმედების ჩადენის ფაქტი, არამედ მისი ჩადენის მიზანიც.

ისეთი დანაშაულის ცნების განსაზღვრისათვის, როგორიც ყაჩაღობაა, საჭიროა გულდასმით იქნეს შესწავლილი სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის დისპოზიცია, რომელიც ასეა ჩამოყალიბებული: *“ყაჩაღობა ე.ი. თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ჩადენილი ადამიანის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის მუქარით.”*

¹ ასეთ დანაშაულთა რიცხვს განეკუთვნება მაგალითად, საქვეყნოდ მოწოდება აგრესიული ომის გაჩაღებისაკენ (მუხ. 405-ე) ამ დანაშაულისათვის საკმარისია მარტო მოწოდება საქვეყნოდ, რა მიზნით მოუწოდებს ომის გაჩაღებისაკენ ხალხს, ამას საქ-ოს სისხლის სამართლის კოდექსის -ის 405-ე მუხლით ქმედების დაკვალიფიკირებისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, რადგან ეს მუხლი პასუხისმგებლობას აწესებს მხოლოდ ომის გაჩაღებისაკენ მოწოდებისათვის.

იმისათვის, რომ დანაშაული (ქმედება) ყაჩაღობად დაკვალიფიცირდეს, ის უნდა შეიცავდეს სამ ნიშანს, ან მინიმუმ ორს მაინც (თავდასხმისას საჭიროა ან ძალადობა ან მისი მუქარა)

1. თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით.

2. ჩადენილი ადამიანის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით.

3. ანდა ადამიანის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების მუქარით.

თავდასხმაში იგულისხმება აშკარა, უეცარი, აგრესიული, ძალადობასთან დაკავშირებული მოქმედება, რომელიც საშიშია სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის და, რომელსაც შეიძლება თან ახლდეს ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცხყოფა (წამება, ლანძღვა-გინება და ა.შ.). ამავე დროს, თავდასხმა უეცრად, მოულოდნელად წაყენებული მოთხოვნაა ქონების დაუყოვნებლივ გადაცემის შესახებ. ეს დანაშაული ძირითადი არსია.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმმა 1996 წლის 2 აპრილის №2 დადგენილებაში „ყაჩაღობის საქმეებზე“, აღნიშნა, რომ „ყაჩაღური თავდასხმა წარმოადგენს დაზარალებულზე ძალდატანებით ზემოქმედებას მისი წინააღმდეგობის დასათრგუნად სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ან ასეთი ძალადობის მუქარით.“

იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს თავდასხმის ცნების არაერთგვაროვანი განსაზღვრება. მეცნიერთა ერთი ჯგუფი სრულებითაც არ იძლევა თავდასხმის ცნების განმარტებას, მეორენი კი ერთნაირი მნიშვნელობის მქონე ცნებებად აცხადებენ თავდასხმას და ძალადობის გამოყენებას. მაგ. ს.ი. სიროტა აღნიშნავს, რომ ყაჩაღობისას თავდასხმის ქვეშ “უნდა გავიგოთ დაზარალებულისათვის ისეთი უეცარი, მოულოდნელი ძალადობა ან ძალადობის გამოყენების მუქარა, რომელსაც თავისი ობიექტური ხასიათით შეუძლია გამოიწვიოს სიკვდილი ან სხეულის დაზიანება.”¹

ამ მოსაზრების იდენტურია პროფ. ზ. წულაიას მოსაზრება, მისი აზრით “თავდასხმა უნდა გავიგოთ დაზარალებულისათვის ისეთი უეცარი, მოულოდნელი ძალადობა ან ძალადობის

¹ В.А.Владимиров - Квалификация похищения личности и имущества стр.62. 1974 г.

გამოყენების მუქარა, რომელსაც თავისი ობიექტური ხასიათით შეუძლია გამოიწვიოს სიკვდილი ან სხეულის დაზიანება.”¹

როგორც ვხედავთ, ორივე ავტორი თავდასხმას ძალადობასთან აიგივებს, რაც, არ უნდა იყოს სწორი. ჩვენი აზრით, როგორც ზემოთ ვისაუბრეთ, თავდასხმა მოქმედებაა, რომელსაც თან ერთვის ძალადობა ან ძალადობის მუქარა.

გ. ლ. კრიგერი, რომელმაც ყაჩაღობას მიუძღვნა სპეციალური გამოკვლევა, მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ცნებები: “თავდასხმა” და “ძალადობა” იდენტური არიან და რომ გავატაროთ რაიმე სახის განსხვავება, მათ შორის მათი იურიდიული მნიშვნელობის მიხედვით შეუძლებელია. აქედან კეთდება დასკვნა, რომ “ერთდროული მინიშნება კანონში თავდასხმაზე და ძალადობაზე შეიძლება უფრო განიმარტოს უხეირო რედაქციად.”²

ასეთი აზრი მიუღებლად მიაჩნია ვ. ა. ვლადიმეროვს. იგი აღნიშნავს, რომ “ყაჩაღობის შემადგენლობაში თავდასხმის ნიშან-თვისების არსებობის ახსნა-განმარტება რედაქციული უზუსტობით საეჭვოა აღიარებულ იქნეს სერიოზულ არგუმენტად. ამიტომ დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ თავდასხმა წარმოქმნის ისეთსავე აუცილებელ ნიშან-თვისებას ყაჩაღობისა, როგორც ძალადობა, რომლებიც განუყოფელ ერთობლიობაში ახასიათებენ მის ობიექტურ მხარეს.”³

გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს ის, რომ “თავდასხმა და მის შედეგად უშუალოდ განხორციელებული ძალადობა ორი განუყოფელი აგრესიული აქტის ერთიანობაა. ამიტომ თავდასხმაზე, როგორც ყაჩაღობის ობიექტურ ნიშანზე შეიძლება მხოლოდ პირობითად ვილაპარაკოთ, ვინაიდან ძალადობის გარეშე იგი კარგავს თავის სისხლისსამართლებრივ მნიშვნელობას.”⁴

თავდასხმისას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ძალადობის გამოყენების მუქარას და არა ძალადობას. ამდენად, ნათელია ის, რომ თავდასხმა და ძალადობა, განსხვავებული მნიშვნელობის მქონე ცნებებია და მათი ცალ-ცალკე განხილვაა საჭირო. ამ საკითხებზე მხარდაჭერას იმსახურებს ვ. ა. ვლადიმეროვის

¹ ზ. წულაია – სისხლის სამართალი. კერძო ნაწილი ტ. II თბ. 2001 წ. გვ. 64

² Г. А. Кригер «Ответственности за работу» М., 1968 стр. 14

³ В. А. Владимиров – დასახ. ნაშრომი. გვ. 63.

⁴ მ. ლეკუიშვილი, გ. მამულაშვილი. პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის (კომენტარი) თბ. 1999 წ. გვ. 31

მოსაზრება. მას მიაჩნია, რომ სისხლის სამართლებრივი მნიშვნელობით თავდასხმა ეს აგრესიული მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებაა, რომელიც დანაშაულის ჩადენის მიზნით ქმნის, ძალადობის გამოყენების რეალურ უშუალო საშიშროებას, რაც შეადგენს ამ მიზნის მიღწევის საშუალებას. ასეთი თავდასხმა შეიძლება გამოდიოდეს, როგორც მკვლელობის, გაუპატიურების, ხულიგნობის ფაქულტატიური ნიშანი; აუცილებელ ნიშან-თვისებათა სახით ის შეტანილია ბანდიტიზმისა და ყაჩაღობის შემადგენლობაში.

ამიტომ, ყაჩაღური თავდასხმის ქვეშ შეიძლება ვიგულისხმოთ ობიექტურად და სუბიექტურად საშიში გარემოს შექმნა, რომელსაც რეალურად შეიძლება მოჰყვეს ფიზიკური ძალადობა დაზარალებულის მიმართ, თუ ეს უკანასკნელი ეცდება ქონების გატაცებისას წინააღმდეგობის გაწევას. თავდასხმაში ჩამადული ძალადობის საშიშროება შეიძლება სწრაფად რეალიზირებულ იქნეს დაზარალებულზე ფიზიკური ზემოქმედების გზით. ე.ი. თავდასხმა ყოველთვის უთავსდება ისეთ ძალადობას, რომელიც ხორციელდება თავდამსხმელის მიერ ფიზიკური ძალის ან იარაღის გამოყენებით, ანდა უშუალოდ ძალადობის გამოყენების მუქარით. თავდასხმის დაწყება ქმნის დაზარალებულის მხარეზე აუცილებელ თავდაცვის უფლებას, თუნდაც ძალადობა მასზე ჯერ არ იყო გამოყენებული. ასე, რომ თავდასხმა არ არის იქ, სადაც ძალადობა გამოხატულია არა უშუალო ზემოქმედების ფორმით, არამედ გამოყენებულია მაგ. მოწამელის გზით ან დაძინებით, სადაც დაზარალებულს არ რჩება შესაძლებლობა თავდამსხმელის მოგერიებისა.

იურიდიულ ლიტერატურაში აკრიტიკებენ იმ ავტორებსაც, რომლებიც ცდილობენ ზღვარი გაავლონ “თავდასხმის” და “ძალადობის” ცნებებს შორის. მაგ. გ. კრიგერს მიაჩნია, რომ თუ თავდასხმაში დავინახავთ ძალადობის გამოყენების რეალური საშიშროების შექმნას, მაშინ ასეთი მოქმედებანი ქმნიან ფსიქიკურ ძალადობას, რომლის ნაირსახეობა “შეიძლება იქნეს დაზარალებულისათვის იმის შთაგონება, რომ მას მოელის ძალადობა.”¹

როგორც ვ. აელადიმიროვი აღნიშნავს, საქმე ასე უბრალოდ როდია. არ შეიძლება გაიგივებულ იქნას თავდასხმა და

¹ I. A. Кривер – დასახ. ნაშრომი. გვ. 64

ძალადობის მუქარა. მუქარა აუცილებლად ვარაუდობს კონკრეტულ ადრესატს: რადგან დაზარალებულის მიერ აღქმული მუქარა, ეს ინფორმირებაა იმაზე, რომ მის თავზე ჩნდება ძალადობის გამოყენების რეალური საშიშროება. თავდასხმა კი შეიძლება მოხდეს იმ ფორმაშიც, როცა დაზარალებული არ ფიქრობს და არც შეიძლება იფიქროს საშიშროებაზე. (დამიზნება სამალავიდან, მიპარვა უკნიდან დანით და ა.შ.) მსგავს შემთხვევაში ძალადობა ჯერ კიდევ არაა გამოყენებული, არც მუქარაა, რომელიც აღქმული იქნებოდა დაზარალებულის მიერ, როგორც რეალური საშიშროება, ხოლო თავდასხმა მიუხედავად ყველაფრისა რეალურად არსებობს. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ ყოველთვის ყველა ძალადობა არ ხდება თავდასხმის ფორმით, ძალადობა გადადის თავდასხმის ფორმაში მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც ის რაღაცით თავსდება საზოგადოებრივი უშიშროების დარღვევასთან. თავდამსხმელი, როგორც ვიცით მზადაა გამოიყენოს ძალადობა არა მხოლოდ დაზარალებულის, არამედ სხვა ნებისმიერი პირის მიმართ, თუ მათი მხრიდან იქნება წინააღმდეგობის გაწევის, დანაშაულის გაცხადების ან ნივთის გატაცებისათვის ხელის შეშლის მცდელობა. აქედან გამომდინარე, ლოგიკურია დასკვნა იმის შესახებ, რომ ძალადობა, გამოყენებული მაგ. მოწამელის გზით ან გამომდინარე დაზარალებულისათვის მახლობელი ადამიანისაგან, რომელშიც მას არა აქვს საფუძველი ნახოს დამნაშავე და ეშინოდეს მისი მოქმედების, ძალადობის გამოყენება და ზიანის მიყენება თავდასხმის ფორმით არ ხდება და ამიტომ არ შეუძლია შეადგინოს ყაჩაღობის ნიშან-თვისება.

თავდასხმა – ერთ აქტიანი მოქმედება კი არაა, რომელიც ამოიწურება ფიზიკური ან ფსიქიკური ძალადობის გამოყენებით, არამედ დაზარალებულზე ზემოქმედების პროცესია, რომელშიც იმალება რეალური საშიშროება ძალადობის გამოყენებისა მოთელი გარკვეული დროის მონაკვეთში, სანამ გრძელდება თავდასხმა. ამიტომ თავდასხმა ეს არის ცნება, განუყრელად დაკავშირებული ძალადობასთან, მაგრამ მაინც არაა მასთან გაიგივებული.¹ სწორედ ამიტომ კანონი ამბობს თავდასხმაზე, ჩადენილზე ძალადობით.²

¹ ასეთიავე აზრს გამოთქვამს ე.ა.ვლადიმეროვი დასახელებულ ნაშრომში გვ.66

² იქვე, გვ.66

დასკენის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ყაჩაღურ თავდასხმად შეიძლება აღიარებულ იქნას ისეთი თავდასხმა, რომელიც ხასიათდება დაზარალებულისათვის უეცრად მოთხოვნის წაყენებით ნივთის დაუყოვნებლივ გადაცემის შესახებ და რომელსაც თან ახლავს სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენება ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარა.

ბ) სხვისი ნივთის დაუფლების ცნება

საკუთრება და საკუთრების უფლება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით, სისხლის სამართლის კოდექსით და სხვა კანონმდებლობით, ამიტომ ქონების დანაშაულებრივი ხელყოფა, მისი სხვის მფლობელობაში მართლსაწინააღმდეგოდ გადაცემა იწვევს პასუხისმგებლობას.

საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული ქმედების ჩადენა ხდება სხვადასხვა ხერხით, ანუ მესაკუთრის ან მფლობელის მიერ ნივთის მიმართ მისი უფლებების განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობის (უშუალო ობიექტი) ხელყოფას ადგილი აქვს ქურდობით, ძარცვით, ყაჩაღობით, თაღლითობით, გამოძალავით, მითვისებით ან გაფლანგვით. აღნიშნული დანაშაულები სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილით არის გათვალისწინებული და ეს ქმედებები ითვლება ქონების (ნივთის) მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლების ხერხად.

დავას არ იწვევს ის, რომ საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული ზოგიერთი დანაშაულის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს მესაკუთრის ან მფლობელის მიერ ნივთის მიმართ მისი უფლებების განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობა.¹

უშუალო ობიექტის ამ სახით ჩამოყალიბებამ დღის წესრიგში დააყენა დაუფლების (გატაცების) ცნების სრულყოფის საკითხი, რადგან ავტორთა უმრავლესობის მიერ შემოთავაზებული ვარიანტი არ შეესაბამება თანამედროვე კანონმდებლობის მოთხოვნებს.

ამ საკითხზე მსჯელობისას არ შეიძლება არ შევეხოთ იმ საკითხს, რომ კანონმდებლობა თითოეული დანაშაულის დის-

¹ ამ საკითხზე იხილეთ ჩვენივე ნაშრომი-“ყაჩაღობის ობიექტი და საგანი”. თბილისის ბიზნესის სახელმწიფო ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომები III-IV 2005წ გვ-231-245

პოზიციაში იყენებს სხვადასხვა ტერმინს. მაგ., ქურდობის, ძარცვის, თაღლითობის დისპოზიციაში იხმარება სიტყვა “დაუფლება”, ხოლო მითვისებაის ან გაფლანგვის შემთხვევაში კი “მითვისება”-ს. ეს ბუნებრივია, რადგან დაუფლების ცნებისგან განსხვავებით მითვისების ცნება სხვა შინაარსს მოიცავს. გარდა ამისა, დაუფლება (გატაცება) უფრო მოქმედებას გულისხმობს, ხოლო მითვისება შეიძლება უმოქმედობით იქნეს ჩადენილი.

სანამ დაუფლების ცნებას განვმარტავდეთ მანამდე გვინდა განვიხილოთ ლიტერატურაში გაერცელებული ზოგიერთი საკითხი. პროფ. ზ. წულაია სადაოდ ხდის საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა დისპოზიციაში ტერმინ “დაუფლების” ხმარების საკითხს. მას ტერმინი “გატაცება” უფრო მართებულად მიაჩნია, იგი წერს, რომ “აღნიშნული ტერმინი უფრო სრულყოფილად ახასიათებს დამტაცებლის საშიშროებასა და იმ ქმედებას რასაც იგი ჩადის, რაც შეეხება საქართველოს კანონმდებლობის მიერ ნახმარ ტერმინ “დაუფლებას” იგი დამტაცებელთა მისამართით შერბილებულ და საბოლოო ჯამში არასრულფასოვან ტერმინად უნდა მივიჩნიოთ.”¹

პროფ. ზ. წულაიას მოსაზრება არ შეიძლება ჩაითვალოს უსაფუძვლოდ, რადგან ისეთი დანაშაულების დისპოზიციაში, როგორიცაა ძარცვა, ყაჩაღობა, თაღლითობა, უნდა იხმარებოდეს ტერმინი “გატაცება”, ხოლო რაც შეეხება ქურდობას აქ უფრო სხვა მიდგომაა საჭირო.

როგორც ცნობილია, ქურდობა ნივთის ფარული დაუფლებაა, ამიტომ მის დისპოზიციაში ტერმინ “გატაცების” ხმარება არ იქნებოდა მაინცდამაინც მართებული, რადგან ქურდობისას პირის მოქმედება შეუმჩნეველია დაზარალებულისათვის და უფრო უხმაურო მოქმედებასთან გვაქვს საქმე, ამიტომ ქურდობის დისპოზიციაში სიტყვა “დაუფლება”-ს შეტანა უფრო სწორი არის.

ისე ტერმინი “გატაცება” საშუალებას იძლევა ის გამოყენებულ იქნეს ქურდობის დისპოზიციაშიც “დაუფლების” ნაცვლად, რადგან ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის თანახმად “გატაცება” ნიშნავს ძალით, სწრაფად (ან მალულად, ქურდულად) წაღებას ან წაყვანას, - მოტაცებას. იგივე ლექსი-

¹ ზ. წულაია-ისახლის სამართალი. კერძო ნაწილი. თბ. 2001წ ტომი II. გვ.23

კონის მიხედვით სიტყვა “გატაცებული” ნიშნავს ძალით, სწრაფად (ან პარვით, ქურდულად) წაღებულს, წაყვანილს, წართმეულს, - მოტაცებულს.¹

საბჭოურ ლიტერატურაში დანაშაულის ჩადენის ხერხის შინაარსის გამოყენებით განისაზღვრებოდა დანაშაულის ობიექტური მხარე. ამ საკითხზე მსჯელობისას გამოთქმული მოსაზრების დროს გამოვლინდა საინტერესო ზოგიერთი საკითხი. მაგ: ობიექტური მხარის ცნების განსაზღვრისას ვ.ს. პროხოროვი წერდა “ქურდობის ობიექტური მხარე არის ქონების ფარულად დაუფლება”,² როგორც ვხედავთ, პროხოროვის მოსაზრებიდან ირკვევა, რომ მას ტერმინი “დაუფლება” უფრო მართებულად მიაჩნია, რასაც ვერ ვიტყვით ჩვენს თანამემამულე მეცნიერ ბ.ზ. ფურცხვანიძეზე. იგი წერს “ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების ფარულად გატაცებაში.”³

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ტერმინ “გატაცების” ხმარება უფრო სწორი იქნება სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის დისპოზიციაში.

პროფ.ზ.წულაია აღნიშნავს, რომ ტერმინი “დატაცება” სხვისი ქონების დასაკუთრებას, რაც დატაცებით მიითვისეს იმას ნიშნავს, ეს ტერმინი თავის თავში ყოველთვის მოიცავს მართლწინააღმდეგობას, ე.ი. “დატაცება” დანაშაულის ჩადენის ამსახველი ტერმინია, რაც შეეხება “დაუფლებას” მას დატაცების მაგვარი დატვირთვა არ გააჩნია. “დაუფლება” ანუ ქონების (ნივთის) პყრობა (მოპოვება) მეტწილად მართლზომიერი (კეთილსინდისიერი) გზით ხორციელდება, თუმცა გამორიცხული არაა ქონების დაუფლება (შეძენა) დანაშაულებრივი გზითაც. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე უმჯობესია ვიხმაროთ ტერმინი “დატაცება”.⁴

ვერ გავიზიარებ პროფ. ზ. წულაიას მოსაზრებას იმ ნაწილში თითქოს “დატაცება” ყოველთვის დანაშაულის ჩადე-

¹ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი. რედ. არნ ჩიქობავა. თბ. 1951 წ. ტომი II. გვ-1138-1141

² ვ.ს. პროხოროვი, საბჭოთა სისხლის სამართლის კურსი 5 ტომეული. ტ.1. ლენინგრადის უნივერსიტეტი 1968წ. გვ-313 (რუსულ ენაზე).

³ ბ.ზ. ფურცხვანიძე საბჭოთა სისხლის სამართალი (განსაკუთრებული ნაწილი). თბილისის უნივერსიტეტი 1960წ. გვ-106.

⁴ ზ. წულაიას დასახ. ნაშრომი. გვ-35-36

ნის ამსახველი ტერმინი იყოს. ქართულ სინონიმთა ლექსიკონში სიტყვა “დატაცება” ორი მნიშვნელობითაა ნახმარი: 1) “დატაცება” როგორც გაყიდვა და 2) “დატაცება” როგორც ქურდობა.¹ ნათელია, რომ დატაცება ყოველთვის არ გულისხმობს დანაშაულის ჩადენას. მაგ: იგივე ლექსიკონში ნათქვამია, რომ გაყიდვა არის საქონლის გასაღება, “დატაცება” (ბაზარზე საქონელი უცბად დაიტაცეს).² გამოდის, რომ “დატაცება” ყოველთვის არ ყოფილა დანაშაულის ამსახველი ტერმინი, თუმცა იგი არ გამორიცხავს დანაშაულებრივ ქმედებასაც, რადგან მას როგორც ვნახეთ, ორნაირი მნიშვნელობა აქვს.

ჩვენი აზრით, სიტყვა “დატაცების” ნაცვლად უმჯობესია ვიხმაროთ სიტყვა “გატაცება” რადგან ეს ტერმინი უფრო ნათლად ასახავს ქმედების (ყაჩაღობის) საშიშროების ხარისხს. გარდა ამისა, ტერმინი “გატაცება” ნიშნავს მიმძღავრებას, ყაჩაღობას, კრეხას, თარეშს, აგრეთვე მის სინონიმად განიხილება ძარცვა, ძარცვა-გლეჯა, წართმევა, ტაცება³ და სხვა ძალადობრივი ქმედებები, ამიტომ ტერმინი “გატაცება” უფრო მართებულია მიგვაჩნია.

საბჭოთა იურიდიულ ლიტერატურაში “გატაცების” ზოგადი ცნების განსაზღვრას მრავალი ნაშრომი მიეძღვნა.

საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული ზოგიერთი დანაშაულის უშუალო ობიექტის განსაზღვრის შემდეგ, მივედით იმ დასკვნამდე, რომ საბჭოთა სისხლისსამართლის ლიტერატურაში “გატაცების” ცნების განმარტება არასწორია და არ შეესაბამება თანამედროვე კანონმდებლობის მოთხოვნებს, თუმცა არც მაშინ იყო ის სრულყოფილი.

ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის -ი იყენებს ტერმინ “დაუფლება”-ს და “გატაცება”-ს. მაგ: სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე, 178-ე, 180-ე, 183-ე, 184-ე, 227-ე, 228-ე, 237-ე, 258-ე მუხლებში გამოყენებულია სიტყვა “დაუფლება”, ხოლო 314-ე და 363-ე მუხლებში კი “გატაცება”.

იმისათვის, რომ მოხდეს ქმედების სწორი კვალიფიკაცია აუცილებელია განისაზღვროს დაუფლების (გატაცების) ცნება.

¹ ალ. ნეიშანი, ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი. თბ. 1951წ. გვ.114

² იქვე გვ.79

³ იქვე გვ.399

სანამ დაუფლების (გატაცების) ცნების განსაზღვრას და-
ვიწყებდეთ გვინდა განვიხილოთ იურიდიულ ლიტერატურაში
ამ ცნების საკითხისათვის მიძღვნილი ნაშრომები და მოვიყვა-
ნოთ ზოგიერთი მეცნიერის მოსაზრებები.

მაგ., ა. ტრაინინი, ვ. მენშაგინი და ზ. ვიშინსკაია გატაცე-
ბას განსაზღვრავენ, როგორც საკუთრების დანაშაულებრივ
დაუფლებას.¹

ეს განმარტება არაფერს არ გვაძლევს, რადგან ამ შემ-
თხევაში ჩვენ გვინტერესებს, როგორც გატაცების ასევე და-
უფლების ცნებაც, ამდენად ზემოთ აღნიშნული მსჯელობა –
გატაცება საკუთრების დანაშაულებრივი დაუფლებაა არასწო-
რად მიგვაჩნია.

მ. გელფერმა აღნიშნა, რომ გატაცება ეს არის სახელმწი-
ფო ან საზოგადოებრივი ქონების მართლსაწინააღმდეგოდ გა-
დაქცევა თავის ან მესამე პირის საკუთრებად.²

მიგვაჩნია, რომ ამ შემთხევაში თავის საკუთრებად გა-
დაქცევა არ ასახავს გატაცების ცნების მნიშვნელობას, რადგან,
ჩვენი აზრით, ნივთის გატაცებად უნდა მივიჩნიოთ ნებისმიერი
სახით მისი დაკარგვა, ანუ მესაკუთრის ან მფლობელის ხელი-
დან, მფლობელობიდან მისი წართმევა.

ბ. კურინოვი და მ. ისაევი გატაცებას მიიჩნევენ ქონე-
ბის უკანონო, მართლსაწინააღმდეგო შეძენას,³ ხოლო პ. მიხა-
ილენკოს აზრით გატაცება არის სახელმწიფო, კორპორაციუ-
ლი, საკოლმეურნეო და სხვა ქონების დანაშაულებრივი, უნაც-
ვალგებო გადაქცევა თავის სასარგებლოდ.⁴

ტ. სერგეევა და გ. კრიგერი გატაცებას მიიჩნევენ, რო-
გორც ქონების განზრახ დაუფლებას ანგარების მიზნით.⁵

¹ А. Трайнин, В. Меньшагин, З. Вышинская, УК РСФСР, Комментарий, м., 1944, стр 272

² М.А. Гельфер, Преступные посяательства на социалистическую собственность. М., 1953. стр 35.

³ Б.А. Куриннов, Уголовная ответственность за хищение государственного и общественного имущества, М., 1954, стр 19. М.М. Исасв, Уголовное право, Имущественные преступления М., 1938 стр 18.

⁴ П.П. Михайленко. Уголовно-правовая борьба с расхищением государственного и общественного имущества. Львов. 1955 стр.29

⁵ Т.Л.Сергеева. Уголовно-правовая охрана социалистической собственности в СССР. М., 1954. стр.13-14 Г.А.Кригер, ответственность за хищение государственного и общественного имущества по советскому уголовному праву. М., 1957. стр.58

ჩვენი აზრით, ზემოთხსენებულ ავტორთა მოსაზრება გვაძლევს საფუძველს ვიფიქროთ, რომ მათ ქონების გატაცებად მიაჩნდათ ერთი ადგილიდან მეორე ე.ი. მფლობელისათვის ან მესაკუთრისათვის ხელმიუწვდომელ ადგილას ქონების გადატანა. როგორც ვხედავთ, მათ გატაცების ცნების სწორი განმარტება ვერ მოგვეცეს, რადგან ნივთის გადაადგილება არ ნიშნავს მის გატაცებას, თუ ნივთის გადაადგილება ან წაღება არ ართმევს მფლობელს ან მესაკუთრეს ნივთის მიმართ მისი უფლებების განხორციელების პრაქტიკულ შესაძლებლობას. ამ საკითხზე საინტერესოდ მსჯელობს პროფ. ალ. კვაშილავა. იგი წერს: "... ქონების ამოღება მისი შენახვის ადგილიდან, ნებისმიერი ფონდიდან, მისი გადაცემა იმ პირისათვის, რომელსაც მასზე საკუთრების უფლება მოპოვებული არა აქვს და სხვა ამგვარი ქმედობა წარმოადგენს მატერიალური ფასეულობის ფიზიკურ გადაადგილებას, მექანიკურ მოქმედებას, რაც არ შეიძლება შეფასდეს, როგორც დანაშაული. ქონების გატაცება, ისევე როგორც სხვა დანაშაული სისხლისსამართლებრივი ცნებაა. ეს არის მოქმედება მიმართული საკუთრების, ე.ი. ქონების მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის წინააღმდეგ. მაშასადამე, ქონების გატაცება მისი შენახვის ადგილიდან სხვა ადგილზე გადატანა, ადგილზევე მოხმარება, მისი ამოღება და გასხვისება კი არ არის, არამედ ის ქონების მესაკუთრის უფლების პარალიზება ან მოსპობაა, რომელიც შეიძლება გამოწვეული იყოს ქონების გატაცების რომელიმე ხერხით."

რაც შეეხება, გატაცების ცნების განხილვა, როგორც ქონების უკანონო, დანაშაულებრივი შეძენა, ეს მოსაზრებაც თავის დროზე უარყოფილი იქნა და საკმაოდ საფუძვლიანადაც. მაგ: ბ. უტევსკი, ზ. ვიშინსკაია და ა. ლევშინი აღნიშნავენ, რომ შეძენა – თავისი აზრობრივი მნიშვნელობით ესაა ქონების გადასვლის კანონიერი საშუალება ერთი მესაკუთრიდან მეორის ხელში.²

¹ ალ.კვაშილავა – საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები, თბ.1997წ. გვ.190-191

² Б.С.Утевский. З.А.Вышинская, Практика применения законодательства по борьбе с хищениями социалистического имущества. М.,1954.стр.15 А.И.Левшин, К вопросу об определении общего понятия хищения социалистического имущества, "Ученые записки Казанского госуниверситета". 1957 т.17 КН7 стр.93

ჩანს, რომ შეძენა ავტორთა მიერ განსაზღვრულია, როგორც ქონების გადასვლის კანონიერი საშუალება, რაც გამოირიცხავს გატაცებას. ამასთან ს. ტარარუხინს მიაჩნია, რომ ტერმინი “შეძენა” არასწორად ასახავს გატაცების არსს იმიტომაც, რომ ზოგჯერ შესაძლოა ქონების შეძენა თუნდაც უკანონო გზით, მაგრამ არადაანაშაულებრივი სამოქალაქო გარიგებით.¹

როგორც ვნახეთ, “შეძენა”-მ როგორც გატაცებისათვის შეუსაბამო ტერმინმა ვერ პოვა აღიარება სისხლის სამართლის თეორიაში. პროფ. ზ. წულაიას, რომელმაც რამდენიმე ფუნდამენტური ნაშრომი მიუძღვნა ქონების გატაცებას და მისი გამოძიების პრობლემებს, მიაჩნია, რომ “გატაცების ცნების შესახებ არსებული განმარტებები არ მოიცავდა გატაცებისათვის ყველა აუცილებელ ნიშანს”.² იგი თავის ნაშრომში იშველიებს სხვადასხვა მეცნიერის და სასამართლო პრაქტიკის განმარტებებს დატაცების ცნების განსაზღვრასთან დაკავშირებით. მაგ., მას მოჰყავს ა.ა. პიონტკოვსკის მოსაზრება, რომელიც გატაცებას განმარტავს, როგორც ვინმეს მიერ სახელმწიფო ან სხვა საზოგადოებრივი ქონების განზრახ უკანონო გადაქცევას თავის საკუთრებად.³

ა.ა. პიონტკოვსკის ამ შეხედულების კომენტარებისას პროფ. ზ. წულაია აღნიშნავს, რომ “ასეთი განსაზღვრების უზუსტობა ის არის, რომ დამტაცებელი არ ხდება და არც შეიძლება გახდეს დატაცებული ქონების მესაკუთრე, ასევე მასში ხაზგასმული არ არის ანგარების მიზანი, როგორც დატაცების ცნების აუცილებელი ნიშანი.”⁴

პროფ. ზ. წულაიას ასევე არასწორად მიაჩნია ყოფილი სსრ – კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის 1972 წლის 11 ივლისის №4 დადგენილებით განსაზღვრული გატაცების ზოგადი ცნება, რომელიც შემდეგნაირად იყო ჩამოყალიბებული: “დამნაშავეს მიერ ქონების კანონსაწინააღმდეგო, უსასყიდლო გადაქცევას თავის საკუთრებად ან სხვა პირის საკუთრებად.”

¹ С.А.Тарарухин, Борьба с хищениями социалистического имущества, Автореф. Канд.дисс., Киев, 1965 стр.12

² ზ. წულაია. სოციალისტური ქონების გატაცების ცნების საკითხისათვის. “საბჭოთა სამართალი” 1976წ. №4 კვ.53

³ ზ. წულაია. სისხლის სამართალი. კერძო ნაწილი. თბ.2001წ. ტ.11 კვ.28

⁴ იქვე გვ.28-29

ვეთანხმებით პროფ. ზ.წულაიას იმ მოსაზრებას, რომ პლენუმის დადგენილებაში სიტყვა საკუთრება არასწორად არის ნახმარი, რადგან საკუთრებაში მოქცევის ცნებაში გატაცების შინაარსის ჩადება არასწორია.

ამ საკითხზე საინტერესო მოსაზრება აქვს გამოთქმული პროფ. ალ. კვაშილავას, იგი წერს: “პლენუმი და საბჭოური იურიტ-მეცნიერები, მართალია, თელიდნენ სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების გატაცებად მატერიალურ ფასეულობათა არამესაკუთრე პირების საკუთრებაში მოქცევას ან ამ უკანასკნელთა სასარგებლოდ მიქცევას, მაგრამ ეს არაფრით გამართლებული არა არის. არც ერთი ლექსიკონი აღნიშნულ სიტყვებში ქონების გატაცების ან მისი მსგავსი ქმედობის შინაარსს არ დებს. ამ საკითხზე საკმარისად მიგვაჩნია მხარი დაუპიროთ აწგარდაცვლილი პროფესორის გ.ა. კრიგერის მოსაზრებას, რომელმაც სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების ზემოთ აღნიშნულ განსაზღვრას საეტვოდ საჭირო ფიქცია უწოდა. მართლაც გაურკვეველია, რა მდგომარეობაშია სასარგებლოდ მიქცეული ან სხვის საკუთრებაში მოქცეული ქონება. სხვა საქმეა ქონების სარგებლობაში გადაცემა. ამის უფლება მესაკუთრეს აქვს, მაგრამ მესაკუთრემ ეს თუ გააკეთა, მაშინ არც ქონების გატაცებასთან და არც სხვა დანაშაულთან საქმე არ გვექნება. რაც შეეხება, საკუთრებაში ქონების მოქცევას, ეს შეიძლება მოხდეს მხოლოდ კანონიერი გზით. არაკანონიერი გზით ქონების საკუთრებაში მოქცევა შეუძლებელია. ამიტომ ქონების საკუთრებაში მოქცევა არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება ჩაითვალოს არა მარტო ქონების გატაცებად, არამედ საერთოდ დანაშაულად.”¹

ჩვენ სწორად მიგვაჩნია ასეთი მსჯელობა, რადგან მესაკუთრის მიერ მისი უფლებების სხვისთვის გადაცემა ნიშნავს მეორე პირის მიერ საკუთრების უფლების მოპოვებას, რაც მხოლოდ კანონიერად არის შესაძლებელი. ცნობილია და დავას არ იწვევს ის, რომ საკუთრება არის ნივთის ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის კანონიერად მოპოვებული უფლება, ამიტომ პირის მიერ ნივთის გატაცებით შესაძლებელია მხოლოდ ნივთის ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის პრაქ-

¹ ალ. კვაშილავა - საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები. თბ. 1997 წ. გვ. 189-190

ტიკული შესაძლებლობის მოპოვება, რაც არ ნიშნავს საკუთრებას და არც საკუთრების უფლებას.

პროფ. ზ.წულაიას უფრო მართებულად მიაჩნია გკრიგერის და სისხლის სამართლის კომენტარების ავტორების მიერ შემოთავაზებული გატაცების ზოგადი ცნება. გ. კრიგერის აზრით “გატაცებაა ანგარების მიზნით ჩადენილი დანაშაულებრივი დაუფლება ან სხვისთვის გადაცემა ქონებისა, რომელიც იმყოფება სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ფონდებში”.¹ თუმცა ამ განმარტებასაც ნაკლს აძლევს პროფ. ზ.წულაია და აღნიშნავს, რომ “მასში გამოკვეთილი არაა გატაცების ობიექტური ნიშნები, კერძოდ, ქონების უკანონო, უსასყიდლო ამოღება”.²

“ქონების (ნივთის) დაუფლების (დატაცების) ზოგადი ცნების განსაზღვრისას, - აღნიშნავს ზ.წულაია – უპირველეს ყოვლისა მხედველობაშია მისაღები ქონების დანაშაულებრივი დაუფლების ყველა ფორმის დამახასიათებელი ობიექტური და სუბიექტური ხასიათის ნიშნები.

ობიექტური ხასიათის აუცილებელი ნიშნებია შემდეგი: 1. დანაშაულის ჩადენის მომენტში ქონება უნდა იმყოფებოდეს ეინმეს მართლზომიერ მფლობელობაში; 2. უნდა ხდებოდეს ამ ქონების უკანონო, უსასყიდლო ამოღება მისი მესაკუთრის ფონდებიდან; 3. ქონება ამოღებული უნდა იქნეს კანონში მითითებული ფორმებით და იგი მატერიალურ ზიანს არ უნდა აყენებდეს ქონების მესაკუთრეს”.³

როგორც ვნახეთ, პროფ. ზ.წულაიამ გატაცების ცნება განმარტა, როგორც ქონების უკანონო, უსასყიდლო ამოღება მესაკუთრის ფონდებიდან და უარყო სხვა მეცნიერთა მიერ ჩამოყალიბებული მოსაზრებები, საბოლოო ჯამში კი მან გატაცების ცნების განმარტების ჩვენთვის მისაღები ვარიანტი მაინც ვერ მოგვცა.

საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთი დანაშაულის დისპოზიციაში დაუფლების (გატაცების) ცნების არსებობა, მოითხოვს მის განმარტებასაც, ამრიგად, ვეცდებით ჩამოვაყალიბოთ ამ დანაშაულისათვის დამახასიათებელი დაუფ-

¹ Г.А.Кригер. Квалификация уголовных преступлений. М 1974 с.88

² ზ.წულაია, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი. 2001 წ. ტ II გვ.29

³ იქვე გვ.30

ლების (გატაცების) დღემდე არსებულ განმარტებებზე უკეთესი ვარიანტი, მაგრამ მანამდე უნდა დაეუბრუნდეთ პროფ. ზ. წულაიას მიერ მოყვანილ მოსაზრებაში არსებულ ზოგიერთ უზუსტობას. მისი მსჯელობიდან ირკვევა, რომ დანაშაულებრივი დაუფლების ობიექტური ხასიათის ერთ-ერთი ნიშანი გახლავთ ქონების უკანონო, უსასყიდლო ამოღება მისი მესაკუთრის ფონდებიდან.

როგორც ვხედავთ, პროფ. ზ. წულაია ხმარობს სიტყვა “მესაკუთრეს” მაშინ, როცა დაზარალებული შეიძლება იყოს მფლობელი. გარდა ამისა, იგი აღნიშნავს, რომ ქონება ამოღებულ უნდა იქნას კანონში მითითებული ფორმით და იგი მატერიალურ ზიანს არ უნდა აყენებდეს ქონების მესაკუთრეს. აქაც უნდა შევნიშნოთ, რომ ქონების კანონში მითითებული ფორმით ამოღებამ შეიძლება მიაყენოს ზიანი მესაკუთრეს და უფრო მეტად ამიტომ ჩაითვალოს ის დანაშაულებრივ დაუფლებად.

გატაცების ცნების დღემდე არსებული განმარტებებიდან ერთ-ერთ საუკეთესოდ მიგვაჩნია პროფ. ალ. კვაშილავას მიერ შემოთავაზებული ვარიანტი. იგი წერს, რომ “ქონების გატაცება არის არამართლზომიერად მესაკუთრის უფლების განხორციელების ფაქტიური შესაძლებლობის მოსპობა ქურდობით, ძარცვით, თაღლითობით, მითვისებით, გაფლანგვით და აგრეთვე ყაჩაღობითა და გამოძალვით, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ყაჩაღობისა და გამოძალვის შედეგად დაზარალებული კარგავს თავის ქონებაზე მესაკუთრის უფლებების განხორციელების ფაქტიურ შესაძლებლობას.”¹

უნდა აღინიშნოს ის, რომ ავტორის მიერ შემოთავაზებული ცნების სისწორის მიუხედავად, ის მაინც არ არის სრული, რადგან გატაცების ცნებას იცნობს არა მარტო საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში განთავსებული მუხლის დისპოზიცია, არამედ სხვა სიკეთის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები. მაგ., საჰაერო ან საზღვაო ხომალდის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება. ამ მუხლში სატრანსპორტო საშუალების გატაცების ხერხზე საუბარი არ არის, თუმცა ამ ცნებაში მოთავსებული რომელიმე ხერხით ხდება მათი გატაცება, მაგრამ მიგვაჩნია, რომ უნდა არსებობდეს ქო-

¹ ალ. კვაშილავა, საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები. თბ. 1997წ. გვ. 187

ნების გატაცების ცნების ისეთი განმარტება, სადაც იქნება მისი ჩადენის ხერხების არა ამომწურავი, არამედ საინიშუშო ჩამონათვალი.

ჩვენი აზრით, გატაცების ცნება უნდა მოიცავდეს რამდენიმე პირობას:

1.მესაკუთრემ ან მფლობელმა უნდა დაკარგოს ნივთი ანუ ამ ნივთის ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის პრაქტიკული შესაძლებლობა.

2.მესაკუთრის ან მფლობელის მიერ დაკარგული ზემოთ ხსენებული შესაძლებლობები უნდა მოიპოვოს გატაცების ჩამდენმა პირმა.

3.მესაკუთრისათვის ან მფლობელისათვის ხსენებული შესაძლებლობების მოსპობა და გატაცების ჩამდენი პირის მიერ მისი მოპოვება უნდა მოხდეს მართლსაწინააღმდეგოდ.

ამ სამი პირობის ერთად არსებობაა საჭირო ქმედების, ნივთის გატაცებად დაკვალიფიცირებისათვის.

თუ რატომ არის ამ პირობების ერთად არსებობა აუცილებელი, ამაზე ქვემოთ გვექნება მსჯელობა.

მაგ., ნივთის დაზიანების ან განადგურების შემთხვევაში მესაკუთრე ან მფლობელი კარგავს ნივთის ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის პრაქტიკულ შესაძლებლობას, მაგრამ ის არ ჩაითვლება გატაცებად, რადგან გამტაცებელს ნივთი არ წაუღია, არ მოუპოვებია.

გაჩვიხილთ მეორე შემთხვევა, როცა პირმა მოიპოვა ნივთის ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის პრაქტიკული შესაძლებლობა. მაგალითად, ბენზინგასამართ სადგურთან მდგარ დაქოქილ ავტომანქანაში ჩაჯდა იაშვილი, რომელმაც იცის მანქანის ტარება, მიუხედავად იმისა, რომ მას აქვს ამ მანქანის ფლობის, სარგებლობისა და განკარგვის პრაქტიკული შესაძლებლობა, მისი ქმედება მაინც არ ჩაითვლება გატაცებად, რადგან ხსენებული შესაძლებლობები ჯერ კიდევ არ არის წართმეული ავტომანქანის მესაკუთრის ან მფლობელისათვის.

და მესამე, მფლობელისათვის ან მესაკუთრისათვის ნივთის მიმართ მათი უფლებების განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობის ყოველგვარი წართმევა უნდა მოხდეს მართლსაწინააღმდეგოდ, რადგან ის დანაშაულის ერთ-ერთი ნიშანია.

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ფორმალური შემადგენლობის დანაშაულში შესაძლებელია დანაშაულის დამთავრება ისე, რომ ადგილი არ ქონდეს ნივთის გატაცებას. მაგ., ყაჩაღობა.

ამ საკითხზე მხარდაჭერას იმსახურებს პროფ.ალ. კეაშილაეას მოსაზრება. იგი წერს, რომ “ყაჩაღობა ყველა შემთხვევაში ქონების გატაცებად არ შეიძლება ჩაითვალოს. ყაჩაღობა, კანონიდან გამომდინარე, არის პიროვნებაზე თავდასხმა ქონების დაუფლების მიზნით, მაგრამ როდესაც თავდამსხმელი ვერ აღწევს ამ მიზანს, ვერ ეუფლება ქონებას მიუხედავად იმისა, რომ ყაჩაღობა, როგორც დამთავრებული დანაშაული სახეზეა, ქონება რჩება მის მფლობელს. ამ შემთხვევაში არ იკარგება არც მესაკუთრის შესაძლებლობა მისი ქონების სურვილისამებრ გამოყენების საქმეში. ამიტომ ყაჩაღობა მხოლოდ მაშინ შეიძლება ჩაითვალოს ქონების გატაცებად, როდესაც ყაჩაღური თავდასხმის შედეგად მესაკუთრე დაკარგავს ფაქტიურ შესაძლებლობას განკარგოს თავისი ქონება, ფლობდეს მას, ისარგებლოს იმით, ან ეს უფლებები გადასცეს სხვას.”¹

აქვე შევნიშნავთ იმასაც, რომ თუ თავდასხმისას მესაკუთრეს ან მფლობელს თან აქვს ნივთი, რომლის დაუფლებასაც ცდილობს თავდამსხმელი და ვერ ეუფლება, მაშინ, მართალია, გატაცებასთან საქმე არ გვაქვს, მაგრამ ჩვენი აზრით, ადგილი აქვს ნივთის სარგებლობის და განკარგვის პრაქტიკულ შესაძლებლობის პარალიზებას მხოლოდ თავდასხმის მიმდინარეობის პროცესში. მაგ., პირი, რომელსაც ჯიბეში უდევს მობილური ტელეფონი, ყაჩაღური თავდასხმის დროს ის მას ვერ გამოიყენებს საკუთარი სურვილისამებრ, მიუხედავად იმისა, რომ ფლობის შესაძლებლობა შენარჩუნებული აქვს.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, ქონების დაუფლების (გატაცების) ცნება შეიძლება შემდეგნაირად ჩამოეყალიბოთ: *დაუფლება (გატაცება) არის პირის მიერ მესაკუთრისათვის ან მფლობელისათვის ხელმიუწვდომელ (უცნობ) ადგილას ნივთის გადატანის (გადაადგილების) გზით მისი (ნივთი) ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის პრაქტიკული შესაძლებლობის მართლსაწინააღმდეგოდ წართმევა და მოპოვება.*

¹ ალ.კეაშილაეა, საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები. თბ.1997წ. გვ.191

გ) მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების ცნება

სისხლის სამართლის ძველი კოდექსისაგან განსხვავებით ახალმა კოდექსმა საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ ზოგიერთ დანაშაულთა დისპოზიციაში შეიტანა დანაშაულის შემადგენლობისათვის ერთ-ერთი აუცილებელი სუბიექტური მხარის ელემენტი – მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანი. სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე იმისათვის, რომ თავდასხმა ნივთის გატაცების მიზნით ჩადენილი ჩაითვალოს ყაჩაღობად აუცილებელია თავდამსხმელს პქონდეს ნივთის მისაკუთრების მიზანი. თავის მხრივ მისაკუთრების მიზანს მართლსაწინააღმდეგო ხასიათს სძენს ის, რომ თავდასხმა და ამ დროს გამოყენებული ძალადობა ან ძალადობის მუქარა დასჯადია სისხლის სამართლის კოდექსით.

იმის გათვალისწინებით, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის მიზანია დანაშაულებრივი ხელყოფის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვა, ამიტომ კანონმდებელს ყაჩაღობის დისპოზიციაში სუბიექტური მხარის ელემენტად არ უნდა გაეთვალისწინებინა ისეთი ელემენტი, როგორიცაა მისაკუთრების მიზანი, რადგან დაზარალებულისათვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას თავდამსხმელი გატაცებულ ნივთს მიისაკუთრებს თუ არა.

გარდა ამისა, მართლწინააღმდეგობის თვალსაზრისითაც მისაკუთრების მიზნის არსებობა ან არარსებობა არ ზრდის საშიშროების ხარისხს.

თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ ყაჩაღობის გამოძიება ძალიან რთულია და მიუხედავად კრიმინალისტიკური მეთოდებისა და ტექტიკის გამოყენებისა მაინც ვერ ხერხდება ყველა საქმის გამოძიება და სრულად გახსნა, ამ ფონზე ყაჩაღობის სუბიექტური მხარის ელემენტად მისაკუთრების მიზნის გათვალისწინება კიდევ უფრო ართულებს დანაშაულის გამოძიებასა და მის სწორად დაკვალიფიცირებას.

პროფ. ზ. წულაია ეთანხმება ქურდობის დისპოზიციაში “მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნის” შეტანას. თუმცა იგი ასევე აღნიშნავს, რომ “მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნის დადგენა ყოველთვის გარკვეულ სირთულეს

უქმნიდა გამოძიებასა და სასამართლოს. ამის მიზეზი თავის მხრივ ისაა, რომ ქურდი ხშირად ამბობს: მდიდარს ვპარავდი იმიტომ, რომ ღარიბისათვის მიმეცაო, რომ მე მისაკუთრების მიზანი არ მამოძრავებდაო, რაც, ცხადია, სათანადო მტკიცებულებათა შეკრებით უნდა იქნას უარყოფილი და რომლის შეკრებაც არცთუ ისე იოლი საქმეა.”¹

მიუხედავად იმისა, რომ პროფ. ზ. წულაიას სწორად მიაჩნია მისაკუთრების მიზნის შეტანა ქურდობის დისპოზიციაში ის მაინც ვერ ასაბუთებს კანონში მისაკუთრების მიზნის შეტანის აუცილებლობას, პირიქით მის მიერ მოყვანილ მაგალითში ნათლად ჩანს მისაკუთრების მიზნის არსებობის უარყოფითი მხარე.

პროფ. ო. გამყრელიძე აღნიშნავს, რომ “ისეთი ქონებრივი დანაშაულის შემადგენლობის აუცილებელ ნიშანს, როგორცაა ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა და ზოგიერთი სხვა, წარმოადგენს სხვისი ქონების მითვისების მიზანი. მაგალითად, სხვისი ქონების ფარული წაღება მხოლოდ მაშინ დაკვალიფიცირდება ქურდობად, როცა ის ჩადენილია მითვისების მიზნით.”²

კანონის ნორმის შინაარსიდან გამომდინარე, თუ პირს არა აქვს მისაკუთრების მიზანი, მაშინ მისი ქმედება ქურდობად ვერ დაკვალიფიცირდება. მაგ., ავტომანქანის გატაცების შემთხვევაში თუ პირს არ ჰქონდა მისი მისაკუთრების მიზანი, მაშინ ქმედება დაკვალიფიცირდება სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლით (ავტომობილის ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება მისაკუთრების მიზნის გარეშე).

მაგრამ თუ ავტომანქანის გატაცების დროს ადგილი ექნება სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიშ ძალადობას ან/და ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარას მაშინ ქმედება დაკვალიფიცირდება სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლის III ნაწილით, რომელმაც გაითვალისწინა ავტომობილის ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება დროებითი გამოყენების მიზნით ჩადენილი სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიშ ძალადობით ან/და ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით.

¹ ზ. წულაია-სისხლის სამართალი. კერძო ნაწილი. ტ. 2. 2001 წ. გვ. 41.

² ო. გამყრელიძე-ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის. თბ. 1998 წ. გვ. 235.

როგორც ვხედავთ, კოდექსში შეტანილმა ცვლილებამ აღნიშნული მუხლის დისპოზიცია შინაარსობრივად დაუახლოვა სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის (ყაჩაღობა) დისპოზიციას. განსხვავება მათ შორის არის მიზანსა და საგანში. ყაჩაღობის დროს თავდასხმის მიზანი სხვისი მოძრავი ნივთის მისაკუთრებაა, ხოლო საგანი ნებისმიერი მოძრავი ნივთი. სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენის მიზანი არის ნივთის დროებითი გამოყენება, ხოლო საგანი არის მხოლოდ ავტომობილი ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალება. სანქცია ორივე ქმედებისათვის ზოგ შემთხვევაში თითქმის ერთნაირია. მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილის "ბ" პუნქტით გათვალისწინებული ქმედება ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ექვსიდან ცხრა წლამდე, ხოლო სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლის III ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ექვსიდან ცხრა წლამდე.

თუ კი აღნიშნული ქმედებები ჩადენილია არაერთგზის მაშინ ყაჩაღობისათვის გათვალისწინებული სასჯელი სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლის III ნაწილთან შედარებით მძიმეა.

როგორც ვხედავთ, თუ კი ავტომანქანის გატაცება მოხდება მისაკუთრების მიზნით არის ყაჩაღობა, ხოლო თუ გატაცება მოხდა დროებით გამოყენების მიზნით მაშინ ქმედება დაკვალიფიცირდება სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლის III ნაწილით.

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ორივე შემთხვევაში საფრთხე ერთნაირია, რადგან როგორც ყაჩაღობის, ისე ავტომანქანის დროებით გამოყენების მიზნით გატაცების დროს თავდამსხმელი ერთნაირად აელენს თავის განზრახვას, ის არასოდეს არ უხსნის დაზარალებულს იმას თუ რისთვის იტაცებს ავტომანქანას.

უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ ორივე ქმედება მოთავსებულია საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში და ამავე დროს ამ ქმედებებმა გარდა საკუთრების უფლებისა შეიძლება ხელყონ მესაკუთრის ან მფლობელის ჯანმრთელობა ან სიცოცხლე. ჩვენი აზრით, ყურადღება უნდა

მიექცეს იმასაც, რომ კოდექსის ეს მუხლები იცავს მესაკუთრის ან მფლობელის საკუთრების უფლებას, ასევე მის სიცოცხლეს და ჯანმრთელობას. ამიტომ, მისაკუთრების მიზნის არსებობა ან არარსებობა არ უნდა იყოს ქმედების კვალიფიკაციის შეცვლის ძირითადი ნიშანი. მისაკუთრების მიზნის არ არსებობა, ჩვენი აზრით, უნდა იყოს ერთ-ერთი შემამსუბუქებელი გარემოება, რადგან ორივე შემთხვევაში ერთნაირად ხდება სხვისი მოძრავი ნივთის ან ავტომობილის ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის პრაქტიკული შესაძლებლობის მოსპობა ან დროებით პარალიზება.

როგორც ვნახეთ, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში არსებობს სპეციალური ნორმა, რომლითაც ხდება ქმედების დაკვალიფიცირება, მაგრამ როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს სხვა სახის მოქმედება. მაგ., პირი თავს დაესხა მოქალაქეს და წაართვა მობილური ტელეფონი დროებით გამოყენების მიზნით, ხოლო გამოყენების შემდეგ კი თავდამსხმელმა ტელეფონი დაამტვრია.

ჩვენი აზრით, ამ შემთხვევაში ასეთი სახის ქმედებას ყაჩაღობად ვერ დავაკვალიფიცირებთ, რადგან სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის დისპოზიცია მოითხოვს, რომ თავდამსხმელს პქონდეს მისაკუთრების მიზანი. ამიტომ ამ ქმედების დასაკვალიფიცირებლად გვრჩება მხოლოდ სისხლის სამართლის კოდექსის 187-ე მუხლი (სხვისი ნივთის დაზიანება ან განადგურება), არადა ზემოთ მოყვანილი ქმედება კლასიკური მაგალითია ყაჩაღობისა.

კოდექსის ზოგიერთი მუხლის დისპოზიციაში მისაკუთრების მიზნის შეტანის საკითხს ეხება პროფ. ო. გამყრელიძე, რომელიც აღნიშნავს, რომ ძველი ფორმულირების მიხედვით ქურდობის ცნება გამართლებულად ფართოვდება. იგი წერს “აქ იგულისხმება (საუბარია რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 158-ე მუხლის დისპოზიციაზე, რომელიც ასეა ჩამოყალიბებული: “кража, то есть тайное хищение чужого имущества”), რომ ქურდობა იქნება სხვისი ნივთის დაუფლება ნებისმიერი მიზნით, რადგანაც მუხლის ტექსტში მიზანი ნახსენები არ არის. მაგ., ვინმე ფარულად დაეუფლა სხვის ნივთს დროებითი გამოყენების მიზნით. ხსენებული ტექსტის მიხედვით, ეს ქმედე-

ბა ქურდობად უნდა დაკვალიფიცირდეს. ამას შეუძლია არეუ-
დარევა შეიტანოს სასამართლო პრაქტიკაში.”¹

ასეთი მსჯელობა შეიძლება ერთი მხრივ სწორიც იყოს
მაგრამ, ჩვენი აზრით, ყაჩაღობის დისპოზიციაში გატაცების
მიზნის ნაცვლად მისაკუთრების მიზნის შეტანა სწორი არ
არის, რადგან ჯერ ერთი ეს არაფერს არ ცვლის (აღნიშნულზე
დეტალურად ქვემოთ გვექნება მსჯელობა), მეორეც ყაჩაღური
თავდასხმა ყველა შემთხვევაში ხდება ნივთის გატაცების მიზ-
ნით, ხოლო ნივთი შეიძლება გაიტაცონ მისაკუთრების, სხვის-
თვის გადაცემის, განადგურების ან დროებით გამოყენების მიზ-
ნით. დაზარალებულს ზიანს აყენებს ნივთის გატაცება, რითაც
ხდება ნივთის მიმართ მისი უფლებების განხორციელების პრაქ-
ტიკული შესაძლებლობის მოსპობა. ამასთან, დაზარალებულის
ჯანმრთელობის და სიცოცხლის ხელყოფა ან/და ხელყოფის
საფრთხის შექმნა ხდება თავდასხმის და ნივთის გატაცების
პროცესში და არა მისი მისაკუთრების ან ლეგალიზაციის
დროს. ამიტომ, ყაჩაღობად უნდა გამოვაცხადოთ ისეთი თავ-
დასხმა, რომელიც ჩადენილია, როგორც ნივთის გატაცების, ასე-
ვე მისაკუთრების მიზნით.

საინტერესოა როგორი შეფასება მიეცემა ისეთ შემთხვე-
ვას, როცა ნივთი გატაცებულია მეგობრისათვის გადაცემის
მიზნით.

ჩვენი აზრით, გატაცების მიზანში იგულისხმება მისაკუთ-
რების მიზანი, რადგან ხშირ შემთხვევაში თავდამსხმელი იმის-
თვის ირჯება, რომ ხელში ჩაიგდოს და თვითონ ისარგებლოს
მიღებული ქონებით. ამდენად გატაცება არის ნივთის მითვისე-
ბის საშუალება. საკითხის უფრო ღრმად შესწავლის მიზნით
აუცილებელია დაუბრუნდეთ პროფ. ო. გამყრელიძის შემდეგ
მსჯელობას. იგი წერს: “გავიხსენოთ როგორი გაუგებრობა და
შეხლა-შემოხლა გამოიწვია ამ ოციოდე წლის წინ სასამარ-
თლო პრაქტიკაში ერთმა საქმემ იმის გამო, რომ საქართველოს
სისხლის სამართლის კოდექსის 152-ე მუხლში (ყაჩაღობა) მი-
თითებული იყო მხოლოდ ქონების დაუფლების მიზანი და
ტექსტში არ იყო ნახსენები ამ ქონების მითვისების მიზანი.

¹ ო. გამყრელიძე- საქართველოს სისხლის სამართლის პროექტის მიმართ
გამოთქმული კრიტიკული შენიშვნების გამო. თბ. 2000 წ. ეურნ. “აღმანახი” №
13 გვ. 32-33.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრეზიდიუმის სხდომაზე მაშინ სერიოზულად ამტკიცებდნენ, რომ ყაჩაღობის შემადგენლობისათვის საკმარისია ქონების დაუფლების მიზანი და აუცილებელი არ არის მისაკუთრების მიზნის დადგენა, რადგან ამას მუხლის ტექსტი არ მოითხოვს. სწორედ ამ შემთხვევამ გვაიძულა ყაჩაღობის, ქურდობისა და ზოგიერთი სხვა დანაშაულის შემადგენლობის პროექტისეულ აღწერილობაში საგანგებოდ შეგვეტანა მითვისების მიზანი.”¹

ჩვენი აზრით, ამით საკითხი მოგეარებული არ არის, რადგან მითვისების (მისაკუთრების) მიზანი ყოველთვის არ გამოხატავს პირად ქონებრივ გამორჩენას ან გამდიდრებას. პირადი ქონებრივი გამორჩენა უფრო ანგარების ბუნებას გამოხატავს ვიდრე მითვისებისას.²

ამ საკითხზე პროფ. ო. გამყრელიძე საეხებით მართებულად აღნიშნავს, რომ “მითვისება უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე ანგარება. ეს უკანასკნელი ყოველთვის გულისხმობს მითვისებას, მაშინ როცა მითვისება, თავის მხრივ, ყოველთვის არ ნიშნავს და არ მოიცავს ანგარების შემთხვევებს. . . . კაცი შეიძლება სხვის ქონებას ითვისებდეს იმ მიზნით, რომ ქვრივობლებს შეეწიოს.”³

მნიშვნელოვანია პროფ. ო. გამყრელიძის შემდეგი მსჯელობაც “მითვისების მიზანს . . . ანგარებისგან განსხვავებით, პირადი, პერსონალური მნიშვნელობა კი არ აქვს, არამედ იგი ზოგადი, ობიექტური ნიშანია, რომელიც ქმედების (ქურდობის) შინაარსს განსაზღვრავს. ქურდობა ამ ნიშნის გარეშე შეუძლებელია.”

როგორც ვნახეთ, მითვისების მიზნის შეტანით ქურდობის და ყაჩაღობის ცნება სრულებით არ ვიწროვდება, არამედ ფართოვდება ან უკეთეს შემთხვევაში იგივე რჩება. თუკი კანონმდებელს სურდა, რომ ქურდობის და სხვა მსგავსი დელიქტის ცნების გაფართოება არ მოეხდინა, მაშინ მუხლის ტექ

¹ ო. გამყრელიძე- საქართველოს სისხლის სამართლის პროექტის მიმართ გამოთქმული კრიტიკული შენიშვნების გამო. თბ. 2000 წ. ჟურნ. “აღმანახი” № 13. გვ. 32-33.

² ო. გამყრელიძე- “ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის” თბ. 1998 წ. გვ. 234.

³ ო. გამყრელიძე- “ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის” თბ. 1998 წ. გვ. 235.

სტში პირადი გამორჩენის მიზანი (ანგარება) უნდა შეეცანა და არა მითვისების (მისაკუთრების). ე. ი. როგორც ვნახეთ, მისაკუთრების (მითვისების) მიზანი გულისხმობს ნივთის სხვისთვის გადაცემასაც დახმარების მიზნით. ამდენად, ყაჩაღობად შეიძლება დაკვალიფიკირდეს ნივთის თავდასხმის გზით გატაცება მიუხედავად იმისა პირს პირადი გამორჩენის მიზანი ამოძრავებდა თუ არა. ასეთია მითვისების (მისაკუთრების) ცნების შინაარსი, რომელიც პროფ. ო. გამყრელიძის მიერ გაკეთებული დასკვნის საფუძველზე იქნა ჩვენს მიერ გათვალისწინებული.

ამდენად, პროფ. ო. გამყრელიძე თავისი მსჯელობით წინააღმდეგობაში მოვიდა მის მიერ ასე აქტიურად წამოყენებულ ნოვაციასთან.

ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე მიმაჩნია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის I ნაწილის დისპოზიცია უნდა ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად: „ყაჩაღობა, ე.ი. თავდასხმა სხვისი ნივთის (ქონების) გატაცების მიზნით, ჩადენილი ადამიანის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით.“

ამ ცვლილებებით თავიდან იქნება აცილებული რამდენიმე პრობლემა:

1. თავდამსხმელისათვის მნიშვნელობა არ ექნება უარყოს ნივთის მისაკუთრების მიზანი, რადგან ეს არ იქნება აუცილებელი ყაჩაღობის კვალიფიკაციისათვის. ამასთან, არც მისი დადგენა იქნება აუცილებელი კვალიფიკაციისათვის.

2. თავდასხმის მიზანი მარტივი დასადგენი იქნება, რადგან ყაჩაღური თავდასხვა გულისხმობს მოთხოვნის წაყენებას ნივთის დაუყოვნებლივ გადაცემის შესახებ, რითაც დაზარალებულისათვის ნათელი ხდება თავდამსხმელის მიზანი, რაც აუცილებელი იქნება ქმედების ყაჩაღობად დაკვალიფიკირებისათვის.

3. დანაშაულის (ყაჩაღობის) მიზანი გატანილ იქნა დანაშაულის ფარგლებს გარეთ, რითაც გამოირიცხა სუბიექტური მხარის და მათ შორის სუბიექტის არსებობა დანაშაულში.

მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნის ქონა ნიშნავს იმას, რომ პირს აქვს მართლსაწინააღმდეგოდ გატაცებული ნივთის თავის საკუთრებად გადაქცევის მიზანი. ე. ი. მას სურს მოიპოვოს ნივთის ფლობის, სარგებლობის და განკარ-

გვის კანონიერი უფლება. ფაქტიურად თავდამსხმელს უნდა, რომ დანაშაულებრივი გზით მოპოვებულ ქონებას კანონიერი სახე მისცეს, რაც თავის მხრივ გულისხმობს ამ ქონების უკანონო წარმოშობის დაფარვის მიზანსაც.

ისე, ჩვენი აზრით, მისაკუთრების მიზანი არ უნდა იყოს ის გარემოება, რომელიც საფუძველი გახდება პირის ქმედების ყაჩაღობად დაკვალიფიკირებისათვის. ჩვენი აზრით, პირი უნდა ისჯებოდეს ნივთის გატაცებისათვის, ხოლო ის, თუ რა მიზნით იტაცებს ამ ნივთს, უნდა იყოს შემამსუბუქებელი ან დამამძიმებელი გარემოება.

ეთქვათ, თავდამსხმელს არა აქვს ნივთის მისაკუთრების მიზანი, მაშინ კანონის რედაქციიდან გამომდინარე, ქმედება ვერ შეფასდება ქურდობად, ძარცვად, ყაჩაღობად, რაც არ არის სწორი, ამიტომ მისაკუთრების ცნებასაც სჭირდება დახვეწა და მისი გამოყენება კანონში უნდა ექვემდებარებოდეს ლოგიკისა და გრამატიკის კანონებს.

დ) ფსიქიკური ძალადობისა და უვარგისი იარაღით თავდასხმის კვალიფიკაციის პრობლემები

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის თანახმად ყაჩაღობა არის თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ჩადენილი სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენებით ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით. ამ დისპოზიციიდან ლოგიკურად გამომდინარეობს ის, რომ ყაჩაღურ თავდასხმას შეიძლება თან ახლდეს ფსიქიკური ძალადობაც. რომელიც გამოიხატება ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების მუქარაში.

იმ საკითხის გადაწყვეტა თუ, როგორი ძალადობის გამოყენებით დაემუქრნენ დაზარალებულს, დამოკიდებულია ერთი მხრივ, მოძალადის მოქმედების ობიექტურ ხასიათზე, მეორე მხრივ კი იმაზე, თუ როგორ აღიქვა და შეაფასა დაზარალებულმა თავდამსხმელის მოქმედება.

იურიდიულ ლიტერატურაში ნივთის დაუფლებისაკენ მიმართული თავდასხმის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას

ანიჭებენ დაზარალებულის მიერ თავდასხმის საშიშროების აღქმას.

დაზარალებულის მიერ მუქარის აღქმას მნიშვნელობას ანიჭებენ იმდენად, რამდენადაც დაზარალებულის შეხედულება ამ შემთხვევაში გადამწყვეტია, რადგან სწორედ თავის მიერ აღქმული ვითარების გამო იძულებულია იგი (დაზარალებული) დაემორჩილოს თავდამსხმელის მოთხოვნას. მაგრამ, ამავე დროს ყურადღების გარეშე არ უნდა დარჩეს მოძალადის მოქმედების ობიექტური ხასიათი, რადგან შეიძლება ადგილი ჰქონდეს დაზარალებულის მიერ მუქარის გადაჭარბებულად აღქმას და შეფასებას. ასეთი შემთხვევების თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია საგამოძიებო ორგანოებმა დეტალურად შეისწავლონ საქმის ვითარება.

ამავე დროს მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რამდენად კარგად არის დაკითხული დაზარალებული. ამასთან, აუცილებლად მიგვაჩნია დაზარალებულის რამდენჯერმე დაკითხვა, რათა მას მიეცეს საშუალება უფრო დამშვიდებულმა, წყნარ ვითარებაში შეაფასოს მასზე განხორციელებული თავდასხმის და მუქარის საშიში ხასიათი.

მუქარა, გამოყენებული ყაჩაღობის პროცესში უნდა პასუხობდეს მთელ რიგ პირობებს:

1. მუქარა თავისი შინაარსით წარმოადგენს დაზარალებულის ინფორმირებას ფიზიკური ძალადობის გამოყენებაზე, რომელიც საშიშია სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის. მაგ. ქონების განადგურების მუქარა არ წარმოადგენს ყაჩაღობის ნიშანს. რადგან, სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის დისპოზიცია ითხოვს არა ზოგადად მუქარის, არამედ სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების მუქარას. სწორედ ასეთი მუქარა განიხილება ყაჩაღობის ნიშნად.

2. მუქარა, რაც არ უნდა უეცარი იყოს, დაზარალებულმა ის ჯერ უნდა აღიქვას, შემდგომ გააცნობიეროს, რომ მასზე განხორციელებულია თავდასხმა ნივთის წართმევის მიზნით. მაგ. როცა თავდამსხმელი დაზარალებულს ემუქრება “თუ ფულს არ მომცემ, მაშინ მოგკლავ!” მაგრამ ასეთი მუქარა უნდა იყოს რეალური, ანუ ადგილი უნდა ჰქონდეს იარაღის (დანის, ავტომატის, ხელეუმბარის და ა.შ.) ან სხვა საშუალების დემონსტრი-

რებას, რათა დაზარალებულმა აღიქვას ის საკუთარი სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის აშკარა საფრთხედ. საერთოდ სასამართლო პრაქტიკაში ქმედების ყაჩაღობად მიჩნევისათვის, მნიშვნელობა არა აქვს იმას, იყო თუ არა დაზარალებულის მიმართ მუქარა რეალური, ანუ წინააღმდეგობის შემთხვევაში თავდამსხმელი ნამდვილად აპირებდა თუ არა მუქარის განხორციელებას. საკმარისია დადგინდეს, რომ ობიექტურად დაზარალებულს საკმაო საფუძველი ჰქონდა ევარაუდა მუქარის განხორციელების საფრთხე.

მუქარა მაშინ არის რეალური, როცა დაზარალებულს შეექმნება იმის საფუძველი, რომ მუქარა რეალურად განხორციელებადია. რადგან დაზარალებულისათვის ყოველთვის გაუგებარია თავდამსხმელი მართლა შეასრულებს თუ არა მუქარას (ამის ცოდნა დაზარალებულს არ მოეთხოვება, ამის გარკვევა მის მიერ შეუძლებელია) თუმცა დაზარალებულის მიერ ვითარების აღქმა უნდა იყოს საფუძვლიანი, ანუ უნდა არსებობდეს თავდამსხმელის მხრიდან პირდაპირი ან არაპირდაპირი მითითება, რომ ის გამოიყენებს სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიშ ძალადობას.

ამ მხრივ საინტერესოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2001 წლის 21 ივნისის განჩინება ზ-ს ბრალდების ნაწილში.

განაჩენით ზ-ს მსჯავრი დაედო შემდეგისათვის: ზ. დ-სთან ერთად ყაჩაღურად თავს დაესხა რ-ს ბენზინგასამართ სადგურს და იქ მყოფ ოპერატორს თ-ს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის მუქარით წაართვა ნავაჭრი თანხა.

საკასაციო საჩივრით მსჯავრდებულ ზ-ს ინტერესების დამცველი მ. ითხოვდა განაჩენის შეცვლას ზ-ს სასარგებლოდ. კერძოდ სისხლის სამართლის კოდექსის 152-ე მუხლის II ნაწილის I ქვეპუნქტის (ყაჩაღობა ძველი კოდექსით) ნაცვლად მის მსჯავრდებას მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 178-ე მუხლით (ძარცვა) და მისთვის უფრო მსუბუქი სასჯელის შეფარდებას.

კასატორის მითითებით, ზ-ს დ-სთან ერთად თ-ზე ყაჩაღური თავდასხმა არ ჩაუდენია. მათ თ-ს თანხა ისე გასტაცეს, რომ მის მიმართ არც სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა და არც ასეთი ძალადობის მუქარა არ გამოუყენებიათ.

პალატამ საფუძვლიანად არ გაიზიარა მსჯავრდებულ ზ-ს ინტერესების დამცველი, ადვოკატის მოსაზრება იმის თაობაზე რომ ზ-მ ჩაიდინა არა ყაჩაღობა, არამედ, ძარცვა.

მსჯავრდებულ ზ-ს და დ-ს ჩვენებებით დადგენილია, რომ მათ თ-ს გასტაცეს 66 ლარი. ამავე დროს ის, რომ თავდასხმისას გამოყენებულ იქნა სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობის მუქარა, დადგენილია მსჯავრდებულ დ-ს მიერ წინასწარ გამოძიებაში მიცემული ჩვენებით, სადაც დაადასტურა ზ-სთან ერთად ღამის 2 საათზე ნიღბებით ბენზინგასამართ სადგურზე მისვლისას, ოპერატორ თ-სათვის მუქარის სიტყვებით „ფული მოგვეცი თორემ ცუდ დღეში ჩაგაგდებთ“ მიმართვის ფაქტი. დაზარალებულის ჩვენებით დადგენილია, რომ ღამით ორი ნიღბიანი ადამიანის დანახვაზე შეეშინდა და გაუღო ჯიხურის კარი, რადგან იგრძნო რეალური საფრთხე.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატამ განჩინებაში აღნიშნა: „მართალია, საქმის მასალებით დადგენილია, რომ მსჯავრდებულებს იარაღი არ ჰქონიათ, მაგრამ ეს არ გამორიცხავს მათი მხრიდან ყაჩაღურ თავდასხმას, ვინაიდან დაზარალებულმა თ-მ ღამის 2 საათზე, ორი ნიღბიანი ახალგაზრდის დანახვაზე აღიქვა და რეალურად იგრძნო საფრთხე, რაც მის სიცოცხლეს და ჯანმრთელობას ემუქრებოდა, სწორედ ამის გამო გაუღო მან ჯიხურის კარები და გადასცა 66 ლარი.

ამდენად, პალატამ მიიჩნია უსაფუძვლოდ საკასაციო საჩივრის მოთხოვნა და დაადგინა, რომ ზ-ს ქმედება ზემოთ მითითებულ ეპიზოდში არ უნდა გადაკვალიფიცირდეს ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის 178-ე მუხლით“¹.

მნიშვნელობა არა აქვს იმას, შესაძლებელი იყო თუ არა ობიექტურად მუქარის რეალიზაცია. მაგ., სათამაშო ან გამოსაყენებლად უვარგისი იარაღით მუქარა ყაჩაღობად დაკვალიფიცირდება, თუ დადგინდება, რომ დაზარალებული დარწმუნებული იყო, ანდა უშეგებდა, რომ მას ვარგისი იარაღით ემუქრებოდნენ.

მაგ. ქალაქ კაზანის ბაუმანის რაიონის სახალხო სასამართლომ წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ ჩადენილი

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სისხლის სამართლის საქმეებზე. 2001 წ. №10 გვ.605-611

ყაჩაღობისათვის გაასამართლა ვ. და ს. რომლებიც დაედევნენ სამუშაოდან მომავალ კ.-ს, გააჩერეს და მოსთხოვეს ფული არყისათვის. კ-მ უარი თქვა მათ მოთხოვნაზე და განაცხადა, რომ მიმართავს მილიციას. მაშინ ს-მ ამოიღო პალტოს შიგა ჯიბიდან საკეცი სახაზავი, გახსნა ის და მიაბჯინა დაზარალებულს მუცელზე, უბრძანა აეწია ხელები და გაჩუმებულიყო. კ-მ აღიქვა სახაზავი დანად, დაემორჩილა ბრძანებას და ასწია ხელები. ამ დროს ვ-მ შეუმოწმა ჯიბეები და წაართვა მას ფული 4 მან. 72 კაპ. ჯიბის დანა, ავტოკალამი, საკეცი ჭიქა. სათათრეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიამ განჩინებაში აღნიშნა: “ადეოკატები ითხოვდნენ მსჯავრდებულთა მოქმედების კვალიფიკაციის შეცვლას იმ მიუხედავად, რომელიც პასუხისმგებლობას აწესებს ძარცვისათვის, ვინაიდან, მათი აზრით, მუქარა სახაზავით იყო არარეალური. ვ-ს და ს-ს მოქმედება ყაჩაღობად დაკვალიფიცირებულია სწორად, რადგან მათ მოკვლის მუქარით წაართვეს კ-ს ფული და სხვადასხვა ნივთები. მოსაზრება ადეოკატებისა, რომ მკვლელობის მუქარა იყო არარეალური, რადგან მათ საკეცი სახაზავის გარდა არაფერი გააჩნდათ არ შეიძლება ჩაითვალოს საფუძვლად კვალიფიკაციის შეცვლისა, რადგანაც ძალადობა ყაჩაღობისას შეიძლება იყოს ფსიქიკურიც, როგორადაც ითვლება მკვლელობის (მოკვლის) მუქარა”.

3. მუქარა უნდა იყოს ამწუთიერი ანუ ისეთი, რომელიც ქმნის საშიშროებას ძალადობის დაუყოვნებლივ გამოყენებისა, თუ დაზარალებული არ დააკმაყოფილებს თავდამსხმელს.

თუ ნივთის გადაცემის მოთხოვნას თან ახლავს სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის მომავალში განხორციელების მუქარა, ქმედება დაკვალიფიცირდება გამოძალგად.

მუქარის გამოხატვის ფორმა სხვადასხვა შეიძლება იყოს (სიტყვით, ჟესტით, იარაღის დემონსტრირებით და სხვა).

სიტყვიერი მუქარა საკმაოდ გარკვეულად ახასიათებს დამნაშავეს განზრახვას მიაყენოს დაზარალებულს საშიში ძალადობა: მოკლას, დააზიანოს და ა.შ. დაზარალებულის წინაშე შეიძლება დადგეს ალტერნატივა “ან ფული ან სული”, “მომეცი ფული თუ არა და თავი მხრებზე არ შეგრჩება” და ა.შ.

¹ Архив Верховного суда Татарской АССР., 1970г.

თუ მუქარა განუსაზღვრელი ხასიათისაა(დამნაშავე სიტყვიერად არ იმუქრება, ხელში არ უკავია იარაღი ან სხვა საგანი),მაშინ უნდა გავითვალისწინოთ საქმის ფაქტობრივი გარემოებანი, კერძოდ, თავდასხმის მიზანი, დრო, ადგილი და ვითარება, თავდამსხმელის ქცევა თავდასხმისას და სხვა. მაგრამ გამორიცხული არ არის ისეთი შემთხვევები, როდესაც თავდამსხმელის მიერ გამოყენებული მუქარა იყოს გაურკვეველი, მისი შინაარსი არაკონკრეტიზირებული სიმძიმის და საშუალების გამოყენების მიმართ. მაგალითად, თავდამსხმელი ითხოვს ოქროს ან ფულს და იმუქრება, რომ თუ მის მოთხოვნას არ დააკმაყოფილებენ მაშინ, “მისთვის (დაზარალებულისთვის) ცუდი იქნება” და სხვა. “მსგავსი გაურკვეველი მუქარა იძლევა საფუძველს ჩაითვალოს ის როგორც საშიშად, ასევე არა საშიშად.”¹ ასეთ შემთხვევაში ისმება კითხვა: რაქმენად საშიშია დამნაშავის მიერ გამოთქმული ამ სახის მუქარა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის? და შეიძლება თუ არა მუქარის ხასიათის შეფასება მხოლოდ დაზარალებულის წარმოდგენით?

ჩვენი აზრით, დაზარალებულის წარმოდგენით მუქარის ხასიათის ობიექტურად შეფასება ძნელია, რადგან ის შეიძლება შეიცავდეს სუბიექტურ შეცდომებს, ამიტომ საკითხის გადაწყვეტისას დაზარალებულის სუბიექტური აღქმა უნდა დავეუკავშიროთ ობიექტურ მონაცემებს (დანაშაულის ჩადენის დრო, ვითარება, ადგილი, და საგანთა თვისება, რითაც ემუქრებოდნენ დაზარალებულს და ა.შ.) თუმცა უნდა აღინიშნოს, ისიც რომ განსაკუთრებულ შემთხვევებში ქმედების კვალიფიკაცია შეიძლება მოხდეს ობიექტური მონაცემების გარეშეც, მაგრამ ამ შემთხვევაში „აუცილებელია საგულდაგულოდ გამოძიებულ იქნას, იყო, თუ არა სუბიექტური აღქმა დაზარალებულის მიერ რეალური საფუძველი დანაშაულის ჩადენის ვითარებაში და დამნაშავის მოქმედებაში.“²

ძალადობის მუქარა დაზარალებულის გონებაზე შეიძლება დაყვანილ იქნას ჟესტებით (მოძრაობით), რომლებიც ამცნობენ დაზარალებულს გარკვეული თუ გაურკვეველი ძალადობის გამოყენებას.

¹ В.А.Владимиров – квалификация похищений личного имущества 1974 г. стр. 81

² Г.Костров – психическое насилие при разбое и грабеже «Советская юстиция» 1970 г. №11 стр.10

მუქარა, გამოხატული იარაღის დემონსტრირების გზით, ყოველთვის განიხილება, როგორც სიცოცხლისათვის საშიშ ძალადობად, უფრო მეტიც, თავდასხმა, ქონების გატაცების მიზნით გაერთიანებული იარაღის ან სხვა საგნის გამოყენების მუქარით, კვალიფიცირდება ყაჩაღობად.

ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ ყაჩაღობის დროს შეიძლება ადგილი ჰქონდეს იარაღის დემონსტრირებას, მაგრამ საინტერესოა, სავალდებულოა თუ არა ყაჩაღობის დროს იარაღის გამოყენება და შეიცვლება თუ არა კვალიფიკაცია მოჩვენებითი იარაღის გამოყენების შემთხვევაში?

ყაჩაღობის დროს სავალდებულო არ არის, რომ სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობა ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარა იარაღით განხორციელდეს. ყაჩაღობის დროს ასეთი ძალადობა ან მუქარა შესაძლებელია არა მარტო ცეცხლსასროლი იარაღის, ან სხვა საგნების გამოყენებით, არამედ მათ გარეშეც (მაგ., ფეხის დარტყმით დაზიანებათა მიყენება, ხელით დახრჩობის მუქარა და სხვა.)

რაც შეეხება მოჩვენებით (მაკეტი) იარაღს იურიდიულ ლიტერატურაში ცნობილია, რომ “მოჩვენებითი (მაკეტი) იარაღის გამოყენება კვალიფიკაციას არ ცვლის, თუ მას დაზარალებული ნამდვილ იარაღად აღიქვამს.”¹

იარაღის სახით გამოყენებულ საგნებზე არაერთგვაროვანი მოსაზრება არსებობდა საბჭოთა სისხლის სამართალში. ზოგიერთი ავტორი თვლიდა, რომ საგნების გამოყენება, რომლებიც იმიტირებენ იარაღს ქმნის მაკვალიფიცირებელ ნიშანს ყაჩაღობისას,² მეორენი არ ეთანხმებოდნენ მას.

მაგ. გ. ლ. კრიგერი, ვ. ნ. კუდრიავცევი, გ. ა. კრიგერი იარაღის სახით გამოყენებულ საგნებს მიაკუთვნებენ მხოლოდ ისეთ საგნებს, რომლითაც თავდამსხმელმა შეიძლება მიაყენოს მძიმე ზიანი პიროვნებას. მათი აზრით, სათამაშო პისტოლეტით ან სხვა საგნით მუქარა მიიღება მხოლოდ დაზარალებულის მიერ, მაგრამ ობიექტურად რეალურ საშიშროებას სი-

¹ ზ. შევანაძე “სისხლის სამართალი”-კერძო ნაწილი (კომენტარები) 2000წ. გვ.177

² «научный комментарий к уголовному кодексу РСФСР», Свердловск, 1964, стр.217 С.С.Степичев. Ответственность за хищение личного имущества граждан. «Социалистическая законность» 1961г. №5, стр.50, Л.Д.Гаухман. Борьба с насильственными посягательствами . 1969 стр.45

ცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის არ წარმოადგენენ, ამიტომ ასეთი ქმედებები დაკვალიფიკირებულ უნდა იქნეს, როგორც ყაჩაღობა დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე.¹

ამ საკითხზე საინტერესოა ვ.ა. ვლადიმეროვის მოსაზრება, იგი წერს, რომ “საკითხის გადაწყვეტა მაკეტის მიკუთვნებაზე საგნებისადმი, რომლებსაც აქვთ მხოლოდ გარეგნული მსგავსება იმიტირებულ იარაღებთან და არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ფიზიკური ძალადობისათვის, არ უნდა იყოს აღიარებული იარაღის სახით გამოყენებულ საგნებად. ასეთი მაკეტები გამოიყენება, როგორც საშუალება ფსიქიკური ზემოქმედებისა დაზარალებულის გონებაზე, მის დასაშინებლად. დამნაშავეს, სათამაშო პისტოლეტის მუქარით, არა თუ შეუძლია მიაყენოს ზიანი პიროვნებას, არამედ წინასწარაც არა აქვს გათვალისწინებული ფიზიკური ძალადობა. ასეთი მუქარა ობიექტურად არაფრით განსხვავდება სიტყვიერი მუქარისაგან,”² როცა თავდამსხმელი ემუქრება ესროლოს დაზარალებულს, საერთოდ არ აკეთებს იარაღის დემონსტრირებას.

ვ.ა. ვლადიმეროვი თავის ნაშრომში ცდილობს იმის დასაბუთებას, რომ იარაღი რაც არ უნდა სათამაშო იყოს, ის მაინც ქმნის ყაჩაღობის შემადგენლობას, მაგრამ არა იარაღის ან სხვა საგნის გამოყენებით ჩადენილს, არამედ ყაჩაღობას დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე.

ვ.ა. ვლადიმეროვს მიაჩნია, “რომ საგანი მხოლოდ ფორმით იმიტირებული ეჩვენება ნამდვილ იარაღად მხოლოდ დაზარალებულს, თუმცა სუბიექტური შეხედულება დაზარალებულისა, რომელიც არ პოულობს საფუძველს ობიექტურ სინამდვილეში, არ შეიძლება დაედოს საფუძველად დამნაშავეის ბრალდებას მოქმედების შესრულებაში, რომელიც არ შედის მის განზრახვაში და ობიექტურად არ შეიძლებოდა მომხდარიყო მასთან ძალადობის იარაღის არ არსებობის გამო”.³

ამ მხრივ საინტერესოა სასამართლო პრაქტიკიდან მოყვანილი ფაქტები. ასე მაგალითად, მ-მ გააჩერა ქუჩაში 60 წლის

¹ Г.Кригер, Ответственность за разбой. «Советская Юстиция» 1962г. №13, стр.14
В.Кудрявцев, Письма с комментариями, «Советская Юстиция» 1962г. №24 стр.25
Г.А.Кригер დასახელებული ნაშრომი. стр.152

² ვ.ა.ვლადიმეროვის დასახელებული ნაშრომი გვ.197

³ ვ.ა.ვლადიმეროვის დასახელებული ნაშრომი გვ.197

ქალი ლ. და ხის სათამაშო პისტოლეტის მუქარით, მოსთხოვა ფული, შემდეგ განხრია დაზარალებული, ფული ვერ იპოვა და გაუშვა ის. რამდენიმე ხნის შემდეგ მ. შეხედა რ-ს და დ-ს. დაემუქრა იმავე პისტოლეტით და მოსთხოვა ფული. მ-მ განაცხადა, რომ ფული მას არა აქვს, ხოლო რ-მ მოუხმო დამხმარეებს.

სახალხო სასამართლოს მიერ მ-ს ქმედება დაკვალიფიცირებულ იქნა, როგორც ყაჩაღობა იარაღით ან სხვა საგნის გამოყენებით. ასეთ კვალიფიკაციას არ დაეთანხმა რსფსრ-ს უმაღლესი სასამართლოს საგამომძიებლო საქმეთა სასამართლო კოლეგია და აღნიშნა: “საქმეზე დადგენილია, რომ მ-მ მოახდინა თავდასხმა ხის სათამაშო პისტოლეტის გამოყენებით, ვარაუდობდა რა თავისი მიზნის მიღწევას მხოლოდ ფსიქოლოგიური ეფექტის გზით. ამავე დროს მ-ს არ ჰქონდა განზრახვა გამოეყენებინა პისტოლეტის მაკეტი დანაშაულის იარაღად, მაგალითად, დარტყმისათვის, ის ფაქტი, რომ დაზარალებულნი თვლიდნენ, რომ მათ ემუქრებიან ნამდვილი პისტოლეტით, არ შეიძლება ჩაითვალოს მ-ს მოქმედების 146-ე მუხლის მეორე ნაწილის “ბ” პუნქტით დაკვალიფიცირების საფუძველად” (აქ იგულისხმება 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლი - ყაჩაღობა ჩადენილი იარაღის ან სხვა საგნის გამოყენებით - რ.კ.)

ამდენად უმაღლესმა სასამართლომ მ-ს ქმედება შეაფასა როგორც ყაჩაღობა დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე. პრინციპში ასეთივე აზრი გამოითქვა 1966 წლის 22 მარტის რსფსრ-ს უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის დადგენილებაში “სასამართლო პრაქტიკის ძარცვისა და ყაჩაღობის საქმეებზე”: “თუ დამნაშავე ემუქრებოდა უვარგისი იარაღით ან იარაღის მაკეტით, მაგ: სათამაშო პისტოლეტით, ხმლით და ა. შ. სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში სხეულის დაზიანების მიყენების განზრახვის გარეშე, მისი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირებულიყო, როგორც ყაჩაღობა”.

პრაქტიკაში არსებობს ისეთი შემთხვევები, როცა თავდაზიანებული არ იმუქრება იარაღით, მაგრამ დაზარალებული იარაღს ხელაღებს და აღიქვამს მას მუქარად, მაგ, მძარცველი ზურგზე თოფით ან ქამარში პისტოლეტით დაზარალებულზე უშუალოდ ძალადობის გამოყენების მუქარის გარეშე, ღამით გან-

ცალკეებულ ადგილზე აჩერებს ამ უკანასკნელს და ითხოვს მისგან ქონების გადაცემას. ასეთი სახის მაგალითზე ლ. გაუხმანი აღნიშნავს, რომ “არსებობა თუ არარსებობა მუქარისა ამ შემთხვევაში დამოკიდებულია იმაზე, აღიქვამს თუ არა დაზარალებული მოცემულ გარემოებას როგორც მუქარას და ვარაუდობს თუ არა დამნაშავე შეაშინოს ის ასეთი მოქმედებით. თუ დაზარალებული აღიქვამს გარემოებას როგორც მუქარას, ხოლო დამნაშავე ვარაუდობს ამას – სახეზეა ყაჩაღობა იარაღის გამოყენებით.”¹

როგორც ვხედავთ, ქმედების ყაჩაღობად დაკვალიფიკირებისათვის ლ. გაუხმანი მნიშვნელობას ანიჭებს, როგორც დაზარალებულის აღქმას, ასევე თავდამსხმელის განზრახვას. ასეთი სახის მსჯელობა მისაღებია რადგან არ შეიძლება პირი დაესაჯოს იმისათვის, რისი განზრახვაც მას არ ჰქონია. ამასთან დაესძინო იმას, რომ დაზარალებულმა უნდა აღიქვას არა ზოგადად მუქარა, არამედ სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების მუქარა.

ასეთ შემთხვევაში აუცილებლად უნდა დადგინდეს:

– თუ რაში გამოიხატა მოთხოვნა?

– მოთხოვნა შეიცავდა თუ არა რაიმე მინიშნებას იარაღის გამოყენებაზე და სხვა.

ლ. გაუხმანი ასევე აღნიშნავს, რომ “თუ მოცემული ვითარება არ აღიქმება დაზარალებულის მიერ მუქარის სახით, ან დამნაშავე არ ვარაუდობს ამ ვითარებაზე როგორც მუქარას, მაშინ ქმედება უნდა განიხილებოდეს, როგორც ძარცვა ძალადობის გარეშე.”²

ამ საკითხზე ასეთი გადაწყვეტილება გ. კოსტროვის აზრით, სერიოზულ წინააღმდეგობას იწვევს. იგი წერს: “აღიარება იმისა, რომ მოცემულ შემთხვევაში ადგილი აქვს ძარცვას ძალადობის გარეშე, ალბათ ნიშნავს იმას, რომ დაზარალებულმა დააკმაყოფილა დამნაშავეის მოთხოვნა. მაგრამ თუ დაზარალებულმა წინააღმდეგობა არ გაუწია მოთხოვნას ე.ი. ის თვლიდა, რომ წინააღმდეგობის გაწევის შემთხვევაში მის მიმართ დამნაშავე გამოიყენებდა ფიზიკურ ძალადობას.

¹ А. Гаухман. Борьба с насильственными посягательствами, изд-во «Юридическая литература» 1969. стр.37

² А. Гаухман. Борьба с насильственными посягательствами, изд-во «Юридическая литература» 1969. стр.37

მეორე მხრივ, დამნაშავე ითხოვდა რა ქონებას, რომელზე-
დაც მას არ ჰქონდა არაერთი უფლება, უკვე ამით აჩვენებს,
რომ ის მზადაა ჩაახშოს ძალით დაზარალებულის შესაძლო
წინააღმდეგობა, ამიტომ ზემოთ აღწერილ სიტუაციაში, რომც
უზულეებელყოთ დამნაშავეს შეიარაღების ფაქტი, ქმედება უნდა
განხილულ იქნეს, როგორც ფსიქიკური ძალადობა დაზარალე-
ბულისადმი.”¹

ჩვენი აზრით, გ. კოსტროვის შენიშვნა ძარცვის კვალი-
ფიკაციის ნაწილში საფუძვლიანია, იმ შემთხვევაში თუ დაზა-
რალებულმა გადასცა ქონება. მაგრამ თუ დაზარალებულმა
უარი უთხრა ნივთის გადაცემაზე, მაშინ ასეთი ქმედება იქნება
ძარცვის მცდელობა.

ისე ცხოვრებაში ასეთი შემთხვევები თითქმის არ ხდება,
ზემოთ განხილული მაგალითი თანხის თხოვნას უფრო პგავს,
ვიდრე თანხის მოთხოვნას., რადგან პირის ქმედება არ შეიძლე-
ბა ჩაითვალოს მუქარად თუ მას ამის განზრახვა არ ჰქონია.

თუ პირს არ ჰქონდა იარაღის გამოყენების მიზანი, ასეთ
შემთხვევაში გამოდის, რომ ადგილი ჰქონდა არა იარაღის გა-
მოყენებას, არამედ მის ტარებას, რომელიც დაზარალებულმა
აღიქვა როგორც მუქარა, რომელიც გამოყენებული იქნებოდა
მის მიმართ მოთხოვნის დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაში.
მიგვაჩნია, რომ ასეთ ვითარებაში არ შეიძლება, მხოლოდ დაზა-
რალებულის სუბიექტური შეხედულება დაედოს საფუძვლად
დამნაშავეს ბრალდებას. მთავარი ამ დროს არის ის, ობიექტუ-
რად იმუქრებოდა თუ არა თავდამსხმელი. ვინაიდან კანონი
სჯის ობიექტურად მართლსაწინააღმდეგო და ბრალულ ქმე-
დებას, ჩადენილს თავდამსხმელის მიერ და არა დაზარალებუ-
ლის მიერ წარმოდგენილს ან აღქმულს.

ცეცხლსასროლი იარაღით შეიარაღებული პირის მიერ
ყაჩაღობის ჩადენისას საქართველოს სისხლის სამართლის
კოდექსის 179-ე მუხლს დაემატება სისხლის სამართლის
კოდექსის 236-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილები, რაც
საბოლოო ჯამში იძლევა დანაშაულის, როგორც ყაჩაღობად
ისე იარაღის უკანონო შენახვა-ტარებად დაკვალიფიცირების
საშუალებას.

¹ Г. Костров – психическое насилие при разбое и грабеже «Советская юстиция» 1970
г. № 11 стр.10

მიგვაჩნია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხ-
 ლში უნდა იქნეს გათვალისწინებული ისეთი მაკვალიფიცი-
 რებელი ნიშანი, როგორიცაა ყაჩაღობის ჩადენა იარაღის ან
 სხვა საგნის გამოყენებით.¹ ვინაიდან საქართველოს სისხლის
 სამართლის კოდექსის 236-ე მუხლი არ ითვალისწინებს ისეთი
 იარაღის შეძენას და ტარებას, როგორიცაა გლუვქულიანი
 სანადირო თოფი, აქედან გამომდინარე ზემოთხსენებული ია-
 რაღის გამოყენების შემთხვევაში არ გვექნება სისხლის
 სამართლის კოდექსის 236-ე მუხლის გამოყენების საფუძველი.
 ამ შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაცია იქნება მხოლოდ
 სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლი, რომელიც არა-
 საკმარისად აღწერს ჩადენილ ქმედებას ანუ თოფის გამოყენე-
 ბა რჩება კვალიფიკაციის გარეშე.² მართალია სისხლის
 სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის დისპოზიცია გულისხმობს
 იარაღის ან სხვა საგნის გამოყენებას, (ვინაიდან სიცოცხლისა
 და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობა ხშირ შემთხვევა-
 ში იარაღის ან სხვა საგნის გამოყენებით ხდება) მაგრამ იმი-
 სათვის, რომ დისპოზიცია დეტალურად აღწერდეს ქმედებას, სა-
 ჭიროა იარაღის ან სხვა საგნის ცალკე მაკვალიფიცირებელ
 ნიშნად გამოყოფა.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ იარაღის ტარება და იარა-
 ლის გამოყენება არ არის იდენტური ცნებები, მიგვაჩნია რომ
 თავდასხმის დროს იარაღის გამოყენება უფრო მძიმე დანაშა-
 ულია ვიდრე მისი ტარება, ამიტომ აუცილებელია ამ საკითხის
 საკანონმდებლო წესით გადაწყვეტა. გარდა ამისა გასათვა-
 ლისწინებელია ის გარემოება, რომ იარაღის ტარება არ მოი-
 ცავს იარაღის გამოყენებას, ხოლო იარაღის გამოყენება მოი-
 ცავს იარაღის ტარებას.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ცეცხლსასროლი ია-
 რაღის ტარების უფლების მქონე პირის მიერ ყაჩაღობის ჩადე-

¹ რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსის 162-ე მუხლის
 მეორე ნაწილის “გ” პუნქტი ითვალისწინებს ყაჩაღობის ჩადენას იარაღის
 გამოყენებით. იგი ასეა ჩაწერილი: «Разбой, совершенный с применением оружия
 или предметов, используемых в качестве оружия»

² სანადირო თოფი სისხლის სამართლის კოდექსის 236-ე მუხლის ფარგლებს
 გარეთ იმიტომ დარჩა, რომ არის გლუვქულიანი ანუ მას არა აქვს ე.წ.
 “ნარეხი”, როგორც მაგალითად ავტომატს, შაშხანას, მაგრამ ეს არ ნიშნავს
 იმას, რომ თუ ყაჩაღობის დროს გამოიყენეს სანადირო თოფი ის არ წაითვლე-
 ბა იარაღად.

ნის შემთხვევაში სისხლის სამართლის კოდექსის 236-ე მუხლის გამოყენება არ შეიძლება, რადგან ხსენებული მუხლი ითვალისწინებს იარაღის შეძენას, შენახვას, ტარებას, დამზადებას, გადაზიდვას, გადაგზავნას ან გასაღებას. აქედან ნათელია, რომ იარაღის ან სხვა საგნის გამოყენება რჩება სამართლებრივი შეფასების გარეშე, რაც კანონის სუსტ მხარედ უნდა ჩაითვალოს.

აქედან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ იარაღის გამოყენება ერთ-ერთ მაკვალიფიცირებელ ნიშნად უნდა შევიდეს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის დისპოზიციაში. რადგან იარაღის ტარების უფლების მქონე პირის მიერ ყაჩაღობის ჩადენისას ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების კვალიფიკაცია, როგორც იარაღის უკანონო ტარების, არასწორია არსებითად და არ იძლევა ქმედების სწორად დაკვალიფიცირების საშუალებას, რადგან პირს იარაღის ტარების კანონიერი უფლება ჰქონდა.

როგორც ეხედავთ, ცეცხლსასროლი იარაღის ტარების უფლების მქონე პირის მიერ ყაჩაღობის ჩადენის შემთხვევაში იარაღის გამოყენება რჩება კვალიფიკაციის გარეშე. რაც ხელს უშლის ქმედების სწორ სამართლებრივ შეფასებას.

უვარგისი იარაღით თავდასხმის საკითხს ეხება პროფ. ო. გამყრელიძე, რომელიც აღნიშნავს, რომ „სასამართლო პრაქტიკაში გეხვდება ხოლმე შემთხვევა, როცა იარაღით მუქარის დროს დაზარალებულის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის რეალური საფრთხე არ იქმნება. ეს ის შემთხვევაა, როცა თავდამსხმელი მოქმედებს იარაღის მაკეტით, ესე იგი სათამაშო იარაღით...“¹

ასეთი მოსაზრება შეიძლება ერთი შეხედვით მისაღები იყოს, რადგან სათამაშო იარაღი ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საფრთხეს ხშირად არ წარმოადგენს, მაგრამ დავას იწვევს პროფ. ო. გამყრელიძის შემდეგი მსჯელობა იგი წერს: „ჩემი აზრით, უვარგისი იარაღით თავდასხმა სხვისი ქონების დაუფლებისათვის არ შეიძლება მივიჩნიოთ ყაჩაღობად. ეს ქმედება არ ქმნის იმ საშიშროებას დაზარალებულის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის, რაც ყაჩაღობის აუცი-

¹ ო. გამყრელიძე. ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის. თბ. 1999გ. გვ. 209.

ლებელ ნიშანს წარმოადგენს. სწორედ ამიტომ ამ ქმედების ჩამდენი არ იმსახურებს ისეთ მაღალ სასჯელს, რომელიც დაწესებულია ყაჩაღობის ჩადენისათვის.”¹

როგორც ვნახეთ, პროფესორი ო. გამყრელიძე იარაღთან მიმართებაში იყენებს ორ სხვადასხვა სიტყვას „სათამაშო” და „უვარგისი”. მართალია პირველი მოიცავს მეორეს, მაგრამ მეორე ყოველთვის არ მოიცავს პირველს ანუ სათამაშო იარაღი ყოველთვის არის უვარგისი, ხოლო ყველა უვარგისი იარაღი არ არის სათამაშო.

იგივე აზრია გამოთქმული სასამართლო პრაქტიკის კომენტარებში, იქ აღნიშნულია, რომ „უვარგისი იარაღით თავდასხმა ობიექტურად არ ქმნის საშიშროებას დაზარალებულის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის.”

როგორც ვნახეთ, კომენტარის ავტორები იზიარებენ პროფ. ო. გამყრელიძის მოსაზრებას. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლო პრაქტიკის კომენტარები და პროფესორ ო. გამყრელიძის ავტორობით გამოცემული წიგნი „ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის” წარმოადგენს ერთერთ მნიშვნელოვან და ფუნდამენტალურ ნაშრომს იურისპრუდენციაში მაინც ვერ გავიზიარებთ უვარგისი იარაღთან დაკავშირებით გამოთქმულ მათ მოსაზრებას, რადგან ყაჩაღური თავდასხმის დროს სულაც არ არის აუცილებელი იარაღიდან განხორციელდეს გასროლა, საკმარისია იარაღი გამოყენებულ იქნას, როგორც საგანი (მაგ. იარაღის თავში ჩარტყმის შემთხვევაში შეიძლება დაზიანდეს ადამიანის ჯანმრთელობა ან ადამიანს მოესპოს სოცოცხლე).

ამიტომ უვარგისი იარაღი ყოველთვის არ არის უსაფრთხო, რადგან დაზარალებულისათვის სრულიად არა აქვს მნიშვნელობა იმას იარაღი, რომელსაც თავში ურტყამენ ვარგისია თუ არა სროლისათვის.

ამ საკითხზე უფრო დეტალურად ქვემოთ გვექნება მსჯელობა, მაგრამ მანამდე გვინდა მოვიყვანოთ რამდენიმე მოსაზრება პროფ. ო. გამყრელიძის ნაშრომებიდან, რომლებიც ძალიან ღირებულია და დაგვეხმარება საკითხის სწორად გადაწყვეტაში.

¹ ო. გამყრელიძე. ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის. თბ. 19998. გვ. 211

პროფ. ო. გამყრელიძე თავის წიგნში „ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის“ სვამს ასეთ კითხვას: როგორ უნდა დაკვალიფიკირდეს ისეთი ქმედება, როცა თავდამსხმელი მოქმედებდა იარაღის მაკეტით? ესე იგი სათამაშო იარაღით, რომელიც თუმცა გარეგნულად სავსებით ემსგავსება ნამდვილს, მაგრამ ცოცხალი ორგანიზმის დაზიანებისათვის უვარგისია, ამასთან მას დაზარალებული ნამდვილ იარაღად აღიქვამს. კითხვის ასე დასმის შემდეგ პროფ. ო. გამყრელიძე, აგრძელებს მსჯელობას და აღნიშნავს, რომ „ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში ამ საკითხზე, რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია არაფერი დაწერილა. რუსულ საბჭოთა ლიტერატურაში კი ეს საკითხი არაერთგვაროვნადაა გადაწყვეტილი. მაგ. ა. პიონტოკოვსკის აზრით, იარაღის მაკეტით თავდასხმა სხვისი ქონების დაუფლების მიზნით ყაჩაღობად უნდა მივიჩნიოთ, რამდენადაც დამინაშავეს შეცნობილი აქვს, რომ დაზარალებული თავდამსხმელის მუქარას აღიქვამს სიცოცხლის მოსპობის მუქარად.

სრულიად სხვაგვარადაა გადაწყვეტილი – წერს პროფ. ო. გამყრელიძე – ეს საკითხი საბჭოთა სისხლის სამართლის კურსში, რომელიც ლენინგრადის უნივერსიტეტმა გამოსცა ამ კურსის ერთ-ერთი თანაავტორი ი. ფილანოვსკი არ მიიჩნევს ყაჩაღობად ისეთ შემთხვევას, როცა თავდასხმა მოქალაქის ქონების დაუფლებისათვის იარაღის მაკეტით მოხდა.

მაგრამ იმავე წიგნის მეორე თანაავტორი ა. სანტალოვი, რომელიც სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ქონების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებს განიხილავს, იარაღის მაკეტით თავდასხმის ფაქტს საწინააღმდეგო შეფასებას აძლევს. მისი აზრით, ასეთი ქმედება არ შეიძლება მივიჩნიოთ კვალიფიციურ ყაჩაღობად.“¹

პროფ. ო. გამყრელიძე წიგნის ორი ავტორის ი. ფილანოვსკისა და ა. სანტალოვის მიერ ერთი და იმავე საკითხის სხვადასხვაგვარად გადაწყვეტას უნიკალურ მოვლენად აფასებს (*ხაზგასმა ჩვენია რ.კ.*) და ამის მიზეზად ასახელებს იმას რომ „*პრობლემა სათანადო სიღრმით რუსულ იურიდიულ ლიტერატურაშიც არ ყოფილა შესწავლილი*“-ო (*ხაზგასმა ჩვენია რ.კ.*)

¹ ო. გამყრელიძე- ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის. თბ. 1998 წ. გვ. 209-210.

ვერ დავეთანხმებით პროფ. ო. გამყრელიძის მოსაზრებას იმის თაობაზე, რომ თითქოს რუსულ იურიდიულ ლიტერატურაში იარაღის საკითხი სათანადოდ არ იყოს შესწავლილი. ამის დასადასტურებლად შეგვიძლია მოვიყვანოთ გ. ლ. კრიგერის, ვ.ნ. კუდრიავეცევის, ს.ს. სტეპიჩევის, გ. კოსტოვის, გ.ა. კრიგერის, ლ.დ. გაუხმანის, ვ.ა. ვლადიმეროვის ნაშრომები, რომლებშიც იარაღის საკითხი მეტ ნაკლებად დამუშავებულია, მართალია სხვადასხვა კუთხით, მაგრამ მაინც, ხოლო თუ რომელ მათგანს დაეუჭერთ მხარს ეს თითოეული ჩვენთაგანის ხედვაზე და საკითხისადმი სწორ მიდგომაზე დამოკიდებული.

ჩვენთვის გაუგებარია პროფ. ო. გამყრელიძის შემდეგი მსჯელობაც, სადაც იგი აღნიშნავს, რომ ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში ამ საკითხზე, რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია არაფერი დაწერილაო. ჩვენ ძალიან კარგად გვახსოვს ა. მიქაძის მიერ გამოქვეყნებული ნაშრომის გამო (არაპირდაპირი განზრახვით ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედობის ნებელობითი ბუნება საბჭოთა სისხლის სამართალში) ჟურნალ „საბჭოთა სამართალის“ ფურცლებზე გამართული ო. გამყრელიძისა და გ. ნაჭყებიაშვილის დისკუსია, სადაც ო. გამყრელიძე ეხებოდა უარგისი იარაღით ჩადენილი თავდასხმის კვალიფიკაციის საკითხსაც, სადაც მან საესეებით სწორად და დამაჯერებლად დაასაბუთა თავისი მოსაზრება უეარგისი იარაღით თავდასხმის ყაჩაღობად დაკვალიფიცირების ნაწილში.

იყო თუ არა ამ ორ მეცნიერს შორის დავის საფუძველი ამ საკითხს ჩვენ აუცილებლად სხვა დროს შევეხებით და უფრო დეტალურად განვიხილავთ მათ მოსაზრებებს და მსჯელობებს.

ახლა დაუბრუნდეთ უეარგისი იარაღით ჩადენილი თავდასხმის კვალიფიკაციის საკითხს.

პროფ. ო. გამყრელიძემ 1986 წელს ჟურნალ „საბჭოთა სამართალში“ გამოქვეყნებულ წერილში „დამატებითი განმარტება“ განიხილა უეარგისი იარაღით თავდასხმის კვალიფიკაციის საკითხი. სანამ ამ მსჯელობას განვიხილავდეთ მანამდე მინდა გავიხსენო ის საკითხი თუ რატომ გახდა მაშინ უეარგისი იარაღზე მსჯელობა საჭირო? რამ აიძულა პროფ. ო. გამყრელიძე ემსჯელა ამ საკითხზე მაშინ, როცა მისი ნაშრომის თემა უეარგისი იარაღი არ ყოფილა?

ამის მიზეზი ის გახლდათ რომ 1985 წელს გამოქვეყნებულ თავის ნაშრომში “მეტი ყურადღება მეცნიერების მეთოდოლოგიურ საკითხებს” გ. ნაჭყებია წერდა “ცნებაში საგნის არსება ჭეშმარიტი აზრის ფორმაშია ასახული. ამიტომ ცნება ობიექტურია, ვინაიდან ჭეშმარიტება ობიექტურია. მაგრამ თუ ცნების შინაარსი ჭეშმარიტია, მაშინ მისი სახეცვლილება სხვა მეცნიერებაში ჭეშმარიტების გაყალბება გამოდის.” „ვინ მოგვცა იმის უფლება, რომ თვითნებურად ხელეყოთ სხვა მეცნიერებათა ცნებები?“¹

ამ ბრალდებას შემდეგი მსჯელობით უპასუხა პროფ. ო. გამყრელიძე, იგი წერს „გ. ნაჭყებიას მსჯელობის სრული უსაფუძვლობა აშკარა გახდება მაშინვე, როგორაც კი გაეიხსენებთ რომ სამართალი აღიარებს ე.წ. ფიქციას, ე.ი. ისეთ მდგომარეობას, რომლის დროსაც ის, რაც რეალურად არ არსებობს, ფაქტი არ არის, რეალურად არსებულ მოვლენას ფაქტს უთანაბრებს.“²

ამ არგუმენტის განსამტკიცებლად პროფ. ო. გამყრელიძე მსჯელობას აგრძელებს იარაღის თემაზე და მოჰყავს შემდეგი მოსაზრება.

სამხედრო მეცნიერებაში იარაღს უწოდებენ „შეიარაღებულ ბრძოლაში მოწინააღმდეგის ცოცხალი ძალის, მისი ტექნიკის და ნაგებობის გასანადგურებელ მოწყობილობებსა და საშუალებებს... ” მაშასადამე სამხედრო მეცნიერება იარაღად თელის ისეთ მოწყობილობას ან საშუალებას, რომელსაც შეუძლია გაანადგუროს „ცოცხალი ძალა, ტექნიკა ან ნაგებობა“ და არა აქვს სხვაგვარი სამეურნეო დანიშნულება. საგანი, რომელსაც ეს უნარი, თვისება არ გააჩნია იარაღად ვერ ჩაითვლება.

მაგრამ სამართალში იარაღის ცნების ეს განსაზღვრება – აგრძელებს მსჯელობას პროფ. ო. გამყრელიძე – ყოველთვის არ გამოდგება. მაგალითად, რევოლვერი სამხედრო თვალსაზრისით იარაღად ჩაითვლება მხოლოდ მაშინ, როცა იგი ეარგისია ცოცხალი ძალის დასაზიანებლად ან გასანადგურებლად. სისხლის სამართლებრივი თვალსაზრისით კი იარაღად შეიძლება ჩაითვალოს ისეთი რევოლვერიც, რომელიც

¹ გ. ნაჭყებია- მეტი ყურადღება მეცნიერების მეთოდოლოგიურ საკითხებს “საბჭოთა სამართალი” თბ. 1985 წ. № 2 გვ. 56-57.

² ო. გამყრელიძე- დამატებითი განმარტება. თბ. 1986 წ. №6 გვ. 44

უვარგისია ცოცხალი ძალის დასაზიანებლად და მხოლოდ იარაღის იმიტაციას ახდენს. მაგ., კაცს დამნაშავემ რევოლვერი დაუმიზნა და უბრძანა მოეხსნა ოქროს საათი. შემდეგ აღმოჩნდა, რომ სინამდვილეში დამნაშავეს რევოლვერის მაკეტი დაუმიზნებია. როგორ განესაზღვროთ ამ ქმედების კვალიფიკაცია? იქნება თუ არა ეს ყაჩაღობა? კითხვას სვამს პროფ. ო. გამყრელიძე და თვითონვე პასუხობს – ყველაფერი დამოკიდებულია იმაზე თუ როგორ გადაწყდება იარაღის საკითხი. თუ კი რეალური მდგომარეობიდან გამოვალთ და ამ საკითხს დამნაშავეს თვალთახედვით მიუდგებით, მაშინ უნდა ვადიაროთ, რომ მაკეტი¹ უვარგისი იყო სხვისი სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის დასაზიანებლად და მაშასადამე მსხვერპლს არაფერი ემუქრებოდა. ასეთ შემთხვევაში ეს მოქმედება ყაჩაღობად ვერ დაკვალიფიცირდება. მაგრამ თუკი საკითხს მსხვერპლის თვალთახედვით შევაფასებთ, უნდა ჩავთვალოთ, რომ თავდასხმა ხდებოდა იარაღით და მსხვერპლის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრებოდა. ამ შემთხვევაში ხსენებული მოქმედება ყაჩაღობად უნდა დაკვალიფიცირდეს.

ყოველივე ზემოთ მოყვანილი მსჯელობებიდან გამომდინარე ო. გამყრელიძემ დაასკენა, რომ გ. ნაჭყებია მცდარ მეთოდოლოგიურ საფუძვლებზე იდგა და განაცხადა: “როგორც ჩანს, იგი ღრმად არ იცნობს სამართლის ბუნებას. გ. ნაჭყებიას მოსაზრებას, რომ გაეყვეთ – აგრძელებს პროფ. ო. გამყრელიძე – მაშინ უვარგისი რევოლვერით თავდასხმა, თუ მსხვერპლს იარაღი ვარგისი ეგონა და დამნაშავესაც სურდა, რომ მსხვერპლს იგი ასეთად აღექვა ყაჩაღობად კი არა, ძარცვად უნდა დაგვეკვალიფიცირებინა. ეს გარემოება კი შეასუსტებდა დანაშაულობასთან ბრძოლას. მსხვერპლისათვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს იმ ფაქტს, მას ვარგისი იარაღით ესხმიან

¹ მაკეტი ყრანგული სიტყვაა [maquette] და ნიშნავს რაიმე ნაკეთობას, ნიმუშს როდესაც იარაღის მაკეტზეა საუბარი, მაშინ სავსებით ნათელია, რომ ის უვარგისია ამიტომ სიტყვა “მაკეტთან” ერთად სიტყვა “უვარგისის” მითითება არ იყო აუცილებელი, უფრო მეტიც გრამატიკულად გამართლებულიც არ არის. ანუ მსჯელობისას უნდა გამოვიყენოთ ან იარაღის მაკეტი ან უვარგისი იარაღი. თუკიკა ესენიც სხვადასხვა ცნებებია მაგ. იარაღის მაკეტი შეიძლება მართლაც იყოს სიცოცხლისათვის და ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო, ხოლო უვარგისი იარაღით სავსებით შესაძლებელია სხეულის დაზიანება და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძაღადობის გამოყენების საფრთხის შექმნა.

თავს თუ უვარგისით. მთავარი აქ ისაა, რომ ეს უვარგისი რევოლუციური ვარგისი აღმოჩნდა მსხვერპლის წინააღმდეგობის დაძლევისათვის, ვინაიდან მსხვერპლმა იგი შეცდომით ვარგისად აღიქვა და დამინაშავესაც ამით თავისი მიზნის მიღწევა გაუადვილა. ასეთი შემთხვევა, რომ ყაჩაღობად არ ჩათვალოთ, მაშინ უარგისი იარაღით თავდასხმები გამრავლდება. აი, რა შედეგი შეიძლება გამოიწვიოს პრაქტიკაში გ. ნაჭყებიას მიერ შემოთავაზებულმა მეთოდმა, რომელსაც მისი მტკიცებით, საფუძვლად უდევს „ცნების შინაარსის ობიექტურობის თეზისი“! (ხაზგასმა ჩვენია რ.კ.)

სხვათაშორის სისხლის სამართლის კოდექსში „უვარგისი იარაღით თავდასხმის“ როგორც დანაშაულებრივი ქმედების შეტანასთან დაკავშირებით დ. სილაგაძემ აღნიშნა, რომ „სისხლის სამართლის კოდექსში ასეთი შემადგენლობის შეტანა აუცილებლად გამოიწვევს შენიღბული ყაჩაღობების ზრდას და არნახულად გაუძნელებს მართლმსაჯულებას და სამართლის დამცავ ორგანოებს ამ მიმხედვით დანაშაულთან ბრძოლას“? (ხაზგასმა ჩვენია რ.კ.)

როგორც ვნახეთ დ. სილაგაძის მოსაზრება თითქმის მსგავსია პროფ. ო. გამყრელიძის მოსაზრებისა, მაგრამ მიუხედავად ამისა პროფ. ო. გამყრელიძე მაინც აკრიტიკებს მას და ამბობს “კარგი იქნებოდა, რომ ავტორს აქ წერტილი არ დაესვა და აეხსნა მკითხველისათვის, რატომ გამოიწვევს ამ შემადგენლობის კოდექსში შეტანა „შენიღბული ყაჩაღობის ზრდას“ ან რატომ გააძნელებს „ამ მიმხედვით დანაშაულთან ბრძოლას“.¹

ობიექტური ჭეშმარიტება მოითხოვს იმის აღიარებას, რომ ამ პრინციპით თვითონ პროფ. ო. გამყრელიძის 1986 წელს გამოთქმულ მოსაზრებასაც (რომელიც თითქმის მსგავსია დ. სილაგაძის მოსაზრებისა) არ აწყენდა დასაბუთება და თუ ის დასაბუთებული იყო, მაშინ რაღა საჭიროა დღეს მისი უარყოფა?

შემდგომ ვნახავთ, რომ პროფ. ო. გამყრელიძის მოსაზრება განსხვავდება ბოლო დროს (1998 წელს “ბრძოლა სამარ-

¹ ო. გამყრელიძე- დამატებითი განმარტება. თბ. 1986 წ. №6 გვ. 44-45.

² დ. სილაგაძე- რამდენიმე შენიშვნა საქართველოს სს კოდექსთან დაკავშირებით. „საქართველოს რესპუბლიკა“ 1998 წ. №244, 246, 251.

³ ო. გამყრელიძე- საქართველოს სს კოდექსის პროექტის მიმართ გამოთქმული კრიტიკული შენიშვნების გამო. ჟურ. „აღმინახი“ 2000 წ. №13 გვ. 27.

თლებრივი სახელმწიფოსათვის” გვ.209-212, 2000 წლის ჟურნალ „აღმანახში” „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიმართ გამოთქმული კრიტიკული შენიშვნების გამო” გვ. 27. 2004 წელს წიგნში „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება” გვ. 108-109.) მის მიერ გამოქვეყნებული მოსაზრებისაგან. უფრო მეტიც პრინციპულად ეწინააღმდეგება მის მიერ საბჭოთა სამართლის ფურცლებზე 1986 წ. გამოთქმულ მსჯელობას.

ამდენად ადამიანმა, რომელმაც ერთი წიგნის ორი თანაავტორის ერთ საკითხზე გამოთქმული სხვადასხვაგვარი მოსაზრება უნიკალურ მოვლენად შეაფასა და ეს საკითხის შესწავლელობით ახსნა თვითონ აღმოჩნდა უნიკალური მოვლენის ავტორი ანუ მან სხვადასხვა დროს ერთსა და იმავე საკითხზე ურთიერთსაწინააღმდეგო მოსაზრება გამოთქვა ასეთი რამ მეცნიერებაში მიღებულია მაგრამ აუცილებელია ამ სახის გადაწყვეტილების მიღების მიზეზების ახსნა მკითხველისათვის. აზრთა სხვაობის მიზეზს ჩვენ ვერსად ვერ ვხვდებით და დაბეჯითებით ვერაფერს ვერ გეტყვით.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ პროფ. ო. გამყრელიძემ შეცვალა თავისი მოსაზრება და აღნიშნულის დაცვა სცადა 2004 წელს გამოქვეყნებულ წიგნში სადაც ის აღნიშნავს, რომ „ზოგჯერ დამნაშავე ატყუებს დაზარალებულს და თავს ესხმის მას უფარგისი იარაღით, რომელიც გამოუსადეგარია მისი სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის დასაზიანებლად. როგორ უნდა დაკვალიფიციროდეს ასეთი ქმედება? ჩვენს სასამართლო პრაქტიკაში ასეთ დროს ქმედებას ყაჩაღობად აკვალიფიცირებენ, რაც სწორი არ უნდა იყოს, რადგან ყაჩაღობა ორ სიკეთეს-ქონებას და დაზარალებულის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას ხელყოფს. აქ კი ერთი სიკეთის საკუთრების ხელყოფასთან გვაქვს საქმე.”¹

როგორც პროფ. ო. გამყრელიძის მსჯელობიდან ჩანს, ყაჩაღობისათვის აუცილებელია ორივე ობიექტის ეროდროულად ხელყოფა. ეს უმრავლეს შემთხვევაში ასე ხდება ყაჩაღური თავდასხმის დროს, რადგან თავდასხმა გულისხმობს უეცრად უშუალოდ წაყენებულ მოთხოვნას ნივთის დაუყოვნებ-

¹ ო. გამყრელიძე- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. თბ. 2004 წ. გვ. 108-109.

ლიე გადაცემის თაობაზე, რასაც თან ახლავს სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისთვის საშიში ძალადობა ან ასეთი ძალადობის მუქარა, მაგრამ ყაჩაღობის დროს შეიძლება არ მოხდეს ორივე ობიექტის ხელყოფა, არამედ მოხდეს ერთი ობიექტის ხელყოფა და მეორის ხელყოფის საფრთხის შექმნა, რადგან ყაჩაღობა არის ფორმალური შემადგენლობის დელიქტი.

ჩვენ ვერ გავიზიარებთ იმ შეხედულებასაც, თითქოს უვარგისი იარაღით თავდასხმის დროს ხდება მხოლოდ ერთი ობიექტის ხელყოფა. რადგან თუ კი ნივთის გატაცება მოხდა ესე იგი მუქარამ შეასრულა თავისი ფუნქცია ანუ შეაშინა¹ დაზარალებული. თუ ნივთის გატაცებას არ პქონდა ადგილი იმის გამო, რომ მუქარა არ გამოდგა საშიში, რადგან თავდასხმა განხორციელდა უვარგისი იარაღით და დაზარალებულმაც აღიქვა ის როგორც სათამაშო, მაშინ არა თუ სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის, არამედ ზედმეტია საუბარი საკუთრების ხელყოფაზეც და საერთოდ ასეთი ქმედება არ არის დანაშაულებრივი, მაგრამ თუ კი თავდამსხმელმა გააგრძელა თავისი ქმედება და დაიწყო დაზარალებულისათვის დაზიანების მიყენება ან მოახდინა მისი დაზიანება ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს ყაჩაღობად.

ეთქვათ და თავდასხმისას მოხდა მხოლოდ ჯანმრთელობის ხელყოფა ნივთის გატაცების მიზნით და არ მომხდარა ნივთის პრაქტიკულად გატაცება და ვერც გაიტაცებდნენ იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ ნივთი დაზარალებულს არ გააჩნდა და პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო მისი ხელყოფა. მიუხედავად იმისა, რომ აქ პრაქტიკულად ხელყოფილია მხოლოდ, ერთი ობიექტი ასეთი ქმედება ყაჩაღობად არ უნდა დაკვალიფიცირდეს? რა თქმა უნდა ასეთი ქმედება არის ყაჩაღობა, რადგან თეორიულად არსებობდა ნივთის გატაცების შესაძლებლობა, ამასთან თავდამსხმელის განზრახვა მოიცავდა ნივთის გატაცებასაც.

ახლა განვიხილოთ მეორე მაგალითი, მაკეტი იარაღით შეიარაღებულმა პირმა განახორციელა თავდასხმა და დაზა-

¹ შიშს ანუ შიშის განცდას შეუძლია ადამიანის ფსიქიკა შეარყიოს, ამასთან არც ის არის გამორიცხული, რომ ადამიანს გული გაუსკდეს და ა.შ ამიტომ შიში სავსებით შეიძლება ჩაეთვალოს ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შემქმნელ მოვლენად.

რალეხულისგან მოითხოვა ფულის გადაცემა. დაზარალეხულ-
მა აღიქვა მუქარა საშიშად და გადასცა ფული. ამ შემთხვევაში
მართალია ძნელი დასადგენია მუქარა იყო თუ არა რეალური,
მაგრამ არც იმის დადგენაა მთლად მარტივი მუქარა იყო თუ
არა, არა რეალური, აქ მთავარია ის, რომ დაზარალეხულს შეე-
შინდა. ამიტომ, ჩვენი აზრით, სისხლის სამართლის კოდექსის
179-ე მუხლზე დაყრდნობით მიგვაჩნია, რომ ასეთი ქმედებები
უნდა დაკვალიფიცირდეს ყაჩაღობად. რადგან სისხლის სა-
მართლის კოდექსში არ წერია სიცოცხლისათვის ან ჯან-
მრთელობისათვის საშიში ძალადობის რეალურად განხორცი-
ელდებად მუქარაზე.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე არ არსე-
ბობს არანაირი საფუძველი ასეთი ქმედებების ყაჩაღობად არ
გამოცხადებისა. აღნიშნული კი ადასტურებს პროფ. ო. გამ-
ყრელიძის შემდეგ მსვლელობა: „როგორ უნდა დაკვალიფი-
ცირდეს ყაჩაღობა, როცა თავდამსხმელი ცდება და დაზარალე-
ხულს არ აღმოაჩნდება რაიმე ფასეულობა, რომელსაც ყაჩაღი
უნდა დაეუფლოს? ეფიქრობთ, აქ მაინც უნდა გეკონდეს 179-ე
მუხლის დამთავრებული შემადგენლობა ვინაიდან ამ მუხლის
ტექსტის მიხედვით თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის დასა-
უფლებლად მისაკუთრების მიზნით უკვე დამთავრებული დე-
ლიქტია“.¹

ამდენად, “უარგისი იარაღით თავდასხმის”, როგორც და-
ნაშაულებრივი ქმედების ცალკე გამოყოფისა და სისხლის
სამართლის კოდექსში შეტანის საფუძველს ვერ ვხედავთ.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ფსიქიკური ძა-
ლადობის შეფასება, რომელსაც ადგილი აქვს ყაჩაღობისას,
ძალიან ძნელია. ვინაიდან შეიძლება ძალადობის მუქარა სავ-
სებით აკმაყოფილებდეს სისხლის სამართლის კოდექსის 178-
ე მუხლის დისპოზიციით (ძარცვა) გათვალისწინებულ ნიშ-
ნებს და არ შეესაბამებოდეს სისხლის სამართლის კოდექსის
179-ე მუხლისათვის (ყაჩაღობა) წაყენებულ მოთხოვნებს. ამი-
ტომ აუცილებელია მოიძებნოს ზღვარი, რომელიც განარჩევს
ძარცვასა და ყაჩაღობას ერთმანეთისაგან ფსიქიკური ძალა-
დობის თვალსაზრისით. ასეთი ზღვარი კანონმა უკვე მოგვცა

¹ ო. გამყრელიძე- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტე-
ბა. თბ. 2004 წ. გვ. 108.

და ის განსაზღვრა როგორც სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის მუქარა. ამდენად, თუ მუქარა არ არის ხსენებული სიკეთისათვის საშიში ის არ ჩაითვლება ყაჩაღობის ნიშნად, ხოლო უეარგისი იარაღით შეიარაღებული თავდამსხმელის ქმედება საშიშია თუ არა სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის ამის თქმა წინასწარ ძალიან ძნელია.

როცა მუქარა გარკვეულია, მაშინ მისი კვალიფიკაციის პრობლემის გადაწყვეტა დიდ სირთულეს არ წარმოადგენს. მაგრამ როცა გაურკვევლად არის გამოხატული მუქარის შინაარსი, მაშინ დეტალურად უნდა იქნას გამოძიებული საქმის ფაქტობრივი გარემოებანი. ზოგიერთ ავტორს მიაჩნია, რომ მუქარა რომელიც, გაურკვეველი ხასიათისაა უნდა შეფასდეს, როგორც ძალადობრივი ძარცვა. მაგ. გ.ა. კრიგერი წერს, რომ ასეთი სახის მუქარა უნდა შეეფასოს როგორც არასაშიში სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის და დამნაშავეს ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც ძალადობრივი ძარცვა.¹

საკითხის ასეთი გადაწყვეტა მისაღებია გ.კოსტროვისათვის, რადგან მისი აზრით მსგავსი მიდგომით გამოირიცხება შესაძლებლობა მიეკუთვნოს ნაკლებად საშიშს ის მუქარანი, რომლებმაც გამოავლინეს დამნაშავეს განზრახვა განახორციელოს საშიში ძალადობა პიროვნებაზე და შესძლეს მოეხდინათ ყაჩაღობისათვის დამახასიათებელი ზემოქმედება დაზარალებულის ფსიქიკაზე.

ჩვენი აზრით, ფსიქიკური ძალადობის შეფასების წინასწარ განსაზღვრული კრიტერიუმის არსებობა მუქარის ხასიათის მრავალფეროვნებიდან გამომდინარე, თითქმის შეუძლებელია. ეინაიდან მუქარის საშიში ხასიათი და მისი ხარისხი დამოკიდებულია თითოეული თავდამსხმელის ფსიქიკურ მდგომარეობაზე და მათი მოქმედების ხასიათზე. ამასთან, ნებისმიერი სახის მუქარა უნდა შეფასდეს საქმის კონკრეტული ვითარებიდან გამომდინარე, სადაც გათვალისწინებულ უნდა იქნეს დაზარალებულისა და თავდამსხმელის პიროვნება, ამ უკანასკნელის მოქმედების საზოგადოებრივი საშიშროება და სხვა გარემოებები. ამავე დროს, აუცილებლად უნდა მიექცეს ყურადღება იმ

¹ Г.Кригер – Борьба с хищениями социалистического имущества, изд-во «Юридическая литература» 1965 г. стр.138

ვითარებას, რომ ფსიქიკური ძალადობის კვალიფიკაციისას მნიშვნელოვანია შეფასდეს, როგორც დაზარალებულის სუბიექტური აღქმა, ასევე მოძალადის მოქმედების ობიექტური ხასიათი. ყოველივე ზემოთ თქმული თუ არ იქნა გათვალისწინებული და საქმის ვითარება დეტალურად შესწავლილი, ქმედების სწორად დაკვალიფიკირება თითქმის შეუძლებელია.

ე) ფიზიკური ძალადობა ყაჩაღობისას

ფიზიკური ძალადობის ქვეშ საბჭოთა სისხლის სამართალში მიღებული იყო დაზარალებულის პიროვნებაზე ზემოქმედების შემდეგი სახეები:

1. ხელყოფა სხეულის ხელშეუხებლობაზე, ჯანმრთელობაზე ან სიცოცხლეზე სხეულის გარეგანი ქსოვილების ანატომიური მთლიანობის დარღვევის გზით.

2. ხელყოფა ადამიანის სიცოცხლეზე ან ჯანმრთელობაზე, სხეულის გარეგანი ქსოვილების ანატომიური მთლიანობის დარღვევის გარეშე მის შინაგან ორგანოებზე ზემოქმედების გზით.

3. ადამიანის პირადი თავისუფლების დაკარგვა ან შეზღუდვა.¹

პირველი სახის ძალადობის ქვეშ იგულისხმება ადამიანის ორგანოზე გარემოს ნებისმიერ ფაქტორთა ზემოქმედება, უშუალოდ მის სხეულზე. ასეთ ძალადობას შეიძლება მოჰყვეს ფიზიკური, სხეულის სხვადასხვა სიმძიმის დაზიანება და საბოლოოდ სიკვდილი. დამნაშავე იყენებს ძალადობას, რომელიც იწვევს ადამიანის სხეულის გარეგანი ქსოვილების ანატომიური მთლიანობის დარღვევას; იგი მიმართავს როგორც თავის ფიზიკურ ძალას, ასევე იარაღის და სხვა საშუალებების გამოყენებას. ძალადობის დროს შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ცხოველები, მავ. (გაწვრთნილი ძაღლი). ასევე შეიძლება გამოყენებულ იქნას მწვავე სითხე, ფხვნილის მაგვარი ნივთიერება და ა.შ.²

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით, სხეულის დაზიანება განისაზღვრება სამი ხარისხით: მძიმე, ნაკლებად მძიმე და მსუბუქი.

¹ Л.Д. Гаухман, борьба с насильственными посягательствами. М. 1969. стр.8,13

² კვლადიმირიუსის დასახელებული ნაშრომი, გვ.68

სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტმა აუცილებლად უნდა დაადგინოს:

1. სხეულზე არსებული დაზიანება და მისი ხასიათი (სისხლნაჟღენთი, ნაკვეთი, მოტეხილობა და ა.შ.)

2. დაზიანების წარმომშობი მექანიზმი (დამოზიანებელი იარაღის ტიპი ან საშუალება).

3. დაზიანების ხანდაზმულობა.

4. სხეულის დაზიანების სიმძიმის ხარისხის განსაზღვრა.

ფიზიკური ძალადობის ნაირსახეობად ითვლება აგრეთვე ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზიანის მიყენება, უშუალოდ მის შინაგან ორგანოებზე ან ნერვულ სისტემაზე ზემოქმედების გზით; მოწამვლა, უგონო მდგომარეობაში ჩაგდება ძლიერ მოქმედი ან ნარკოტიკული ნივთიერების შეყვანით და ა.შ.

მთელი რიგი ავტორების აზრით, დაზარალებულის უგონო მდგომარეობამდე მიყვანა ან მისი მოწამვლა “გამასპინძლება” ნარკოტიკული, შხამიანი ან სხვა ძლიერმოქმედი ნივთიერებით ქმნის ყაჩაღობის ნიშანთვისებას. თუ ასეთი ძალადობა გამოყენებულია ქონების გატაცებისას იმ პირის მიმართ, რომელიც ჩაგდებულია უგონო მდგომარეობაში,¹ მაგ., ლ.დ.გაუხმანი აკეთებს დასკვნას, რომ განხილული მოქმედებანი წარმოადგენენ შინაგანად დაკავშირებულ ხელყოფას და ამიტომ უნდა კვალიფიცირდებოდეს როგორც ყაჩაღობა, თუ გამოყენებული საშუალებანი იყო საშიში სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის.²

დამნაშავე დაზარალებულს აძლევს ნარკოტიკებს, საძილე ან შხამიან ნივთიერებას, იმ მიზნით, რომ დაზარალებულმა დაკარგოს მის გარშემო არსებული გარემოს აღქმის უნარი და ეს უგონო მდგომარეობა გამოიყენოს ქონების საიდუმლოდ, ფარულად დაუფლებაში. აღნიშნულ სიტუაციაში ძალადობა გამოყენებულია დაზარალებულზე არა თავდასხმის გზით არამედ საიდუმლოდ, მუხანათურად.

ასეთ შემთხვევაში დამნაშავის მოქმედებანი უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც ქურდობა და შესაბამისი დანაშაული

¹ ევლადიმირიუკის დასახელებული ნაშრომი, გვ.68-69

² ასეთივე აზრს გამოთქვამს მ.ბ.გუგუჩია (ответственность за разбой по советскому уголовному праву, Сухуми, 1959, стр.34) ასევე გ.ლ.კრიგერი (ответственность за разбой, стр.17) და სხვა ავტორები.

ადამიანის წინააღმდეგ, თუ გამოყენებულმა ნივთიერებამ გამოიწვია პიროვნების ჯანმრთელობის დაზიანება¹.

ბოლოს უნდა დაზუსტდეს ერთი გარემოება, რომ ყაჩაღობის დროს ხსენებული ნივთიერების გამოყენება, ანუ შეყვანა დაზარალებულის ორგანიზმში უნდა ხდებოდეს ძალის გამოყენებით და არა მოტყუებით. თუ მოტყუებით ან ნებაყოფილობით იქნა იგი მიღებული დაზარალებულის მიერ, ის არ ჩაითვლება ყაჩაღობად.

ახლა კი განვიხილავთ ძალადობას, რომელიც შეეხება დაზარალებულის პირადი თავისუფლების დაკარგვას ან მის შეზღუდვას, თავდასხმისას ასეთმა მოქმედებებმა შეიძლება შეადგინონ ყაჩაღობის ნიშან-თვისება.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმმა დადგენილებაში აღნიშნა, რომ თუ ყაჩაღური თავდასხმის დროს დაზარალებულს უკანონოდ აღუკვეთეს თავისუფლება (მაგ. ჩაამწყვდიეს სარდაფში და ასეთ მდგომარეობაში მოატყუეს) კმედება ყაჩაღობისა და თავისუფლების უკანონო აღკვეთის შესაბამისი მუხლების ერთობლიობით დაკვალიფიკირდება. ყაჩაღობის დროს დაზარალებულისათვის გადაადგილების თავისუფლების ისეთი შეზღუდვა, რომელიც საქმის ფაქტობრივი გარემოების მიხედვით ყაჩაღური თავდასხმისათვის დაშვებული ძალადობის ელემენტია (აქ იგულისხმება გაცოცხვარკ.), დამატებით კვალიფიკაციას სისხლის სამართლის კოდექსის 143-ე მუხლით აღარ საჭიროებს².

აღნიშნულის საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ ერთ მაგალითს ცოლ-ქმარი კ. და ს. გაძარცვის მიზნით, რომელმაც თვლიდნენ, რომ ჰქონდა მნიშვნელოვანი დანაზოგი, სახლში თავს დაესხნენ ზ.-ს, ხელ-ფეხი შეუერეს, საბნით თავი შეუხვეს. შემდეგ ჩააგდეს სარდაფში, აუტყდეს საძვრენი (мояк) ლურსმნით, წაიღეს რა ფული და ძვირფასი ნივთები, დამნაშავეებმა დაკატეს სახლის კარი ბოქლომით და გაუჩინარდნენ.

¹ ასეთივე აზრი გამოთქმეს სხვა ავტორებმაც მაგალითად А.А.Плюткинский, В.Д.Меньшагин. курс советского уголовного права. Особенная часть. т.1. М. 1955. стр.722-723 В.В. Еракин, Ответственность за грабеж. М.1972. стр.46. В.А.Владимиров. дайсახელეული ნაშრომი. გვ.70

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 1996 წლის 2 აპრილის №2 დადგენილება

საოლქო სასამართლომ დამნაშავეების ქმედება დააკვალიფიცირა, როგორც ყაჩაღობა და მკვლელობის მცდელობის ერთობლიობა, თუმცა რსფსრ-ს უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საკმეთა კოლეგიამ გამოორიცხა მკვლელობის მცდელობა და მიუთითა, რომ კ.-ს და ს.-ს არ ჰქონდათ განზრახული ზ.-ს მკვლელობა, რასაც ადასტურებენ მათი ქმედებანი. მათ არ ჰქონდათ არავითარი დაბრკოლება, რომ მოეკლათ ზ., მაგრამ მათ ის მხოლოდ გაკოჭეს და ჩაუშვეს სარდაფში, საიდანაც იგი თვითონ გამოვიდა სხვისი დახმარების გარეშე. ამიტომ კ.-ს და ს.-ს ქმედებანი შეიცავენ ნიშან-თვისებას მხოლოდ კვალიფიციური ყაჩაღობისა¹.

ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ თავდასხმა არის ძალადობასთან დაკავშირებული მოქმედება. ძალადობაც ასევე მოქმედებაა, რომელიც დაზარალებულზე ახდენს ფიზიკურ და ფსიქიკურ ზემოქმედებას. (მაგ., ოჯახის წევრის სიცოცხლის მოსპობის მუქარა და სხვა.)

ვთქვათ, ყაჩაღობის დროს თავდამსხმელმა დაზარალებულს მიაყენა ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, რომელიც სახიფათოა სიცოცხლისათვის, მაგრამ ქმედება დაკვალიფიცირდა ყაჩაღობად და ადგილი არ ჰქონია შესატყვისის დამატებითი მუხლით ქმედების კვალიფიკაციას, ვინაიდან ყაჩაღობის შემადგენლობაში იგულისხმება ზემოთხსენებული დანაშაულის ნიშანიც. ძველი სისხლის სამართლის კოდექსის 146-ე მუხლი ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლისაგან განსხვავებით, სხეულის (ჯანმრთელობის) მძიმე დაზიანებით ჩადენილ ყაჩაღობას, ცალკე მაკვალიფიცირებელ ნიშნად გამოყოფდა. დღეს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლი ასეთ ნიშანს არ იცნობს. ამიტომ საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როცა ყაჩაღობის დროს მიყენებული სხეულის (ჯანმრთელობის) მძიმე დაზიანება არ კვალიფიცირდება სხვა დამატებითი მუხლებით, რადგან მიჩნეულია, რომ სხეულის (ჯანმრთელობის) მძიმე დაზიანება ყაჩაღობის შემადგენლობაშია. მართალია, ყაჩაღობის დისპოზიციაში მითითებულია ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის საშიშ ძალადობაზე, მაგრამ ყველა ძალადობა

¹ В.А.Владимиров, Квалификация преступлений против личной собственности, стр.84.

არ იწვევს სხეულის მძიმე დაზიანებას. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა არის მოქმედება, ხოლო სხეულის (ჯანმრთელობის) მძიმე დაზიანება კი მოქმედების (ძალადობის) შედეგი. ამდენად სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა და ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება არ არის იდენტური ცნებები. დღევანდელი კანონმდებლობის სუსტ მხარედ უნდა ჩაითვალოს ის, რომ სხეულის მძიმე დაზიანება არ არის გათვალისწინებული სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლში ცალკე მაკვალიფიცირებელ ნიშნად.

ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის დისპოზიცია არ განსხვავდება ძველი კოდექსის მუხლის დისპოზიციისაგან და მიუხედავად იდენტურობისა, მათი შინაარსი სხვანაირად იქნა ინტერპრეტირებული ანუ ახალი კოდექსის 179-ე მუხლის დისპოზიციის შემადგენლობაში იგულისხმება ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებაც.

თუ კანონმდებელს სურდა, რომ სხეულის (ჯანმრთელობის) მძიმე დაზიანება ყაჩაღობის შემადგენლობაში ყოფილიყო, მაშინ ის სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლში ცალკე მაკვალიფიცირებელ ნიშნად უნდა გაეთვალისწინებინა. მაშინ, როცა ქვეყანაში არ არსებობს სისხლის სამართლის კოდექსის ოფიციალური კომენტარი, ძნელი დასადგენია სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა სხეულის (ჯანმრთელობის) მძიმე დაზიანებას მოიცავს თუ არა. გარდა ამისა, ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება ყაჩაღობის დროს ჩადენილია ანგარებით და განეკუთვნება მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას, ამიტომ მიგვაჩნია, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით უფრო სხვანაირი მიდგომაა საჭირო.

თუ ყაჩაღობის დროს ადგილი ექნება ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებას, მაშინ ყაჩაღობასთან ერთად გვექნება სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილებითა და პუნქტებით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა¹.

რაც შეეხება ჯანმრთელობის მსუბუქ და ნაკლებად მძიმე დაზიანებას ის იგულისხმება ყაჩაღობის შემადგენლობაში და დამატებით სისხლის სამართლის კოდექსის 118-ე და 120-ე

¹ ასეთსავე აზრს გამოთქვამენ მღვდელმთავარი და გ. მამულაშვილი "პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის". (კომენტარი) თბ. 1999 წ. გვ. 32.

მუხლებზე მითითება არ არის საჭირო. თუ სხეულის დაზიანებას სიკვდილი მოჰყვა მაშინ ყაჩაღობას დაემატება შესაბამისი მუხლი (სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილებით. მაგ. 117-ე მუხლის მე-2, მე-4 და მე-8 ნაწილები – ჯანმრთელობის დაზიანება სასიკვდილო შედეგით). მაგრამ ადამიანის სიკვდილის მიუხედავად ყველა შემთხვევაში ეს მუხლი არ გამოდგება. მაგ. ჟორდანიამ მოკლა ბაკურაძე ქონების დაუფლების მიზნით თავდასხმის დროს, რადგან ბაკურაძე შეეცადა წინააღმდეგობა გაეწია მისთვის, ამ შემთხვევაში ჟორდანიამ პასუხი უნდა აგოს ყაჩაღობისათვის და ანგარებით განზრახ მკვლელობისათვის.

სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე მუხლის მე-2, მე-4 და მე-8 ნაწილების გამოყენებაზე უფრო ზუსტად ქვემოთ გვექნება მსჯელობა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე მუხლის პირველი ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას, ჯანმრთელობის განზრახ მიიმე დაზიანებისათვის. ეს მუხლი ითვალისწინებს იმ მიიმე დაზიანებას, რომელიც სახიფათოა სიცოცხლისათვის ანდა გამოიწვია მხედველობის, სმენის, მეტყველების ან რომელიმე ორგანოს ან მისი ფუნქციის დაკარგვა, ფსიქიკური ავადმყოფობა, ორსულობის შეწყვეტა, სახის წარუშლელი დამახინჯება ან ჯანმრთელობის სხვაგვარი ისეთი დაზიანება, რომელიც სახიფათოა სიცოცხლისათვის და დაკავშირებულია საერთო შრომისუნარიანობის მყარ, არანაკლებ ერთი მესამედის დაკარგვასთან, ან წინასწარ შეცნობით პროფესიული შრომისუნარიანობის დაკარგვასთან.

როგორც ვხედავთ, ჯანმრთელობის კატეგორიის დაზიანების რვაზე მეტი მაკვალიფიცირებელი ნიშანია ჩამოთვლილი, ამ ნიშნებიდან ნებისმიერს შეუძლია გამოიწვიოს სიკვდილი. თუმცა გააჩნია კონკრეტულ სიტუაციას, მაგალითად, დაზარალებულისათვის მიყენებული დაზიანების შედეგად კუჭმა ან თირკმელმა დაჰკარგა ფუნქცია, რამაც გამოიწვია სიკვდილი. მკვლელობის დროსაც, რომელიმე ან ყველა ორგანოს ფუნქციის მოშლა იწვევს სიკვდილს. ქმედების კვალიფიკაციისათვის, ამ შემთხვევაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ქმედების სუბიექტურ მხარეს, კერძოდ, დანაშაულის ჩადენის განზრახვას. თუ პირს ჰქონდა მიზანი ყაჩაღობის ჩადენის და ამ

დროს ძალადობის გამოყენებით დაზიანება მიაყენა დაზარალებულს, მაგრამ შემდგომ სიტუაცია ისე განვითარდა, რომ დაზიანება სიკვდილში გადაიზარდა. ყაჩაღობასთან ერთად სახეზე იქნება სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე მუხლის მე-2, მე-4 და მე-8 ნაწილებით გათვალისწინებული დანაშაული (ჯანმრთელობის დაზიანება სასიკვდილო შედეგით).¹

ახლა კი განვიხილოთ ის საკითხი, თუ როგორი ძალადობაა საშიში სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმმა 1996 წლის 2 აპრილის №2 დადგენილებაში აღნიშნა, რომ “სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა ყოველთვის არ გულისხმობს სხეულის მძიმე დაზიანებას ან რაიმე სხვა რეალურ შედეგს, სიცოცხლისათვის საშიშროება – ეს ძალადობის თვისებაა. ძალადობა სიცოცხლისათვის საშიშია, თუ მან შექმნა სიკვდილის დადგომის საფრთხე ან ობიექტურად შესაძლებელი გახადა ასეთი შედეგი.” მაგალითად, ქვის თავში ჩარტყმა ან ადამიანის უმწეო მდგომარეობაში ჩასაგდებად მის ორგანიზმში ძლიერმოქმედი ნივთიერების შეყვანა, იმის მიუხედავად, მოჰყვება თუ არა მათ რაიმე შედეგი (სიკვდილი, სხეულის მძიმე დაზიანება) ჩაითვლება სიცოცხლისათვის საშიშ ძალადობად, რადგან ასეთი ძალადობის შედეგად სიკვდილის დადგომა რეალურად შესაძლებელია. ამასთან, ყაჩაღური თავდასხმის დროს განხორციელებული სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა მხოლოდ ყაჩაღობით იმ შემთხვევაში დაკვალიფიცირდება, როცა ძალადობას სიკვდილი არ მოჰყოლია და ასეთი შესაძლებელი შედეგის მიმართ არაპირდაპირი განზრახვა არსებობდა. ხოლო, როდესაც სასიკვდილო შედეგი დადგა, ანდა, როცა მართალია, დაზარალებული არ მომკვდარა, მაგრამ დამნაშავეს ძალადობის განხორციელების დროს არა მარტო შეგნებული ჰქონდა სიკვდილის დადგომის შესაძლებლობა, არამედ სურდა კიდევ ისეთი შედეგი, ქმედება დანაშაულთა ერთობლიობით დაკვალიფიცირდება ყაჩაღობისა და განზრახ მკვლელობის შესაბამისი მუხლებით.

ჯანმრთელობისათვის საშიშია ძალადობა, რომელმაც ჯანმრთელობა რეალურად დააზიანა (სხეულის მძიმე, ნაკლებად

¹ ალ. კვაშილაძე. დანაშაულის კვალიფიკაციის თეორიული პრობლემები და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მიმოხილვა. თბ. 2002 წ. გვ. 188.

მიიმე ან მსუბუქი დაზიანება ჯანმრთელობის თუნდაც ხანმოკლე მოშლით) ანდა, რასაც მართალია არ გამოუწვევია ჯანმრთელობის მოშლა, მაგრამ განხორციელების პროცესში შექმნა რეალური შესაძლებლობა ჯანმრთელობის დაზიანებისათვის.

ის საკითხი, შეიქმნა თუ არა ძალადობამ ობიექტურად სიცოცხლის მოსპობის ან ჯანმრთელობის დაზიანების შესაძლებლობა, სასამართლომ საქმის კონკრეტულ გარემოებათა ერთობლიობაში განხილვისა და შეფასების შედეგად უნდა გადაწყვიტოს. კერძოდ, უნდა გაითვალისწინოს ფიზიკური ზემოქმედების ადგილი (სიცოცხლისათვის მნიშვნელოვან ადგილებში – თავი, მუცელი, იყო დაზიანებანი მიყენებული თუ არა), საშუალება (იარაღი, მუშტი, ქვა, ჯოხი) და სხვა ფაქტობრივი გარემოებანი. სიცოცხლისათვის საშიშ ადგილებში დაზიანებათა მიყენება, უმეტეს შემთხვევაში განიხილება როგორც სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა.

სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების მუქარა გულისხმობს დაზარალებულზე ფსიქიკურ ზემოქმედებას იმაში დარწმუნების მიზნით, რომ წინააღმდეგობის გაწევის შემთხვევაში დაუყოვნებლივ მოკლავენ ან ჯანმრთელობას დაუზიანებენ.

იმისათვის, რომ მოხდეს ქმედების სწორი კვალიფიკაცია, საჭიროა ექსპერტიზის დასკვნა, რომელიც განსაზღვრავს მიყენებული დაზიანების ხარისხს. სასამართლო მედიცინაში სხეულის დაზიანების ხარისხის განსაზღვრისათვის მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული:

1. დაზიანების მიყენების მომენტში სიცოცხლისათვის მისი საშიშროება.

2. ავადმყოფური პროცესის სიმძიმე და მისი მდგომარეობის ხანგრძლივობა, რომელიც უშუალოდ დაკავშირებულია დაზიანებასთან.

3. მიიმე შედეგები დაზიანების გამოსავალში (მაგ. ჩასახვისუნარობა, სმენის, მხედველობის დაკარგვა და ა.შ.)

4. შრომის უნარის მყარი დაკარგვა.¹

ზემოთ ჩამოთვლილი დაზიანებების მიმართ ცალკე მუხლის გამოუყენებლობა და მათი ყაჩაღობის შემაღენლობაში

¹ თ.გორდელაძე, სასამართლო მედიცინა. თბ. 1998 წ. გვ 192-193.

განთავსება არ შეიძლება ჩაითვალოს კანონის ძლიერ მხარედ, ეს უბრალოდ, რამდენიმე დანაშაულის ერთ დანაშაულში გაერთიანების მცდელობაა, რაც საბოლოო ჯამში არ იძლევა ჩადენილი ქმედების ცალკე დაკვალიფიცირების საშუალებას.

რაც შეეხება სხეულის მსუბუქ დაზიანებას, (რომელიც მიყენებულია სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების გარეშე) და რომელსაც არ გამოუწვევია ჯანმრთელობის შერყევა და რომელსაც არ მოჰყოლია შრომისუნარიანობის უმნიშვნელო დაკარგვაც კი, მაშინ მათი მიყენება ან მუქარა მსგავსი ქმედებისა ნივთის დაუფლების მიზნით თავდასხმისას, არ ქმნის ყაჩაღობის შემადგენლობას, რადგან ეს სახე ძალადობისა არ წარმოქმნის საშიშროებას დაზარალებულის ჯანმრთელობისათვის და ამიტომ შეადგენს ძალადობრივი ძარცვის ნიშანს.

საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკის შესწავლამ გვიჩვენა, რომ პრაქტიული მუშაკები ყოველთვის არ უთმობენ სათანადო ყურადღებას ნივთის დაუფლების დროს მიყენებული ძალადობის სიმძიმის ხარისხის განსაზღვრას. ხშირად შესაბამის პროცესუალურ დოკუმენტებში არ არის მითითებული, წარმოადგენდა თუ არა გამოყენებული ძალადობა საშიშროებას დაზარალებულის ჯანმრთელობისათვის, თუ გამოიხატა სხეულის მსუბუქ დაზიანებაში, რომელიც არ გამოიწვევს ჯანმრთელობის შერყევას. მაგ. ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს განაჩენში კ-ს საქმეზე მოსამართლემ გამოარკვია, რომ კ-მ დაზარალებულს ყელზე მოხვია ხელი, გამოიყენა მის მიმართ ძალადობა, მაგრამ ვინაიდან დაზარალებულს არ აღენიშნებოდა დაზიანება, მოსამართლე არ დაინტერესებულა ძალადობა იყო თუ არა ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის საშიში. სხვათა შორის მიყენებული ძალადობის სიმძიმის საკითხის გადაუწყვეტლად შეუძლებელია საკითხის გადაწყვეტა ქმედების კვალიფიკაციაზე.

პრაქტიკაში არსებობს ისეთი შეცდომები, როდესაც თავდასხმას აკვალიფიცირებენ, ძარცვით და არა ყაჩაღობით. მაშინაც კი როცა თავდასხმას თან ახლდა დაზარალებულზე მიყენებული სხეულის მსუბუქი დაზიანების შედეგად ჯანმრთელობის შერყევა.

მაგალითად, ზ-ს და ს-ს ქმედებანი დაკვალიფიცირებული იყო ძარცვად. ისინი თავს დაესხნენ რა მ-ს, მისი ქონების გატაცების მიზნით, ზ-მ ის წააქცია, ააგლიჯა ხელიდან საათი და ამოუღო ჯიბიდან ხელთათმანები, ს-მ წაქცეული მ-ს ჯიბიდან გაიტაცა მცირეკალიბრიანი თოფის ერთი კოლოფი ვაზნა, რის შემდეგ ორივე გაუჩინარდა. გამოყენებული ძალადობის შედეგად მ. ავადმყოფობდა ორი კვირის განმავლობაში.

სსრკ-ს უმაღლეს სასამართლოს პლენუმმა კვალიფიცია არასწორად მიიჩნია და მიუთითა “მტკიცება..., რომ ქონების გატაცებისას ძალადობის გამოყენება არ იყო იმდენად საშიში, რომ ის განხილულიყო, როგორც ნიშანი ყაჩაღობისა, არ შეიძლება მიღებულ იქნეს სწორად... მოცემულ შემთხვევაში, როგორც ჩანს სასამართლო – სამედიცინო ექსპერტიზის დასკენიდან, თავდასხმის დროს დაზარალებულზე მიყენებულ იქნა სხეულის მსუბუქი დაზიანება, რასაც მოჰყვა ჯანმრთელობის შერყევა მცირე დროით. მაშასადამე, ძალადობა გამოყენებული მ-ს მიმართ არის საშიში ჯანმრთელობისათვის. ამ-ზე მოწმობს ძალაც, რითაც იყო მიყენებული დარტყმა თავში. მ. იყო წაქცეული და დაკარგა გონი.”¹

ვ) პასუხისმგებლობა ყაჩაღობის მომზადებისა და მისი ჩადენის “მცდელობისათვის”

სისხლის სამართლის კანონი იცნობს ფორმალური შემადგენლობის დანაშაულებს, სადაც დანაშაულის შემდგომ სტადიას დამთავრებული დანაშაული წარმოადგენს. ასეთია მაგ. გამოძალვა და ყაჩაღობა.

გამოძალვა აშკარად წააგავს ყაჩაღობას, რადგან ყაჩაღობა დამთავრებულია თავდასხმის მომენტიდან. თავდასხმა კი გულისხმობს მოთხოვნის წაყენებას ნიეთის დაუყოვნებლივ გადაცემის შესახებ.

გამოძალვის დისპოზიცია (პირდაპირ უთითებს, რომ გამოძალვა არის სხვისი ნიეთის ან ქონებრივი უფლების გადაცემის ან ქონებრივი სარგებლობის მოთხოვნა.

როგორც ეხედავთ, ორივე დანაშაული დამთავრებულია მოთხოვნის წაყენებისთანავე. განსხვავება მათ შორის ის არის,

¹ «Бюллетен Верховного суда РСФСР» 1967 г. №5. стр.5-6.

რომ ყაჩაღობის საგანს წარმოადგენს სხვისი მოძრაეი ნიეთი, ხოლო გამოძალვისას კი ქონებრივი უფლება ან ქონებრივი სარგებლობა.

გარდა ამისა, განსხვავებაა იმაშიც, რომ ყაჩაღობის დროს ძალადობის გამოყენების მუქარა გულისხმობს ძალადობის განხორციელებას დაუყოვნებლივ, ხოლო გამოძალვისას კი მომავალში.

იურიდიულ ლიტერატურაში შემოთავაზებული იყო რეკომენდაციები გამოძალვის მატერიალურ დანაშაულად გამოცხადების შესახებ, მაგრამ ეს არაფრით გამართლებული არ იყო.

ჩვენი აზრით, გამოძალვა, ისევე როგორც ყაჩაღობა ფორმალურ დანაშაულად უნდა დარჩეს.

ფორმალური შემადგენლობის დანაშაულების შესწავლის დროს მნიშვნელოვანია, მისი ჩადენის სტადიების გარკვევის საკითხი. ამიტომ ქვემოთ ვიმსჯელებთ ყაჩაღობის მომზადებისა და “მცდელობის” საკითხებზე.

ყაჩაღობის ცნებიდან გამომდინარე, მისთვის აუცილებელია მინიმუმ ორი ნიშნის არსებობა, მხოლოდ პირველი ნიშნის არსებობის შემთხვევაში ძნელი დასადგენია, ჰქონდა თუ არა თავდამსხმელს ნიეთის მისაკუთრების მიზანი. აქ აუცილებელია გაირკვეს თავდამსხმელის განზრახვა და არა დაზარალებულის წარმოდგენა ამ თავდასხმაზე.

მაგ. ქუჩაში მიმავალ ავტომანქანას წინ გადაუდგა ავტომატური ცეცხლსასროლი იარაღით შეიარაღებული პირი და გააჩერა ის.

ამ შემთხვევაში პირის ქმედება არ შეიძლება ჩაითვალოს ყაჩაღობად, ვინაიდან პროცესუალური მოქმედებით (დაკითხვა) შეუძლებელია თავდამსხმელის განზრახვის დადგენა. თუ დადგინდა, რომ მას ჰქონდა ნიეთის მისაკუთრების მიზანი, (მაგ., აღიარა ჩადენილი ქმედება) მაშინ მისი ქმედება დაკვალიფიკირდება, როგორც დამთავრებული ყაჩაღობა.

კანონში ჩაწერილია, რომ თავდასხმას თან უნდა ახლდეს ნიეთის მისაკუთრების მიზანიც, ამდენად, მარტო თავდასხმა არ შეიძლება ჩაითვალოს ყაჩაღობის, ე.ი. დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნად, ხოლო თუ პროცესუალური მოქმედებებით დადგინდა, რომ თავდამსხმელს ნიეთის მისაკუთრების მიზანი

ჰქონდა, მაშინ პირველი ნიშნის არსებობა იძლევა ქმედების ყაჩაღობად დაკვალიფიცირების საფუძველს.

ადვილი შესაძლებელია, ზემოთხსენებულ მაგალითში თავ-დამსხმელმა თავისი მოქმედებით (თავდასხმით და ავტომატ-ქანის გაჩერებით) ხელი შეუწყოს სხვა დანაშაულის ჩადენას და პროცესის მწარმოებელი ორგანოს უურადლება გადაიტანოს სხვა მიმართულებით.

ამდენად, თუ დადგინდა, რომ პირს მართლაც ჰქონდა ასეთი მიზანი, ის დაისჯება, როგორც დამხმარე, რომლის ქმედებაც იყო ფიზიკური დახმარება, რაც გამოიხატება დანაშაულის ჩადენის დაბრკოლების აცილებაში.

ახლა ისმის კითხვა: შესაძლებელია თუ არა ზემოთხსენებულ მაგალითში აღნიშნული ქმედება შეიცავდეს ყაჩაღობის ჩადენის მცდელობის ნიშნებს და საერთოდ, შეიძლება თუ არა ყაჩაღობას ჰქონდეს მცდელობა? ჩვენი აზრით, არა, ვინაიდან სისხლის სამართლის კოდექსის 19-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით: *“დანაშაულის მცდელობად ითვლება განზრახი ქმედება, რომელიც თუმცა უშუალოდ, მიმართული იყო დანაშაულის ჩასადენად, მაგრამ დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი.”* დანაშაულის ჩამდენის ნებისგან დამოუკიდებელი ვითარების გამო. ამ ბოლო წინადადების დამატება სისხლის სამართლის კოდექსის მე-19-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციისათვის აუცილებლად მივიჩნიეთ, რადგან კანონმდებლის მიერ ჩამოყალიბებული რედაქცია დანაშაულის ჩადენის მცდელობის არსს ნათლად არ ასახავს.

გარდა ამისა, დისპოზიციაში სიტყვა “არ” ჩვენი აზრით, არასწორად არის ნახმარი, რადგან წინადადება-“დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი” ნიშნავს იმას, რომ დანაშაულის ჩამდენმა პირმა საკუთარი ნებით თქვა უარი დანაშაულის ჩადენაზე, რაც დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღებას უფრო ჰგავს, ვიდრე დანაშაულის ჩადენის მცდელობას.

ამ საკითხზე არაერთი რეკომენდაცია იქნა შემოთავაზებული ქართველ მეცნიერთა (მაგ. ალ.კვაშილავა) მიერ, მაგრამ კანონმდებლის მიერ ის მაინც არ იქნა გათვალისწინებული.

ჩვენი აზრით, სისხლის სამართლის კოდექსის მე-19-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციაში სიტყვა “არ”-ს ნაცვლად უნდა ჩაიწეროს სიტყვა “ვერ” ან დისპოზიცია დარჩეს

უცვლელად და დაემატოს წინადადება- “დანაშაულის ჩამდენის ნებისგან დამოუკიდებელი ვითარების გამო”.

როგორც ვიცით, მცდელობა მოიცავს მზადებას და განსხვავდება მისგან განვითარების უფრო მაღალი დონით, დანაშაულებრივ შედეგთან უფრო მიახლოებით, მზადების შემდგომ ქმედების უფრო განვითარებით. სისხლის სამართლებრივ ლიტერატურაში განასხვავებენ დამთავრებულ და დაუმთავრებელ მცდელობას. კანონი ასეთ დეფინიციას არ იძლევა. მცდელობის შემთხვევაში შეიძლება ქმედება ვერ იქნეს მიყვანილი ბოლომდე ან იგი მიყვანილ იქნას ბოლომდე, მაგრამ შედეგი ვერ იქნეს მიღწეული მიუხედავად დანაშაულის შემსრულებლის სურვილისა და სწრაფისა, მაგრამ ყველა შემთხვევაში, როდესაც დანაშაულის ჩამდენი რეალიზაციას გაუკეთებს მის დანაშაულებრივ განზრახვას, გამოიყენებს მზადებით შექმნილ გარემოებებს, მაგრამ მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ ვერ მიაღწევს მიზანს-დანაშაულებრივ შედეგს, სახეზეა დანაშაულის ჩადენის მცდელობა. ეს ის არის, რაც საკმარისია დანაშაულებრივი ქმედების სისხლის სამართლის კოდექსის მე-19 მუხლის პირველ ნაწილზე დაყრდნობით სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით დაკვალიფიცირებისათვის.

რაც შეეხება დანაშაულზე ხელის აღებას იგი შესაძლებელია როგორც მომზადების, ისე მცდელობის სტადიაზე. მცდელობის დროს ერთმანეთისაგან უნდა იქნეს გარჩეული დამთავრებული და დაუმთავრებელი მცდელობის შემთხვევები. დაუმთავრებული მცდელობის დროს ხელის აღება დანაშაულზე გამოიხატება სუბიექტის პასიურობით, პირი აღარ აგრძელებს დანაშაულებრივ საქმიანობას.

დამთავრებული მცდელობის დროს ხელის აღება, როგორც აქტიური მოქმედებით (ქმედითი მონაწილეობა) ისე უმოქმედო-ბითაც შეიძლება.

მზადების შემდეგ დანაშაულის განვითარებამ შეიძლება მიაღწიოს სამი შედეგიდან ერთ-ერთს: მცდელობას, ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით ხელის აღებას ან დამთავრებულ დანაშაულს. ეს სამივე ალტერნატიული შედეგია. მათგან მხოლოდ ერთის არსებობაა შესაძლებელი ერთ ქმედებაში. როგორც ვნახეთ, ქმედება უშუალოდ მიმართული უნდა იყოს დანაშაულის ჩასადენად. აქედან გამომდინარე, განსაზღვრულ მა-

გალითში, აგრეთვე, დასადგენია, იყო თუ არა პირის ქმედება მიმართული დანაშაულის, კონკრეტულად ყაჩაღობის ჩასადენად, რისი დადგენაც თითქმის შეუძლებელია.

განსხვავებულად არის განხილული საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმის დადგენილებაში მცდელობის საკითხი. იქ აღნიშნულია, რომ “თუ დამნაშავემ ვერ მოასწრო ძალადობის ან მუქარის განხორციელება, ის პასუხს აგებს ყაჩაღობის მცდელობისათვის.”¹

მიუხედავად დადგენილების გამოყენების ვალდებულებისა (სასამართლოებისათვის) ჩვენ ვერ გავიზიარებთ აღნიშნულ ფორმულირებას და დამატებით მოვიყვანთ ერთ მაგალითს: წულაძე, რომელიც არის მუნჯი პოლიციამ დააკავა მაშინ, როცა მან შეიარაღებულმა ყაჩაღობის ჩადენის მიზნით შეაღწია ბახტაძის სახლში, მაგრამ მან ვერ მოასწრო ჟესტით ეჩვენებინა ბახტაძისათვის ნიეთის გადაცემის მოთხოვნა. თუ უზენაესი სასამართლოს პლენუმის დადგენილებას დავეყრდნობით, აღნიშნულ შემთხვევაში წულაძის ქმედება იქნება ყაჩაღობის მცდელობა.

ჩვენი აზრით, ეს არ არის სწორი, ვინაიდან, მართალია წულაძეს ჰქონდა ნიეთის დაუფლების მიზანი და უკანონოდ შეაღწია სახლში, მაგრამ, როგორც დაზარალებულისათვის, ისე პოლიციისათვის სახლში შეღწევის მიზანი უცნობია. ამდენად, წულაძემ თავისი ქმედებით შეასრულა სისხლის სამართლის კოდიქსის 179-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დისპოზიციის პირველი ნიშანი. ისე, საინტერესოა შეძლებს კი სასამართლო ამ კონკრეტულ შემთხვევაში წულაძის განზრახვის დადგენას, ხომ შეიძლება მას ჰქონოდა ბახტაძის შეშინების ან თუნდაც მოკვლის მიზანი.

თუ ქმედება შეიცავს მინიმუმ ორ ნიშანს მაინც, ის დამთავრებული ყაჩაღობაა, ხოლო თუ მარტო ადგილი აქვს თავდასხმას და თავდამსხმელის განზრახვა დაუდგენელია, მაშინ ის საერთოდ არ არის ყაჩაღობა (განზრახვის დადგენამდე) და მასში უნდა ვეძებოთ სხვა დანაშაულის ნიშნები, თუნდაც იარაღის უკანონო ტარება და ა.შ.

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 1996 წლის 2 აპრილის №2 დადგენილება

ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ იმაზე, რომ ყაჩაღობას, როგორც ფორმალური შემადგენლობის დანაშაულს არა აქვს მცდელობა, იგი შეიძლება მზადებით დაიწყოს და ყოველგვარი მცდელობის გარეშე პირდაპირ დამთავრებულ დანაშაულად იქცეს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას დანაშაულის მომზადებისათვის,¹ მიუხედავად ამისა, სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის მომზადებისათვის, პირს ვერ მიეცემთ სისხლის სამართლის პასუხისგებაში შემდეგი გარემოების გამო.

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-18 მუხლის მეორე ნაწილით, “სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესებულია მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მომზადებისათვის” ამავე კოდექსის მე-12 მუხლის მეოთხე ნაწილით კი “განსაკუთრებით მძიმეა ისეთი განზრახი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით გათვალისწინებულია სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა ათ წელზე მეტი ვადით ან უვადო თავისუფლების აღკვეთა”, ხოლო სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის I ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას-ვადით ხუთიდან შვიდ წლამდე, ხოლო II ნაწილი ექვსიდან ცხრა წლამდე.

ამდენად, როგორც უკვე ვთქვით, პირს ხსენებული მუხლის ნაწილებით გათვალისწინებული დანაშაულის მომზადებისათვის, პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება. ეს დებულება, კანონის კონსტრუქციიდან გამომდინარეობს და სავსებით უჩეულო შემთხვევაა.

¹ მოქმედი კანონმდებლობა სასჯელს იყენებს დანაშაულის ჩასადენად მზადებისათვის. დანაშაულებრივი საქმიანობის პირველ დასჯად სტადიას მოსამზადებელი მოქმედება წარმოადგენს. საქართველოს სს კოდექსის მე-18 მუხლის თანახმად “დანაშაულის მომზადებად ითვლება დანაშაულის ჩადენისათვის პირობების განზრახ შექმნა”. აქედან გამომდინარე ქმედება დანაშაულის ჩასადენად მზადებად, რომ დაკვალიფიცირდეს ეს უნდა იყოს გამოკვეთილად ასახული პროცესუალურ დოკუმენტებში, რომ დანაშაული არ არის და ქმედება მზადების ფარგლებს არ გაცილებია. ეს იმას ნიშნავს, რომ პირმა დანაშაულის ჩასადენად შექმნა პირობები. მაგალითად, ყალბი ფულის დასამზადებელი ხელსაწყოების გაკეთება. აღნიშნულ შემთხვევაში სახეზეა დანაშაულოთა ჩასადენად საშუალებების გამოჩენაც და პირობების შექმნაც, რომელთაგან ერთ-ერთის დადგენა მაინც; საჭიროა ქმედების დანაშაულის ჩადენისათვის მზადებად დაკვალიფიცირებისათვის.

მაგალითად: ინჯიამ შეიტყო, რომ ვა'ს 2106 მარკის ავტომანქანას აეროპორტიდან ერთ-ერთ ბანკში უნდა გადაეტანა 3000 აშშ. დოლარი. ის შეიარაღდა, (გლუვლულიანი სანადირო თოფით) ჩაჯდა საკუთარ ავტომანქანაში და დაიწყო იმ საგურაუდო მარშუტით მოძრაობა, სადაც ფულიან ავტომანქანას უნდა გამოეველო. მიუხედავად მოელი დღის ძებნისა, ამ მანქანას ვერ მიაგნო. ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე, საღამოს ის დააკავე პოლიციამ.

საინტერესოა, როგორი იქნება ჩადენილი ქმედების სამართლებრივი შეფასება? ჩვენი აზრით, ეს არის ყაჩაღობის მომზადება და აქვე გავიმეორებთ იმას, რომ ხსენებულ მაგალითში ჩადენილი ქმედების გამო, ინჯიას პასუხისგებაში მიცემის არავითარი შესაძლებლობა არ არსებობს. (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 28-ე მუხლის I ნაწილის "ბ" პუნქტი) მაშინ, რა ღონისძიებები უნდა იქნას გატარებული სამართალდამცავი ორგანოების მიერ, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ასეთი დანაშაულების ჩადენა? თუ დანაშაული მზადების სტადიაზე არ იქნა აღკვეთილი, მაშინ შეიძლება მივიღოთ ძალიან მძიმე შედეგი.

ჩვენი აზრით, პირველი, რაც უნდა გაკეთდეს, ეს არის საკანონმდებლო შესწორების შეტანა სისხლის სამართლის კოდექსში, ანუ სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის I ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება თუ არა II ნაწილით გათვალისწინებული მაინც უნდა გამოცხადდეს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულად, რათა პირის ქმედება მისი მზადების პროცესში იქნას აღკვეთილი და პირი კი დასჯილი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, დღეს არსებული კანონით, სამართალდამცავი ორგანოები იძულებულნი არიან, დაკვირვება აწარმოონ დანაშაულის მზადებაში ეჭვმიტანილ პირზე და სანამ ის არ ჩაიდენს ხსენებული მუხლის ნაწილით გათვალისწინებულ ქმედების პირველ ნიშანს. (თავდასხმას სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, რასაც იგი გამოხატავს დაზარალებულისათვის უეცრად მოთხოვნის წაყენებამ).

§2. ყაჩაღობის სუბიექტი და ყაჩაღის პიროვნება

ა). ყაჩაღობის სუბიექტი

სანამ ყაჩაღობის სუბიექტზე ვიმსჯელებდეთ მანამდე გვინდა განვიხილოთ იურიდიულ ლიტერატურაში გავრცელებული ერთი სადაო საკითხი. ეს დაეა ეხება დანაშაულის სუბიექტის დანაშაულის შემადგენლობაში არსებობის საკითხს.

ჩვენი აზრით, მსჯელობა-დანაშაულის სუბიექტი დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტია არასწორად მიგვაჩნია. მართალია სუბიექტის გარეშე არ არსებობს დანაშაული, მაგრამ ეს ნიშნავს იმას, რომ დანაშაული კონკრეტულმა პირმა უნდა ჩაიდინოს და არა იმას, რომ დანაშაულის შემადგენელი ნაწილი იყოს თვით მისი ჩამდენი. დანაშაულის სუბიექტი არის ის პირი, რომელიც ჩადის დანაშაულს. დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის, მნიშვნელობა აქვს არა მარტო იმას, თუ რა ჩაიდინა მისმა ჩამდენმა, არმედ იმას, თუ ვინ. სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით, როგორი დახასიათების პირმა ჩაიდინა იგი.

დანაშაულის სუბიექტის მიმართ კანონმდებელი აყენებს შემდეგ მოთხოვნებს: ა) სათანადო ასაკის მიღწევა, ბ) სუბიექტი უნდა იყოს შერაცხადი. ეს ფაქტორები უკავშირდება ბრალს.

ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, რომ დანაშაული არის სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართალსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. ამ ქმედების ჩამდენი პირი არის მისი სუბიექტი.

მაგ. მექოთნე არ შეიძლება იყოს ქოთნის შემადგენელი ნაწილი. ქოთანი შედგება თიხისა და სხვა მინარევებისაგან. სწორედ ეს არის ქოთნის შემადგენლობა.

ჩვენი აზრით, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი არის პირის მიერ დანაშაულის ჩადენა. სწორედ დანაშაულის ჩადენისათვის ეკისრება პირს პასუხისმგებლობა. ამიტომ დანაშაულის სუბიექტი ქმნის დანაშაულს და ის არის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ძირითადი სუბიექტი.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე დანაშაულის სუბიექტი არ შეიძლება ჩაითვალოს დანაშაულის შემადგენელ ნაწილად.

ყაჩაღობისათვის სისხლის სამართლის კოდექსი ადგენს პასუხისმგებლობას 14 წლის ასაკიდან, მაგრამ არის ისეთი ჯგუფის დანაშაულები, რომელთა ჩადენისათვის პასუხისმგებლობა დგება არა 14, არამედ 16 წლის ასაკიდან.

გარდა ამისა, კანონმდებელს გათვალისწინებული აქვს ორი ჯგუფის ასაკი: 1) 18 და 2) 30 წელი.

თუ იმ ავტორთა მოსაზრებას გავითვალისწინებთ, რომლებიც დანაშაულის შემდგენელ ნაწილად დანაშაულის სუბიექტს თვლიან, მაშინ მივაღწეოთ იმ დასკვნამდე, რომ ყაჩაღობის დროს თავდასხმის ჩამდენი პირი თავდასხმის შემადგენლობაში მოექცევა. ეს კი აბსურდია და არავითარ შემთხვევაში არ გვაძლევს მსჯელობის სწორად წარმართვის შესაძლებლობას.

მართალია თავდასხმის ჩადენის შემთხვევაში პირი მონაწილეობს თავდასხმაში, მაგრამ ის არ შეიძლება იყოს საკუთარი ქმედების შიგნით, მისი შემადგენელი ნაწილი. რადგან ქმედება ეს ადამიანის ქცევის გარეგნული გამოხატულებაა მის მიერ განხორციელებული ნებელობითი აქტია.

იურიდიულ ლიტერატურაში ასევე საუბარია დანაშაულის ობიექტის, ობიექტური მხარის და სუბიექტური მხარის დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტად გამოცხადებაზე, მაგრამ ეს გამართლებული არც ერთ შემთხვევაში არ არის. ამ საკითხს ქვემოთ შევხებით და მათზე შესაბამისი პარაგრაფების მიხედვით გვექნება მსჯელობა.

სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი და კერძო ნაწილის მოთხოვნათა შესაბამისად, სისხლისამართლებრივ მეცნიერებაში დანაშაულის სუბიექტი ორ სახედ იყოფა. არის საერთო სუბიექტი და სპეციალური სუბიექტი (ამსრულებელი). საერთო სუბიექტი წარმოადგენს, კონკრეტული დანაშაულის ჩადენისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ასაკს (14,16,18) მიღწეული, ფიზიკური, შერაცხადი პირი, რომელიც არის აღჭურვილი ცალკეული დანაშაულის ჩადენისათვის ხელსაყრელი უფლებით ან საშუალებით და შეუძლია ჩაიდინოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილით გათვალის-

წინებული დანაშაული, გარდა იმ დანაშაულებისა, რომელთა ჩადენა შეუძლია მხოლოდ სპეციალურ სუბიექტს.

სპეციალური სუბიექტია (ამსრულებელი) პირი, რომელიც აკმაყოფილებს საერთო სუბიექტისათვის კანონით წაყენებულ მოთხოვნებს და აღჭურვილია ცალკეული დანაშაულის ჩადენისათვის ხელსაყრელი უფლებებით ან საშუალებით. მაგ. სამოხელეო დანაშაული: სამსახურებრივი სიყალბე, ქრთამის აღება შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ მოხელემ ან მასთან გათანაბრებულმა პირმა, მხოლოდ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენებით.

სტატისტიკური მონაცემები მოწმობენ, რომ საქართველოში ადგილი აქვს არასრულწლოვანთა მიერ ყაჩაღობის ჩადენის შემთხვევების ზრდას. 2000 წელს ყაჩაღობისათვის მსჯავრდებული იქნა 11 არასრულწლოვანი. 2001 წელს 14, 2002 წელს 16, 2004 წელს 23.

უნდა აღინიშნოს, ის რომ არასრულწლოვნება წარმოადგენს პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებას, ხოლო მცირეწლოვნობა კი სისხლისმართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხავ გარემოებას, ეს განპირობებულია იმით, რომ არასრულწლოვნის ფსიქიკური დამოკიდებულება მის მიერ ჩადენილი ქმედებისადმი არსებითი თავისებურებით ხასიათდება.

არასრულწლოვნებს არასაკმარისად აქვთ გაცნობიერებული დანაშაულის ჩადენის მომენტი, რაც ერთი მხრივ დაკავშირებულია ინტელექტუალური განვითარების დაბალ დონესთან და მეორე მხრივ ფსიქიკურ პროცესთან, რომელიც თავისებურად მიმდინარეობს.

პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როცა განსასჯელთა დამცველები წარმოადგენენ ხოლმე დაბადების მოწმობას, რითაც ამტკიცებენ დაცვის ქვეშ მყოფი პირის არასრულწლოვნობას. ასეთ შემთხვევებში გულდასმით უნდა იყოს შესწავლილი ყველა დოკუმენტაცია, რათა სასამართლო არ შევიდეს შეცდომაში.

მაგ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის მიერ საქმის განხილვისას ერთ-ერთი განსასჯელის ადვოკატმა სასამართლო პროცესზე წარმოადგინა დაბადების მოწმობა. მის სიყალბეზე მიუთითებდა შემდეგი გარემოებები: ამ მოწმობის მიხედვით განსასჯელი ა.

დაბადებულია 1982 წლის 20 ივნისს, დაბადების მოწმობის გაცემა მოხდა 1982 წლის 15 ივლისს. თვით ამ მოწმობის ბლანკი კი ტიპოგრაფიული წესით დაბეჭდილია 1984 წელს, ე.ი. გამოდის, რომ ბლანკი შეივსო და გაიცა ორი წლით ადრე, ვიდრე თვით ეს ბლანკი დამზადდებოდა.¹

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 34-ე მუხლის მიხედვით მართლსაწინააღმდეგო ქმედება არ შეერაცხება ბრალად იმას, ვისაც ამ ქმედების ჩადენის დროს ქრონიკული ფსიქიკური ავადმყოფობის, ფსიქიკური მდგომარეობის დროებითი მოშლილობის, ჰკუასუსტობის ან სხვა ფსიქიკური დაავადების გამო არ შეეძლო გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა ან თუმცა შეეძლო მისი გაცნობიერება, მაგრამ არ პქონდა უნარი ემოქმედა სხვანაირად.

სასამართლოს შეუძლია შეურაცხის მიმართ გამოიყენოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიება.

აგრეთვე არ დაისჯება ის, ვინც დანაშაულის შემადგენლობის შესაბამისი მოქმედება თუმცა შერაცხადმა ჩაიდინა, მაგრამ განაჩენის გამოტანამდე დაავადდა ფსიქიკურად, რის გამოც არ შეუძლია ანგარიში გაუწიოს თავს ან უხელმძღვანელოს მას. ასეთ შემთხვევაში სასამართლოს შეუძლია დანიშნოს სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიება, ხოლო გამოჯანმრთელების შემდეგ იგი შეიძლება დაისაჯოს. ამ შემთხვევაში გათვალისწინებული უნდა იქნეს ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში პირის ყოფნის ვადა, სასჯელის ზომა და სხვადასხვა გარემოებები.

როგორც ვნახეთ, კანონმდებელი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტად აცხადებს შერაცხად პირს.

შერაცხადობა – არის პირის ფსიქიკის ისეთი მდგომარეობა, რომელიც არ უკარგავს მას უნარს დანაშაულის ჩადენის მომენტში შეიგნოს თავისი ქცევის საშიში ხასიათი და წარმართოს იგი. ვისაც ეს უნარი არ გააჩნია, იგი კანონმდებლის მიერ შეურაცხადად არის აღიარებული.

სისხლის სამართლის კოდექსი იცნობს ასევე შეზღუდულ შერაცხადობას (მუხლი 35). ამ მუხლის თანახმად: “სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან არ თავისუფ-

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკიდან

ლდება სრულწლოვანი, რომელიც დანაშაულის ჩადენის დროს იმყოფებოდა შეზღუდული შერაცხადობის მდგომარეობაში, ესე იგი ფსიქიკური დაავადების გამო არ შეეძლო სრულიად გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების ფაქტობრივი ხასიათი ან მართლწინაღმდეგობა ანდა ეხელმძღვანელა მისთვის.

შეზღუდულ შერაცხადობას სასამართლო ითვალისწინებს სასჯელის დანიშვნის დროს და იგი შეიძლება გახდეს სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების დანიშვნის საფუძველი.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან შეიძლება გათავისუფლდეს არასრულწლოვანი, რომელიც დანაშაულის ჩადენის დროს იმყოფებოდა შეზღუდული შერაცხადობის მდგომარეობაში. ასეთ შემთხვევაში სასამართლოს შეუძლია დანიშნოს სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიება”.

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ შეზღუდული შერაცხადობის მდგომარეობაში მყოფი პირის მიმართ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა დაწესებულია, 18 წლის ასაკიდან.

არასრულწლოვანი 14-დან 18 წლის ასაკამდე შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან შეზღუდული შერაცხადობის გამო, სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენებით. სრულწლოვანის გათავისუფლება შეზღუდული შერაცხადობის მოტივით არ დაიშვება.

ყაჩაღობის ჩამდენი პირი არ შეიძლება იყოს ყაჩაღობის სპეციალური სუბიექტი, ვინაიდან ყაჩაღობის ჩადენა შეუძლია ნებისმიერ პირს.

ბ). ყაჩაღის პიროვნება

დამნაშავის პიროვნების და მისი დანაშაულებრივი ქცევის მოტივაციური ფაქტორების კვლევა დიდი ხნის განმავლობაში იწვევდა და იწვევს აზრთა სხვადასხვაობას.

დამნაშავეებსა და კანონმორჩილ ადამიანებს შორის არის განმასხვავებელი თვისებები. თუმცა დამნაშავეებიც ჩვეულებრივი ადამიანები არიან, რომლებსაც ისეთივე შესაძლებლობები გააჩნიათ. როგორც სხვებს. საზოგადოებაში მიმდინარე პრო-

ცესების გამო, დამნაშავეთა პიროვნულ სტრუქტურაში ზეგავლენას ახდენს ზოგიერთი უარყოფითი თვისება, რომელიც უბიძგებს მას დანაშაულის ჩადენისაკენ.

“პატიმრები – წერს გ.ი.შნაიდერი, - სრულიად ნორმალური ადამიანები არიან, ისინი ისეთივე ნორმალურები ან არანორმალურები არიან, როგორც თავისუფლების აღკვეთის ადგილებს გარეთ მყოფი. სულით ავადმყოფები არ არიან უფრო მეტად დამნაშავენი, ვიდრე ფსიქიკურად ჯანმრთელნი, ხოლო დამნაშავეები უფრო გიჟები არიან, ვიდრე კანონმორჩილი მოქალაქეები”¹

ჩვენი მიზანი არ არის დამნაშავის და არადამნაშავე ადამიანის განმასხვავებელი ნიშნები ვეძებოთ, არამედ დამნაშავის (ყაჩაღის) პიროვნების შესწავლა დავიწყოთ დანაშაულებრივი ქცევის ფორმირების პროცესით.

ამასთან დაკავშირებით, პროფ. თ.შავეგულიძეს აქვს დანაშაულებრივი ქცევის ფორმირების საინტერესო სქემა, რომლის მიხედვითაც განვიხილავთ ყაჩაღის პიროვნების სუბიექტურ და მის ფსიქიკაში არსებულ ობიექტურ ფაქტორებს. პროფესორის აზრით, სუბიექტურ ფაქტორებს მიეკუთვნება პიროვნების მოთხოვნილება, შესაძლებლობები, მისი მე-ს კონცეფცია და მართლშეგნება; ობიექტურ ფაქტორებს განეკუთვნება მოთხოვნილების ობიექტი, სიტუაცია, საზოგადოებრივი აზრი და სოციალური (სამართლებრივი) კონტროლი.²

რა არის მოთხოვნილება? “მოთხოვნილება ადამიანის სოციალური აქტივობის ძირითადი მამოძრავებელი წყაროა. ის ყოველთვის არსებობს, როგორც ინდივიდის სოციალური დამოკიდებულება მისი დაკმაყოფილების საგნისადმი. ადამიანურ მოთხოვნილებათა შინაარსი ისტორიულადაა განპირობებული. ამასთან, ერთხელ აღძრულ მოთხოვნილებებს შეუძლიათ მოახდინონ უკუქმედება სოციალურ გარემოზე და მის შემოქმედადაც მოგვევლინონ. ადამიანის მოთხოვნილების არსებობა სუბიექტურად ვლინდება მისი ორგანიზმის განცდაში რაიმეს ნაკლებობის გამო.

¹ Г.И.Шнаيدر –Криминология, стр.317

² Т.Х.Ефремарова, Г.Ш.Лежава, А.Г.Раминов, Т.Г.Шавгулидзе «Общественное мнение и преступление». Тбилиси. 1984. стр.51

წარმომავლობის მიხედვით ადამიანის მოთხოვნილებები შეიძლება იყოს ბიოგენური, სოცოგენური და 'შერეული'."

"ადამიანის მოთხოვნილება – წერს დ.კიკნაძე – ცხოველის მოთხოვნილებებზე მაღლა დგას. ეს მხოლოდ და მხოლოდ ბიოლოგიური მოთხოვნილება კი არაა, არამედ ამავე დროს სოციალურად განპირობებული, ადამიანის მიერ გაცნობიერებული დამოკიდებულებაა მოთხოვნილების საგნისადმი"¹. ამდენად, მოთხოვნილებები შეიძლება არსებობდეს როგორც მატერიალური, ისე სულიერი.

ყაჩაღის მოთხოვნილებებს შორის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მატერიალური ხასიათის მოთხოვნილებას. მას აქვს სურვილი, რომ ჰქონდეს ბევრი ფული, კარგი სახლი, ძვირადღირებული ავტომანქანა და ა.შ.

გარდა ამისა, მას აქვს პრესტიჟის მოთხოვნილება ანუ მას უნდა რომ იყოს სხვებზე უფრო გავლენიანი. ამას ისინი აღწევენ უხეშობით, მიმართავენ ფიზიკურ ძალადობას და სხვა.

ამიტომ ყაჩაღი ამ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად ირჩევს და ეძებს არაკანონიერ გზებს. იგი ირჩევს დანაშაულის ობიექტს, ასევე ადგენს გეგმას თვითონ ან პირთა ჯგუფთან ერთად.

შესაძლებლობები. "შესაძლებლობებს უნდა მივაკუთვნოთ ფიზიკურ, ფსიქოლოგიურ, პროფესიონალური განათლების და სხვა ფაქტორთა ერთობლიობა, რაც ადამიანს ანიჭებს სუბიექტურ შესაძლებლობას, განახორციელოს დანაშაულებრივი განზრახვა."² ყაჩაღობის ჩამდენ პირთა მიერ არაერთგზის ყაჩაღობის ჩადენა იწვევს მის, როგორც ყაჩაღის ჩამოყალიბებას.

ყაჩაღი კარგად უნდა ფლობდეს იარაღს, უნდა იცოდეს პირზე ძალადობის გამოყენების მეთოდები და ა.შ.

შეიძლება ყაჩაღები სპეციალიზებული იყვნენ, მაგალითად, ყაჩაღთა ჯგუფი შეიძლება ახდენდეს ავტომაგისტრალზე ავტომანქანების გატაცებას, ან სახლების დაყაჩაღებას და ა.შ.

რას ნიშნავს მე-ს კონცეფცია? "დამნაშავის მე-ს კონცეფცია, ან როგორც მას ზოგჯერ უწოდებენ მე-ს სახე, ყალიბდება სუბკულტურული საზოგადოებრივი ნორმების მეშვეობით, რომლებიც ინდივიდის მიერ ინტერიორიზდება მისი სოციალიზა-

¹ ი. გომიაშვილი – კრიმინოლოგია. თბილისი 1998. გვ.114

² Д.А.Кикиладзе – Система факторов действия и развития личности. Тбилиси, 1982. стр.18

³ ი. გომიაშვილი – კრიმინოლოგია. თბილისი 1998. გვ.116

ციის პროცესში, ამიტომ დამნაშავის მე-ს კონცეფცია სოლიდარობას აცხადებს ამგვარ ნორმებთან, დამოკიდებულია მათზე.

დამნაშავის მე-ს კონცეფციის ფორმირებისას, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მისი დანაშაულებრივი ქცევის გამართლებას, მის, როგორც, სოციალურად სასარგებლო ან უკეთეს შემთხვევაში, სოციალურად ნეგატიურ ქცევად წარმოჩენას.”¹

ყაჩაღისათვის მე-ს კონცეფციის ფორმირებას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს. ის ყოველთვის ცდილობს თავისი საქციელი გაამართლოს. თუმცა საზოგადოების უმარველესობასთან ის ამას ვერ ახერხებს.

ვისთანაც მის მოქმედებას დადებითად აფასებენ. ესენი არიან კრიმინალები, დამნაშავეთა სამყაროს ლიდერები და სხვა პირები.

ამიტომ ყაჩაღისათვის უკეთესია, თუ ის იქნება იმ ადამიანთა გარემოცვაში, რომლებიც სარგებლობენ ავტორიტეტით სისხლის სამართლის დამნაშავეთა გარემოში.

ინდივიდის მართლშეგნება - არის პირის დამოკიდებულება სამართლებრივი სინამდვილისადმი, რომელიც დაფუძნებულია საზოგადოებრივი, სამართლებრივი და ზნეობრივი ნორმების ცოდნაზე.

პირს აქვს მართლშეგნება, როცა მან იცის კანონები, სამართლისა და ზნეობის ნორმები და ა.შ.

ყაჩაღს შეიძლება ჰქონდეს მართლშეგნება, მაგრამ მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობის გამო ჩაიდინოს დანაშაული.

“მართლშეგნების არსებობა ან არარსებობა იმით კი არ უნდა განისაზღვროს, შეესაბამება თუ არა ადამიანის ქცევა კანონს, არამედ იმით, შეესაბამება თუ არა პიროვნების შეგნება, მისი ქცევა ზოგადსაკაცობრიო ზნეობრივ ღირებულებებს, დემოკრატიის იდეალებს.”²

დანაშაულებრივი ხელყოფის ობიექტი. ყაჩაღის მოქმედება მიმართულია გარკვეული სახის ობიექტზე, რომელიც მის მიერ აღქმული იქნება არა მხოლოდ მოთხოვნილების დაკმაყოფილების საშუალებად, არამედ ობიექტად, რომლის ხელყოფამ შეიძლება გამოიწვიოს გარკვეული უარყოფითი შედეგი.

¹ ი. გოძიაშვილი კრიმინოლოგია. თბილისი 1998. გვ.117

² ი. გოძიაშვილი - კრიმინოლოგია. თბილისი 1998. გვ.119

ყანალი არ ითვალისწინებს იმ შედეგს, რაც შეიძლება მოჰყვეს მის მიერ დანაშაულის ჩადენის შემდეგ მის დაკავებას. სხვა შემთხვევაში ის არ ჩაიდენს დანაშაულს.

სიტუაცია. “სიტუაცია პიროვნების ქცევის ობიექტური ე.ი. გარეგანი ფაქტორია, ადამიანის ქცევის რეალიზება შესაძლებელია მხოლოდ და მხოლოდ იმ შესაბამისი სიტუაციის საფუძველზე, რომელიც სუბიექტის აზრით შესძლებს მასში აღძრული მოთხოვნების დაკმაყოფილებას”¹

ყანალობის ჩადენას შეიძლება ხელი შეუწყოს სხვადასხვა სახის სიტუაციამ. მაგ. ობიექტის ცუდი დაცვა, საომარი კონფლიქტის დრო. შეიძლება პირმა სპეციალურად შექმნას ხელსაყრელი სიტუაცია და ა.შ.

ქვეს არ იწვევს ის გარემოება, რომ დამნაშავეობის ზრდა დამოკიდებულია პიროვნების დანაშაულებრივი ქცევის მოტივაციურ ფაქტორებზე, ამიტომ მათი შესწავლა აუცილებელ გარემოებად მიგვაჩნია.

§3. ყანალობის სუბიექტური მხარე

დანაშაულის (ქმედების) შემადგენლობის ძალზე მნიშვნელოვანი და პრობლემატური სახეა, ქმედების სუბიექტური მხარე.

სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად, ქმედების სუბიექტური მხარის ნიშნებია: ა) განზრახვა და გაუფრთხილებლობა; ბ) მისი სხვა ნიშნები: მოტივი, მიზანი და გ) ფაქტობრივი ხასიათის შეცდომები.

ზოგიერთი ავტორის აზრით, თანამედროვე სისხლის სამართალში განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ბრალის ფორმებს აღარ წარმოადგენენ და აღნიშნავენ, რომ ეს სიახლეც დაფუძნებულია კლასიკური სისხლის სამართლის თეორიის დებულებებზე.²

ისინი თვლიან, რომ ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის გარკვევის დროს დგინდება პირის ქმედებაში განზრახვის და გაუფრთხილებლობის ელემენტები. ქმედების მართლწინააღმდეგობის შეგნების ფაქტორი, რომელიც ასევე განზრახვის ერთი-

¹ ი. გოძიაშვილი - კრიმინოლოგია. თბილისი 1998. გვ.121

² სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარები (ზოგადი ნაწილი). ქურნალი “ადვოკატი - მკობი”. თბილისი. 2003. გვ.21. რედ. მ. ტურავა.

ერთი კომპონენტია დგინდება ბრალის შერაცხვის ეტაპზე, საყურადღებოა, რომ განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ბრალის ეტაპზე წარმოადგენს პირის არა ფსიქიკური დამოკიდებულების მომენტებს, არამედ მისი ინდივიდუალური გაკიცხვის კრიტერიუმებს. კერძოდ, იგულისხმება, რომ განზრახვა უფრო მკაცრად იკიცხება, ვიდრე გაუფრთხილებლობა და შესაბამისად ხდება ბრალის ხარისხის განსაზღვრა. ამ ელემენტების საკანონმდებლო რეგლამენტაცია მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9 და მე-10 მუხლებში.

პროფესორი ალ. კვაშილაევა არ ეთანხმება იმ ავტორებს, რომლებსაც ბრალი გასაკიცხ საქმიანობად მიაჩნიათ და აღნიშნავს, რომ “სისხლის სამართლებრივი თვალსაზრისით ბრალი არის დანაშაულის ჩამდენის ფსიქიკური დამოკიდებულება იმ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების მიმართ, რომელსაც იგი სჩადის და, რომელიც განაპირობებს სისხლის სამართლებრივი ნორმით დაცული ობიექტის მოსპობას ან დაზიანებას.

ბრალის ასეთი განმარტება-დასძენს პროფ. ალ. კვაშილაევის სისხლის სამართალში მისაღებია მისი ორივე ფორმისათვის. დანაშაულის როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით ჩადენის შემთხვევაში დანაშაულის ჩამდენის დამოკიდებულება მისი ქმედების მიმართ ერთნაირია. მას გაცნობიერებული აქვს მისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და პირდაპირი განზრახვით ჩადენის შემთხვევაში სურს ასეთი შედეგის დადგომა ან ითვალისწინებს მისი დადგომის გარდაუვლობას. არაპირდაპირი განზრახვით დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ქმედების მიმართ დამოკიდებულება იგივეა. განსხვავებაა დამოკიდებულებაში შედეგის მიმართ. ამ შემთხვევაში არ არის მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის სურვილი, მაგრამ ადგილი აქვს შეგნებულად მის დაშვებას ან მისი დადგომისადმი გულდრილ დამოკიდებულებას. დანაშაულის გაუფრთხილებლობით ჩადენის შემთხვევაში მისი ჩამდენის დამოკიდებულება ბრალის სახეების მიხედვით ქმედებისა და მისი შედეგის მიმართ ერთიმეორისგან განსხვავებულია, ერთიმეორის საპირისპიროა. თვითიმედოვნებით დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში მის ჩამდენს გაცნობიერებული აქვს მისი ქმედების მართლწინააღმდეგობაც და ასეთივე შედეგის დადგომის შესაძლებლობაც, მაგრამ უსაფუძ-

ელოდ იმედოვნებს, რომ შედეგს თავიდან აიცილებს. დაუდევრობით დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში მის ჩამდენს არ აქვს გაცნობიერებული თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა და ასეთივე შედეგის დადგომის შესაძლებლობა, მაგრამ ვალდებულია და შეუძლია გაითვალისწინოს ასეთი რამ.

როგორც ზემოთ თქმულიდან და სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9, მე-10 მუხლებიდან ჩანს, ქმედებისა და მისი შედეგის მიმართ დანაშაულის ჩამდენის დამოკიდებულების შეცვლის შესაბამისად იცვლება ბრალის კანონით გათვალისწინებული ფორმები და სახეები. ეს კი საფუძველს იძლევა დავასკვნათ, რომ დანაშაულის ჩამდენის დამოკიდებულება მისი ქმედებისა და შედეგის მიმართ განსაზღვრავს ბრალის შინაარსს სისხლის სამართალში.”¹

ჩვენი აზრით განზრახვა წარმოიშობა იმ მომენტიდან, როცა პირმა მიიღო ნებელობითი გადაწყვეტილება იმოქმედოს. სისხლის სამართლებრივ მნიშვნელობას იგი იძენს მხოლოდ მაშინ, როცა პირი შეუდგება მის განხორციელებას. განზრახ მოქმედებად ითვლება ისეთი შეგნებული და მიზანდასახული მოქმედება, რომელიც მიმართულია სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო შედეგის მიღწევისაკენ. განზრახვის დროს გადაწყვეტილება ყოველთვის წინ უსწრებს მოქმედებას, იგი მომავლისკენაა მიმართული.

სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის დისპოზიცია ისეა აგებული, რომ იქ მითითებულია მხოლოდ მოქმედებაზე და მასში ასახულია ის თვისებები, რომლებიც ყაჩაღურ თავდასხმას დანაშაულებრივ ხასიათს აძლევს, ხოლო რაიმე შემდგომი შედეგის დადგომა ან განხორციელება ყაჩაღობის აუცილებელ ელემენტს არ წარმოადგენს. ამიტომ ყაჩაღობის ჩადენის დროს თავდამსხმელის წარმოდგენა უნდა ერცეოდებოდეს მხოლოდ თვით მოქმედებაზე და სისხლის სამართლის კოდექსში ასახულ მის თვისებებზე და არა შედეგზე, რომელიც შეიძლება თავდასხმას ან ძალადობას მოჰყვეს.

არსებობს განზრახვის ორი ფორმა-პირდაპირი და არაპირდაპირი. პირდაპირი განზრახვის დროს ნება მიმართულია მართლსაწინააღმდეგო შედეგისაკენ. იგი, არა მარტო, ითვალისწინ

¹ კ. დაუთაშვილი, ალ. კეაშილაძე - სისხლის სამართალი (სოციალი ნაწილი). თბილისი. 2003. გვ. 119-120

ნებს, არამედ სურს კიდევ ასეთი შედეგის დადგომა. ამ შედეგის განხორციელება პირის მიზანს წარმოადგენს. ყაჩაღობის დროს განზრახვა მხოლოდ პირდაპირია.

არაპირდაპირი განზრახვის დროს, პირს არ სურს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის განხორციელება, იგი მხოლოდ შეგნებულად უშვებს მის დადგომას, რასაც ყაჩაღობის დროს არა აქვს ადგილი.

ქმედების ყაჩაღობად დაკვალიფიკირებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს, მისი სუბიექტური შემადგენლობის ზუსტ განსაზღვრას. ყაჩაღობის სუბიექტური შემადგენლობის საკითხი მთლად მარტივი, თითქმის არცერთ შემთხვევაში არ არის. იგი რიგ სირთულეს შეიცავს მაშინაც, როდესაც ყველაფერი გარკვეულად და გასაგებად გვეჩვენება. მაგ. ბახტაძემ, ბინაში ყაჩაღური თავდასხმის დროს, გააუპატიურა ოჯახის დიასახლისი, რის შემდეგაც მისი ქონების დაუფლება გადაიფიქრა. ერთი შეხედვით, ბახტაძემ ჩაიდინა გაუპატიურება, რადგან მან ნივთის დაუფლება გადაიფიქრა. მაგრამ თუ ჩვენ ბახტაძის ქმედებას კანონის კონსტრუქციიდან გამომდინარე განვიხილავთ, მას ჩადენილი აქვს ყაჩაღობა-ბინაში შეღწევით და გაუპატიურება. იგი დაეუფლა თუ არა ქონებას ყაჩაღობის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, რადგანაც სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლი პასუხისმგებლობისათვის ქმედების შედეგს არ მოითხოვს, ამიტომ ქმედება, მისი კანონით გათვალისწინებული ნიშნები და მიზანი, რისკენაც მიისწრაფვის თავდამსხმელი (ბახტაძე), იძლევა დამთავრებული დანაშაულის-ყაჩაღობის სრულ დამთავრებულ სახეს.

ის გარემოება, რომ კანონი თელის ყაჩაღობას დასრულებულად თავდასხმის მომენტიდან, ზოგიერთი ავტორი მიიყვანა დასკვნამდე, რომ დაუფლება ნივთისა ჩადენილი ყაჩაღური თავდასხმის პროცესში დევს მისი შემადგენლობის ფარგლებს გარეთ.¹

ხსენებული მოსაზრება არ შეიძლება ჩაითვალოს არგუმენტირებულად, მიუხედავად იმისა, რომ კანონის დისპოზიცი-აში ნათქვამია არა ნივთის დაუფლებაზე, არამედ თავდასხმაზე

¹ მაგ. მ. აგელფელი ვარაუდობს, რომ "ყაჩაღობისას სხვისი ქონების მიტაცება მისი წართმევის გზით ფაქტიურად დევს შემადგენლობის ფარგლებს გარეთ" (Преступления против личности собственности гражданину М., 1959. стр. 31)

მისი დაუფლების მიზნით, ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ ნიუთის დაუფლება დევს სადღაც ყაჩაღობის შემადგენლობის გარეთ. ამდენად, როგორც ვხედავთ საკანონმდებლო განსაზღვრება ყაჩაღობისა სულაც არ იძლევა საფუძველს ასეთი მსჯელობისათვის, რადგან ნათელია, რომ ყაჩაღობის შემადგენლობაში შედის არა მარტო თავდასხმა და ძალადობა, როგორც ნიუთის დაუფლების საშუალება, არამედ თვით მისი დაუფლება, როგორც შედეგი ძალადობრივი ქმედებისა. ამდენად სხვა სახით გადაწყვეტილება ამ საკითხზე ეჭვქვეშ დააყენებდა საკანონმდებლო სისტემაში საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კატეგორიაში ყაჩაღობის მიკუთვნების საკითხს. ნიუთის დაუფლება, ჩვენი აზრით, ნებისმიერ შემთხვევაში შეადგენს ყაჩაღობის კონსტიტუციურ ნიშანს; თუ ყაჩაღურმა თავდასხმამ მიგვიყვანა ნიუთის დაუფლებამდე, მაშინ დაუფლება არის ელემენტური ობიექტური მხარისა; თუ არ მიგვიყვანა — დაუფლება შეადგენს ყაჩაღობის სუბიექტური მხარის ნიშანს: თავდასხმა, როგორც ხაზს უსვამს კანონი, ხდება სწორედ ნიუთის დაუფლების მიზნით. ამიტომ ყაჩაღობა სავსებით საფუძვლიანად უნდა იქნეს განხილული როგორც ქონების გატაცების სახე.¹

ყაჩაღობის სუბიექტურ მხარედ შეიძლება ჩაითვალოს თავდამსხმელის ფსიქიკური და უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება მისი ქმედებისა და შესაძლო შედეგის მიმართ.

იმის გათვალისწინებით, რომ განზრახვა წარმოიშობა მხოლოდ ადამიანის შეგნებაში და შეუძლებელია მისი მრცილება ადამიანის ტვინისაგან, ამიტომ დანაშაულის შემადგენლობაში შეუძლებელია დანაშაულის სუბიექტური მხარის მოთავსება.

ყაჩაღობა განზრახი დანაშაულია, ეიდრე დაიწყება მისი შესრულება, ის უკვე წარმოშობილია იდეის სახით. მისმა ჩამდენმა ჯერ უნდა ჩაიფიქროს მისი ჩადენა, შემდეგ უნდა მოემზადოს ჩასადენად, რეალიზაცია გაუკეთოს განზრახვას და იზრუნოს შედეგის მიღწევისათვის. ამდენად დამნაშავეს შეგნებული აქვს, რომ უკანონოდ იტაცებს სხვის მოძრავ ნიუთს და სურს ეს. ამასთან მას გაცნობიერებული აქვს, რომ იყენებს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიშ ძალადობას ან ასეთი ძალადობის მუქარას. ანდა უშვებს, რომ მის მიერ გან-

¹ ა. ვლადიმეროვი, დას. ნაშრომი. გვ. 86

ხორციელებული ძალადობა საშიშია სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის.

თუ დამნაშავეს ძალადობის განხორციელების პროცესში გაცნობიერებული არ ჰქონდა ძალადობის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ხასიათი (მაგ., ცრემლსადენი გაზის ნაცვლად ადამიანს შეცდომით მომწამლავი გაზი შეაფრქვია) და მოქმედებას მოჰყვა სიკვდილი ან სხეულის მძიმე დაზიანება, ის პასუხს აგებს ძარცვისა და გაუფრთხილებლობითი მკვლელობის ან სხეულის გაუფრთხილებლობით დაზიანების შესაბამისი მუხლებით.

ყაჩაღობის ჩადენა გაუფრთხილებლობით შეუძლებელია, ხოლო ყაჩაღობასთან ერთად შეიძლება გაუფრთხილებლობით ჩადენილ იქნას სხვა დანაშაული. მაგ. ახვლედიანმა, რომელიც ყაჩაღურად თავს დაესხა საწარმოს, გაუფრთხილებლობით სხეულის მძიმე დაზიანება მიაყენა მის გუშაგს. აქ ყაჩაღობა ჩადენილია განზრახ, სხეულის მძიმე დაზიანება კი გაუფრთხილებლობით. (ევალიფიკაცია იქნება სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის პირველი ნაწილი და სისხლის სამართლის კოდექსის 124-ე მუხლის პირველი, მეორე ნაწილები.)

არსებობს სხვადასხვა სახის განზრახვა, ესენია: განსაზღვრული, განუსაზღვრელი, ალტერნატიული, წინასწარ მოფიქრებული და უეცრად აღძრული.

განსაზღვრული განზრახვის დროს, პირს სურს ჩაიდინოს ყაჩაღობა ან იგი უშეებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგს.

განუსაზღვრელი განზრახვის შემთხვევაში, დანაშაულებრივი შედეგი დამნაშავეს შეგნებაში არ არის აღქმული. მაგ. ყაჩაღობის დროს პირს არა აქვს წარმოდგენილი, თუ რა ღირებულების ან რა ხარისხის დაზიანებას მიაყენებს დაზარალებულს მძიმეს, ნაკლებად მძიმეს, მსუბუქს თუ დაზიანება გამოიწვევს პირის სიკვდილს. მაგ., ბ. ნიკიფოროვი აღნიშნავს, რომ “დამნაშავე, ესწრაფვის რა სხვისი ქონების დაუფლებას, ჩვეულებრივ დაინტერესებული არაა მის მიერ გამოყენებული ძალადობის ხასიათით და სიმძიმით. ის იყენებს ძალადობითი ზემოქმედების იმ ღონისძიებებს, რომლებსაც საჭმის გარემოებათა მიხედვით აუცილებლად თვლის... დამნაშავეს მოქმედება, რომელიც დაზარალებულს იარაღს ესერის ან დანით თუ ნაჯახით აყენებს დარტყმებს, თავისი ობიექტური ხასიათით ისეთია, რომ დაზარალე-

ბულს შეიძლება მიაყენოს სხეულის მსუბუქი (ჯანმრთელობის მოშლით), ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება ან გამოიწვიოს დაზარალებულის სიკვდილი.”¹

ალტერნატიული განზრახვისას პირი ყაჩაღურად თავს ესხმის დაზარალებულს და ითვალისწინებს, რომ იგი ძალადობის შედეგად დაზიანდება ან ძალადობის მუქარის გამო მიიღებს ფსიქიკურ ტრავმას.

როგორც ვნახეთ, ზემოთ ჩამოთვლილი განზრახვის სახეებიდან სამი დაკავშირებულია შედეგთან. ე.ი. გამოდის რა იქიდან და ყაჩაღობის ჩადენის შემდეგ შესაძლო შედეგზეა ორიენტირებული და პირდაპირ ისმება კითხვა. უნდა გაეთვალისწინებინა თუ არა შედეგი ან შეძლო კი გაეთვალისწინებინა? ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ყაჩაღობის დროს შედეგის გათვალისწინება ძალიან ძნელია, თუმცა კანონმდებელი ამას არც ითხოვს. რაც შეეხება დანარჩენ სახეებს, ყაჩაღობა შეიძლება ჩადენილ იქნეს, როგორც წინასწარ მოფიქრებული, ისე უეცრად აღძრული განზრახვის დროს. ამ დანაშაულის უმრავლესობა ჩადენილია წინასწარ მოფიქრებული გეგმის შესაბამისად.

როგორც ვნახეთ, ქმედების ყაჩაღობად დაკვალიფიცირებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს მის სუბიექტურ მხარეს, ყაჩაღობის დროს მნიშვნელოვანია დადგინდეს განზრახვა, რომ თავდასხმა მიმართული იყო ნივთის დაუფლებისაკენ.

იმის გათვალისწინებით, რომ ადამიანის ქცევის შეფასება, ამ ქცევის მოტივისა და მიზნის გათვალისწინებლად შეუძლებელია, შესწავლილ უნდა იქნას თითოეული მათგანის მნიშვნელობა. მოტივი და მიზანი ფსიქოლოგიური კატეგორიაა და ფსიქოლოგიის შესწავლის სფეროს განეკუთნება. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ცნობილია, რომ დანაშაულის ჩადენის მოტივი არის პირის შინაგანი მდგომარეობა, რაც მას უბიძგებს და რომლითაც ის ხელმძღვანელობს კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის დროს.

დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში მთავარი ადგილი, უჭირავს ადამიანის ქცევას, რომელიც დაკავშირებულია მართლსაწინააღმდეგო შედეგთან ან ასეთის საფრთხის შექმნასთან. ვინაიდან მართლსაწინააღმდეგო რეზულტატი ე.ი. დანაშაუ-

¹ Б.С.Никифоров. Объект преступления. М., 1960. стр.103-104

ლი დაკავშირებულია დამნაშავეს გადაწყვეტილების ფსიქოლოგიურ მექანიზმზე, შეუძლებელია ასეთი შედეგის დადგომა სუბიექტის შინაგანი აქტისაგან მოწყვეტით.

ამდენად მოტივი არის ის ფსიქიკური საზრისი, რისი გულისთვისაც გადაწყდა ამა თუ იმ ქმედების ჩადენა ე.ი. ისმის კითხვა: რატომ უნდა სუბიექტს? რა საზრისი დევს ამ მიზანში?¹

იურიდიულ ლიტერატურაში აკრიტიკებენ იმ ავტორებს, რომლებიც მოტივს მოთხოვნილებასთან აიგივებენ და დანაშაულებრივი ქცევის აღმძვრელი მოთხოვნილება ამ დანაშაულის მოტივად მიაჩნიათ.

ამ მოსაზრების საწინააღმდეგოდ ალ. ჟღენტი აღნიშნავს, რომ ასეთი მოსაზრება მცდარია, რადგან მოთხოვნილება პირველადია, მოტივი – წარმოებული მეორადი. მოთხოვნილება არის სუბიექტის რაიმე საჭიროების განცდის მდგომარეობა, ხოლო მოტივი არის ამ მოთხოვნილების დაკმაყოფილების ან არდაკმაყოფილების შესატყვისი მოქმედების დასაბუთება-გამართლება.²

ალ. ჟღენტი ასევე აღნიშნავს, რომ მოტივი გვიჩვენებს თუ რატომ მოიქცა პიროვნება ასე და არა სხვანაირად, რითი ხელმძღვანელობდა ამ დროს, ხოლო მიზანია ის რისკენაც ის მიისწრაფვის. ალ. ჟღენტი უდაოდ სწორია იმაში, რომ მოტივი და მოთხოვნილება არ არის იგივეობრივი.

დანაშაულის ჩადენის საფუძველი ჩვენი აზრით, არის მოტივი და არა მოთხოვნილება. მოთხოვნილება ეს ინდივიდის სოციალური დამოკიდებულებაა მისი დაკმაყოფილების საგნებისადმი, ის ყოველთვის არსებობს და ყოველ ადამიანს აქვს გარკვეული ხასიათის მიხედვით, მაგრამ ყოველი ადამიანი როდღი სჩადის დანაშაულს. ამიტომ დანაშაულის ჩადენის მთავარი ანუ პირველადი საფუძველი არის მოტივი.

ახლა დაეუბრუნდეთ იმ საკითხს თუ რა არის დანაშაულის ჩადენის მოტივი და მიზანი. იურიდიულ ლიტერატურაში გავრცელებულია აზრი იმის შესახებ, რომ მოტივი არის ის

¹ თ. ანდლუღაძე-დანაშაულებრივი ქცევა და პოლიმოტივაცია. "საბჭოთა სამართალი" 1984 წ. №1 გვ. 11.

² ალ. ჟღენტი-განწყობა დანაშაულებრივი ქცევის ფსიქოლოგიურ სტრუქტურაში. "საბჭოთა სამართალი" 1980 წ. №1 გვ. 42

საფუძველი, რამაც აიძულა პიროვნება ჩაედინა ესა თუ ის ქმედება.

აღ. ჟღენტი აღნიშნავს, რომ მიზანი წარმოიშობა მოთხოვნილებათა და მისწრაფებათა გაცნობიერების ბაზაზე. ადამიანი გეგმავს იმ შესაძლებელ მოთხოვნილებებსა და მისწრაფებებს, რომლებიც მან უნდა დაიკმაყოფილოს მომავალში, ამასთან იგი ანგარიშს უწევს იმ ობიექტურ გარემოებასაც, რომელშიც უნდა განხორციელდეს ეს მიზნები. ქმნის რა მიზანთა სისტემას, ადამიანი ამასთანავე თავის პირად მოთხოვნილებებს უკავშირებს სოციალურ ღირებულებათა შექმნის საქმიანობას.

მიზნებში, რომლის მიღწევასაც ადამიანი ცდილობს, იგულისხმება მათი დამაკმაყოფილებელი საგნები და მოვლენები არა მარტო ობიექტურად, არამედ სუბიექტურადაც ცოდნის სახით.¹

მიზნისა და მოტივის ცნების განმარტების მიზნით საჭიროდ მიმანია მოვიყვანო რამოდენიმე ავტორის მოსაზრება. მაგ. ი.ლეკშასის აზრით, დანაშაულებრივი ქცევის მოტივი საერთოდ განსაზღვრავს დამნაშავის ნებასურვილის მიმართულებასა და შინაარსს.²

რ. ნათაძის აზრით, მოტივი ეს არის რეალური საფუძველი, რომლის ნიადაგზე ადამიანი ჩადის ნებელობით მოქმედებას.³

მოტივისა და მიზნის ცნებას ასევე გვაძლევს ზ. ხარაზიშვილი, რომელიც აღნიშნავს, რომ მოტივი არის პირის ემოციური მდგომარეობა, გამოხატული ნების გამოვლენაში, რაც დაკავშირებულია მოცემული ქცევის აუცილებლობის შეგნებასთან და მისი განხორციელების სურვილთან. „მოტივი არის ქცევის საზრისი... მიზანი არის საზრისიანი ქცევის უზრუნველყოფის ფინალი“.⁴

აღ. ვაჩეიშვილის აზრით „ადამიანის ცნობიერი ნებისყოფითი აქტის დაწყებითი მომენტი, სწორედ მოტივია, რო-

¹ აღ. ჟღენტი-განწყობა დანაშაულებრივი ქცევის ფსიქოლოგიურ სტრუქტურაში „საბჭოთა სამართალი“ 1980 წ. №1 გვ. 42

² И. Лекшас. Вина как субъективная сторона преступного деяния. М. 1958. ст.83

³ რ. ნათაძე, „სოცალი ფსიქოლოგია“. თბ. 1956 წ. გვ. 475

⁴ Б.В.Харазисвили. Вопросы мотива поведения преступника в Советском праве. Тбилиси. 1963. ст.44-45. ასევე ბ. ვ. ხარაზიშვილის- სიცრუის ფსიქოლოგია თბ.1974 წ. გვ. 54

გორც ის ფსიქიკური აქტი, რომელიც განაპირობებს ნებისყოფის პროცესს, მოჰყავს უკანასკნელი მოძრაობაში”.¹

ამდენად შეიძლება ითქვას, რომ მოტივი ეს არის ფსიქიკური საფუძველი, რომელიც ასაბუთებს პირის მოქმედების ან უმოქმედობის აუცილებლობას და მის დასაბუთება-გამართლებას. მოტივი ხსნის თუ რატომ მოიქცა, რამ აიძულა პირი მოქცეულიყო ასე და არა სხვანაირად.

მიზანი არის ის, რისი მიღწევაც მას უნდა. აქ იგულისხმება როგორც ობიექტური ისე სუბიექტური მოთხოვნების დაკმაყოფილება.

პროფ. პ. დაუთაშვილი აღნიშნავს, რომ „დანაშაულის მიზანია ის საბოლოო შედეგი, რომლის მიღწევასაც სუბიექტი წინასწარ განსაზღვრავს, ხოლო აღწევს მას საზოგადოებრივად საშიში და მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის შედეგად.”²

აქედან ნათელია, რომ მიზანი არ არის მართლსაწინააღმდეგო და საზოგადოებისათვის საშიში ქმედება და არც ასეთი შედეგია. გარდა ამისა, მოტივი და მიზანი არ არის იდენტური ცნებები. მოტივი უნდა გავიგოთ პირის ნებელობითი არეალი, მიზანი პირის ინტელექტთან არის დაკავშირებული, ამასთან მოტივი და მიზანი ერთად ქმნიან ისეთ შინაგან ვითარებას, რომლის საფუძველზეც აღმოცენდება განზრახვა. მსჯელობიდან ნათელია, რომ მოტივი არის სხვა ცნება, ხოლო მიზანი კი სხვა, ხოლო ორივე ერთად ქმნის განზრახვას.

საინტერესოა ასევე, ყაჩაღობის სუბიექტური მხარის ფაკულტატიური ისეთი ელემენტების შესწავლა, როგორიცაა: ყაჩაღობის ჩადენის მოტივი და მიზანი. ყაჩაღობა ნივთის მისაკუთრების მიზნით თავდასხმაა, მაგრამ გასარკვევია ყაჩაღობის ჩადენის მიზანი, ანუ რა მიზნით მიისაკუთრა სხვისი ნივთი თავდამსხმელმა (არც ამის გარკვევას ითხოვს კანონმდებელი, მას კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს). შეიძლება იყოს პირადი გამდიდრების, შურისძიების, ანგარების მიზნით და ა.შ., ხოლო მოტივი შეიძლება იყოს მძიმე ეკონომიური მდგომარეობა და სხვა. სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლში ყაჩაღობის

¹ აღ. ვაჩიშვილი- დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში. თბ. 1957 წ. გვ. 7.

² პ. დაუთაშვილი-სისხლის სამართალი (სოცალი ნაწილი) თბ. 2003 წ. გვ. 69

ჩადენის მოტივზე საუბარი არ არის, რაც შეეხება მიზანს ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის “გ” პუნქტის შესაბამისად-ყაჩაღობა შეიძლება ჩადენილ იქნეს დიდი ოდენობით ნივთის დაუფლების მიზნით.

§4. ყაჩაღობის ობიექტი

იურიდიულ ლიტერატურაში ცნობილია, რომ დანაშაული, როგორც მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება, ზიანს აყენებს მის ობიექტს. სწორედ, ობიექტის ხელყოფა ან მისთვის საფრთხის შექმნა ქმნის ქმედებას დანაშაულად. დანაშაული კი სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია.

იმისათვის, რომ ქმედებას მიეცეს სწორი კვალიფიკაცია, უნდა დადგინდეს დანაშაულის ობიექტი.

ახალი კანონმდებლობა ობიექტში გულისხმობს საზოგადოებრივი ურთიერთობის მონაწილეთა კანონიერ ინტერესებს, უფლებებსა და ძირითად თავისუფლებებს ანუ კანონით დაცულ სიკეთეს, საყოველთაო ღირებულებებსა და კულტურულ ფასეულობებს. აქედან გამომდინარე, სისხლის სამართლის კანონით დაცული სიკეთე ორი სახისაა: ინდივიდუალურ-სამართლებრივი სიკეთე (ჯანმრთელობა, პატივი, ღირსება და ა.შ.) და საყოველთაო-სამართლებრივი სიკეთე (სახ. სუვერენიტეტი, უშიშროება, ტერიტორიული ხელშეუხებლობა და სხვა).

ამდენად, სისხლის სამართალში ქმედების შემადგენლობის ობიექტად განისაზღვრა ორი სახის ობიექტი: ქმედების და დაცვის.

ქმედების ობიექტი არის ყოველივე ის, რაზეც ზემოქმედებას ახდენს დამნაშავე და რაც უშუალოდ აღქმის არეალშია (სხვისი ქონება, სიცოცხლე).

ახალი კანონმდებლობით, როგორც ქმედების ობიექტი, ისე ხელყოფის საგანი, წარმოადგენს კანონით დაცულ სიკეთეს, ე.ი. დაცვის ობიექტს.

ძველი კანონმდებლობა ცნობს სამი სახის ობიექტს: საერთო, გვარეობით და უშუალო ობიექტებს.

დანაშაულის საერთო ობიექტად განიხილება საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელიც ერთია ყველა დანაშაულის-

სათვის. როგორც ეხედავთ, ახალ და ძველ კანონმდებლობას შორის სხვაობაა დანაშაულის ობიექტის განსაზღვრის ნაწილში ანუ, როგორც ზემოთ ვისაუბრეთ, განსხვავებით ძველი კანონმდებლობისაგან, რომელიც დანაშაულის ობიექტში მოიაზრებდა საზოგადოებრივ ურთიერთობებს, ახალი კანონმდებლობა ობიექტში გულისხმობს საზოგადოებრივი ურთიერთობის მონაწილეთა კანონიერ ინტერესებს.

იმისათვის, რომ დავადგინოთ ზემოთ მოყვანილ განმარტებათა ჭეშმარიტება, რომელთაგან, ერთ-ერთი მაინც შეიძლება სწორი იყოს, საჭიროა მათი ცალ-ცალკე განხილვა.

სამართლის თეორიაში ცნობილია, რომ ფაქტობრივი საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელიც მატერიალური შინაარისაა, არის სამართლებრივი ურთიერთობა მხოლოდ მაშინ, როცა ეს მატერიალური შინაარსი გაერთიანებულია იურიდიული ფორმის (უფლება-მოვალეობა) ურთიერთობასთან. საზოგადოებრივი ურთიერთობა და საზოგადოებრივი ურთიერთობის მონაწილეთა კანონიერი ინტერესები არ არის იდენტური ცნებები. გასარკვევია, ამათგან რომელი წარმოადგენს დანაშაულის საერთო ობიექტს.

უნდა აღინიშნოს ის, რომ ამ ცნებების გამიჯვნა მხოლოდ მეცნიერული კვლევის მიზნით ხდება, ხოლო რეალურ ცხოვრებაში კი ისინი განუყოფელნი არიან, რის შედეგადაც ყალიბდება სამართლებრივ ურთიერთობათა სისტემა, რომელსაც მართლწესრიგს უწოდებენ.¹ სწორედ, მართლწესრიგია ის საერთო ობიექტი, რომელსაც ზოგადად ხელყოფს დანაშაული.

ამ მხრივ საინტერესოა პროფ. ზ.წულაიას მოსაზრება. იგი წერს: “ნებისმიერი დანაშაულის ობიექტია როგორც საზოგადოებრივი ურთიერთობა, ასევე ამ ურთიერთობის სუბიექტთა (მონაწილეთა) მოქმედებანი, ურთიერთკავშირები, მათი უფლებები, მოვალეობები და სხვა”². ამდენად, საერთო ობიექტის, როგორც ძველი, ასევე ახალი განმარტება მისაღებია ორივე პერიოდის კანონმდებლობისათვის.

გვარეობითი ობიექტია ის საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელიც აერთიანებს რამდენიმე უშუალო ობიექტს.

¹ ბ.საკანელი - სამართლის თეორია, თბ. 1997წ. გვ. 83-84

² ზ.წულაია - სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, ტ.2. თბ. 2001 წ. გვ.4

რაც შეეხება უშუალო ობიექტს, იგი არის ის ობიექტი, რაც დანაშაულის ჩადენის შედეგად უშუალოდ ზიანდება.

სანამ ყაჩაღობის ობიექტზე ვიმსჯელებდეთ მანამდე გვინდა განვიხილოთ იურიდიულ ლიტერატურაში მიმდინარე ერთი სადაო საკითხი.

დანაშაულის ობიექტი, ისევე როგორც დანაშაულის სუბიექტი, სუბიექტური და ობიექტური მხარე რიგ ავტორთა მიერ დასახელებულია დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტად, რაც ჩვენი აზრით, სწორი არ არის. 2004 წელს ჩვენს მიერ გამოქვეყნებულ წიგნში “ყაჩაღობასთან ბრძოლის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები” ვიზიარებდით ზემოაღნიშნულ მოსაზრებას და ნაშრომიც იმ სისტემის შესაბამისად იქნა შედგენილი, მაგრამ შემდგომმა კვლევამ ნათლად დაგვანახა, რომ ამ ავტორთა მოსაზრება გარკვეულწილად არ შეესაბამებოდა დანაშაულის შემადგენლობასა და დანაშაულის ცნებისათვის წაყენებულ მოთხოვნებს, ამდენად ჩვენს მოსაზრებებს შორის სხვაობა ამან განაპირობა.

ნათელია, რომ ნებისმიერი დანაშაული ზიანს აყენებს მის ობიექტს, ამასთან ობიექტის დაზიანების ან მისთვის საფრთხის შექმნის გარეშე არ არსებობს დანაშაული, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ დანაშაულის ობიექტი დანაშაულის შემადგენელი ნაწილია.

ამ საკითხზე საინტერესო მოსაზრება გამოთქვა პროფ. ალ. კვაშილაძემ. იგი წერს “დანაშაული არის კანონით დაცული ობიექტის ხელყოფა, მისთვის ზიანის მიყენება ან მისი მოსპობა. დანაშაულმა, რომ ზიანი მიაყენოს ასეთ ობიექტს, ეს ობიექტი უნდა არსებობდეს დანაშაულის ფარგლებს გარეთ. თუ დანაშაულის შემადგენლობაში იქნება მოთავსებული დანაშაულის ობიექტი მაშინ გამოდის, რომ დანაშაული ხელყოფს თავის თავს და ზიანს აყენებს თავისსავე ნაწილს, ე. ი. დანაშაული მიმართული იქნება თავისი თავის წინააღმდეგ.”

აღნიშნული მსჯელობა ლოგიკურად სწორია და რაიმე დამატებით განმარტებას არ საჭიროებს, ამასთან ამ მოსაზრებიდან ნათლად გამომდინარეობს ერთი მარტივი ჭეშმარიტება, თუ დანაშაული ხელყოფს მართლწესრიგს (საერთო ობიექტს) და ეს დავას არ იწვევს, ამავე დროს თუ დანაშაულის შემადგენელი ნაწილი არის ობიექტი, მაშინ გამოდის, რომ დანაშაუ-

ლის შემადგენელი ელემენტი მართლწესრიგი ყოფილა. შესაძლებელია თუ არა ასეთი შემადგენლობის არსებობა? ჩვენი აზრით, არა.

მართალია, თუ არ არსებობს საზოგადოება, საზოგადოებრივი ურთიერთობები, მათი მონაწილეთა კანონიერი ინტერესები მაშინ დანაშაულსაც არ ექნება ადგილი, რადგან თუ ქმედება არ აზიანებს ან არ ხელყოფს არაფერს, მაშინ ის არ შეიძლება ჩაითვალოს დანაშაულებრივად.

დანაშაული საზოგადოებრივი მოვლენაა და ის არსებობს საზოგადოებაში, მხოლოდ მაშინ, როცა მას ჩაიდენენ. საზოგადოება ან საზოგადოებრივი ურთიერთობები არ შეიძლება არსებობდეს დანაშაულში ან მის შემადგენლობაში.

ყოველივე ზემოთ თქმული გვაძლევს იმის თქმის საფუძველს, რომ ყოველი მცდელობა, რომელიც მიმართულია დანაშაულის შემადგენლობაში დანაშაულის ობიექტის არსებობის დასაბუთებისაკენ მოკლებულია ყოველგვარ საფუძველს.

ყაჩაღობა უფრო მეტად ხელყოფს ინდივიდუალურ-სამართლებრივ სიკეთეს. გადამწყვეტი მნიშვნელობა ყაჩაღობის კვალიფიკაციის დროს აქვს მოქმედების ობიექტს, ე.ი. იმას, რაც ზიანდება დანაშაულის ჩადენის შედეგად. ყაჩაღობის ობიექტი არის საკუთრება და ჯანმრთელობა. მაგრამ მათ შორის უპირატესობა ენიჭება საკუთრებას, ვინაიდან ყაჩაღობა არის საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული. ამასთან უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ყაჩაღობის ხსენებული ორივე ობიექტი გვარეობითაა.

იურიდიულ ლიტერატურაში ასეთი მოსაზრება საკმაოდ გავრცელებულია. რიგი ავტორების მიერ საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა როგორც უშუალო, ასევე გვარეობით ობიექტად სახელდება საკუთრება, რაც გარკვეულ გაუგებრობას იწვევს, რადგან ამ შეხედულებიდან ლოგიკურად გამომდინარეობს აზრი იმის შესახებ, რომ საქმე გვაქვს გვარეობითი და უშუალო ობიექტების გაიგივებასთან. მაგალითად, პროფ. ზ.წულაია აღნიშნავს, რომ საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა ობიექტია სუბიექტთა საკუთრება, ხოლო ხელყოფის უშუალო ობიექტიც შეიძლება იყოს სწორედ მათი საკუთრება.¹

¹ ზ.წულაია -- სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, ტ.2. თბ. 2001 წ. გვ.23.

ასეთი სახით დანაშაულის ობიექტების გაიგივება არასწორად მიგვაჩნია. ამ საკითხზე მხარდაჭერას იმსახურებს პროფ. ალ. კვაშილავას მოსაზრება, რომელიც საინტერესოა არა მარტო ობიექტების გაიგივების უარყოფის საკითხში, არამედ თვითონ დანაშაულის (აქ იგულისხმება ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა) უშუალო ობიექტის ცნების განსაზღვრის ნაწილშიც. მისი აზრით, ასეთი “გაიგივება არ შეიძლება სწორი იყოს შემდეგ გარემოებათა გამო:

1. დავას არ იწვევს ის, რომ გვარეობითი ობიექტი ნებისმიერი დანაშაულისა, და მათ შორის სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრებისა, აერთიანებს რამდენიმე უშუალო ობიექტს. გამოდის, რომ ამ დანაშაულთა ობიექტი თავის თავს აერთიანებს თავისთავში? შესაძლებელია ასეთი გაერთიანება? მიმაჩნია, რომ არ შეიძლება.

2. უდავოა ისიც, რომ დანაშაულის ჩადენის ყველა შემთხვევაში, ყოველგვარი გამონაკლისის გარეშე, უშუალოდ ზიანდება უშუალო ობიექტი.

3. დანაშაულებრივი გზით ქონების დაუფლება არ ცვლის არც მესაკუთრეს და არც საკუთრების უფლებას. ქურდობის, ძარცვის, თაღლითობის, ყაჩაღობის, მითვისების, გაფლანგვის ან გამოძალგის გზით ქონების დაუფლება იძლევა მხოლოდ მართლსაწინააღმდეგო ფლობისა და მართლსაწინააღმდეგო განკარგვის საშუალებას და არა საკუთრების უფლებას.

4. ზემოთ, მე-3 პუნქტში ჩამოთვლილ დანაშაულთა ჩადენა საერთოდ არ აზიანებს საკუთრებას. ამ დანაშაულთა ჩადენის შემდეგ საკუთრება და მესაკუთრის უფლებები უცვლელი რჩება. ამიტომ საკუთრება საერთოდ არ წარმოადგენს დანაშაულის ობიექტს.

5. უდავოა ისიც, რომ დანაშაულის უშუალო ობიექტია ის კანონით დაცული სიკეთე, რომელსაც სპობს, ანადგურებს ან აზიანებს დანაშაულის ჩადენა. ქურდობის, ძარცვის, ყაჩაღობის, თაღლითობის, მითვისების, გაფლანგვისა და გამოძალგის შედეგად დროებით ან სამუდამოდ ისპობა დანაშაულის საგნის (ნივთის) მესაკუთრის ან დანაშაულის ჩადენის მომენტში მისი მფლობელის პრაქტიკული შესაძლებლობა ნივთზე, მესაკუთრის ან მფლობელის კანონიერ უფლებათა განხორციელების სფეროში.

ამიტომ ქურდობის, ძარცვის, ყაჩაღობის, თაღლითობის, მითვისების, გაფლანგვისა და გამოძალდის უშუალო ობიექტია ნივთის მესაკუთრის ან მფლობელის მიერ ნივთის მიმართ მისი უფლებების განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობა, ე.ი. ის, რაც ისპობა ან დროებით პარალიზდება აღნიშნულ დანაშაულთა ჩადენის გამო¹.

ზემოთხსენებული მოსაზრება, უდავოა, იძლევა საფუძველს ვიფიქროთ, რომ ყაჩაღობის უშუალო ობიექტს არ წარმოადგენს საკუთრება² იმდენად, რამდენადაც დანაშაული ვერ აზიანებს საკუთრებას, ანუ მესაკუთრეს რჩება უფლება ისარგებლოს, განკარგოს და ფლობდეს საკუთრებას, მაგრამ უნდა აღინიშნოს ის, რომ საკუთრების შემადგენელი ნაწილების - განკარგვის, მფლობელობის და სარგებლობის შესაძლებლობა მას ეკარგება.

იმისათვის, რომ უფრო ღრმად დავრწმუნდეთ ზემოთ ხსენებული მოსაზრების ჭეშმარიტებაში, აუცილებელია განიმარტოს საკუთრების ცნება.

საქართველოს სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 170-ე მუხლი იძლევა საკუთრების უფლების ცნების განმარტებას, რომელშიც იგულისხმება ნივთის მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის უფლებამოსილებათა ერთიანობა.

რაც შეეხება საკუთრების ცნებას, მას სამოქალაქო კოდექსი ცალკე არ განმარტავს, მაგრამ ქონებისა და საკუთრების უფლების შინაარსის საკანონმდებლო განსაზღვრებიდან ლოგიკურად გამომდინარეობს, რომ საკუთრება არის პირის (ფიზიკური, იურიდიული) მიერ ნივთზე (ქონებაზე) მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის უფლების კანონიერად მოპოვება.

ამ საკითხზე პროფ. ალ. კვაშილაძე განმარტავს, რომ “ქონება მატერიალური ფაქტულობაა, გარკვეულია, რომ იგი არსებობს დროსა და სივრცეში, განიცდის ცვლილებებსა და ზეგავლენას. საკუთრება, ჩვენი აზრით, არის მესაკუთრის მიერ კანონიერი გზით მოპოვებულ უფლებათა ერთობლიობა ქონებაზე.

¹ ალ. კვაშილაძე - დანაშაულის კვალიფიკაციის თეორიული პრობლემები და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მიმოხილვა. თბ. “იურიდიული აზრი”- 2002 წ. 150-151 გვ.

² ალ. კვაშილაძე - საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები. თბ. “მესხეთი”. 1997 წ. გვ. 169-248.

ამ ერთობლიობაში შედის მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის უფლებები¹.

პროფ. ლ.ჭანტურია აღნიშნავს, რომ “სამოქალაქო სამართალში აღიარებული ცნების შესაბამისად საკუთრება არის ნივთზე ბატონობის სამართლებრივად აღიარებული “უფლება”. საკუთრება გულისხმობს არა ფაქტობრივ ბატონობას ნივთზე, არამედ უფლებას. ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობა გამოიხატება მფლობელობის ცნებით. “მფლობელობა” სამართლებრივი გაგებით ნიშნავს ნივთის ფაქტობრივ პყრობას, მიუხედავად იმისა, შეესაბამება თუ არა ამ პყრობას უფლება, ქურდიც არის მფლობელი”²

დავუბრუნდეთ საკუთრების უფლების ცნებას, რომლის განმარტებას ასევე გვაძლევს პროფ. რ.შენგელია. მისი აზრით: “საკუთრების უფლება არის კანონისმიერი ან სახელშეკრულებო ბოჭვის ფარგლებში. ქონების მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის შესაძლებლობა”³. მაგრამ აქ საუბარია სამართლებრივ (იურიდიულ) შესაძლებლობაზე და არა პრაქტიკულზე, რადგან შესაძლებელია პირს არ ჰქონდეს ქონების პრაქტიკულად ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის შესაძლებლობა, მაგრამ ის იყოს ქონების მესაკუთრე ზემოთ ხსენებულ უფლებათა განხორციელების სამართლებრივი შესაძლებლობის არსებობის გამო.

ხშირია შემთხვევები, როცა ყაჩაღური თავდასხმის შედეგად პირი კარგავს ქონებას, ასევე მისი განკარგვის, სარგებლობის პრაქტიკულ შესაძლებლობას, მაგრამ მიუხედავად ამისა, შეიძლება საკუთრება არ დაზიანდეს ან პირს ზიანი არ მიადგეს, რადგან, ჯერ ერთი, მას საკუთრების უფლება უნარჩუნდება (სხვა შემთხვევაში მას ნივთის დაბრუნების უფლება არ ექნებოდა – რ.კ.) და მეორეც, ნივთი შეიძლება სხვის მფლობელობაში იყოს და არსებობდეს მისი დაბრუნების ან ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა.

ამ საკითხთან დაკავშირებით საინტერესო მოსაზრება აქვს გამოთქმული პროფ. ალ. კვაშილაეას. იგი წერს: “საკუთრება

¹ ალ. კვაშილაეა – საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები. თბ. “მესხეთი”. 1997 წ. გვ. 172-173.

² ლ.ჭანტურია – უძრავი ნივთების საკუთრება. შედარებითი სამართლებრივი კვლევა (გერმანული სამართლის მაგალსიზე). თბ. 1994 წ. გვ. 43.

³ ქართული სამართლის საფუძვლები თბ 2000წ. გვ.147.

განსაზღვრავს მესაკუთრეს, ხოლო მესაკუთრე ის პირია (ფიზიკური, იურიდიული), რომელსაც, როგორც წესი, მატერიალურ ზიანს აყენებს საკუთრებაში არსებული ქონების ნებისმიერი ხერხით გატაცება. მესაკუთრისათვის ქონების გატაცებით, როგორც წესი, მატერიალური ზიანის მიყენებაზე ლაპარაკია იმიტომ, რომ, თუმცა ქონების გატაცება ზარალის მიყენების გარეშე არ ხდება, მაგრამ ამ დანაშაულის შედეგად ზარალი შეიძლება განიცადოს არა მესაკუთრემ, არამედ მფლობელმა, ზარალის ანაზღაურებაზე პასუხისმგებელმა პირმა და სხვამ. მაგალითად, სესხად ან სხვისთვის გადასაცემად მიღებული ფული არ წარმოადგენს მისი მფლობელის საკუთრებას, მაგრამ მის მფლობელს ეს ფული თუ მოპარეს, ზარალს განიცდის იგი და არა მესაკუთრე. ანალოგიურად წყდება საკითხი მიბარებული ქონების გატაცებისა და სხვა მსგავს შემთხვევებში¹.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ყაჩაღობა და საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული სხვა დანაშაული (ქურდობა, ძარცვა, თაღლითობა) უშუალოდ არ აზიანებს საკუთრებას. ამდენად, ყაჩაღობის და ზემოთ ჩამოთვლილ დანაშაულთა უშუალო ობიექტი არის არა საკუთრება, არამედ მფლობელის ან მესაკუთრის მიერ ნივთის მიმართ მისი უფლებების განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობა².

ჩვენ უკვე ჩვენი შესაძლებლობის ფარგლებში განემარტეთ ყაჩაღობის უშუალო ობიექტის ცნება. მაგრამ ყაჩაღობას გააჩნია ასევე მეორე ობიექტი – ჯანმრთელობა და გასარკვევია ამ მხრივ ყაჩაღობის უშუალო ობიექტი.

ვინაიდან ყაჩაღობას აქვს ორი გვარეობითი ობიექტი, მას ასევე აქვს ორი უშუალო ობიექტი: - ერთი, საკუთრებიდან გამომდინარე, რაზეც მსჯელობა უკვე გვქონდა და მეორე, ჯანმრთელობიდან გამომდინარე, რომელსაც ქვემოთ განვიხილავთ.

¹ ალ. კვაშილავა – საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები. თბ. "მესხეთი". 1997 წ. გვ. 173.

² ამ საკითხზე დაწერილებით იხილეთ ალ. კვაშილავას საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები. თბ. "მესხეთი". 1997 წ. გვ. 169-248. ალ. კვაშილავა – დანაშაულის კვალიფიკაციის თეორიული პრობლემები და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მიმოხილვა. თბ. "იურიდიული აზრი"- 2002 წ. გვ. 150-151.

როგორც მოგეხსენებათ, ფიზიკური ძალადობის ხაირსახეობად ითვლება აგრეთვე ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზიანის მიყენება, უშუალოდ მის შინაგან ან გარეგან ორგანოებზე, ან ნერეულ სისტემაზე ზემოქმედების გზით.

ამ სახის ძალადობის ქვეშ იგულისხმება ადამიანის ორგანოებზე გარემოს ნებისმიერ ფაქტორთა ზემოქმედება უშუალოდ მის სხეულზე. ასეთ ძალადობას შეიძლება მოჰყვეს ფიზიკური, სხეულის სხვადასხვა სიმძიმის დაზიანება და საბოლოოდ სიკვდილი. დამნაშავე იყენებს ძალადობას, რომელიც იწვევს ადამიანის სხეულის გარეგანი ქსოვილების ანატომიური მთლიანობის დარღვევას. იგი მიმართავს როგორც თავის ფიზიკურ ძალას, ასევე იარაღის და სხვა საშუალებების გამოყენებას.¹

მიგვაჩნია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში “ჯანმრთელობის დაზიანების” ნაცვლად უნდა იხმარებოდეს სიტყვა “სხეულის დაზიანება” და, შესაბამისად, “ჯანმრთელობის შერყევა”. ეინაიდან ჯანმრთელობა, ისევე, როგორც სიცოცხლე, არამატერიალური, აბსტრაქტული ცნებაა, ამიტომ უმჯობესია ვისაუბროთ მის შერყევაზე, რომელიც შედეგია სხეულის დაზიანების.

ჩვენი აზრით, ყაჩაღობის დროს, როცა ხდება ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობის გამოყენება, შესაძლოა დაზიანდეს ადამიანის სხეული ან მისი რომელიმე ორგანო, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს ჯანმრთელობის შერყევა. ამდენად, ყაჩაღობის ერთ-ერთ უშუალო ობიექტად უნდა განვიხილოთ ადამიანის სხეული, ეინაიდან, სწორედ ის განიცდის უშუალო ზიანს მისი ანატომიური მთლიანობის დარღვევის გზით.

რაც შეეხება, ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების მუქარას, ამ შემთხვევაში უშუალო ობიექტი შეიძლება იყოს ადამიანის ფსიქიკა.

ამდენად, ყაჩაღობის დროს ჯანმრთელობის და სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობის, ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარის უშუალო ობიექტი არის ადამიანის სხეული და ადამიანის ფსიქიკა.

¹ В.А. Владимиров-Квалификация похищений личного имущества. 1974 -стр.68.

ყაჩაღობაში ისეთი ნიშნის არსებობამ, როგორიცაა ძაღლდობა, რომელიც ქმნის საშიშროებას დაზარალებულის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის, უამრავი ავტორი მიიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ მის ობიექტად უნდა ჩაითვალოს არამარტო ჯანმრთელობა, არამედ ადამიანის სიცოცხლეც.¹

მეტად აქტიურად იცავს ამ აზრს ნ.ს.გაგარინი. ის წერს: “დამნაშავე ხელყოფს სიცოცხლეს უკვე მაშინ, როცა ემუქრება მსხვერპლს სიკვდილით: უშიშნებს პისტოლეტს, უქნევს დანას და ა.შ.” ამ აზრიდან ის აკეთებს დასკვნას, რომ “ყაჩაღობის შემადგენლობაში უნდა შედიოდეს ერთ-ერთ შედეგად დაზარალებულის სიკვდილიც”.²

ასეთი მოსაზრება არ მიგვაჩნია სწორად, ვინაიდან ყაჩაღობის დისპოზიციაში მითითებულია, რომ თავდასხმა შეიძლება ჩადენილი იყოს ისეთი ძაღადობით, რომელიც საშიშია სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის, ე.ი. აქ საუბარია სიცოცხლის მოსპობის საფრთხეზე და არა მოსპობაზე.

მკვლელობას, ე.ი. ხელყოფას ადამიანის სიცოცხლეზე, არ მოიცავს ყაჩაღობის შემადგენლობა, რამდენადაც დაზარალებულის სიკვდილს კანონი არ ითვალისწინებს ყაჩაღობის ნიშნად. სწორედ იმიტომ, რომ ადამიანის სიცოცხლე არ შეადგენს ყაჩაღობის ობიექტს, მკვლელობა (ან მკვლელობის მცდელობა) რჩება მისი შემადგენლობის ფარგლებს გარეთ და წარმოქმნის დამოუკიდებელ ქმედებას, რომელიც ითხოვს დამოუკიდებელ კვალიფიკაციას.

ვ.ა.ვლადიმეროვი აღნიშნავს, რომ ადამიანის სიცოცხლის ჩართვა ყაჩაღობის ობიექტის სტრუქტურაში გარდაუვლად მიგვიყვანდა დასკვნამდე, რომ მკვლელობა, მათ რიცხვში ანგარებულიც, შეადგენს მხოლოდ ნიშანს ყაჩაღური თავდასხმის.

ნ.ი.ზაგოროდნიკოვი იზიარებს მოსაზრებას იმის თაობაზე, რომ მკვლელობა არ შეიძლება ჩაითვალოს შემადგენელ ნაწილად სხვა დანაშაულისა, კერძოდ, ყაჩაღობისა. იგი წერს: “მკვლელობა მომხდარი სხვისი ქონების მითვისების მიზნით,

¹ Г.А.Кригер – Квалификация хищений социалистического имущества, стр.135. Е.В.Болдырев, В.П.Петрушев – Вопросы квалификации разбоя в судебной практике, «Научные комментарии судебной практики за 1967 год» М. 1968. стр.116.

² «Квалификация некоторых преступлений против социалистической и личной собственности» Алма-Ата.1963. стр.26-27

წარმოქმნის განზრახ მკვლელობის კვალიფიციურ შემადგენლობას და არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება იყოს მოცული ყაჩაღობის შემადგენლობით”¹.

მეცნიერთა გარკვეული წრე შეიძლება არ დაეთანხმოს ასეთ მოსაზრებას იმ მოტივით, რომ კანონი განსაზღვრავს ყაჩაღობის ერთ-ერთ ნიშანს, კერძოდ, სიცოცხლისათვის საშიშ ძალადობას.

მართალია, კანონი განსაზღვრავს ყაჩაღობის ნიშნებს, რომელთა რიცხვში ჩართულია სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა და ამით კანონმდებელმა მიუთითა, რომ ყაჩაღობამ შეიძლება მოსპოს ადამიანის სიცოცხლეც, თუმცა ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანების ნიშნების განსაზღვრისას კანონი, კერძოდ, სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე მუხლი ასევე მიუთითებს, რომ ამ სახის დაზიანება არის სახიფათო სიცოცხლისათვის, მიუხედავად ამისა, ამ დანაშაულის ობიექტს არ წარმოადგენს ადამიანის სიცოცხლე და შესაბამისად ის, ადამიანის ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავშია განთავსებული, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ყაჩაღობის დროს ფსიქიკური ძალადობის სახე – მოკელის მუქარა უშუალოდ არ ხელყოფს ადამიანის სიცოცხლეს. ამდენად, ყაჩაღობის ობიექტების სტრუქტურიდან უნდა გამოირიცხოს ადამიანის სიცოცხლე.

როგორც ზემოთ ითქვა, ყველა დანაშაულს გააჩნია ქმედების ობიექტი. გარდა ობიექტისა, დანაშაულს გააჩნია აგრეთვე საგანი, რომელსაც დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა აქვს არა ყოველთვის, არამედ მხოლოდ მაშინ, როდესაც მას კანონი გამოყოფს და მისი ხელყოფისათვის პასუხისმგებლობას აწესებს ცალკე, მაგ, სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიცია ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: “ყაჩაღობა, ე.ი. თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ჩადენილი ადამიანის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის ანდა ასეთი ძალადობის მუქარით”.

ამ დისპოზიციაში მითითებულია მხოლოდ ყაჩაღობაზე და ნივთზე, რომელიც არის ამ დანაშაულის საგანი.

¹ Н.И. Загородников. Преступления против жизни. М. 1961. стр.124

როგორც ვნახეთ, კანონმდებელმა ახალ კოდექსში სიტყვა “ქონების” ნაცვლად შეიტანა სიტყვა “ნიეთი”. გარდა ამისა, ზოგიერთი დანაშაულის საგნად გაითვალისწინა მხოლოდ მოძრავი ნიეთი.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით ნიეთი შეიძლება იყოს მოძრავი ან უძრავი, ამავე კოდექსის 149-ე მუხლი განსაზღვრავს უძრავი ნიეთის ცნებას, მუხლი უძრავ ნიეთებს მიაკუთვნებს მიწის ნაკვეთს მასში არებული წიაღისეულით, მიწაზე აღმოცენებულ მცენარეებს, ასევე შენობა ნაგებობებს, რომლებიც მყარად დგას მიწაზე.

რაც შეეხება უძრავ ნიეთს, მის ცნებას სამოქალაქო კოდექსი არ იძლევა ანუ მოძრავად უნდა ჩავთვალოთ ყველა ნიეთი, რომელიც არ არის უძრავი.

პროფ. ბ. ზოიძე საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 148-ე მუხლის კომენტირებისას აღნიშნავს, რომ “იურიდიული ფიქციის წყალობით სავსებით შესაძლებელია ფიზიკური აზრით მოძრავი ნიეთი ჩავთვალოთ უძრავ ნიეთად. საამისოდ აუცილებელია საჯარო რეესტრში აღნიშნული ნიეთი გაფორმდეს, როგორც უძრავი ნიეთი და ამით მასზე გავრცელდეს უძრავი ქონების სამართლებრივი რეჟიმი. მართალია ნიეთი კვლავაც მოძრავ ნიეთად რჩება ფიზიკური აზრით და ასე ასრულებს თავის ფუნქციონალურ დანიშნულებას მაგრამ ნიეთი, როგორც უფლება-მოვალეობებით დატვირთული საგანი განიხილება უძრავად.”¹

როგორც ვნახეთ იურიდიული ფიქციის წყალობით მოძრავი ნიეთი შეიძლება იქცეს უძრავ ნიეთად, მაგრამ საინტერესოა როგორ გადაწყდება ქმედების კვალიფიკაციის საკითხი იმ შემთხვევაში, როცა ადგილი ექნება ფიზიკურად მოძრავი ნიეთის გატაცებას, რომელზეც კანონის შესაბამისად გავრცელებულია უძრავი ქონების სამართლებრივი რეჟიმი.

უნდა აღინიშნოს ის, რომ ეს ქმნის გარკვეულ გაუგებრობას, რადგან ძნელია ამტკიცო ნიეთის უძრაობა, მაშინ როცა ის გატაცებულია, ხოლო მეორეს მხრივ ამტკიცო, რომ ნიეთი მოძრავია, მაშინ როცა არსებობს დოკუმენტი, რომელიც მას უძრავად აღიარებს.

¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი. წიგნი მეორე თბ. 1999 წ. გვ. 21

აღნიშნულის გამო სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგიერთი მუხლის დისპოზიციაში სიტყვა „მოძრავი ნივთის“ ნაცვლად უმჯობესია გამოვიყენოთ სიტყვა „ქონება“.

კრიმინალისტთა უმრავლესობის მიერ დანაშაულის საგანი აღიარებულია, როგორც მატერიალური ნივთი, რომელზეც მიმართულია დამნაშავის მოქმედება ანუ ის, რაზეც უშუალოდ ზემოქმედებს დამნაშავე და რომლის შექმნასა და დამზადებაზე ადამიანის შრომაა გაწეული.

ყაჩაღობის საგნად შეიძლება ჩაეთვალოთ ის მოძრავი ნივთი, რომელსაც დაეუფლა თავდასხმელი ან ის, რომლის დაუფლებაც სცადა.

პროფ. ზ. წულაია აღნიშნავს, რომ “ვაღიარებთ რა უკანონო დაუფლების საგნად მხოლოდ ისეთ ნივთებს, რომელთაც სასაქონლო ღირებულება აქვთ, ამით ხაზს ვუსვამთ იმ გარემოებას, რომ ეს ისეთი ნივთებია, რომელთა დამზადებაზე, მოყვანასა თუ მოპოვებაზე ადამიანის შრომაა გაწეული.”¹

ასეთ მოსაზრებას არ ეთანხმება პროფ. პ. დაუთაშვილი. იგი წერს: “სისხლის სამართლის ლიტერატურაში დანაშაულის საგნად ითვლება ის, რაზედაც ადამიანის შრომაა დახარჯული, რომელსაც არ ეთანხმები. ამის საილუსტრაციოდ მოვიყვანოთ ასეთი მაგალითი, პიროვნებამ კარიერიდან, სადაც მოიპოვებენ ოქროს, მოიპარა ერთი მანქანა გადაუმუშავებელი ნედლეული, მაგრამ დააკავეს. ბუნებრივია, მისი ქმედება დაკვალიფიკირდება როგორც ქურდობა სახელმწიფო ან რომელიმე შ.პ.ს. საკითრებაზე ხელყოფისათვის აქ დანაშაულის ობიექტია საკუთრება, ხოლო დანაშაულის საგანი ნედლეულია, რომელიც ასეა თუ ისე წარმოადგენს განსაზღვრულ ღირებულებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში დანაშაულს ვერ მივცემ სწორ კვალიფიკაციას”².

პროფ. პ. დაუთაშვილი მის მიერ მოყვანილ მაგალითში უდაოდ სწორია იმ საკითხში, რომ ქურდობის ობიექტია საკუთრება, ხოლო ნედლეულის მოპარვისას საგანია ნედლეული, მაგ-

¹ ზ. წულაია - სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, ტ.2. თბ. 2001 წ. გვ.25. ამ საკითხზე განხილავებული მოსაზრება აქვს გამოთქმული პროფ. პ. დაუთაშვილს. პლაკოთაშვილი, აღ. კვაშილაძე - სისხლის სამართალი (სოცადი ნაწილი) თბ. 2003 წ. გვ. 62-63.

² პ. დაუთაშვილი, აღ. კვაშილაძე-სისხლის სამართალი. სოცადი ნაწილი. თბ. 2003 წ. გვ. 62-63.

რამ ნედლეული არ შეიძლება იყოს ქურდობის, ძრცვის და ყაჩაღობის საგანი ამ კონკრეტულ მაგალითში ვინაიდან ხსენებული დანაშაულები საგნად აღიარებენ მხოლოდ მოძრავ ნივთებს, ხოლო მიწაში არსებული წიაღისეული და ნედლეული მოძრავ ნივთებს არ განეკუთვნება. ამიტომ პროფ. პ. დაუთაშვილის მიერ მოყვანილი მაგალითი შეიცავს არა ქურდობის, არამედ წიაღით უკანონოდ სარგებლობის ნიშნებს, რომლის ობიექტს წარმოადგენს ქვეყნის ეკოლოგია და წიაღისეული სიმდიდრე.

გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მიწაში არსებული წიაღისეული ქურდებისათვის ადვილი წასაღები, რომ გახდეს ის მიწიდან უნდა იყოს ამოღებული და ნედლეულის სახით სადმე ტერიტორიაზე მოთავსებული ან თუ არ იქნება მიწიდან ამოღებული, მაშინ მაღარო მაინც უნდა იყოს გათხრილი. ეს იმას ნიშნავს, რომ ზემოთ აღნიშნულ მდგომარეობაზე ტერიტორიის, მიწის მიყვანა მხოლოდ ადამიანის შრომით ან ძალისხმევით არის შესაძლებელი. (აქ არ იგულისხმება თვითონ ქურდების მიერ გაწეული შრომა). მით უმეტეს მაგალითში მითითებულია, რომ ნედლეულის გატაცება მოხდა კარიერიდან, საიდანაც მოიპოვებენ ოქროს.

ხშირია შემთხვევები, როცა მოსახლეობა მიწის განაყოფიერების მიზნით ნაკვეთზე ყრის სხვა ტერიტორიიდან აღებული ნეშომპალას, რომელსაც გააჩნია ბუნებრივი მინერალები, თუ პროფ. პ. დაუთაშვილის მოსაზრებას გავიზიარებთ, მაშინ ყველა ეს პირი, რომელმაც მოახდინა საკუთარ ნაკვეთზე მიწისა და ნედლეულის მოყრა, უნდა დავსაჯოთ ქურდობისათვის, რაც აბსურდია და არ შეიძლება სწორი იყოს.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ყაჩაღობის უშუალო ობიექტი არის მფლობელის ან მესაკუთრის მიერ ნივთის მიმართ მისი უფლებების განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობა.

ყაჩაღობის საგანი კი არის მოძრავი ნივთი, რომლის დაუფლება თავდასხმის გზით არის შესაძლებელი.

დანაშაულის საგნისათვის, როგორც ზემოთ ვისაუბრეთ, დამახასიათებელია ის, რომ საგანი 'სოფიერითი სახის დანაშაულის (ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა) დისპოზიციაში პირდაპირ

არის განსაზღვრული, რაც იმით აიხსნება, რომ ის არის იმ დანაშაულის შემადგენლობის აუცილებელი ელემენტი.

მიგვაჩნია, რომ სხვისი მოძრავი ნივთის აშკარა დაუფლება ნიშნავს ნივთის უკანონო დაუფლებას და მის უკანონო განკარგვას, რაც შეიძლება გამოიხატოს ნივთის გასხვისებით, მოხმარებით, სარგებლობით და ა.შ.

ნივთის უკანონო დაუფლების შემთხვევაში, ჩვენი აზრით, ობიექტი იგივეა, რაც ნივთის გატაცების, განადგურების ან დაზიანების შემთხვევაში. ობიექტი გააჩნია ყველა დანაშაულს და მისი ზუსტად განსაზღვრის გარეშე დანაშაულის კვალი-ფიკაცია შეუძლებელია, რადგან ყველა შემთხვევაში დანაშაული ზიანს აყენებს მის ობიექტს.

ამიტომ, თუ არ იქნა განსაზღვრული დანაშაულის ობიექტი, არ იქნება ცნობილი, რა დაზიანდა დანაშაულის ჩადენის შედეგად. ეს კი არ მოგვცემს ქმედების სწორად შეფასებისა და კანონის ნორმის ზუსტად გამოყენების საშუალებას.

§5. ყაჩაღობის ობიექტური მხარე

ქმედება და შედეგი დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელების აუცილებელი პირობაა. დანაშაულის ობიექტურ მხარეში შედის დანაშაულებრივი ქმედება, დანაშაულებრივი შედეგი და მიზეზობრივი კავშირი დანაშაულებრივ ქმედებასა და ამ ქმედებით გამოწვეულ შედეგს შორის. გარდა ამ ნიშნისა, მასში შედის დანაშაულის ჩადენის დრო, საშუალება, ადგილი და ვითარება.

ყაჩაღობის ჩადენა უმოქმედობით შეუძლებელია, ის ყოველთვის მოქმედებასთან დაკავშირებული დანაშაულია, რაც შეეხება შედეგს, (ნივთის მისაკუთრებას) მას დიდი მნიშვნელობა არა აქვს. ვინაიდან ყაჩაღობა ფორმალური შემადგენლობის დანაშაულია, რაზეც ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ.

დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის საჭიროა კონკრეტული ქმედების სახელწოდება და მისი ნიშნები. ყაჩაღური მოქმედების შეფასებისათვის უნდა დადგინდეს, შეესაბამება თუ არა სრულყოფილად ფაქტიურად ჩადენილი მოქმედება სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებას და მას თანახმად თუ არა ამავე მუხლით გათვალისწინებული ნიშნები.

ყაჩაღობის დაკვალიფიცირებისას პროცესუალური მოქმედებით უნდა დადგინდეს შემდეგი:

პქონდა თუ არა ადგილი თავდასხმას, რომელსაც თან ახლდა სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა ანდა ასეთი ძალადობის მუქარა, რაც გამოიხატა პირისათვის უეცრად მოთხოვნის წაყენებაში მოძრავი ნივთის გადაცემის შესახებ. თავდამსხმელი დაუფლება თუ არა ქონებას დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, რადგანაც აღნიშნული მუხლი პასუხისმგებლობისათვის ქმედების შედეგს არ მოითხოვს. ამიტომ ქმედება მისი კანონით გათვალისწინებული ნიშნები და მიზანი, რომლისკენაც მიისწრაფოდა თავდამსხმელი იძლევა დამთავრებული დანაშაულის - ყაჩაღობის სრულ, დამთავრებულ სახეს.

სისხლის სამართალში ყაჩაღობას და ყველა სხვა განზრახ ჩადენილ დანაშაულს, რომლისთვისაც კანონი აწესებს სასჯელს შედეგის გარეშე დანაშაულის ფორმალურ შემადგენლობას უწოდებენ, მაგრამ კანონი ითვალისწინებს ისეთ დანაშაულსაც, რომლის დამთავრებულ სახეს, კანონის კონსტრუქციის მიხედვით სჭირდება არა მარტო ქმედება ან ქმედება და მიზანი, თუნდაც მიუღწეველი, არამედ შედეგიც. ასეთ დანაშაულებს მატერიალური შემადგენლობის დანაშაულს უწოდებენ. ასეთია ქურდობა, ძარცვა, თაღლითობა, მკვლელობა და სხვა. (ზოგიერთი ავტორი მაგ., თ. წერეთელი - ფორმალური და მატერიალური დანაშაულის ნაცვლად ხმარობს გამოთქმას – შედეგიანი და შედეგგარეშე დანაშაული).

ქ. ფოთში მცხოვრები ე.ბ.-ია (სუბიექტი) დანაშაულებრივად დაუკავშირდა ქ. ფოთში მცხოვრებ ხ.ჭ.-ს (სუბიექტი) და გამოძიებით დაუდგენელ კიდევ ერთ პირს (სუბიექტი), რომლებსაც წინასწარ შეუთანხმდა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით ყაჩაღურად თავს დასხმოდნენ (მოქმედება) ქ. ფოთში სასაზღვრო ჯარების ტერიტორიაზე მდებარე ფირმა “საფეი-თბილისი” მშენებარე ობიექტს.

აღნიშნული პირები შეიარაღდნენ პისტოლეტით და დანით (დანაშაულის ჩადენის საშუალება) და წინასწარ მომზადებული ოთხთვალათი (საშუალება) მეორე დღეს (ჩადენის დრო) მივიდნენ (მოქმედება) დასახელებულ ობიექტში, სადაც

ყაჩაღურად თავეს დაესხნენ (მოქმედება) დარაჯს, თურქეთის რესპუბლიკის მოქალაქეს ლ.ო-ს და სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის (ობიექტი) საშიში ძალადობის გამოყენების მუქარით შეაღწიეს ობიექტის საცავში, სადაც მართლსაწინააღმდეგოდ დაეუფლნენ (მოქმედება) და გაიტაცეს 28900 აშშ დოლარი (საგანი). როგორც ვნახეთ ამ მაგალითში შეძლებისდაგვარად მოვახერხეთ იმ ნიშნების ჩვენება, რომლებსაც ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვთ ფაქტის დადგენისა და პროცესუალური გაფორმებისათვის.

თავი III. ყაჩაღური თავდასხმის დროს ჩადენილი მკვლელობისა და ანგარებით მკვლელობის სისხლისსამართლებრივი დახასიათება და მათი კვალიფიკაციის პრობლემები

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლის III ნაწილის “გ” პუნქტი განსაზღვრავს განზრახ მკვლელობის ისეთ სახეს, რომელიც ჩადენილია ანგარებით (პირადი გამორჩენის მიზნით) ან შეკვეთით.

იმისათვის, რომ მკვლელობა დაკვალიფიცირდეს განსახილველი მუხლის პუნქტით პირი (მკვლელი) უნდა ისახავდეს მატერიალური გამორჩენის (მაგ: ფულის, ქონების, ქონებრივი უფლების) ან სხვა მატერიალური სიკეთის მიღების მიზანს.

უნდა აღენიშნოთ ის, რომ ამ სახის მკვლელობის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს მატერიალური სიკეთის მიღების საფუძვლის კანონიერებას. მაგ. პირს ანდერძით ეკუთვნის სახლი, მაგრამ ის ამ სახლის მიღების დროის დაჩქარების მიზნით კლავს მამკვიდრებელს.

ანგარებით მკვლელობის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, იმას, ნივთი, რომლის დაუფლებასაც ცდილობს დამნაშავე კანონიერი გზით ჰქონდეს მოპოვებული დაზარალებულს (მსხვერპლს). ეს გარემოება ვერ მოახდენს გავლენას სუბიექტის მოქმედების მოტივის დადგენაზე. (მაგ. მოპარული ნივთის დაუფლების მიზნით ჩადენილი მკვლელობა – ანგარებითია).

ანგარებით მკვლელობად უნდა ჩაითვალოს ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც პირის მიზანი არის აიცილოს ან თავი აარიდოს მატერიალურ ხარჯს ან განთავისუფლდეს ქონებრივი ვალდებულებისაგან. (მაგ. ვალის ან ალიმენტის გადახდისაგან). აქ გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ანგარებით მკვლელობად არ ჩაითვლება ისეთი შემთხვევა, როცა მართალია მოტივი ქონებრივი ხასიათისა იყო, მაგრამ მკვლელობა არ წარმოადგენდა მატერიალური გამორჩენის მიღების საშუალებას და არც დამნაშავეს ჰქონდა ასეთი მიზანი. მაგ. ბაიბაქმ მოკლა იმნაძე, იმის გამო, რომ ამ უკანასკნელმა უარი უთხრა მისთვის რამდენიმე თვის წინ მიცემული თანხის (ვა-

ლის) დაბრუნებაზე. ასევე ანგარებით მკვლელობად არ დაკვალიფიცირდება ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირმა მოკლა ქურდი, რომელსაც მისი სახლიდან გაჰქონდა მატერიალური ფასეულობა. მართალია მკვლელობა ამ დროს წარმოადგენდა ქონების არასამართლებრივი ხელყოფისაგან დაცვის საშუალებას, მაგრამ პირი მიზნად არ ისახავდა მატერიალურ გამორჩენას, რაც თავისთავად სხვა შინაარსის მატარებელია, ვიდრე ნიუთის დაცვის.

ანგარებით მკვლელობის შემადგენლობას არ მოიცავს ისეთი მკვლელობა, რომლის შემდეგაც დამნაშავე ეუფლება მის ქონებას, თუ მკვლელს მკვლელობამდე ან მკვლელობის პროცესში არ ჰქონდა მსხვერპლის ქონების დაუფლების მიზანი. ამიტომ ასეთი შემთხვევები უნდა კვალიფიცირდებოდეს, როგორც მკვლელობა და დანაშაული საკუთრების წინააღმდეგ. ამ მხრივ საინტერესოა ა.ა.პიონტკოვსკის მოსაზრება იგი წერს: “ანგარებით მკვლელობად არ შეიძლება ჩაითვალოს ის შემთხვევები, როცა მკვლელობა ჩადენილ იქნა არა ანგარების მოტივით, მაგრამ როცა მკვლელობის ჩადენის შემდეგ მკვლელმა გადაწყვიტა ესარგებლა მოკლულის ამა თუ იმ ქონებით და გაიტაცა იგი. ასეთი შემთხვევები უნდა იქნას განხილული, როგორც მკვლელობისა და ქურდობის რეალური ერთობლიობა”¹.

ასეთი მოსაზრება სავსებით მისაღებია, რადგან ანგარებითი მკვლელობა ნიშნავს იმას, რომ პირს ქონების დაუფლების მიზანი მკვლელობამდე აღმოუცენდა და სწორედ მკვლელობა ხდება მიზნის მიღწევის საშუალება. ქმედების ანგარებით მკვლელობად დაკვალიფიცირებისას მნიშვნელობა არა აქვს იმას, პირმა მიაღწია თუ არა მიზანს (ნიუთის დაუფლება), რისთვისაც ჩაიდინა დანაშაული (მკვლელობა). მთავარია დადგინდეს, რომ მკვლელობა ჩადენილია რაიმე მატერიალური გამორჩენის მიზნით.

იურიდიულ ლიტერატურაში დავაა იმის შესახებ, რომ ყაჩაღობის დროს ჩადენილი მკვლელობა, მოიცავს თუ არა ანგარებით მკვლელობის ნიშნებს ან პირიქით.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ თუ თავდასხმას (ყაჩაღურ თავდასხმაში ჩვენ ვგულისხმობთ უეცრად, მოულოდნელად უშუა-

¹ ა.ა. პიონტკოვსკი - დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ. თბილისი. 1940. გვ.28

ლოდ წაყენებულ მოთხოვნას ქონების (ნივთის) დაუყონებლივ გადაცემის შესახებ) წინ უსწრებდა მკვლელობა, ბუნებრივია, რომ ამ შემთხვევაში ყაჩაღობაზე ლაპარაკი ზედმეტია, ხოლო თუ მკვლელობას წინ უსწრებდა ყაჩაღური თავდასხმა მაშინ საკითხის გადაწყვეტა უნდა მოხდეს საქმის კონკრეტული გარემოებების შესწავლის შედეგად.

მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის გარემოება, რომ ანგარებით მკვლელობა შეიძლება ჩადენილ იქნეს, როგორც ღიად ისე ფარულად (მაგ. ტყვიის სროლა სამალავიდან, მოწამვლა და სხვა), ხოლო ყაჩაღობა ყოველთვის აშკარად განხორციელებულ თავდასხმაში გამოიხატება. ამ უკანასკნელ მოსაზრებაზე განსხვავებული პოზიცია უკავია ქართველ მეცნიერს ბ.ფურცხვანიძეს იგი წერს, რომ “თავდასხმა ყაჩაღობის დროსაც არ გამოირიცხავს ფარულ სახეს (მაგ. არაფხიზელ მდგომარეობაში მყოფი კაცის მოკვლა მისი ქონების უმაღლეს დაუფლების მიზნით) ამიტომ საჭირო ხდება ამ ორი დანაშაულის განსასხვავებლად სხვა ნიშნების პოვნა”¹.

ამასთან, ბ.ფურცხვანიძეს მართებულად მიაჩნია მ.ბ.გუგუჩიას მოსაზრება, რომ “... მცირე გამოწვევის გარდა, ყაჩაღობა შეიძლება ჩადენილ იქნეს ყველა იმ საშუალებით, რომლითაც ჩაიდინება ანგარებითი მკვლელობა და მაშასადამე, ამ შემადგენლობათა განსხვავება მათი ჩადენის საშუალების მიხედვით უსაფუძვლოა”².

როგორც ვხედავთ ბ.ფურცხვანიძეს ყაჩაღობის დროს თავდასხმის ფარულად განხორციელება დასაშვებად მიაჩნია, რაც ჩვენი აზრით, არ არის სწორი. ყაჩაღობის ჩადენის დროს თავდასხმის ფარულად განხორციელების შეუძლებლობა ჩვენს მიერ საკმაოდ დასაბუთებულია და ამ საკითხზე აქ არ შევნიშნებით, ვიტყვი მხოლოდ იმას, რომ მთვრალ მდგომარეობაში მყოფი პირის, (რომელსაც არა აქვს უნარი აღიქვას მასზე განხორციელებული თავდასხმის შინაარსი) მკვლელობა მისი ქონების უმაღლეს დაუფლების მიზნით მოიცავს არა ყაჩაღობის, არამედ ანგარებითი მკვლელობის ნიშნებს. ჩვენს მიერ გაკე-

¹ ბ.ფურცხვანიძე. დანაშაული სიკვითხლისა და ჯანმრთელობის წინააღმდეგ. თბილისი 1960. გვ.27

² М.Б.Гугучина. Ответственность за разбой по советскому уголовному законодательству. Сухуми. 1958. стр.110

თებული ამ დასკვნის დასადასტურებლად მოვიყვან ბ.ფურცხვანიძის მეორე მოსაზრებას, რომელიც უფრო სწორად მიგვაჩნია. იგი წერს: “არც ის არის გამორიცხული, რომ ანგარებით მკვლელობის შემთხვევაშიც ადგილი ჰქონდეს მატერიალურ ფასეულობათა უშუალოდ (ერთდროულად) გატაცებას.” და მას მოჰყავს ასეთი სახის მაგალითი: იცოდა რა, რომ მოქ. ბ.-ს ბინაში ჰქონდა მრავალი ფასეულობა. მისი გატაცების მიზნით ა. ესტუმრა მას და როდესაც უკანასკნელი ვახშმის დროს მეორე ოთახში გავიდა ა.-მ იხელთა დრო და ბ.-ს ღვინის ჭიქაში დარიშხანი ჩაუყარა. ბ.-მ დაღლია მოწამლული ღვინო და იქვე გარდაიცვალა, ხოლო ა.-მ დაზარალებულის ნივთები გაიტაცა.¹ სასამართლომ ა.-ს ქმედება შეაფასა როგორც ანგარებითი მკვლელობა და ამ კვალიფიკაციას ეთანხმება ბ.ფურცხვანიძეც.

როგორც ვნახეთ ბ.ფურცხვანიძეს პირველ შემთხვევაში ჩადენილი ქმედება (არაფხიზელ მდგომარეობაში მყოფი პირის ფარულად მოკვლა მისი ქონების უმაღლეს დაუფლების მიზნით) მაინცაა ყაჩაღობად, ხოლო მეორე შემთხვევაში იგივე ქმედებას ანგარებითი მკვლელობის კვალიფიკაციას აძლევს.

ახლა ისმის კითხვა: რამ აიძულა ფურცხვანიძე მისუღი-ყო ასეთ არალოგიკურ დასკვნამდე? ჩვენი აზრით, ამ ორი მაგალითის ერთმანეთისაგან განსხვავება არასწორია და ორივე შემთხვევაში ადგილი აქვს ანგარებით მკვლელობას, ჯერ ერთი პირველ შემთხვევაში ჩადენილი ქმედება ვერ დაკვალიფიცირდებოდა ყაჩაღობის დროს ჩადენილ მკვლელობად, რადგან როგორც ბ.ფურცხვანიძე ამბობს ის მოხდა ფარულად. ყაჩაღობის დროს კი თავდასხმის ღიად არსებობაა აუცილებელი, გარდა ამისა, მკვლელობის დროს ჩადენილი თავდასხმა სულ სხვა შინაარსს მოიცავს, ვიდრე ყაჩაღობისას ჩადენილი. მკვლელობის დროს თავდასხმა შეიძლება გამოიხატოს, როგორც ფარულ, ისე აშკარა ფორმაში და ის შეიძლება განხორციელდეს ტყვიის სროლით, ქვის ჩარტყმით და სხვა საშუალებით, დაზარალებულისათვის ყოველგვარი ახსნა-განმარტების მიცემის გარეშე. ყაჩაღობის დროს კი თავდასხმა გულისხმობს არა მარტო ძალადობას, არამედ დაზარალებულისათვის უეც-

¹ ბ.ფურცხვანიძე. დანაშაული სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის წინააღმდეგობის 1960. გვ 27-28

რად მოთხოვნის წაყენებას, მისი მოძრავი ნივთის დაუყოვნებლივ გადაცემის შესახებ. ეს ყაჩაღობის ძირითადი არსია.

პრაქტიკაში დღესაც ხშირია შემთხვევები ქმედების არასწორად დაკვალიფიცირებისა. ეთქვათ დამნაშავეს აქვს განზრახვა ყაჩაღური თავდასხმით გაიტაცოს სხვისი ქონება, მაგრამ იგი ამას სჩადის არა უშუალოდ თავდასხმის გზით, არამედ სხვა ხერხებით. მაგ. პირი სახლში ეწვევა სტუმრად თავის ნაცნობს, დაათრობს მას და კლავს ნივთის დაუფლების მიზნით. ასეთი ქმედებები პრაქტიკაში კვალიფიცირდება, როგორც ყაჩაღობა. მართალია ასეთ შემთხვევაში ადგილი აქვს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენებას ნივთის დაუფლების მიზნით, მაგრამ მიუხედავად ამისა ამ სახის ქმედებები არ შეიძლება ჩაითვალოს ყაჩაღობად, ვინაიდან ჩვენი აზრით, ძალადობა და ზიანის მიყენება თავდასხმის ფორმით არ ხდება. აღნიშნულის საილუსტრაციოდ მოვიყვან საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 2001 წლის 18 მაისის განაჩენს, რომლითაც ზ. ცნობილ იქნა დამნაშავედ სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილის “ა” და “გ” პუნქტებით, და 104-ე მუხლის I და VII პუნქტებით (1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის -ი).

ზ. განაჩენით მსჯავრდებულ იქნა შემდეგისათვის:

ზ. შეხვდა თავის მეგობარ გ-ს და უთხრა, რომ სოფელში მცხოვრებ ღ-ს ჰქონდა ფული და ძვირფასეულობა, თან გაანდო თავისი განზრახვა ყაჩაღური თავდასხმის გზით გაეტაცებინათ მისი ქონება. გ. დათანხმდა. მოილაპარაკეს სტუმრად სწევოდნენ ღ-ს დაეთროთ იგი, შემდეგ დასხმოდნენ თავს და დაუფლებოდნენ მის ქონებას. მათ შეიძინეს ორი ბოთლი შამპანური და ესტუმრნენ ღ-ს ამ უკანასკნელმა სუფრა გაუშალა მათ, ვინაიდან კარგად იცნობდა ზ-ს. სუფრაზე მათ დალიეს ღვინო და შამპანური, ქეიფის დროს მთერად მდგომარეობაში მყოფმა გ-მ ზ-ს მითითებით ღ-ს თავში, გონების დაკარგვის მიზნით, ჩაარტყა შამპანურის გაუხსნელი ბოთლი, ღ-ს გრძნობა არ დაუკარგავს და ზ-ს დაუწყო სიტყვიერი ჩხუბი, თუ რატომ მოიყვანა მასთან გ. აღნიშნულის შემდეგ ქონების დაუფლების გაადვილების და დანაშაულის დაფარვის მიზნით, ზ-მ და გ-მ გადაწყვიტეს მოეკლათ ღ. ზ-მ ხელები ყელში წაუჭირა, წააქ-

იცია იატაკზე, მაგიდიდან აიღო სამზარეულოს დანა და რამდენჯერმე დაარტყა კისერში. ჩხუბსა და ყვირილზე გვერდით ოთახიდან გამოვიდა ღ-ს ღრმად მოხუცებული ბებუის ქ-ს მომღვლები ქალი თ., რომელმაც შეიხედა ღ-ს ოთახში, სადაც დაინახა ზ. და გ. ზ-მ მუშტი დაარტყა მარცხენა თვალში და მუქარით უთხრა იქიდან წასულიყო შეშინებული თ. შევიდა ქ-ს ოთახში, რის შემდეგაც ზ-მ და გ-მ მათ კარები თოკით ჩაუკეტეს. ღ-ს განზრახ მკვლელობის შემდეგ ზ-მ და გ-მ მისი სახლიდან გაიტაცეს სხვადასხვა ნივთები, სულ 75 ლარის ქონება.

როგორც ვხედავთ, საქმე გამოირჩევა განსაკუთრებული სირთულით, ამიტომ მისი სწორად დაკვალიფიცირება აუცილებელია. მართალია სასამართლომ ქმედებას მისცა შესაბამისი კვალიფიკაცია, რომელიც ჩვენი აზრით, არ შეიძლება ჩაითვალოს სწორად ყაჩაღობისათვის მსჯავრდების ნაწილში.

ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ იმაზე, რომ ყაჩაღობის ერთ-ერთი აუცილებელი ნიშანი გახლავთ თავდასხმა, რომელიც სხვა შემადგენელ ელემენტებთან ერთად ხასიათდება ნივთის დაუყოვნებლივ გადაცემის შესახებ მოულოდნელად წაყენებული მოთხოვნით. ამასთან დასაბუთებულად მიგვაჩნია, რომ ძალადობა გამოყენებული ნაცნობი ადამიანისაგან, რომელშიც დაზარალებულს არა აქვს საფუძველი ნახოს დამნაშავე და ეშინოდეს მისი მოქმედების, ძალადობა თავდასხმის გზით არ ხდება.

საქმეზე დადგენილია, რომ ზ-ს მართალია პქონდა ნივთის თავდასხმის გზით დაუფლების განზრახვა, მაგრამ მას დაზარალებულისათვის არ წაუყენებია ნივთის გადაცემის მოთხოვნა, რომელიც აღქმული იქნებოდა დაზარალებულის მიერ, როგორც ყაჩაღური თავდასხმა. აღნიშნულს ადასტურებს თ-ს მიერ მიცემული ჩვენებაც, სადაც იგი აღნიშნავს, რომ შემთხვევის ღამეს ღ-ს ოთახიდან შემოესმა მისი ყვირილი, რომელიც მრავლობით რიცხვში ამბობდა “რისთვის მკლავთო, რა დაგიშავეთო”!

როგორც ჩანს, საქმეში არსებული მასალებით დადასტურებულად შეიძლება ჩაითვალოს, რომ ღ-ს თავდასხმა არ აღუქვამს, როგორც ნივთის დაუფლების მიზნით განხორციელებული. ამდენად, მკვლელობა ჩადენილ იქნა ქონების დაუფ-

¹ საქართველოს უწყინავის სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სს საქმეებზე. თბილისი 2001. №12. გვ.918-923

ლების და მისი გაადვილების მიზნით, რაც მკვლელობის ჩადენის შემდეგ იქნა შესრულებული. უნდა ითქვას ისიც, რომ ქონების დაუფლების გაადვილების მიზანი მოიცავს, მის დაუფლების მიზანსაც.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს არა ყაჩაღობად, არამედ დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილ მკვლელობად, კერძოდ, ანგარებით მკვლელობად, ასევე შეიძლება მათი ქმედება დამატებით დაკვალიფიცირდეს ქურდობად, რადგან მკვლელობის შემდეგ იქნა ნივთები გატაცებული.

ასეთი კვალიფიკაცია გამომდინარეობს იქიდან, რომ საქმეზე არსებული მასალები არ იძლევა ქმედების ყაჩაღობად ჩათვლის საფუძველს, რადგან ყაჩაღობის თითქმის ყველა ნიშნის არსებობის მიუხედავად მასში არ არის თავდასხმის ნიშნები, რაც აუცილებელია ქმედების ყაჩაღობად შეფასებისათვის. გარდა ამისა, ბოთლის ან სხვა საგნის თავში ჩარტყმა არ შეიძლება ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ჩაითვალოს თავდასხმად, რომელიც ყაჩაღობისათვის არის დამახასიათებელი. ეს ქმედება შეიცავს უფრო ძალადობის გამოყენების ნიშნებს, ვიდრე ყაჩაღური თავდასხმის.

ამასთან უნდა აღენიშნოთ ისიც, რომ ყაჩაღური თავდასხმა განსხვავდება სხვა დანაშაულის შემადგენლობაში არსებული თავდასხმისაგან. მაგ. მკვლელობის დროს თავდასხმად შეიძლება ჩაეთვალოს უკნიდან დანით მიპარვა. სამალავიდან ტყვიის სროლა და სხვა, ხოლო ყაჩაღობის დროს თავდასხმა უნდა მოხდეს აშკარად, ამავე დროს ქმედება დაზარალებულის მიერ აღქმული უნდა იქნეს, როგორც ნივთის დაუფლების მიზნით ჩადენილი და ამ თავდასხმას თან უნდა ახლდეს ნივთის დაუყოვნებლივ გადაცემის მოთხოვნა.

ქართული მეცნიერი ბ.ფურცხვანიძე განიხილავს ასევე ისეთ შემთხვევას, როდესაც მკვლელობა ჩადენილია არა ანგარებით, არამედ რაიმე სხვა მოტივით, მაგ, შურისძიებით, ეჭვიანობის ნიადაგზე და ა.შ., მაგრამ მკვლელმა დაზარალებულისათვის სიცოცხლის მოსპობის შემდეგ ერთბაშად განიზრახა დაუფლებოდა მოკლულის ქონებას და კიდევაც გაიტაცა ის. ამგვარი ქმედების დაკვალიფიცირება, როგორც ანგარებითი მკვლელობისა ბ.ზ.ფურცხვანიძის აზრით – არ იქნებოდა სწო-

რი, რაგდან პროფ. მ. დ. შარგოროდსკის საესეებით მართებული აღნიშვნით “მოტივმა უნდა გამოიწვიოს მკვლელობა და არა მას შემდეგ წარმოიშვას”. ზემოთ მოყვანილ შემთხვევაში მკვლელობის შემდეგ ქონების გატაცება განხილულ უნდა იქნეს, როგორც დამოუკიდებელი დანაშაული (ქურდობა) და მთელი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობით.¹

იურიდიულ ლიტერატურაში მიღებულია, რომ ანგარებითი მკვლელობის დროს თვით ქმედებამ უნდა ამოწუროს მიზანი, ანუ ნივთის დაუფლება უნდა მოხდეს მკვლელობის შედეგად, მაგრამ არის მკვლელობის ისეთი შემადგენლობები, როცა მართალია მკვლელობა ანუ სიკვდილის დადგომა ვერ ხდის პირს ქონების მფლობელად, ე.ი. მან უნდა შეასრულოს გარკვეული ქმედება ნივთის დასაუფლებლად, მიუხედავად ასეთი ვითარებისა ის მაინც უნდა განვიხილოთ, როგორც ანგარებით ჩადენილი მკვლელობა, რაგდან ანგარება – ეს პირადი გამორჩენის მიზანია და არ გამორიცხავს ნივთის უმაღლეს დაუფლებასაც.

ამ საკითხთან დაკავშირებით ვ. მაყაშვილმა, მ. მაჭავარიანმა, თ. წერეთელმა და თ. შავგულიძემ აღნიშნეს, რომ “ანგარებითი მკვლელობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას, უშუალოდ მკვლელობისთანავე მიიღებს ქონებას ან ქონებრივ გამორჩენას მკვლელი, თუ მკვლელობის მომენტიდან განსაზღვრული ვადის გასვლის შემდეგ. მთავარია მკვლელობა ჩადენილი იყოს ანგარების მიზნით.”²

ყაჩაღური თავდასხმის დროს ჩადენილი მკვლელობის დროს ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც ყაჩაღობა და მკვლელობა ანგარებით. რადგან თუ ყაჩაღური თავდასხმის დროს მკვლელობა ნივთის დაუფლების მიზნითაა ჩადენილი, მაშინ მკვლელობის განხილვა, როგორც ყაჩაღობის ჩადენის გაადვილების მიზნით განხორციელებული მკვლელობისა არ შეიძლება. ამ საკითხსე დეტალურად ქვემოთ გვექნება მსჯელობა.

¹ ბ. ჭურცხვანიძე. დანაშაული სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის წინააღმდეგობილისი 1960. გვ. 30–31

² ვ. მაყაშვილი, მ. მაჭავარიანი, თ. წერეთელი, თ. შავგულიძე – დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ (სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია) თბილისი 1980. გვ. 18–22.

დაუბრუნდეთ იმ საკითხს, თუ როგორ უნდა დაკვალიფი-
ცირდეს ყაჩაღობის დროს ჩადენილი მკვლელობა. ამ საკითხ-
ზე ე.დ. მენშაგინი და ზ. ა. ვიშინსკაია აღნიშნავენ, რომ
ყაჩაღობის დროს ბრალეული პირი მიზნად ისახავს ამა თუ იმ
მატერიალური სიკეთის მიღებას, უშუალოდ მკვლელობის ჩა-
დენისთანავე (მაგალითად, დაზარალებულისაგან ფულის ან სხვა
ფასეულობის ამოღება უმაღლეს მკვლელობის შემდეგ) ანგარე-
ბით მკვლელობის დროს კი ბრალეულს განზრახვა აქვს ესა
თუ ის მატერიალური გამორჩენა მიიღოს მკვლელობიდან გარ-
კვეული დროის გავლის შემდეგ (მაგ. დაზარალებულის ქონე-
ბის მომავალში მიღება, მოკლულის საცხოვრებელი ფართო-
ბის მომავალში დაუფლება და ა.შ.)¹

მკვლელობისას ნივთის უმაღლეს გატაცება ანგარებით
მკვლელობას, რომ არ გამორიცხავს ამაზე უკვე გეგმონდა მსჯე-
ლობა, ამასთან ისიც ნათელია, რომ ყაჩაღობის შემადგენლობა
არ მოიცავს ნივთის დაუფლების მიზნით დაზარალებულის
განზრახ მკვლელობას. მაგ. ა.ა. პიონტკოვსკი წერდა, რომ “ან-
გარებითი მკვლელობა იმ ქონების დაუფლების მიზნით, რომე-
ლიც დაზარალებულს თან აქვს, ერთდროულად წარმოადგენს
ხელყოფას პიროვნებაზე და ქონებაზე, იგი ძალიან უახლოვდე-
ბა ყაჩაღობის შემადგენლობას, რომლის დროსაც იმ ქონების
გატაცებას, რომელიც დაზარალებულს თან აქვს შეიძლება
მკვლელობაც მოჰყვეს”² როგორც ვხედავთ ყაჩაღობის დროს
ჩადენილი მკვლელობა და ანგარებითი მკვლელობა ძალიან
უახლოვდება ერთმანეთს, მაგრამ არ წარმოადგენენ ერთნაირ
შემადგენლობებს ანუ ანგარებით მკვლელობა არ არის ყაჩა-
ღობის შემადგენლობაში და ამ აზრს როგორც ვნახეთ იზიარ-
ებს ა.ა. პიონტკოვსკიც.

ჩვენთვის ნათელია ის, რომ ყაჩაღობის შემადგენლობა
არ მოიცავს ნივთის დაუფლების მიზნით დაზარალებულის
განზრახ მკვლელობას. მკვლელობასთან გაერთიანებული ყა-
ჩაღობის კვალიფიკაციის პრობლემების განხილვისას, ისმება
კითხვა, ხომ არ ჯდება დამნაშავის მოქმედება მხოლოდ გან-
ზრახ მკვლელობის ჩარჩოში, რომელიც ჩადენილია ანგარების
მოტივით? კერძოდ ი.მ.კულბერგმა გამოთქვა აზრი, რომ “დაზა-

¹ В.Д.Меньшагин, З.А.Вышенская. Советское уголовное право. 1950. стр.299

² ა.ა.პიონტკოვსკი - დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ. თბილისი. 1940. გვ.28

რადგან ქონების მიტაცება მკვლელობის გზით წარმოქმნილი არა დანაშაულის ერთობლიობას, არამედ ერთ დანაშაულებრივ ქმედებას – მკვლელობა ანგარების განზრახვით.”¹ “თუმცა მსგავსი აზრი საეჭვოა მივიღოთ სწორად – აღნიშნავს ვ.ა.ვლადიმეროვი – და ყველაზე უფრო იმ მიზეზით, რომ ანგარებით მკვლელობა არ შემოიფარგლება ქონების გატაცებით, რადგან მკვლელობის ობიექტს წარმოადგენს ადამიანის სიცოცხლე, და არა საკუთრებასთან დამოკიდებულება. გარდა ამისა, ანგარებით მკვლელობის ცნება შემოიფარგლება ქმედების გაცილებით ფართო წრით, ვიდრე მკვლელობა, გაერთიანებული მოკლულის ქონების გატაცებასთან.”²

ლიტერატურაში გამოთქმულია საწინააღმდეგო აზრიც: ყაჩაღობის შემადგენლობით შემოიფარგლება განზრახ მკვლელობა, თუ ის გამოდიოდა, როგორც დაზარალებულის ნივთის მითვისების საშუალება. ითვლება რა, რომ ყაჩაღობა, გაერთიანებული მკვლელობასთან, უნდა კვალიფიცირდებოდეს მხოლოდ, როგორც ყაჩაღობა დამამძიმებელ გარემოებებში, და არა ერთობლიობა ამ დანაშაულებისა. მაგალითად ვ.დ.მენშაგინი, აღნიშნავდა, რომ ასეთ შემთხვევებში “იქნება ხელოვნური მიცემა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში დანაშაულთა ერთობლიობით, რასაც არა აქვს არავითარი პრაქტიკული მნიშვნელობა სასჯელის განსაზღვრაში.”³

ასეთ შეხედულებას არ ღებულობს ვ.ა.ვლადიმეროვი “არ ვიტყვი უკვე იმაზე, რომ ქმედების კვალიფიკაცია არ შეიძლება იყოს დამოკიდებული სასჯელზე, ასეთი რეკომენდაცია არა სწორია არსებითადაც. განზრახ მკვლელობა თავისთავად არის იმდენად მძიმე დანაშაული, რომ ის არ შეიძლება განხილული იქნეს, როგორც ნიშან-თვისება, თუნდაც განსაკუთრებული კვალიფიცირებისა, სხვა ქმედებისა, ყაჩაღობის მოცემულ შემთხვევაში.”⁴

¹ Советское государство и право. М., 1962. №11, стр.135

² Н.И.Загородников. Преступления против жизни. М., 1961. стр.123. С.Б.Бородин. Квалификация убийства. М., 1963. стр.32. А.В.Наумов. Мотивы убийства. Волгоград. 1969. стр.29. В.А.Влидимеров. Квалификация похищения личности и имущества. М., 1974. стр.202

³ «Усиление охраны личной собственности граждан» М., 1948. стр.47. Б.С.Никифоров. Уголовно-правовая охрана личной собственности в СССР. М., стр.108

⁴ ვ.ა.ვლადიმეროვის დას. ნაშრომი. გვ.203.

მაშასადამე, ყაჩაღობა, გაერთიანებული დაზარალებულის მკვლელობასთან, უნდა განიხილებოდეს არა როგორც ანგარებით მკვლელობა ან როგორც მხოლოდ ყაჩაღობა, არამედ, როგორც ამ დანაშაულების ერთობლიობა. ამავე დროს, რადგან მკვლელობა ყაჩაღური თავდასხმისას არის ერთ-ერთი სახე ანგარებითი მკვლელობისა, წარმოიქმნება აუცილებლობა 'ხდვარის დადგენისა, რომელიც გაყოფს ამ ქმედებებს.

ყაჩაღობის ობიექტად ითვლება, როგორც ცნობილია, არა მარტო ადამიანის ჯანმრთელობა, არამედ უწინარეს ყოვლისა საკუთრება: ანგარებითი მკვლელობის ობიექტს შეადგენს ადამიანის სიცოცხლე. ხელყოფა პიროვნებაზე ყაჩაღობისას, გაერთიანებული მკვლელობასთან ხდება დაზარალებულის მკვლელობით, ხოლო საკუთრებაზე – მოკლულის ქონების მიტაცებით. დამნაშავეს ასეთი ქმედების ჩადენისას მის განზრახვას მოიცავს ორივე ეს მომენტი – მკვლელობაც და გატაცებაც.

ასე მაგალითად, ნოვოსიბირსკის სამხარეო სასამართლოს განაჩენით სხეულის მძიმე დაზიანებით ჩადენილი ყაჩაღობის და ანგარებით მკვლელობისათვის გასამართლდა კ. რადგან მან მოახდინა ყაჩაღური თავდასხმა ჩ-ზე, რა დროსაც დაზარალებულს მიაყენა ჭრილობები, რის გამოც იგი გარდაიცვალა, შემდეგ მიითვისა მისი ნივთები ფაფახი და შარფი.¹

ყაჩაღური თავდასხმისაგან განსხვავებით, რომელიც ყოველთვის მიმართულია ფულისა და სხვა ფასეულობათა მიტაცებისაკენ, ანგარებით მკვლელობა შეიძლება იყოს მიმართული ე. წ. უძრავი ქონების (საცხოვრებელი სახლი, აგარაკი და სხვ.) არაკანონიერი დაუფლებისაკენ. შემთხვევა არ კვალიფიცირდება, როგორც ყაჩაღობა, გაერთიანებული მკვლელობასთან, მაშინაც კი როცა მკვლელობა ხდება არა სხვისი ქონების მითვისების მიზნით, არამედ, მაგალითად ნივთების, რომლებიც ეკუთვნის დამნაშავესა და დაზარალებულს საერთო საკუთრების უფლებით.

გარდა ამისა, ყაჩაღობად არ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს ისეთი ქმედება, როცა თავდამისხმელმა მოითხოვა უძრავი ქონების მის მფლობელობაში გადაცემა. მაგ. წურწუშია თავს დაესხა თავის მამკვიდრებელს (ბიძას) და მოკვლის მუქარით

¹ Бюллетень Верховного Суда. М., 1967, №1. стр.9

მოსთხოვა მისთვის გადაეცა საკუთრების უფლებით ზღვისპირას მდებარე აგარაკი. ბიძის მიერ წინააღმდეგობის გაწევის დროს წურწუშიამ იგი მოკლა, რის შემდეგაც იგი გახდა ამ ქონების მესაკუთრე. ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს ანგარებით მკვლელობას. რაც შეეხება ყაჩაღობას ამ სიტუაციაში სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლი კვალიფიკაციისათვის არ გამოგვადგება, ვინაიდან ხსენებული მუხლის დისპოზიციაში საუბარია სხვისი მოძრავი ნივთის მისაკუთრების მიზნით თავდასხმაზე, ხოლო აგარაკი არის უძრავი ნივთი და ამდენად ყაჩაღობის მუხლით ამ სახის თავდასხმის კვალიფიკაცია არ იქნება მართებული. (ამ მაგალითში დამნაშავეს ქმედება შეიცავს გამოძალვის ნიშნებს-რ.კ.).

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ყაჩაღობა და ანგარებით მკვლელობა ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ობიექტური ნიშან-თვისებებითაც: ყაჩაღობისათვის დამახასიათებელია ქონების გატაცება და მისი შესრულებისას მკვლელობა არის დაზარალებულის ქონების დაუფლების საშუალება. თავისი მიზნის მისაღწევად დამნაშავე არ შემოიფარგლება დაზარალებულის მკვლელობით, რადგან ის არ ქმნის მას ქონების მფლობელად, რისკენაც მიმართულია მისი ანგარებისადმი სწრაფვა: ის მას უნდა დაეუფლოს.

რაც შეეხება, ანგარებით მკვლელობას, მისი ჩადენისას თვითონ მკვლელობა ამოწურავს ქმედებას, რადგანაც დამნაშავეს აზრით, დაზარალებულის სიკვდილმა უკვე უნდა მოუტანოს მოსალოდნელი ქონებრივი მოგებანი (მემკვიდრეობის გახსნა, კრედიტორის მოშორება).¹

ამდენად, როგორც ვნახეთ, ამ ორ დანაშაულს შორის ბევრი საერთოა და მათ შორის განსხვავების დადგენა რთულია, მაგრამ მთავარი მაინც ის არის, რომ ანგარებით მკვლელობის დროს დაზარალებულის სიკვდილი მუდამ წინ უნდა უსწრებდეს ქონების დაუფლებას. ყაჩაღობის დროს ეს აუცილებელი არ არის.

ამ საკითხზე საინტერესო მოსაზრება აქვს გამოთქმული პროფ. ნ.ტაგანცევს. იგი წერს: “ერთადერთ ნიშნად, რომელიც ყაჩაღობას ანსხვავებს გაძარცვის მიზნით მკვლელობისაგან, ითვლება განზრახვის ხასიათი. პირველ შემთხვევაში ბრალ-

¹ ვ.აკელადიშვილის დას. ნაშრომი. გვ.204.

დებული მოქმედებს გაძარცვის განზრახვით, მაგრამ ამ გეგმის შესრულებისათვის ჩადის მკვლელობას არაპირდაპირი განზრახვით; მეორე შემთხვევაში ბრალეულს მხედველობაში აქვს პიროვნების სიცოცხლის მოსპობა, რასაც სჩადის ანგარების მიზნით.”¹

მნიშვნელოვანია ასევე ქართველ მეცნიერთა მიერ გამოთქმული შეხედულება ზემოთხსენებულ საკითხზე. ყაჩაღობით მკვლელობასა და ანგარებით მკვლელობას შორის განსხვავება პროფ. ზ.წულაიამ ასე ჩამოაყალიბა: “ა) ყაჩაღობის დროს დაზარალებულის ქონება ბრალეულ პირთან ყოველთვის გადადის მკვლელობის ჩადენისთანავე, ხოლო ანგარებით მკვლელობისას ბრალეული პირი მიზნად ისახავს ამა თუ იმ მატერიალური გამორჩენის მიღებას მხოლოდ მკვლელობის მომენტიდან გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ; ბ) ყაჩაღობის დროს დაზარალებულის სიკვდილი აუცილებელი არ არის ბრალეული პირის მიერ მისი ქონების დაუფლებისათვის, მაშინ როდესაც ანგარებით მკვლელობისას დაზარალებულის სიკვდილი, როგორც ქმედების აუცილებელი შედეგი, მუდამ უსწრებს წინ მის დაუფლებას; გ) თუ ანგარებითი მკვლელობისას დამნაშავეს სურს სწორედ ამ გზით მიიღოს დაზარალებულისაგან ესა თუ ის მატერიალური გამორჩენა, ყაჩაღობის დროს ამ მიზნის მისაღწევად დამნაშავეს ყოველთვის როდი სურს დაზარალებულის სიკვდილი, მკვლელობას იგი მაშინ მიმართავს, როცა სხვა საშუალებით მიზნის მიღწევა (სხვისი ქონების დაუფლება) ურთულდება.”²

მაშასადამე, ანგარებით მკვლელობა უნდა დაკვალიფიცირდეს მხოლოდ ანგარებითი მკვლელობით, იმ შემთხვევაში როცა არც მის ობიექტურ მხარეს, არც დამნაშავეს მიზანში არ შედის მოკლულის ქონების გატაცება. როცა დაზარალებულის მკვლელობა ხდება იმისათვის, რომ ამ გზით დაეპატრონოს მის ქონებას, ის შეიცავს, როგორც ანგარებით მკვლელობის, ასევე ყაჩაღური თავდასხმის ნიშნების ერთობლიობას.

მკვლელობასთან გაერთიანებული ყაჩაღური თავდასხმის თავისებურება, არის ის, რომ განზრახვა დაზარალებულის ქო-

¹ Н.Таганцев. О преступлениях против жизни по русскому праву. М., 1902. часть Iio стр.101

² ზ.წულაია. სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი. თბ. 2001. ტ.2. კვ69-70.

ნების მითვისებისა დამნაშავეს უწინდება თავდასხმამდე და ძალადობის გამოყენებამდე. ამიტომ, როგორც უკვე აღინიშნა იმ შემთხვევაში, როცა ქონების მითვისების სურვილი დამნაშავეს გაუჩნდა მკვლელობის ჩადენის შემდეგ, მაშინ ყაჩაღობის შემადგენლობა ასეთ ქმედებაში არ არის.¹

თუ ყაჩაღობის დროს ადგილი ჰქონდა მკვლელობას, მაშინ უნდა გაირკვეს დამნაშავეს მიზანი, ანუ მკვლელობა ნიუთის დაუფლების საშუალებას წარმოადგენდა თუ ყაჩაღობის დაფარვას ემსახურებოდა. აგრეთვე უნდა გაირკვეს, ხომ არ ჰქონდა ადგილი სხვა მოტივს. კერძოდ, თუ მკვლელობა ყაჩაღური თავდასხმის დროს ნიუთის დაუფლების საშუალებას წარმოადგენს. მაგ., ნ-მ მოკლა ბ. ნიუთის დაუფლების მიზნით თავდასხმის დროს, რადგან ბ. შეეცადა წინააღმდეგობა გაეწია მისთვის. ასეთი მკვლელობის განხილვა, როგორც ყაჩაღობის ჩადენის გაადვილების მიზნით განხორციელებული მკვლელობისა არ შეიძლება. ვინაიდან სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლის I ნაწილის "დ" პუნქტში მითითებულია მკვლელობის ჩადენაზე "სხვა დანაშაულის დაფარვის ან მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით", რომელიც გულისხმობს, რომ მკვლელობა ხდება დანაშაულის გაადვილების მიზნით ე.ი. როგორც ეხედავთ დანაშაული დამთავრებული არ უნდა იყოს (თუ დანაშაული დამთავრებულია, მაშინ მისი ჩადენის გაადვილება საჭირო არ არის-რ.კ.), ხოლო ყაჩაღობის დროს დანაშაული დამთავრებულია თავდასხმის მომენტიდან, ამდენად აღნიშნულ შემთხვევაში ადგილი აქვს ყაჩაღობას და ანგარებით მკვლელობას, ე.ი. კვალიფიკაცია იქნება სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე და 109-ე მუხლის III ნაწილის "გ" პუნქტი. ყაჩაღობის დროს დანაშაულის გაადვილების მიზნით მკვლელობას ადგილი აქვს მხოლოდ მაშინ, როცა მკვლელობა მოხდება ყაჩაღურ თავდასხმამდე. ასე მაგალითად, მცველის მოკვლა და შემდეგ დაცვის ობიექტზე თავდასხმა. ხოლო თუ ყაჩაღებმა დაზარალებული სიცოცხლეს გამოასალმეს იმის გამო, რომ ამ უკანასკნელმა შეიცნო მათი ვინაობა, მკვლელობა ჩაითვლება ყაჩაღობის დაფარვის მიზნით ჩადენილად. მიუხედავად იმისა, რომ აქ ადგილი არა აქვს დანაშაულის გაადვილების მიზნით ჩადენილ მკვლელობას, ქმედება მაინც დაკვა-

¹ ე.ა.გელაღიძირიკის დას. ნაშრომი. გვ.204-205.

ლიფიცირდება სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე და 109-ე მუხლის I ნაწილის "დ" პუნქტებით, ეინაიდან ახალ კოდექსში მკვლელობის ჩადენა დანაშაულის დაფარვის, ისე მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით განთავსებულია ერთი მუხლის ერთ პუნქტში ერთად. (სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლის I ნაწილის "დ" პუნქტი-განზრახ მკვლელობა: სხვა დანაშაულის დაფარვის ან მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით).

თავი IV. დანაშაულის კვალიზიკაციის ცნება და მისი მნიშვნელობა კანონიერების ბანმტკიცების საქმეში

სამართლებრივი სახელმწიფო და სამოქალაქო საზოგადოება ეს ის ცნებებია, რომლებიც შორეულ პერსპექტივად ან საერთოდ აუხდენელ ოცნებად ესახებოდა ქართველ ხალხს, მანამ სანამ მსოფლიო პოლიტიკის საათმა ჩვენი ქვეყნის დრო არ უჩვენა, რამაც რეალური გახადა სამართლებრივი სახელმწიფოს მშენებლობის იდეა.

ქვეყნის დემოკრატიზაციის პროცესი, რომელიც საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვებით დაიწყო, ეტაპობრივად იმტკიცებს თავის საფუძველს, რომელიც ქართული სახელმწიფოს განვითარების საწინდარია. განვითარების წინაპირობად საზოგადოების სამართლებრივი დონის ამაღლება მიმაჩნია, რაც უდაოდ გამოიღებს თავის შედეგს. პროფ. ო. გამყრელიძე აღნიშნავს, რომ “ხალხს, რომელიც მოწადინებულია, რომ ნამდვილი თანამედროვე კულტურული ცხოვრება შექმნას და ამით ცივილიზებულ, მაღალგანვითარებულ ერთა შორის ჩადგეს, კარგად უნდა ჰქონდეს შეგნებული სამართლის მნიშვნელობა საზოგადოებრივი ცხოვრების წარმატებისათვის და ნიადაგ უნდა ზრუნავდეს, გამუდმებით უნდა ესწრაფეოდეს თავისი ცხოვრების დემოკრატიზაციას.

ქვეყნის დემოკრატიზაცია – დასძენს პროფ. ო. გამყრელიძე – არის ის ნოყიერი ნიადაგი, სადაც ყოველგვარი კულტურული თესლი ადვილად გაღვივდება, აღმოცენდება და მოგვცემს სასურველ ნაყოფს. მაგრამ, ვფიქრობ, არ შეეცდები, თუ ვიტყვი, რომ ჩვენში ძალზე ცოტას თუ ესმის სამართლის როლი და მნიშვნელობა საზოგადოებრივი ცხოვრების წინსვლის საქმეში. ეს მდგომარეობა არც უნდა გაგვიკვირდეს. იმის გამო, რომ ათეული წლების განმავლობაში ქართველ ხალხს არ უცხოვრია ნამდვილი სამართლებრივი ცხოვრებით და სამართლებრივ მექანიზმს ადმინისტრირების მეოთხე ცვლიდა, ჩვენი იურიდიული კულტურა საგრძნობლად დაეცა და ჩამორჩა.”¹

¹ ო. გამყრელიძე – ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის. ჟურნ. “სახელმწიფო და სამართალი” 1990წ. №6 გვ. 3

იმისათვის, რომ სახელმწიფოში განმტკიცდეს კანონიერება, აუცილებელია კანონის უზენაესობის იდეის დამკვიდრება, რაც იმაში გამოიხატება, რომ კანონი, როგორც ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მიღებული აქტი უნდა იწარჩუნებდეს თავის იურიდიულ მნიშვნელობას. კანონი უნდა იდგეს ყველა ნორმატიულ აქტზე მაღლა და ყველა შემთხვევა ნორმატიული აქტის კანონთან წინააღმდეგობაში მოსვლისა უნდა გადაწყდეს კანონის სასარგებლოდ ანუ უნდა იმოქმედოს კანონმა.

კანონის უზენაესობის პრინციპი უნდა განხორციელდეს საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში, რაც იმას ნიშნავს, რომ საზოგადოებაში უნდა არსებობდეს კანონის მაღალი ავტორიტეტი და მისადმი საყოველთაო პატივისცემა.

ყველა მოქალაქე, სახელმწიფო ორგანო და ორგანიზაცია ვალდებულია შეასრულოს და დაიცვას სახელმწიფოს კანონების მოთხოვნა, რომელიც გარანტია სამართლებრივი წესრიგის სტაბილურობისა.

ამასთან გვინდა აღვნიშნოთ, რომ კანონის უზენაესობის პრინციპი გულისხმობს, მხოლოდ სამართლიანი, არადანაშაულებრივი კანონის უზენაესობას. ყველა მცდელობა დანაშაულებრივი კანონების მიღებისა და მათი საზოგადოებაში დამკვიდრებისა, უნდა იქნეს დაგმობილი საერთაშორისო დონეზე.

უთვლით, რომ კანონიერების განმტკიცების საქმეში თავისი როლი აკისრია სამართლის ყველა დარგს, მაგრამ სისხლის სამართლის გამოყოფა და ამ კუთხით მსჯელობა საინტერესო და მნიშვნელოვანია, რადგან დანაშაული, როგორც სოციალური მოვლენა ზიანს აყენებს საზოგადოებრივ ურთიერთობებს და ამ ურთიერთობის მონაწილეთა კანონიერ ინტერესებს.

ამდენად, დანაშაულის ჩადენიდან ბრალდებულის მიმართ განაჩენის გამოტანამდე, იმდენად ბევრი პროცესუალური მოქმედებებია ჩასატარებელი, რომ კანონის ზუსტად დაცვის გარეშე საბოლოო მიზანი მიღწეული ვერ იქნება. მიზანი დანაშაულის თავიდან აცილებისა და დამნაშავის რესოციალიზაციისა.

ამასთან გვინდა ისიც აღვნიშნოთ, რომ დანაშაულის სწორად კვალიფიკაცია კანონიერების დაცვის ნაწილში მნიშვნელოვან ეფექტს ახდენს. წინააღმდეგ შემთხვევაში უკანონო

განაჩენი, რომელიც შეიძლება არასწორი კვალიფიკაციის შედეგით იყოს გამოტანილი არის კანონიერების დარღვევა.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე სანამ ყაჩაღობის მაკვალიფიცირებელ ნიშნებს განვიხილავდეთ მანამდე გვინდა ეიმსჯელოთ ისეთ საკითხზე, როგორიცაა დანაშაულის კვალიფიკაციის მნიშვნელობა სისხლის სამართლის ერთ-ერთი პრინციპის – კანონიერების განმტკიცების საქმეში.

კანონიერების პრინციპი გულისხმობს, რომ დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლა სისხლის სამართლებრივი ღონისძიებებით უნდა მიმდინარეობდეს კანონთან სრულ და მკაცრ შესაბამისობაში. არავინ არ შეიძლება ცნობილ იქნეს დამნაშავედ და შეეფარდოს სასჯელი კანონისა და სამართლის გარეშე.

იმისათვის, რომ სწორი იურიდიული შეფასება მიეცეთ ქმედებას, საჭიროა გარკვეული ცოდნა, კერძოდ პირმა, რომელიც ქმედებას აფასებს დანაშაულად და ახდენს მის კვალიფიკაციას, აუცილებელია იცოდეს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილით მოწესრიგებული ყველა საკითხი. (ზოგადი ნაწილი მოიცავს 6 კარს და 1-107 მუხლს) გარდა ამისა, აუცილებელია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში კონკრეტულ დანაშაულთა განლაგების პრინციპის ცოდნა. კერძო ნაწილის ნორმა ითვალისწინებს კონკრეტულ დანაშაულსა და სასჯელს მის ჩამდენ პირთა მიმართ. ნორმა რომელიც ამ მოთხოვნას არ შეესაბამება, არ შეიძლება იყოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში. თუმცა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 307-ე მუხლი ამ მხრივ გამონაკლისს უშვებს, რადგან მასში არ არის მითითებული სანქცია, კერძოდ 307-ე შემოიფარგლება მხოლოდ სახელმწიფო დაღატად აღიარებულ დანაშაულთა ჩამოთვლით.

სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის ცხრავე კარში და ოცდათერთმეტ თავში დანაშაულები მოთავსებულია ქმედების ობიექტის მიხედვით. ყოველ დანაშაულს განსაზღვრავს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიცია; რომელიც ასახელებს ან აღწერს დანაშაულებრივ ქმედებას ან მიუთითებს კანონზე, ნორმატიულ აქტზე, რომელიც იძლევა ქმედების აღწერილობას. გარდა ამისა, საჭიროა აგრეთვე მხედველობაში ვიქონიოთ, ის რომ

ერთი დისპოზიცია ზოგჯერ რამდენიმე დანაშაულს ასახავს, რომელთა ერთიმეორისაგან განსხვავება აუცილებელია ქმედების სწორად დაკვალიფიცირებისათვის. ამასთან უნდა აღნიშნო ის, რომ დანაშაული მხოლოდ ის ქმედებაა, რომელიც დისპოზიციაშია მითითებული და მეტი არაფერი. ამიტომ კანონის არსის ზუსტად გაგებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. თუ კანონში მოცემული ნორმა სწორად ვერ იქნა გაგებული, მაშინ დანაშაულის კვალიფიკაცია ჭეშმარიტი ვერ იქნება. თითოეული დისპოზიცია ინტერპრეტირებული უნდა იქნეს ისე, როგორც კანონმდებელმა ჩადო მის შინაარსში. სწორად მიუთითებს პროფ. ალ. კვაშილავა, როცა აღნიშნავს, რომ: "ყველა კანონს უნდა ჰქონდეს საკუთარი შინაარსი და იგი ისე უნდა იქნეს ჩამოყალიბებული, რომ მისი სხვადასხვანაირად გაგება იმისათვის მაინც შეუძლებელი იყოს, რომელსაც კარგად ესმის, ენა რომელზეც კანონია დაწერილი. არც ერთ კანონში არ შეიძლება ორი ან მეტაზროვანი სიტყვების გამოყენება, მაგრამ ასეთი რამ დაუშვებელია განსაკუთრებით სისხლის სამართლის კოდექსში, რომელიც განსაზღვრავს, თუ რა არის დანაშაული საერთოდ, კონკრეტულად მიუთითებს, თუ რომელი ქმედობა რომელ დანაშაულს წარმოადგენს და აწესებს სასჯელთა სახეებსა და ზომებს დამნაშავეთა მიმართ".¹ აქედან გამომდინარე დავას არ უნდა იწვევდეს ის საკითხი, რომ საქმის მწარმოებელი ორგანოს მუშაკები კარგად უნდა ფლობდნენ სახელმწიფო ენას რადგან ამ მხრივ მოსალოდნელი უზუსტობანი თავიდან იქნეს აცილებული.

სისხლის სამართლის მეცნიერებაში ზოგიერთი ავტორი ფაქტიურად ჩადენილი ქმედებისა და კანონით გათვალისწინებული ქმედების ყველა ნიშნის დამთხვევას იგივეობას უწოდებს. მაგალითად ბ.ა.კურინოვი აღნიშნავდა, რომ დანაშაულის კვალიფიკაცია – ეს არის დასკვნა კონკრეტული ცხოვრებისეული შემთხვევის – დანაშაულისა და სისხლის სამართლის კანონში ამ დანაშაულის ცნების იგივეობის შესახებ.² ასეთსავე აზრს გამოთქვამს პროფ. ზ.წულაია იგი წერს "დანაშაულის კვალიფიკაცია – ესაა სრული მოცულობის ზუსტი

¹ ალ.კვაშილავა – საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები. თბ. 1997 წ. გვ.179-180

² Б.А.Куриннов – Научные основы квалификации преступлений, МГУ. 1984, с.11

შესატყვისობის (იგივეობის) დადგენა პირის მიერ ჩადენილი ქმედობის ნიშნებისა დანაშაულის კონკრეტული შემადგენლობის ნიშნებთან, რაც გათვალისწინებული სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მოცემული ნორმით, ხოლო სათანადო შემთხვევებში - 'ზოგადი ნაწილის ნორმითაც.'¹ ამ მოსაზრებას არ იზიარებს პროფ. ალ. კვაშილავა მისი აზრით: "ეს არაა სწორი. ამ შემთხვევაში იგივეობას ადგილი არ აქვს, რადგანაც კანონში მოცემულია დანაშაულის მოდელი და მისი ნიშნები"² ვეთანხმებით პროფ. ალ. კვაშილავას მოსაზრებას, ვინაიდან სისხლის სამართლის კოდექსში აღნიშნულია, რომ დანაშაული არის ამ კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. (სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხ I ნაწ) ამდენად, ჩადენილ ქმედებას და კანონში მითითებულ მოდელს შორის არ შეიძლება არსებობდეს იგივეობა. ჩემთვის ცნობილია, რომ ყოველი საგანი თავისი თავის იგივეობრივია და სხვადასხვა საგანი ერთმანეთის იგივეობრივი ვერ იქნება. ამდენად, ორ გარემოებას შორის, ერთი მხრივ კანონსა და მეორე მხრივ ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებას შორის, იგივეობა გამორიცხებულია. იმისათვის რომ დანაშაულსა და კანონს შორის იგივეობა გამოვრიცხოთ მოვიყვანთ ერთ მაგალითს:

1. მაგალითად სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე მუხლით ქურდობა განსაზღვრულია როგორც სხვისი მოძრავი ნივთის ფარული დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით. აქედან, კანონი ქურდობის ცნების შემდეგ ნიშნებს ასახელებს:

- ა) სხვისი მოძრავი ნივთი
- ბ) დაუფლება
- გ) ფარული

იგულისხმება, რომ ეს ნიშნები მართლსაწინააღმდეგოა ე.ი. ქმედება ქურდობად რომ დაკვალიფიკირდეს, აუცილებელია ამ სამი ნიშნის არსებობა.

2. არჩვადემ მეზობლის ბინიდან ღამით მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით გაიტანა ფერადი ტელევიზორი.

¹ 'ს.წ'ელაია - სისხლის სამართალი კერძო ნაწილი. თბ. 2003 წ. ტ.1. გვ.8-15

² ალ. კვაშილავა - სისხლის სამართალი. დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები. თბ. 1997 წ. გვ.10

ამ მაგალითში ადგილი აქვს ქურდობას ე.ი. სხვისი ნივთის ფარულ დაუფლებას. როგორც ვხედავთ ამ ორ მაგალითს შორის იგივეობა არ არის, რადგან პირველ შემთხვევაში საუბარია ზოგადად ქურდობაზე და სხვის მოძრავ ნივთზე, ხოლო მეორე შემთხვევაში კი ფერად ტელევიზორზე, კონკრეტულად არჩვადის მეზობლის ტელევიზორზე.

სასოგადოებრივი ურთიერთობის მრავალფეროვნებიდან გამომდინარე ტელევიზორი შეიძლება შეიცვალოს ტელეფონით, მაგნიტოფონით და სხვა, ხოლო კანონში აღნიშნული დანაშაულის მოდელი უცვლელი დარჩება.

კვალიფიკაციის საკითხზე საინტერესოა, ჩემი აზრით პროფ. ზ. წულაიას მოსაზრება იმის შესახებ, რომ დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა რამდენიმე პირობის დაცვა. იგი ასახელებს ხუთ პირობას:

პირველი – უნდა განისაზღვროს დანაშაულებრივი ხელყოფის გვარობითი ობიექტი.

მეორე – აუცილებელია დადგინდეს ჩადენილი ქმედების ნიშნების და გამოსაყენებელი ნორმის ნიშნების ზუსტი და სრული მოცულობით ურთიერთდამთხვევა.

მესამე – საჭიროა სისხლის სამართლის კოდექსის კონკრეტულ მუხლში აღწერილი ქმედობის ყველა ნიშნის შესატყვისობის დადგენა. (მხედველობაშია კანონით დადგენილი და ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ნიშნების დამთხვევა).

მეოთხე - სისხლის სამართლის ნორმის კონკურენციის შესახებ საკითხის შეუცდომლად გადაწყვეტა.

მეხუთე - დადგენა იმისა, დამთავრებულია თუ არა დანაშაული და გამოსაყენებელი ნორმით დადგენილი ნიშნები მარტო ბრალდებულის ქმედების ნიშნებს ემთხვევა თუ კიდევ სხვა პირებისას.¹ ზემოთ აღნიშნული გარემოებათა დადგენა დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია. თუმცა პირის ბრალდებამდე, დანაშაულის კვალიფიკაციის ძირითადი სამუშაო უკვე შესრულებულია, წინააღმდეგ შემთხვევაში არსებული მასალები არ მოგვცემს პირის ბრალდებულად სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის საშუალებას

პროფ ალ. კვაშილავას აზრით, პროფ. ზ. წულაიას მიერ ჩამოთვლილ პირობებს უნდა მიემატოს სხვა გარემოებებიც.

¹ ზ.წულაია – სისხლის სამართალი კერძო ნაწილი. თბ. 2003 წ. ტ.1. გვ.8-15

მაგალითად, თუ დანაშაული დამთავრებული არ არის, დასადგენია, დაუმთავრებელი დანაშაულის რომელ ფორმასთან გვაქვს საქმე მზადებასთან თუ მცდელობასთან. ასეთ შემთხვევაში დასადგენია არა მარტო ის, სრულყოფილად ემთხვევა თუ არა სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლის დისპოზიციით გათვალისწინებული ქმედება და მისი ნიშნები ჩადენილ ქმედებასა და მის ნიშნებს, არამედ მზადებისა თუ მცდელობის ნიშნებიც.

აქვე უნდა დადგინდეს: ხომ არ ჰქონდა ადგილი დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფილობით ხელის აღებას ან მართლზომიერ რისკს და სხვ.

ყველა შემთხვევაში, როდესაც ამას საქმის ვითარება მოითხოვს, უნდა დადგინდეს: ქმედება ხომ არ არის ჩადენილი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ და ბრალის გამომრიცხველ და შემამსუბუქებელ გარემოებებში (ასაკს მიუღწეველი და შეურაცხადი პირი, შეცდომა, ბრძანების ან განკარგულების შესრულება და სხვა) ან საერთოდ ჰქონდა თუ არა ადგილი ქმედებას თუ ჰქონდა დასჯადია თუ არა იგი, ხომ არ ჰქონდა ადგილი დანაშაულის ამსრულებლობას და დანაშაულში თანამონაწილეობას და ა.შ.

გარდა ამისა, ქმედების დანაშაულად შეფასებისათვის კანონი, ხომ არ მოითხოვს სპეციალურ სუბიექტს, ასეთი პირის მიერ არის ჩადენილი განსახილველი ქმედება თუ სხვის მიერ.¹

სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიცია თუ ითვალისწინებს მაკვალიფიცირებელ ნიშანს, იგივე ნიშანი უნდა ვეძებოთ ჩადენილ ქმედებაშიც. თუ კანონით გათვალისწინებული და ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებათა მაკვალიფიცირებელი ნიშნები ემთხვევა ერთმანეთს, მაშინ შეიძლება ვთქვათ, რომ ქმედების შესატყვისი ნორმა მოინახა და დანაშაულის კვალიფიკაციის საკითხი გადაწყვეტილია. მაგრამ უნდა გავითვალისწინოთ ის, რომ აქ საუბარია არა მარტო ერთი მაკვალიფიცირებელი ნიშნის დამთხვევაზე, არამედ მის დამთხვევაზე ყველა საჭირო ნიშანთან ერთად.²

¹ ალ. კვაშილაძე – სისხლის სამართალი. დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები. თბ. 1997 წ. გვ. 13-14

² ალ. კვაშილაძე – სისხლის სამართალი. დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები. თბ. 1997 წ. გვ. 15

რადგან მაკვალიფიცირებელ ნიშნებზე გვაქვს მსჯელობა, განვიხილავ მის ცნებას და მნიშვნელობას, როგორც ცნობილია დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშანი არის ის გარემოება, რომელიც სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციითაა გათვალისწინებული და შეიძლება ამძიმებდეს ან ამსუბუქებდეს პასუხისმგებლობასა და სასჯელს.

ყველა დანაშაულის განმსაზღვრელი დისპოზიცია შეიცავს თავის მაკვალიფიცირებელ ნიშანს. ამ ნიშნების და ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ნიშნების შეფასებისას ირკვევა კონკრეტულად რომელი დანაშაულია ჩადენილი.

დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშნების და მათი გამოყენების წესის შესახებ საინტერესო მოსაზრება აქვს გამოთქმული პროფ. ალ. კვაშილავას. იგი წერს "ვინაიდან ყველა დანაშაულს თავისი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი აქვს, რომელიც მითითებულია კონკრეტული დანაშაულის განმსაზღვრელ დისპოზიციაში, ჯერ უნდა გავერკვეთ კონკრეტული ქმედების სისხლისსამართლებრივ შეფასებაში, უნდა გავერკვეთ ჩადენილი ქმედება დანაშაულია თუ არა საერთოდ. თუ დანაშაულია, კონკრეტულად რომელი დანაშაულია, სისხლის სამართლის კოდექსი რომელი მუხლით არის იგი გათვალისწინებული და მისი განმსაზღვრელი დისპოზიციით კონკრეტულად რომელი მაკვალიფიცირებელი ნიშნებია დაწესებული. მისი რომელი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები აძლიერებს, რომელი პირიქით ამსუბუქებს პასუხისმგებლობას, რომელი ნიშანი მუხლის რომელ ნაწილს მიეკუთვნება და ა.შ. მუხლის დისპოზიციაში შეიძლება იყოს პასუხისმგებლობის მხოლოდ გამაძლიერებელი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი ან მხოლოდ შემამსუბუქებელი ნიშანი, ან ორივე. იმისათვის, რომ დაეადგინოთ სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციის კონსტრუქციის მიხედვით კონკრეტული დანაშაულის ნიშნები, ამავე დისპოზიციაში უნდა ვეძებოთ მისი მაკვალიფიცირებელი ნიშნებიც."

ჩვენი აზრით, მაკვალიფიცირებელი ნიშნების დაყოფა შემადგენელია ორ ჯგუფად: *ძირითად* და *დამატებით* მაკვალიფიცირებელ ნიშნებად.

¹ ალ. კვაშილავა – დანაშაულის კვალიფიკაციის თეორიული პრობლემები და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მიმოხილვა. თბ. 2002 წ. გვ. 232-233

ძირითადი ნიშნები მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციის, რომელიც აღწერს ან ასახელებს დანაშაულებრივ ქმედებას ან მიუთითებს კანონზე, ნორმატიულ აქტზე, რომელიც იძლევა ქმედების აღწერილობას.

დამატებითი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები გადანაწილებულია მუხლის სხვა ნაწილებში და მათი გამოყენება ხდება, მაშინ, როცა პირველ ნაწილში მოცემული დისპოზიცია არასაკმარისად აღწერს ქმედებას. მაგალითად, ყაჩაღობა არის თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ჩადენილი ადამიანის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით, ანდა ასეთი ძალადობის მუქარით. როგორც ვხედავთ, ამ ნაწილში არ არის მითითებული თავდამსხმელთა რაოდენობა, თუ ყაჩაღობა ჩადინა ორმა ან მეტმა პირმა, მაშინ უნდა გამოვიყენოთ სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ბ” ან IV ნაწილის “ა” პუნქტი, ყაჩაღობა ჩადენილი ჯგუფურად ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ და ა.შ.

სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლებში მოთავსებული მაკვალიფიცირებელი ნიშნების შესწავლისას დაერწმუნდი, რომ დამატებით მაკვალიფიცირებელ ნიშნებს ახასიათებს გამოყენების სპეციფიკურობა, რაც იმაში გამოიხატება, რომ მათი გამოყენება გარკვეული სახის გარემოების დადგენის გარეშე შეუძლებელია.

ამის საილუსტრაციოდ, მოვიყვანოთ სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის (ყაჩაღობა) დამატებით მაკვალიფიცირებელ ნიშნებს და განვიხილოთ მათი გამოყენების სპეციფიკას.

აღნიშნული მუხლის ნიშნები მათ გამოყენების დროისა და გარემოების მიხედვით შეიძლება დავეოთ სამ სახედ:

1. დანაშაულის ჩადენის ფაქტის დადგენის დროს გამოსაყენებელი.

2. დანაშაულის სუბიექტის დადგენის შემდეგ გამოსაყენებელი.

3. დანაშაულის სუბიექტური მხარის დადგენის შემდეგ გამოსაყენებელი.

1. დანაშაულის ჩადენის ფაქტის დადგენის დროს გამო-საყენებელი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი არის ის, რომლის გამოყენება კვალიფიკაციისას შესაძლებელია დანაშაულის ჩა-დენის ფაქტის დადგენის დროს ეჭვმიტანილი პირის დაუდგენ-ლად. მაგალითად: ა) ყაჩაღობა ჩადენილი ჯგუფურად – ამ მაკვალიფიცირებელი ნიშნის გამოსაყენებლად არ არის აუ-ცილებელი დამნაშავის დადგენა - დაკავება, ვინაიდან თავდამ-სხმელთა რაოდენობის გაგება შეიძლება დაზარალებულის და მოწმის ჩვენებით, ანუ თუ თავდამსხმელი ერთზე მეტი იყო, მაშინ კვალიფიკაცია პირის დადგენამდე ან დაკავებამდე შე-საძლებელი იქნება სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხ-ლის II-ნაწილის “ბ” ან IV ნაწილის “ა” პუნქტით. მაგრამ ასეთი კვალიფიკაცია შეიძლება მხოლოდ წინასწარი გამოძი-ებისას, რაც შეეხება სასამართლოს მიერ პირის დამნაშავედ ცნობას ამ შემთხვევაში უნდა გაირკვეს პირის ვინაობა და მისი შერაცხადობა. მაგ., თუ ყაჩაღობა ჩადენილია ორი პირის მიერ და აქედან ერთი დაკავებულია, ხოლო მეორე მიმალვაშია და მისი პიროვნება დაუდგენელია, მაშინ არ შეიძლება პირვე-ლის დამნაშავედ ცნობა ყაჩაღობის ჯგუფურად ჩადენაში. ბ) ყაჩაღობა ჩადენილი სადგომში ან სხვა საცაემში უკანონო შედ-წევით. ამ შემთხვევაშიც დამნაშავის გარეშეა შესაძლებელი იმის დადგენა, თავდამსხმელმა შეაღწია თუ არა ბინაში, ანუ ნივთი ბინიდან თუ იქნა გამოტანილი, მაშინ კვალიფიკაცია იქნება სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II- ნაწი-ლის “ა” პუნქტით. თუ ბინაში ჰქონდა შეღწევის ადგილი, მაშინ III ნაწილის “ბ” პუნქტი. ამ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს ნივთის დაუფლების განზრახვა პირს შესვლამდე ჰქონდა თუ მერე აღეძრა.

2. დანაშაულის სუბიექტის დადგენის შემდეგ გამოსაყე-ნებელი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი არის ის, რომლის გამო-ყენება დამნაშავის დადგენის ან დაკავების გარეშე შეუძლებე-ლია. მაგალითად: ა) ყაჩაღობა ჩადენილი არაერთგზის. ამ შემთხვევაში აუცილებელია ვიცოდეთ თუ ვინ ჩაიდინა დანა-შული, ასევე უნდა გაირკვეს აქვს თუ არა მას წინათ ჩადენილი ის დანაშაული, რომელიც მოგვცემს ყაჩაღობის არაერთგზის ჩადენად დაკვალიფიცირების საშუალებას. ბ) ყაჩაღობა ჩადე-ნილი იმის მიერ, ვინც ორჯერ ან მეტჯერ იყო ნასამართლევი

სხვისი ნიუთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრებისათვის ან გამოძალებისათვის. აქაც აუცილებელია ყაჩაღობის ჩამდენი პირის დადგენა.

3. დანაშაულის სუბიექტური მხარის დადგენის შემდეგ გამოსაყენებელი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი არ გამოიყენება პირის განზრახვის (მიზანი) დადგენის გარეშე. მაგალითად: ა) ყაჩაღობა ჩადენილი დიდი ოდენობით ნიუთის დაუფლების მიზნით – ეს ნიშანი პირის დადგენის შემდეგ გამოსაყენებელი ნიშანია, მისი გამოყენება არ შეიძლება გატაცებული ნიუთების ღირებულების დადგენით. აქ აუცილებელია გაირკვეს დანაშაულის სუბიექტური მხარე ანუ დამნაშავის მიზანი, ამდენად, როგორც ენახეთ ამ მაკვალიფიცირებელი ნიშნის გამოყენება შეუძლებელია მანამ, სანამ, პროცესუალური მოქმედებებით არ დადგინდება ნიუთის დიდი ოდენობით მისაკუთრების განზრახვა. კვალიფიკაცია იქნება სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის III ნაწილის “გ” პუნქტი.

ამდენად, დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ ყაჩაღობის ფაქტზე აღძრულ საქმეებზე სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის III ნაწილის “ა”, “გ” და IV ნაწილის “ბ” პუნქტების გამოყენება შეუძლებელია მანამ, სანამ, არ დადგინდება დანაშაულის სუბიექტი და დამნაშავის სუბიექტური მხარე.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე შეიძლება სისხლის სამართლის კოდექსში არსებული მაკვალიფიცირებელი ნიშნებს სხვა სპეციფიკაც ჰქონდეს, მაგრამ ეს საკითხი წინამდებარე ნაშრომის შესწავლის ფარგლებს სცილდება, ამიტომ ამ თემის ირგვლივ მსჯელობას აქ შევწყვეტ.

დაუბრუნდები იმ საკითხს, რომ ვერ დავეთანხმებით იმ ავტორებს, რომლებიც დანაშაულის კვალიფიკაციაში გულისხმობენ იგივეობის დადგენას კანონით გათვალისწინებულ დანაშაულთა შემადგენლობებსა და ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებათა ნიშნებს შორის.

მიგვაჩნია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის ნორმებით გათვალისწინებულია დანაშაულის, ე.ი. მატერიალური არსების მოდელი, რომლის შესატყვისი ქმედების ჩამდენთა მიმართ გათვალისწინებულია სასჯელი, ამიტომ, ჩვენი აზრით, დანაშაულის კვალიფიკაციისას უნდა დადგინდეს კანონით გათვალისწინებული ნორმის და ფაქტიურად ჩადე-

ნილი ქმედების ნიშნების შესაბამისობა. დანაშაულის შემადგენლობის საკანონმდებლო განსაზღვრება არის აღწერილობითი, ამიტომ აუცილებელია ჩადენილი ქმედების ნიშნების და კანონში აღწერილი დანაშაულის ნიშნების დამთხვევის დადგენის შემდეგ მათი იურიდიული შეფასება.

“დანაშაულებრივი ქმედების ნიშნები დადგენილია კანონით. ისეთივე ნიშნები უნდა გააჩნდეს ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებას. აი ეს ნიშნები უნდა ემთხვეოდეს ერთიმეორეს და არავითარი იგივეობის ძებნა დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნებსა და ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ნიშნებს შორის, ჩვენი აზრით, საჭირო არ არის, რადგანაც მას საკითხის გადასაწყვეტად გამოსადეგი შედეგის მოცემა არ შეუძლია.”

ბოლოს დაესძინო იმას, რომ თუ ჩვენ წავალთ ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ნიშნების და კანონით გათვალისწინებული ნორმების ნიშნების იგივეობის დასაბუთების გზით, მაშინ ჩვენ უდაოდ მივალთ იმის აუცილებლობამდე, რომ კანონში გათვალისწინოთ იმდენი ნორმა, რამდენიც ჩადენილი ქმედების შესაძლო ვარიანტი იქნება, მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლი (ყაჩაღობა) ამ პრინციპით შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს ასზე მეტ მუხლში, რადგან იგი შეიძლება ჩადენილ იქნეს სხვადასხვა ვითარებაში, სხვადასხვა სქესის, ასაკის ან სხვადასხვა ნივთის დაუფლების მიზნით. ამიტომ რამდენი სახის ნივთიც არსებობს იმდენი ნორმა უნდა იქნეს შედგენილი. მაგ. სიტყვა “სხვისი მოძრავი ნივთის” ნაცვლად უნდა ჩაიწეროს ტელევიზორი, რადიო და ა.შ. რაც არარეალურია და არავითარ შედეგს არ მოგვცემს დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირების საქმეში, რადგან საზოგადოებრივი ურთიერთობისა და ტექნიკის შეცვლისა და განვითარების შედეგად მასში ყოველთვის აღმოჩნდება ხარვეზი.

რუსი ავტორები აღნიშნავენ, რომ კვალიფიკაციას აქვს განსაზღვრული ეტაპები, და კვალიფიკაციის პროცესს სამ ეტაპად ყოფენ. მათი აზრით:

პირველი ეტაპი მოიცავს დამნაშავის მოქმედებაში დანაშაულის შემადგენლობის საერთო ნიშნების დადგენას.

¹ აღ. კუაშილაძე – დანაშაულის კვალიფიკაციის თეორიული პრობლემები და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მიმოხილვა. თბ. 2002წ. გვ.20

მეორე ეტაპზე ირკვევა დანაშაულის სპეციალური ნიშნები, განისაზღვრება სისხლის სამართლის კოდექსის ის თავი, რომელიც ადგენს პასუხისმგებლობას მოცემულ ქმედებაზე.

მესამე ეტაპზე ხდება დადგენილი დანაშაულის სპეციალური ნიშნებისა და სისხლის სამართლის განსაკუთრებული ნაწილის ნორმებში დამაგრებული კონკრეტული დანაშაულის ინდივიდუალური ნიშნების შედარება. მესამე ეტაპის მსვლელობისას განიხილება ამ ნორმის შინაარსი, ხდება ანალიზი უკვე ჩადენილი დანაშაულის, ფასდება ყველა ელემენტი ერთობლივად და კეთდება დასკვნა მათ დამთხვევასა ან დაუმთხვევლობაზე. მხოლოდ ყველა ძირითადი ელემენტის და აუცილებელი ნიშნების დამთხვევისას ფაქტიურად იქმნება დამტკიცებული დანაშაულის შემადგენლობა და დამნაშავის ბრალეულობა, რომელმაც ის ჩაიდინა.¹

რუსი ავტორების მიერ კვალიფიკაციის პროცესის სამ ეტაპად დაყოფას არაერთარი პრაქტიკული მნიშვნელობა არა აქვს. მიმაჩნია, რომ ასეთი სახის დაყოფა პირობითია, რადგან დანაშაულის კვალიფიკაცია ეს ერთიანი პროცესია და ეს პროცესი მოიცავს რამდენიმე პროცესულ მოქმედებას. შეიძლება ის რაც მეორე ეტაპზე არის გასაკეთებელი გაკეთდეს პირველ ეტაპზე ან მესამე ეტაპზე გასაკეთებელი გაკეთდეს მეორე ეტაპზე. ეს ყველაფერი დამოკიდებულია საქმეზე მოპოვებული მტკიცებულებებზე, რომლებიც იძლევა შედარების საშუალებას ჩადენილი ქმედების და ნორმის ნიშნებს შორის.

ჩვენი აზრით, დანაშაულის კვალიფიკაციის პროცესი მოიცავს როგორც პრაქტიკულ ღონისძიებებს ასევე თეორიულ მსჯელობებს. მაგ., გამოძიებლის მიერ წარმოებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერება და ამის საფუძველზე გამოძიებლის მიერ წამოყენებული, ჩამოყალიბებული ვერსია, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის გამოძიებისათვის.

ამდენად, დანაშაულის კვალიფიკაცია მოიცავს:

1. ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების სამართლებრივ შეფასებას. ამ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს ქმედების მართლწი-

¹ Уголовное право. общая часть. Учебник. М., 1997 г. стр.181

ნააღმდეგობა ან მართლზომიერება. თუ ქმედება მართლზომიერია წინასწარი გამოძიება ან სისხლისსამართლებლივი დევნა არ დაიწყება, ან დაწყებული შეწყდება. ხოლო თუ მართლსაწინააღმდეგოა,¹ მაშინ გაგრძელება წინასწარი გამოძიება და დაიწყება სისხლისსამართლებლივი დევნა.

2. მოქმედ სისხლის სამართლებრივ ნორმებსა და ჩადენილი ქმედების კონკრეტულ გარემოებებს შორის ურთიერთდამთხვევის დადგენას (აქ იგულისხმება ის, რომ შეიძლება ქმედების ნიშნები ემთხვეოდეს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლებს, მაგრამ ჩადენილი იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხავ ვითარებაში ან ადგილი ჰქონდეს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებულ გარემოებებს, ანუ ქმედება მცირე მნიშვნელობის გამო არ წარმოადგენდეს დანაშაულს.)

3. ფაქტობრივი მონაცემების და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის ნორმების – დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტებისა და ნიშნების შედარებას.

4. პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაში გადაცემის სამართლებრივ დასაბუთებას.

5. პროცესუალური იძულების ზომების გამოყენებას.

6. ბრალდების წაყენებას.

7. სამართალში მიცემას.

8. სასჯელის დანიშვნას ან სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან განთავისუფლებას.

ამ პროცედურების კანონის შესაბამისად შესრულებას უდავოდ მოჰყვება ჩადენილი დანაშაულის ფაქტობრივი გარემოებების სრული და სწორი დადგენა, რაც სასამართლოს მის-

¹ ეს ნიშნავს, არა მარტო იმას, რომ ქმედება გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით არამედ იურიდიულ ლიტერატურაში მიჩნეულია, რომ მართლწინააღმდეგოა, როგორც დანაშაულის ერთ-ერთი ნიშანი გულისხმობს ქმედების წინააღმდეგობას არა მარტო სამართლის ნორმებისადმი, არამედ სწავის, კულტურისა და ცივილიზებული კაცობრიობის საყოველთაოდ დამკვიდრებული შეხედულებებისადმი. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ჩადენილი დაიანაშაული ქმედებასა და კანონით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნების დამთხვევა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ქმედების მართლწინააღმდეგობას ამდენად აუცილებელია დადგინდეს ქმედების მართლწინააღმდეგობა, რომელიც არის შეფასებითი კატეგორია.

ცემს საშუალებას კანონიერების დაცვით დაუნიშნოს დამნაშავეს სასჯელი.

რაც შეეხება ხანდაზმულობის ვადებს, ამნისტიას, პატიებას, პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებებს, მათ სასჯელის დანიშვნისათვის მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ დანაშაულის კვალიფიკაციაზე არ მოქმედებენ.

ძველი სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგად ნაწილში (38-ე და 39-ე მუხლები) მითითებული იყო პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები და ისინი არ მოქმედებდნენ მაშინ თუ ეს გარემოებები გათვალისწინებული იყო განსაკუთრებული ნაწილით, როგორც მაკვალიფიცირებული ნიშანი.

მოქმედ სისხლის სამართლის კოდექსში პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებები, გარდა კერძო ნაწილის მუხლებისა, ზოგად ნაწილში გათვალისწინებული არ არის.

იურიდიულ ლიტერატურაში ცნობილია, რომ დანაშაულის კვალიფიკაცია არის ოფიციალური და არაოფიციალური. კვალიფიკაცია ოფიციალურია თუ იგი მოახდინა სისხლის სამართლებრივი ნორმის წინასწარ ან საბოლოოდ გამოყენების უფლებით აღჭურვილმა პირმა და უფლებამოსილების შესაბამისად პროცესუალურად გააფორმა იგი, ე.ი. მისცა მას იურიდიული ძალა.

კვალიფიკაცია არაოფიციალურია, თუ მას ახდენს პირი, რომელიც სისხლის სამართლის პროცესუალური უფლებებით აღჭურვილი არ არის და ამიტომ მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას პროცესუალური ძალა არა აქვს. ასეთია, მაგ. დანაშაულის კვალიფიკაცია, რომელიც მოახდინა მეცნიერ მუშაკმა, ლექტორმა, სტუდენტმა და ა.შ.

დანაშაულის ოფიციალური კვალიფიკაციის სუბიექტებია: გამომძიებელი გამოძიების პროცესში, პროკურორი ზედამხედველობის პროცესში, მისამართლე ბრალდებულის სამართალში მიცემის პროცესში, იმ შემთხვევაში, როდესაც მოსამართლე სამართალში მიცემის საკითხს ერთპიროვნულად წყვეტს, სასამართლო, როგორც პირველი, ისე ზემდგომი ინსტანციებისა.¹

¹ აღ. კვაშილავა – სისხლის სამართალი. დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები. თბ. 1997 წ. გვ.22-23

იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნების უამრავი განმარტება. მაგ. პროფ. ალ. კვაშილავა, რომელმაც დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემებს მიუძღვნა რამოდენიმე ფუნდამენტური ნაშრომი მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ “დანაშაულის კვალიფიკაცია არის ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების სრულ შესატყვისობაში მყოფი ნორმის პოვნა სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოებების არარსებობის დადგენა და ქმედების შესატყვისი ნორმის წინასწარ ან საბოლოოდ გამოყენების პროცესულურად გაფორმება მისი სისრულეში მოყვანის მიზნით.”¹

ავტორი არ თვლის ცნების ამ ვარიანტში ჩამოყალიბებას საუკეთესოდ, ავტორის აზრით, მისი გაუმჯობესება ან უკეთესი ვარიანტის შერჩევა არ არის გამორიცხული, მაგრამ მიაჩნია, რომ დღემდე გამოქვეყნებულ ვარიანტზე უფრო შემოთავაზებული პასუხობს მასზე წაყენებულ მოთხოვნებს. იგი ასახავს სამართალდამცავი ორგანოების საქმიანობას დანაშაულის დაკვალიფიცირების ნაწილში. ქმედების შესატყვისი ნორმის პოვნა, რომელზეც მითითებულია შემოთავაზებულ ცნებაში, ნიშნავს გამომძიებლის, პროკურორის, მოსამართლის, დამცველის მიერ, სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის მოდელის ზუსტად აღქმასა და ჩადენილი ქმედების, მისი სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობის მქონე ნიშნებით, გონებრივად, დანაშაულის კანონით დადგენილ მოდელთან შედარებას, მათ შორის მსგავსებისა და განსხვავების დადგენას, ამ მოქმედების შედეგის შეფასების და საჭირო ნორმის შერჩევის შესახებ საკითხის გადაწყვეტის მიზნით.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ პროცესულურად გადაწყვეტილის გაფორმება და გამოყენების მიზანიც ზემოთ ჩამოთვლილი თანამდებობის პირების საქმიანობას მოიცავს, რადგან მათ გარდა ასეთი უფლება არაა არა აქვს, ხოლო არაუფლებამოსილი პირის მიერ გაფორმებულ პროცესულურ დოკუმენტებს იურიდიული ძალა არა აქვს. კანონით წინასწარი გამოყენება გულისხმობს მის გამოყენებას გამომძიებლის, პროკურორის, მოსამართლის მიერ წინასწარი გამოძიების დაწყე-

¹ ალ. კვაშილავა – დანაშაულის კვალიფიკაციის თეორიული პრობლემები და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მიმოხილვა. თბ. 2002წ. გვ.32

ბასთან, სისხლისსამართლის პასუხისგებაში და სამართალში მიცემასთან და აღკვეთის ღონისძიების არჩევასთან დაკავშირებით. ამ გადაწყვეტილებათა მიღება დანაშაულთა ჩამდენ პირთა მიმართ შეიძლება. სხვათა მიმართ ასეთი გადაწყვეტილების მიღება სისხლისსამართლებრივი წესით ისჯება. ვინაიდან არსებობს მხოლოდ კონკრეტული დანაშაული და არა საერთო დანაშაული, პროცესუალურ დოკუმენტებში უნდა იყოს აღნიშნული რომელი დანაშაულის ჩადენაშია პირი ეჭმიტანილი, რომელი დანაშაულის ჩადენაში ედება მას ბრალი, რომელი დანაშაულის ჩადენისათვის არის იგი სამართალში მიცემული ან მსჯავრდებული. ამ პროცესუალურად აუცილებელ საკითხებზე პასუხის გაცემა დანაშაულის დაკვალიფიცილების გარეშე შეუძლებელია.¹

იურიდიულ ლიტერატურაში ავტორთა ნაწილს დანაშაულის კვალიფიკაცია წმინდა შეფასებით აქტად მიაჩნდათ და უარყოფდნენ სისხლის სამართლის საქმეზე დასადგენი ჭეშმარიტების შინაარსში დანაშაულის კვალიფიკაციისა და სასჯელის ზომის შეტანის შესაძლებლობას.

ამის საფუძვლად პროფ. გ.ნაჭყეებიას მიაჩნდა საზოგადოებრივი საშიშროებისა და მართლწინააღმდეგობის გნოსეოლოგიური დასაბუთების შეუძლებლობა. პროფ. გ.ნაჭყეებიას მოჰყავს მ. ს. სტროგოვიჩის მოსაზრება, სადაც ეს უკანასკნელი აღნიშნავს, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე დასადგენი ჭეშმარიტების შინაარსში შედის საქმის ფაქტობრივი გარემოებანი და არა იურიდიული კვალიფიკაცია და სასჯელის ზომა, ვინაიდან ამ უკანასკნელ შემთხვევაში საქმე ეხება ფაქტებისადმი გარკვეულ შეფასებით დამოკიდებულებას.²

ამ მოსაზრებას ეწინააღმდეგებოდა ავტორთა სხვა ჯგუფი, რომელთა აზრით არავითარი საფუძველი არ იყო რომ დანაშაულის კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის საქმეზე დასადგენი ჭეშმარიტების შინაარსში არ შეეტანათ. სისხლის

¹ აღ. კვაშილაძე - სისხლის სამართალი. დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები. თბ. 1997 წ. გვ.23-24

² М.С.Строгович, Курс советского уголовного процесса. т.1. 1968 с.325 М.А.Челышов, Советский уголовный процес, М.1962 М.Л Шнифман. Основные вопросы советского доказательственного права М.1956. ბ.ხარაშიშვილი - ჭეშმარიტების ცნებისათვის სამართალში - Правовые исследования "Мещинереба" Тбилиси 1977 г. с.215-219

სამართლის საქმეზე დასადგენი ჭეშმარიტების შინაარსიდან დანაშაულის კვალიფიკაციის გატანა ხელოვნურია და მათი იურიდიული მნიშვნელობის ურთიერთმოწყვეტის შედეგიაო – წერდნენ ისინი.¹

პროფ. ზ.წულაია აღნიშნავს, რომ “სისხლის სამართლის თეორიაში კვალიფიკაცია ზოგჯერ ორგეარადაა გაგებული: ა) როგორც პროცესი კონკრეტული შემთხვევის იგივეობის დადგენისა დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნებთან, რაც სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის ნორმაშია მითითებული; ბ) როგორც ქმედობის სისხლისსამართლებრივი შეფასება. პროფ. ზ.წულაია ასევე დასძენს რომ: არსებითად აქ წინააღმდეგობა არაა, რადგან ‘შედეგთა შესატყვისობის დადგენის პროცესი, სწორედ ესაა ქმედობის სისხლისსამართლებრივი შეფასება.’”²

როგორც ეხედათ პროფ. ზ.წულაია ჩადენილი ქმედების ნიშნების სისხლის სამართლის ნორმის ნიშნებთან შესაბამისობის დადგენას, რომელიც წმინდა გნოსეოლოგიური აქტია, აიგივებს სისხლისსამართლებრივ შეფასებასთან. აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავასკენათ, რომ მას დანაშაულის შემადგენლობის საკანონმდებლო აღწერილობის პოზიციიდან ქმედების შეფასება შესაძლებლად მიაჩნია.

ამ საკითხზე მხარდაჭერას იმსახურებს პროფ. გ.ნაჭყებიას მოსაზრება. მისი აზრით: “დანაშაულის შემადგენლობის საკანონმდებლო აღწერილობის პოზიციიდან ქმედობის შეფასება გამორიცხულია, ვინაიდან დანაშაულის (ცნობილი სოციალურ – ნორმატიული ნიშნების (საზოგადოებრივი საშიშროების, მართლწინააღმდეგობის და ა.შ.) აღწერა პრინციპულად შეუძლებელია. დანაშაულის ეს ნიშნები ე.წ. გაგების მეთოდს მოითხოვენ, ე.ი. ამ ნიშნების გასაგებად საჭიროა გარკვეული შეფასებითი პოზიცია, იმის მიხედვით - გაგება, რომ კონკრეტული საქციელი სწორედ მოცემული საზოგადოებისა და სახელ-

¹ В.Н.Кудрявцев. Общая теория квалификации преступлений. М., 1972. А.С.Шляпочников. Толкование советского уголовного закона М., 1960. с.50, В.И.Дорохов, Цель Предмет и пределы доказывания. “Теория доказательств в советском уголовном процессе.” М., 1973г, с.126-132

² ზ.წულაია – სისხლის სამართალი კერძო ნაწილი. თბ 2003 წ. ტ.1. გვ.8-15

მწიფო თვალსაზრისით ხდება საზოგადოებრივად საშიში და მართლსაწინააღმდეგო.”¹

როგორც ვხედავთ, პროფ. გ.ნაჭყებიას მოსაზრება უსაფუძვლო არ არის, რადგან როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ დანაშაულის შემადგენლობის საკანონმდებლო განსაზღვრება არის აღწერილობითი. ამიტომ აუცილებელია ჩადენილი ქმედების და კანონში აღწერილი დანაშაულის მოდელის ნიშნების დამთხვევის დადგენის შემდეგ მათი იურიდიული შეფასება.

ამ პოზიციაზე დგას პროფ. გ.ნაჭყებია, ის წერს, რომ “დანაშაულის კვალიფიკაცია ქმედობის იურიდიული შეფასებაც არის და სისხლის სამართლის კანონში აღწერილი შემადგენლობის ნიშნებისადმი შესაბამისობაში მოყვანაც. მაშასადამე, დანაშაულის კვალიფიკაცია ორ, ერთმანეთისაგან განსხვავებულ, მიდგომას მოითხოვს.”²

ამდენად, როგორც ვხედავთ აუცილებელია დანაშაულის კვალიფიკაცია იყოს ტექნიკური და ამავე დროს ობიექტურიც.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან ნათელია ის, რომ დანაშაულის კვალიფიკაციაში ერთიანდება ტექნიკურობის ობიექტურობა და შეფასების ობიექტურობა, რაც ობიექტურ საზოგადოებრივ მნიშვნელობათა დადგენაში ელინდება. ამით ასევე ელინდება ფაქტისა და მისი მნიშვნელობის ერთიანობა, რომელთა არც ერთმანეთისაგან მოწყვეტა შეიძლება და არც ერთმანეთზე დაყვანა.³

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე შეიძლება განიმარტოს დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნება. ჩვენი აზრით, *დანაშაულის კვალიფიკაცია არის ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ნიშნების და სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული დანაშაულის კონკრეტული ნიშნების ურთიერთდამხვევის დადგენის, სამართლებრივი შეფასების და მათი იურიდიულად დამტკიცების პროცესი.*

იურიდიულ ლიტერატურაში რუსი ავტორები თვლიან რომ დანაშაულის კვალიფიკაცია ხდება მუდმივად სისხლის

¹ ნაჭყებია გ.- დანაშაულის კვალიფიკაციის ორმაგი ბუნების შესახებ. ჟურ. “საბჭოთა სამართალი” 1989 წ. 4 გვ. 62

² ნაჭყებია გ.- დანაშაულის კვალიფიკაციის ორმაგი ბუნების შესახებ. ჟურ. “საბჭოთა სამართალი” 1989 წ. 4 გვ. 61

³ ნაჭყებია გ.- დანაშაულის კვალიფიკაციის ორმაგი ბუნების შესახებ. ჟურ. “საბჭოთა სამართალი” 1989 წ. 4 გვ. 61

სამართლის აღძვრიდან საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე.

ქართველ მეცნიერთა ნაწილი არ ეთანხმება ასეთ მოსაზრებას, მათი აზრით დანაშაულის კვალიფიკაცია ხდება ერთჯერ ან რამოდენიმეჯერ. თუ მტკიცებულებებში რაიმე შეიცვალა. ასეთ შემთხვევაში შეიძლება მოთიანად შეიცვალოს კვალიფიკაცია, ან შეიცვალოს ნაწილობრივ ანდა დადგინდეს დანაშაულის საერთოდ არარსებობა. თუ ბრალდებულს არ დაუდასტურდა წარდგენილი ბრალდების ნაწილი, ამ ნაწილში საქმე უნდა შეწყდეს. თუ ახალი ბრალდება დადასტურდა – იგი უნდა წარედგინოს და ა.შ.

გარდა ამისა, კერძო ნაწილში ახალ-ახალი ნორმის ძებნა მაშინ, როდესაც დანაშაულის კვალიფიკაცია ჭეშმარიტების ღონეზე დადგენილია, საჭირო არ არის. მაგალითად ქმედება წინასწარი გამოძიების დაწყებისას დაკვალიფიცირდა, როგორც განზრახ მკვლელობა ანგარებით. საქმემ მოიარა ყველა სასამართლო ინსტანცია, რათქმა უნდა გამოძიების შემდეგ, მაგრამ კვალიფიკაციის შეცვლას ადგილი არ ჰქონია. შემოწმება რამდენიმეჯერ გაიარა, რადგანაც კვალიფიკაციის სისწორე ყოველი მომდევნო გადაწყვეტილების მიღებისას მოწმდება, მაშინ როცა დანაშაულის კვალიფიკაცია არ იცვლება, მის მუდმივად კვალიფიკაციაზე ლაპარაკი ზედმეტია.¹

ვინაიდან წინამდებარე პარაგრაფში დანაშაულის კვალიფიკაციის მნიშვნელობაზე გვექონდა მსჯელობა, არ უნდა დაგვაუწიყდეს ის გარემოება, რომ ნებისმიერი ქმედების სისხლის სამართლებრივი შეფასების გარეშე კანონიერი და სამართლიანი განაჩენის გამოტანა შეუძლებელია. დიდი ყურადღების გამოჩენა მართებს ყველა იმ პირს, რომელიც ქმედების კვალიფიკაციას ახდენს, რადგან მასზე ბევრი რამ არის დამოკიდებული. გამოძიების ორგანოების მუშაკთა მიერ კანონების ზედმიწევნით ცოდნა და მათი ობიექტურად შესრულება საფუძველია ქმედების სწორი კვალიფიკაციისა. მიუხედავად დიდი მონდომებისა და სწრაფვისა საგამომძიებლო პრაქტიკა ხარვეზებისაგან დაზღვეული ვერ იქნება. ამიტომ ამ ნაკლოვანებთა აღმოფხვრის მიზნით სასამართლოებმა უნდა გადადგან ქმე-

¹ ალ. კეაშილაძე - სისხლის სამართალი. დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები. თბ. 1997 წ. გვ.24-25

დითი ნაბიჯები. მოსამართლეების სწორ მუშაობაზე ბევრადაა დამოკიდებული, არა მარტო მართლმსაჯულების სისწორე, არამედ კანონიერების განმტკიცება.

დღეს, როცა კანონის პატივისცემა თითოეული ადამიანის ვალდებულება უნდა გახდეს, სასამართლო ორგანოების როლი კიდევ უფრო მნიშვნელოვნად მესახება. დანაშაულის სწორი კვალიფიკაცია კანონიერების განმტკიცების საქმეში თავის როლს, რომ ასრულებს ეს სადაო არ უნდა იყოს.

ამდენად, დანაშაულის გახსნისა და მისი სწორად შეფასებისათვის აუცილებელია არა მარტო სისხლის სამართლის ან სისხლის სამართლის პროცესის, არამედ კრიმინოლოგიისა და კრიმინალისტიკის მეცნიერულად დასაბუთებული მიღწევების გამოყენება. ყოველივე ეს დანაშაულის კვალიფიკაციასთან უშუალო კავშირშია და იძლევა კანონიერების განმტკიცების წინაპირობას.

დანაშაულის კვალიფიკაციის მნიშვნელობა მდგომარეობს იმაში, რომ ქმედების სწორად დაკვალიფიცირების გარეშე, ობიექტური და კანონიერი განაჩენის გამოტანა შეუძლებელია. სწორი კვალიფიკაცია წარმოადგენს ერთ-ერთ გარანტიას კანონიერების განხორციელებისა. ამასთან იძლევა პირის უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების სწორად დაცვის საშუალებას. ის ასევე განაპირობებს პროცესუალურ წესრიგს სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებისას და ხელს უწყობს სისხლის სამართლის კოდექსის ამოცანების შესრულებას, ამ ამოცანების საწინააღმდეგო გარემოებათა თავიდან აცილებას.

§1. ყაჩაღობის მაკვალიფიცირებელი ნიშნები

ა) ყაჩაღობა ჩადენილი ჯგუფურად (სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილის “ბ” პუნქტი) ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის IV ნაწილის “ა” პუნქტი)

თანამონაწილეობით ჩადენილი დანაშაული ხასიათდება საშიშროების მაღალი ხარისხით, რადგან რამდენიმე პირის მიერ ერთობლივად განხორციელებული მოქმედება ყოველთვის მიმართულია ისეთი სიკეთის წინააღმდეგ, რომელთა დაცვა ექველა ცივილიზებული სახელმწიფოს პრიორიტეტია.

იურიდიულ ლიტერატურაში დავაა თანამონაწილეობით ჩადენილი დანაშაულისა და სხვა მიზეზებს დანაშაულთა კვალი-ფილა(ციის პრობლემებზე.

თანამონაწილეობა განსხვავდება დანაშაულის სხვა ნა-ირსახეობებისაგან და მას გააჩნია მისთვის დამახასიათებელი თვისებები.

იურიდიულ ლიტერატურაში ცნობილია, რომ თანამონა-წილეობას აქვს ორი ძირითადი თვისება: ერთი ეს არის დანა-შაულის ერთობლივად ჩადენა და მეორე განზრახვა- თანამო-ნაწილის შეგნება, რომ ის მოქმედებს სხვა პირებთან ერთად კონკრეტული დანაშაულის ჩასადენად.

დანაშაულის ერთობლივ ჩადენაში იგულისხმება, რომ თანამონაწილეები ეხმარებიან ერთმანეთს ისე, რომ დანაშაუ-ლებრივი შედეგი დგება ყველა ამ პირის მოქმედებათა ერთობ-ლიობით. თუმცა თანამონაწილეთა ერთობლივ მოქმედებასაც აქვს ორი ფორმა:

ა) თანამსრულებლობის ფორმა;

ბ) თანამონაწილეობის ფორმა სიტყვის თვისობრივი მნიშ-ვნელობით. აქ იგულისხმება წაქეზება, დახმარება, ორგანიზა-ტორობა.

თანამსრულებლობისას ყველა მონაწილე მოქმედებს ერ-თდროულად და უშუალოდ ჩადიან იმ კონკრეტულ ქმედებას, რაც აუცილებელია მათი განზრახვის სისრულეში მოსაყვა-ნად. მაგ., ჯგუფური ხულიგნობა, ჯგუფური მკვლელობა. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ყველა ერთად ურტყამს დანას ან ერთი აკავენს და მეორე ესერის ტყვიას და სხვ.

რაც შეეხება, სუბიექტურ ელემენტს-განზრახვას. ამ შემ-თხვევაში აუცილებელია ყველა თანამონაწილის მოქმედება მოცული იყოს ერთიანი განზრახვით.

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ დანაშაულში თანამონაწილეობა უნდა გაიმიჯნოს ისეთი დანაშაულებისაგან, როგორიცაა დანაშაულის დაფარვა (მუხ.375) და დანაშაულის შეუტყობინებლობა (მუხ.376), ამასთან სისხლის სამართლის კოდექსის 375-ე მუხლის შენიშვნის თანახმად სისხლის სამარ-თლის პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლდება ის, ვინც წინას-წარ შეუპირებლად დაფარა ახლო ნათესავის დანაშაული.

მოქმედება ადამიანისა, რომელიც წინასწარი შეთანხმე-ბის გარეშე ე. ი. დანაშაულის ჩადენის შემდეგ დაფარავს

დანაშაულის ფაქტს, მისი ჩადენის იარაღებს, საშუალებებს, კვალს და სხვა მტკიცებულებებს უნდა ჩავთვალოთ არა როგორც დანაშაულში თანამონაწილეობად, არამედ ის უნდა დავაკვალიფიციროთ, როგორც დანაშაულის დაფარვა.

ამასთან უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ დანაშაულთან ბრძოლის მნიშვნელოვანი პირობა და მისი თავიდან აცილების ერთ-ერთი საშუალებაა დანაშაულის შეტყობინება, სწორედ ამიტომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსმა დანაშაულის შეუტყობინებლობა გაითვალისწინა დანაშაულად.

განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენის შესახებ ინფორმაციის შეტყობინება მოწმობს ადამიანის სამართლებრივი და კულტურული შეგნების მაღალ დონეზე და მას არაერთარი კავშირი არა აქვს საზოგადოებრივ ისეთ უარყოფით მოვლენასთან, როგორიცაა დასმენა, ენატანობა და სხვ.

ვინაიდან ჩვენი შესწავლის საგანს თანამონაწილეობით ჩადენილი ყაჩაღობის კვალიფიკაცია შეადგენს, დავიწყებთ ამ მნიშვნელოვანი პრობლემის განხილვას და ვეცდებით პასუხი გავეცეთ კვალიფიკაციასთან დაკავშირებულ, როგორც თეორიულ, ისე პრაქტიკულ საკითხებს.

“ყაჩაღობის შემადგენლობაში თავისებურად არის ჩამოყალიბებული მისი ისეთი დამამძიმებელი გარემოება, როგორიცაა ყაჩაღობა ჩადენილი ჯგუფურად. ამ მაკვალიფიცირებელ გარემოებაში იგულისხმება ყაჩაღობის ჩადენა, როგორც ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით, ისე მისი ჩადენა ორგანიზებული ჯგუფის მიერ.

თუ ყაჩაღობა ჩადენილია ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით, არ არის სავალდებულო, რომ ყველა თანამსრულებელმა გამოიყენოს ისეთი ძალადობა, რომელიც საშიშია ადამიანის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის. საკმარისია, რომ მათგან თუ გინდ ერთმა მიმართოს ამგვარ ძალადობას და ეს ფაქტი სხვა თანამონაწილეთა განზრახვითაც იყოს მოცული. წინააღმდეგ შემთხვევაში სახეზე გვექნება ამსრულებლის ექსცესი.”

ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით ჩადენილად ჩათვლება ყაჩაღობა მხოლოდ მაშინ, როდესაც ყაჩაღობის ჩამ-

¹ მ. ლეკვეიშვილი. გამაჟღავნებული - პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის (კომენტარი) თბ. 1999. გვ. 35

დენთა შორის იყო წინასწარი შეთანხმება კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის შესახებ.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლის მეორე ნაწილის მიხედვით *“დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებითაა ჩადენილი, თუ მასში მონაწილენი წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად.”*

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლის მესამე ნაწილით გათვალისწინებული *“დანაშაული ორგანიზებული ჯგუფის მიერაა ჩადენილი, თუ იგი განახორციელა პირთა მყარმა ჯგუფმა, რომლებიც წინასწარ შეკავშირდნენ რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად.”*

ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ყაჩაღური თავდასხმა უნდა განვასხვაოთ ბანდიტიზმისაგან. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 224-ე მუხლის მიხედვით ბანდიტიზმი ეს არის *“მყარი შეიარაღებული ჯგუფის (ბანდის) შექმნა ან ხელმძღვანელობა პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმის მიზნით, აგრეთვე ასეთ ჯგუფში (ბანდაში) ან მის მიერ მოწყობილ თავდასხმაში მონაწილეობა.”*

კანონში პირდაპირ არ არის მითითებული პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმის მიზანი. ზ. მჟავანაძის აზრით: ბანდიტიზმის *“ობიექტური მხარე გამოიხატება სხვისი ქონების უკანონოდ ხელში ჩაგდებაში”¹* ჩვენ ვერ დავეთანხმებით ზ.მჟავანაძის მოსაზრებას ვინაიდან არ შეიძლება ბანდიტიზმის ობიექტური მხარე მარტო ქონების ხელში ჩაგდება იყოს. ბანდიტური თავდასხმა გათვლილია უფრო შორს გამიზნულ და მასშტაბურად დიდ გეგმებზე. ასეთი შეიძლება იყოს ორგანიზაციის ფუნქციონირების შეწყვეტა თანამშრომლებზე თავდასხმის და დაშინების გზით, ასევე ისეთი ქმედებების ჩადენა, რომლებიც საფრთხეს უქმნის საზოგადოებრივ უშიშროებასა და წესრიგს.

გარდა ამისა, ბანდის ყველა წევრს თუ არა, ერთს მაინც უნდა ჰქონდეს იარაღი ანუ ბანდა უნდა იყოს შეიარაღებული. ასევე ბანდა ხასიათდება შემდეგი ნიშნებით:-მონაწილეთა რაოდენობა, ბანდა შედგება ორი ან მეტი წევრისაგან.

¹ ზ. მჟავანაძე – სისხლის სამართალი (კერძო ნაწილი, კომენტარები). ქუთაისი – 2000. გვ. 282.

-ბანდის წევრების ერთმანეთთან კავშირის სიმყარე. იგი შეერულია დიდი ხნის განმავლობაში.

ჯგუფური დანაშაულების საშიშროება მეტად მაღალია და შესაბამისად კოდექსში მაკვალიფიცირებელ გარემოებად არის დასახელებული.

ბანდასა და ორგანიზებულ ჯგუფს შორის დიდი განსხვავება არაა, მაგრამ საუბარია იმაზე, რომ ყაჩაღობის ჩადენისათვის ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილი ყაჩაღობა რადიკალურად განსხვავდება ბანდიტიზმისაგან.

ჯერ ერთი, ყაჩაღობის დროს ჯგუფის მიზანი არის ნივთის მისაკუთრება და სწორედ ამ მიზნით არის ის ორგანიზებული, ხოლო ბანდის ან მისი შექმნის მიზანი არის პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმა. მართალია, ყაჩაღობის დროს ნივთის მისაკუთრება ხდება თავდასხმის გზით, მაგრამ შეიძლება ეს ორგანიზებული ჯგუფი არ იყოს შეიარაღებული და შეიძლება ჯგუფის წევრები ფლობდნენ ადამიანზე ფიზიკური ზემოქმედების ისეთ ილეთებს და საშუალებებს, რომელიც საფრთხეს უქმნის მის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას.

მეორე, ორგანიზებული ჯგუფის შექმნა ნივთის მისაკუთრების მიზნით, არის ყაჩაღობის მომზადება, ხოლო ბანდის შექმნა პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმის მიზნით არის ბანდიტიზმი.

გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ ბანდას არა აქვს ორგანიზებულობის ნიშანი, ანუ ის არ არის გარკვეული დარგის სპეციალისტთა, სპეციალურად შერჩეულ დამნაშავეთა და სტრუქტურულად მართვად ადამიანთა ჯგუფი.

ის უბრალოდ არის მყარი ჯგუფი იმ ადამიანებისა, რომლებსაც აქვთ საერთო აზრი, შეხედულება და გარკვეულ ტერიტორიაზე რამდენიმე დანაშაულის ჩადენის მიზანი.

როგორც ვნახეთ, დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს, როგორც ერთმა პირმა, ისე რამდენიმემ ერთობლივად. ასეთი დანაშაულის ჩადენის დროს, კავშირი დამნაშავეთა შორის შეიძლება იყოს ზერელეც და მჭიდროც. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში დანაშაული განიხილება, როგორც ყველა მონაწილის საერთო დანაშაულებრივი ქმედება, ხოლო თვით მონაწილენი როგორც ერთი დანაშაულის თანამონაწილენი და ისინი პასუხს აგებენ ამ ერთიანი დანაშაულისათვის.

საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 23-ე მუხლის თანახმად “დანაშაულში თანამონაწილეობა ნიშნავს ორი ან მეტი პირის განზრახ ერთობლივ მონაწილეობას განზრახი დანაშაულის ჩადენაში.” ძველი (1960წლის) სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით “დანაშაულში თანამონაწილეობა ნიშნავდა ორი ან მეტი პირის განზრახ ერთობლივ მონაწილეობას დანაშაულის ჩადენაში.” როგორც ვხედავთ ძველ კოდექსში განზრახი დანაშაულის ჩადენაზე არ იყო მითითებული, მიუხედავად ამისა იმ განსაზღვრებიდან ირკვეოდა, რომ მაშინდელი კანონმდებლობა არ ცნობდა გაუფრთხილებლობით თანამონაწილეობას და ამავე დროს განზრახ თანამონაწილეობას გაუფრთხილებლობით დანაშაულში. თუ ორი ან მეტი პირი განზრახ ერთობლივად მონაწილეობენ დანაშაულის ჩადენაში ეს იმას ნიშნავს, რომ დანაშაული, რომლის ჩადენასაც თანამონაწილეები ცდილობდნენ არის განზრახი, ეინიდან გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ჩადენა განზრახ ერთობლივი მონაწილეობით შეუძლებელია. ამდენად, მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 23-ე მუხლში სიტყვა “განზრახი”-ს მითითება არ იყო აუცილებელი. კანონის მითითება იმის შესახებ, რომ თანამონაწილეობა არის განზრახი მონაწილეობა, ეხება ამსრულებელსაც, როგორც თანამონაწილეობის ერთ-ერთ სახეს, მაგრამ თუ ამსრულებელი განზრახ უნდა მოქმედებდეს, ეს თავისთავად გამორიცხავს თანამონაწილეობას გაუფრთხილებელ დანაშაულში.

საბჭოური პერიოდის სისხლის სამართალში კრიმინალისტთა უმრავლესობა უარყოფდა გაუფრთხილებელ თანამონაწილეობას, მაგრამ ზოგიერთი იურისტი არ იზიარებდა ამ შეხედულებას. მაგალითად, პროფ. ა. ტრაინინს და პროფ. ზ. შარგოროდსკის დასაშვებად მიაჩნდათ გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობა.¹

პროფ. ზ. შარგოროდსკის, მიაჩნდა რომ მის მიერ წამოყენებული მოსაზრება არ ეწინააღმდეგება კანონში მითითებულ დისპოზიციას, რადგან იქ ჩაწერილი არ იყო თანამონაწილეობაზე განზრახ დანაშაულში.

¹ А. Н. Траинин. Учение по соучастии. М.: 1941. ст. 111-118. М. Д. Шаргородский. Вопросы общей части уголовного права. Л.: 1955. ст. 142-243.

როგორც ვნახეთ, ამ ერთმა სიტყვამ პროფ. შარგოროდ-სკიც დააბნია და მიაღებია ისეთი გადაწყვეტილება როგორიცაა გაუფრთხილებლობითი თანამონაწილეობის დასაბუთების მცდელობა.

ის რომ დღეს, მოქმედი კანონმდებლობა აესებს ამ “ხარვეზს” არ უნდა ჩაითვალოს შარგოროდსკის მიერ წამოყენებული მოსაზრების გაბათილების საშუალებად. ვინაიდან ეს მოსაზრება თავიდანვე იყო განწირული მისი უსაფუძვლობის გამო, როგორც ო. გამყრელიძე ასაბუთებს, ამაოა ყოველგვარი ცდა გაუფრთხილებლობითი თანამონაწილეობის დასაბუთებისა.¹

კანონის კონსტრუქციიდან გამომდინარე ამსრულებელი და თანამონაწილე განზრახ უნდა მოქმედებდნენ. “ამიტომ თუ დანაშაულის უშუალო ამსრულებელი მოქმედებდა გაუფრთხილებლობით, წამქეზებული ან დამხმარე, რომელიც განზრახ მოქმედებდა, პასუხს აგებს როგორც შუალობითი ამსრულებელი და არა როგორც თანამონაწილე. წამქეზებული და დამხმარე (ან ორგანიზატორი) მხოლოდ იმ შემთხვევაში ჩაითვლება თანამონაწილეებად, თუ ამსრულებელი ჩაიდენს განზრახ დანაშაულს.”²

თანამონაწილეობის საკანონმდებლო განსაზღვრებიდან გამომდინარეობს, რომ თანამონაწილეობა გულისხმობს დანაშაულის ჩადენაში რამდენიმე პირის ერთიანობას. ეს ერთიანობა შეეხება დანაშაულის, როგორც ობიექტურ ისე სუბიექტურ შემადგენლობას, ე. ი. როდესაც ყველა თანამონაწილის მოქმედება მიზეზობრივ და ბრალეულ კავშირშია დანაშაულებრივ შედეგთან. ობიექტური შემადგენლობის ერთიანობა გამოიხატება იმაში, რომ ყოველი თანამონაწილის მოქმედება არის დანაშაულებრივი შედეგის აუცილებელი პირობა, რომ შედეგი ამ მოქმედების გარეშე არ განხორციელდება.

ახლა გავარკვიოთ თუ როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს იმ პირის ქმედება, რომელმაც ყაჩაღობა ჩაიდინა ჯგუფთან ერთად, მაგრამ გამოძიებამ ვერ დაადგინა სხვა თანამსრულებელთა და თანამონაწილეთა ვინაობა.

¹ ო. გამყრელიძე. დანაშაულის შუალობითი ამსრულებლობა და თანამონაწილეობა. თბ. 1974. გვ. 116-120.

² ო. გამყრელიძე. დანაშაულის შუალობითი ამსრულებლობა და თანამონაწილეობა. თბ. 1974. გვ. 4.

აღნიშნულ საკითხს ეხებიან სასამართლო პრაქტიკის კომენტარის ავტორები და სავსებით სამართლიანად აღნიშნავენ, რომ “პირს არ შეიძლება პასუხისმგებლობა დაეკისროს ჯგუფური დანაშაულისათვის, იქნება ეს ყაჩაღობა, ქურდობა თუ სხვა, თუ ჯგუფის ორი წევრიდან ერთი მიმალვაშია ან რაიმე მიზეზით სამართალში მიცემული არ ყოფილა.”¹

ანალოგიურად მსჯელობს პროფ. ო. გამყრელიძე. მას მიაჩნია, რომ თუ ყაჩაღური თავდასხმის ორი მონაწილედან ერთი მიმალვაშია და მისი ვინაობა დაუდგენელია, მაშინ მეორემ არ უნდა აგოს პასუხი ჯგუფურად ჩადენილი ყაჩაღობისათვის (179-ე მუხლის II ნაწილის “ბ” პუნქტი), რადგან არა გვაქვს მონაცემები გამოძიების მიერ დაუდგენელი პირის შერაცხვაუნარიანობის შესახებ. პროფ. ო. გამყრელიძეს პირის მსჯავრდება ხსენებული პუნქტით მიზანშეწონილად არ მიაჩნია მაშინაც, როცა მიმალვაში მყოფის ვინაობა ცნობილია და იგი შერაცხვაუნარიანია, რადგან ამ უკანასკნელის მიმართ ირღვევა უდანაშაულობის პრეზუმფცია. მას აღიარებენ ჯგუფური დანაშაულის მონაწილედ და ე. ი. დამნაშავედ ისე, რომ გასამართლებული არ არის.² ასეთი მსჯელობა სავსებით ლოგიკურია და სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისითაც მისაღები, რადგან თანაამსრულებლები უნდა მოქმედებდნენ ერთობლივად და ერთიანი განზრახვით, რაც იმას ნიშნავს, რომ ყველა თანამონაწილე და მათ შორის თანაამსრულებელი უნდა იყოს შერაცხადი.

თუ ყაჩაღობა ჩადენილია ორი პირის მიერ, რომელთაგანაც მხოლოდ ერთია შერაცხადი, მაშინ შეუძლებელია ამ უკანასკნელმა პასუხი აგოს ყაჩაღობის ჯგუფურად ჩადენისათვის, რადგან ასეთია სისხლის სამართლის კოდექსის 23-ე მუხლის მოთხოვნა.

მიუხედავად ამისა, სისხლის სამართლის საქმეების შესწავლისას ჩვენ აღმოვაჩინეთ ერთ-ერთი სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენი, რომელიც გამოტანილია სისხლის სამართლის კოდექსის მოთხოვნათა უხეში დარღვევით.

¹ სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი (ექონომიკური დანაშაულები). თბ.2004. გვ.102.

² ო. გამყრელიძე- სასამართლო პრაქტიკის ერთი საკითხის განმარტებისათვის “პარალელსაჯულების მაცნე” 1998 წ. № 4. გვ 37-39.

საქმე მდგომარეობის შემდეგში:

განსასჯელი ბახტაძე (გვარები შეგნებულად არის შეცვლილი) ნათესავეებთან ჯოჯუასთან, ვეკუასთან და იმნაძესთან ერთად იმყოფებოდა ქალაქ №-ში. დაახლოებით 18 საათზე ისინი ჩასხდნენ შონიას კუთვნილ ავტომანქანაში და გაემგზავრნენ სოფელში... გზაზე მათ მანქანა გააჩერეს ნაცრობ ბიჭებთან, რა დროსაც ყველამ დალია ერთი ბოთლი არაყი. სოფელში მისვლისას ვეკუა და იმნაძე გადმოვიდნენ მანქანიდან, ხოლო ბახტაძე და ჯოჯუა გამობრუნდნენ უკან ქალაქ №-ში. გზაში შეურაცხადმა ჯოჯუამ მიღოლს მოსთხოვა სატესთან დაჯდომა, რაზედაც შონიამ უარი განაცხადა, მაშინ ჯოჯუამ დანის გამოყენებით ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენა მას, ემუქრებოდა დანით, დაჭრა თავში, მარცხენა მკლავში, ზურგისა და მარჯვენა ბარძაყში, რითაც შონიას მიაყენა სხეულის მსუბუქი ხარისხის დაზიანება (ამ სახის დაზიანებების მსუბუქი ხარისხის დაზიანებად შეფასება საექსპერტო მიგვაჩნია - რ.კ.). ძალადობის გამოყენებით ჯოჯუამ შეძლო სატესთან დაჯდომა მიღოლი გვერდით ეჯდა, მაგრამ ნასვამ მდგომარეობაში მყოფმა ჯოჯუამ ვერ შეძლო ავტომანქანის მართვა და ღობეს შეეჯახა, რის შემდეგ სატეს მიუჯდა ასევე ნასვამ მდგომარეობაში მყოფი ბახტაძე. მათ გზაზე რამდენჯერმე გააჩერეს მანქანა, რადგან ძრავაში წყალი აღუღდა.

მანქანიდან ბახტაძის ჩამოსვლის შემდეგ ჯოჯუამ ძალადობის და მუქარის გზით შონიას ჯიბიდან ამოუღო 28 ლარი... ქალაქში ჩასვლის შემდეგ პოლიციის ქვეგანყოფილების შენობასთან შონიამ შეძლო მოძრავი ავტომანქანიდან გადმოხტომა და მომხდარის შესახებ აცნობა პოლიციას.

ჯოჯუა და ბახტაძე 2 საათსა და 30 წუთზე დააკავეს პოლიციის თანამშრომლებმა. ჯოჯუას პირადი ჩხრეკისას ჯიბეში აღმოაჩნდა დასაკეცი დანა, ხოლო ბახტაძეს 5,7 გრამი მარიხუანა. ბახტაძის ქმედება წინასწარ გამოძიებაში დაკვალიფიკირდა სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილის “ა” პუნქტით (ძველი რედაქცია).

აღნიშნულ საქმეზე სასამართლომ საქმის მასალათა ერთობლიობით დადასტურებულად ჩათვალა, რომ ბახტაძემ ჩადინა ავტომობილის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება ჯგუფურად, დროებით გამოყენების მიზნით...

განაჩენში აღნიშნულია “ნაცვლად იმისა, რომ ბახტაძეს გაეჩერებინა მანქანა, მან ისარგებლა აღნიშნული გარემოებებით და განაგრძო მოძრაობა, რითაც შეურაცხად ჯოჯუასთან ერთად მართლასწინააღმდეგოდ დაუფულა ავტომობილს დროებით გამოყენების მიზნით ე. ი. მის მიერ დანაშაული გათვალისწინებული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლის II ნაწილის “ა” პუნქტით. როგორც ჩანს, სასამართლომ მანამდე ჩადენილ ქმედებებს არ მისცა სამართლებრივი შეფასება.

სასამართლომ განაჩენში ასევე აღნიშნა, რომ ბახტაძეს საბრალდებო დასკვნით ბრალი ედებოდა ყაჩაღობის ჯგუფურად ჩადენაში, რაც სასამართლო გამოძიებით, ასევე წინასწარი გამოძიებით არ დადასტურდა. მის მიერ ჩადენილია ავტომობილს მართლასწინააღმდეგოდ დაუფლება ჯგუფურად, დროებით გამოყენების მიზნით, რისთვისაც ბახტაძის ქმედება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილის “ა” პუნქტიდან უნდა გადაკვალიფიცირდეს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლის II ნაწილის “ა” პუნქტზე.¹ (ძველი რედაქცია).

იმის გამო, რომ ნარკოტიკული საშუალების უკანონო შენახვის ფაქტზე ბახტაძე ცნობილ იქნა დამნაშავედ (დაახ. 5 თვით ადრე ამ განაჩენის გამოტანამდე), ხოლო შეურაცხად ჯოჯუას მიმართ გამოტანილ იქნა დადგენილება სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენების შესახებ. სასამართლომ ბახტაძე დამნაშავედ ცნო მართო სისხლის სამართლის კოდექსის 184-ე მუხლის II ნაწილის “ა” პუნქტით და მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა 2 წლის ვადით.

როგორც ვანახეთ, სასამართლომ შეურაცხად პირთან დანაშაულის ჩამდენი დამნაშავედ ცნო დანაშაულის ჯგუფურად ჩადენაში, არადა ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ჯგუფი სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობით არ არსებობდა.

გარდა ამისა, ჩვენთვის გაუგებარია თუ რატომ იქნა დამნაშავედ ცნობილი ბახტაძე 5 (ხუთი) თვის შუალედით სხვადასხვა განაჩენით ერთ დღეს ჩადენილი რამდენიმე დანაშაულისათვის. ჩვენ ასევე არ ვეხებით იმ საკითხს თუ რამდენად სწორად იქნა გადაკვალიფიცირებული დანაშაული, რადგან ამ

¹ ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს არქივიდან. საქმე №1/246.

კონკრეტულ შემთხვევაში ჩვენს მიზანს ამის გარკვევა არ წარმოადგენს.

ამდენად სასამართლომ სრულიად უსაფუძლოდ ცნო დამნაშავედ ბახტაძე დანაშაულის ჯგუფურად ჩადენაში.

ჩვენ ზემოთ უკვე აღენიშნეთ, რომ თუ ყაჩაღობა ჩადენილია ჯგუფის მიერ და დაკავებულია ერთი მონაწილე, ხოლო დანარჩენი დაუდგენელია, მაშინ არ შეიძლება ეს პირი ეცნოთ დამნაშავედ ყაჩაღობის ჯგუფურად ჩადენაში. მისი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის I ნაწილით, ხოლო დანარჩენ პირთა მიმართ უნდა გამოეყოს საქმე და გაგრძელდეს გამოძიება.

თუ პირს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის I ნაწილით მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა და სასჯელის მოხდის პერიოდში ან მის შემდეგ დადგინდა სხვა მონაწილეთა ვინაობა, რითაც გამოიკვეთა, რომ მან ჯგუფთან ერთად ჩაიდინა დანაშაული, მაშინ უნდა მოხდეს განაჩენის გადასინჯვა განაჩენის მთლიანად ან ნაწილობრივ გაუქმების მიზნით ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა საფუძველზე. ახლად აღმოჩენილ გარემოებად უნდა ჩაითვალოს სხვა თანამონაწილეთა დადგენა, რომელიც სხვა დადგენილ გარემოებასთან ერთად ამტკიცებს მსხავრდებულის მიერ იმ დანაშაულზე უფრო მძიმე დანაშაულის ჩადენას. ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ყაჩაღობის ჯგუფურად ჩადენას. ასეთ დროს მსჯავრდებულს უნდა დაუმძიმდეს სასჯელი.

თუ პირი მიცემულია პასუხისგებაში სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილის “ბ” პუნქტით, მაგრამ შემდგომ გამოვლინდა, რომ მას დანაშაული ჩადენილი ჰქონია შეურაცხად პირებთან ერთად. ამ შემთხვევაშიც უნდა გადაისინჯოს განაჩენი და უნდა მოხდეს მისი ქმედების გადაკვალიფიცირება სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის I ნაწილზე, ხოლო თუ მას მოხდილი აქვს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილით გათვალისწინებული სასჯელი, მაშინ ამ ნაწილში ის უნდა გამართლდეს და მის მიმართ გამოყენებული სასჯელი უნდა ეცნოთ უკანონოდ. ამდენად მას უნდა შეუმსუბუქდეს სასჯელი.

ასეთი შემთხვევების თავიდან აცილების მიზნით სასამართლოებმა მეტი ყურადღება უნდა მიაქციონ იმ გარემოებას,

რომ არ შეიძლება პირი ეცნოთ ყაჩაღობის ან თუნდაც სხვა დანაშაულის ჯგუფურად ჩადენაში, როცა სხვა თანამონაწილეები დაუდგენელია ან დადგენილია მათი ვინაობა, მაგრამ უცნობია მათი შერაცხეაუნარიანობა.

თანამონაწილეთა მოქმედებას შეიძლება სულ სხვა ხასიათი ჰქონდეს. ამის მიხედვით, როგორც დღეს მოქმედი კანონმდებლობა, ისე თეორია განარჩევს თანამონაწილეობის ოთხ სახეს, თუმცა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის - ი თანამონაწილეთა რიცხვს არ აკუთვნებს ამსრულებელს და თანაამსრულებელს. სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე მუხლში აღნიშნულია რომ “ამსრულებელია ის ვინც უშუალოდ ჩაიდინა დანაშაული ან სხეასთან (თანაამსრულებელთან) ერთად უშუალოდ მონაწილეობდა მის ჩადენაში, აგრეთვე ის ვინც დანაშაული ჩაიდინა სხვა ისეთი პირის მეშვეობით, რომელსაც ამ კოდექსის მიხედვით ასაკის, შეურაცხადობის ან სხვა გარემოების გამო არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა)

თანამონაწილეობით ჩადენილ დანაშაულში ამსრულებელი ძირითად სუბიექტს წარმოადგენს და მასზეა დამოკიდებული დანაშაულის შემადგენლობის შესრულება, “თუ არ არსებობს ამსრულებელი, არც არის დანაშაული, მაგრამ თუ არ არის დანაშაული, განა შეიძლება ვილაპარაკოთ დანაშაულში თანამონაწილეობაზე, ე. ი. მონაწილეობაზე იმაში, რაც სინამდვილეში არ არსებობს.” -აღნიშნავს მ. ი. კივალიოვი.¹ მაშასადამე, ამსრულების მოქმედებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულებრივი შედეგის განხორციელებისათვის. იგი წარმოადგენს ძირითად რგოლს მიზეზობრივი კავშირის ჯაჭვში, რომელმაც დანაშაულებრივი შედეგი გამოიწვია. ამსრულებლის მოქმედებაში მოცემულია დანაშაულის შემადგენლობის უშუალო განხორციელება.²

მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე მუხლში მოხსენიებულია ასევე თანაამსრულებელი, ხსენებული მუხლიდან ირკვევა, რომ თანაამსრულებელი არის ის, ვინც ამსრულებელთან ერთად უშუალოდ მონაწილეობდა დანაშაულის

¹ М. И. Ковалев. Соучастие в преступлении. часть I. 1960. ст.99

² თ. ჯერყიელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბ 1965 გვ.112.

ჩადენაში, “ამრიგად თანაამსრულებლობა გულისხმობს დანაშაულის ჩადენაში უშუალოდ მონაწილეობას. ამიტომ, თანაამსრულებლად არ ჩაითვლება ის, ვინც მონაწილეობას იღებდა წინასწარ მოსამზადებელ მოქმედებაში და ამით შექმნა პირობა დანაშაულის ჩასადენად. აგრეთვე ის, ვინც შემოუერთდა დამნაშავეს დანაშაულის დამთავრების შემდეგ”.¹

თ. წერეთელი აღნიშნავს, რომ დანაშაულის ჩადენაში უშუალო მონაწილეობა უნდა გავიგოთ, როგორც მონაწილეობა ისეთ მოქმედებაში, რომლითაც ხორციელდება დანაშაულის შემადგენლობა. არ ჩაითვლება თანაამსრულებლად ის პირი ვინც, თუმცა დანაშაულის ჩადენის მომენტში მოქმედებს, მაგრამ დანაშაულის შემადგენლობას არ ახორციელებს. ამიტომ თანაამსრულებელთა წრიდან უნდა გამოვრიცხოთ ის ვინც დანაშაულის ჩადენის მომენტში სადარაჯოზე დგას, ან ის, ვინც დანაშაულის ჩადენის მომენტში დაბრკოლებას აცდილებს უშუალო ამსრულებლებს და ამით აძლევს მათ შესაძლებლობას ბოლომდე მიიყვანონ დანაშაული.²

“თანაამსრულებლობა, -რამდენადაც იგი ფართო მნიშვნელობით გაგებული თანამონაწილეობის ფორმას წარმოადგენს აუცილებლად განზრახ ბრალს გულისხმობს. ამიტომ თუ რამდენიმე პირის მოქმედებით დანაშაულებრივი შედეგი გაუფრთხილებლობითაა გამოწვეული თითოეული დამნაშავე პასუხს აგებს, როგორც დამოუკიდებელი დამნაშავე და არა როგორც თანაამსრულებელი”.³

თანამონაწილეობის საკითხის გადაჭრა დიდ სირთულეს შეიცავს რთული დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში; ხშირია შემთხვევები, როდესაც დანაშაული რამდენიმე ნაწილისაგან შედგება. ამ საკითხზე მხარდაჭერას იმსახურებს თ. წერეთლის მოსაზრება; “თუ დანაშაულის შემადგენლობა ორი აქტისაგან შედგება, თანაამსრულებლობა გვექნება არა მარტო მაშინ, როცა დამნაშავენი ორივე აქტის განხორციელებაში იღებენ მონაწილეობას, არამედ მაშინაც, როცა ისინი

¹ თ.წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბ.1965. გვ.132.

² თ.წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბ.1965. გვ.132.

³ თ.წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბ.1965. გვ.142.

სხვადასხვა აქტებს ასრულებენ” და მას მოჰყავს ასეთი მაგალითი “თუ ყაჩაღობის დროს ერთი თანამონაწილე დანას ნასცემს დაზარალებულს, ხოლო მეორე ააცლის მას ოქროს საათს, ამ მოქმედებათა იზოლირებული განხილვის შემთხვევაში ჩვენ იძულებული ვიქნებოდით იმ დასკვნამდე მივსულიყავით, რომ პირველი დამნაშავეს მოქმედება უნდა დაკვალიფიკირდეს, როგორც სხეულის დაზიანება, ხოლო მეორე პირის მოქმედება—როგორც ქურდობა. მხოლოდ ამ ორი მოქმედების ერთობლივად განხილვის შემთხვევაში გვეძლევა შესაძლებლობა დავაკვალიფიკიროთ ჩადენილი დანაშაული, როგორც ყაჩაღობა.”¹

ჩვენი მხრიდან დავსძენთ იმას, რომ ორი მოქმედების ერთობლივად განხილვას დამნაშავეების საერთო განზრახვა უნდა ედოს საფუძვლად. ვინაიდან, ორი პირის მიერ დანაშაულის ჩადენისას, თუ ერთი ახორციელებს მხოლოდ პირველ ნაწილს და მეორე მეორე ნაწილს პირველთან შეთანხმებით. ამასთან პირველის მოქმედება არ მოიცავდა მეორის განზრახვას, მაშინ ამ უკანასკნელის მოქმედება უნდა განვიხილოთ თანამონაწილეობად მეორე ნაწილში და არა პირველში.

საინტერესო მოსაზრებას ავითარებს გერმანელი მეცნიერი ველცელი, იგი აღნიშნავს, რომ თუ პირველმა ამსრულებელმა უკვე განახორციელა შენადგენი დანაშაულის განსაზღვრული ნაწილი, ხოლო მეორე დამნაშავე შემდგომ შეუერთდა მას და მონაწილეობა მიიღო დანაშაულის დამთავრებაში, ეს მეორე პირი პასუხს აგებს მთელი შენადგენი დანაშაულისათვის, ვინაიდან მან იცის დამამძიმებელი გარემოების შესახებ (მხედველობაშია ქურდობა შემტვრევით) და იწოებს მას.²

ე.ი.ველცელის აზრით, მეორემ აუცილებლად უნდა იცოდეს პირველ ნაწილში შესრულებული ქმედების შესახებ, მაგრამ, თუ არ იცის? ხომ არსებობს ისეთი შენადგენი დანაშაულები, რომელთა ნაწილის განხორციელება შეიძლება მეორე პირისათვის არ იყოს ცნობილი. მაგალითად: კ-ამ მოკლა ბ-ე,

¹ თ.წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბ.1965. გვ.139-140.

² Welzel. Das Deutsche strafrecht. 1960. s.s.95-96. ნასარგებლია თ.წერეთლის ნაშრომიდან თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბ.1965.

რა დროსაც მასთან შემთხვევით მოვიდა კ-ას ნაცნობი ი. და ორივემ გაძარცვეს ბ. ამ შემთხვევაში ჩვენი აზრით ი. არის თანამონაწილე ქურდობაში და არა ანგარებით მკვლელობაში.

ველცელის მოსაზრებას იზიარებს მ.კოვალიოვი. მას მოჰყავს მაგალითისათვის ყაჩაღობა. იგი თვლის, რომ თუ ერთმა პირმა ჩაიდინა ძალადობა, ხოლო შემდგომ მისი ნაცნობი შემთხვევით აღმოჩნდა დანაშაულის ჩადენის ადგილზე და აღმოუჩენს პირველს დახმარებას დაზარალებულის ქონების გატაცებაში, ის ამხანაგი განხილულ უნდა იქნეს, როგორც ყაჩაღობის თანამონაწილე.¹ კოვალიოვი უფრო მართალი იქნებოდა, რომ დაემატებინა ასეთი წინადადება – იმ შემთხვევაში თუ ყაჩაღობა ამ უკანასკნელის განზრახვასაც მოიცავდა, მაგრამ მან ამის შესაძლებლობა დასაწყისშივე გამორიცხა, როდესაც დანაშაულის ჩადენის ადგილზე ამხანაგის შემთხვევით მოსვლა დაუშვა, ვინაიდან შემთხვევით მოსვლა, წინასწარ შეთანხმებით მოსვლისაგან არსებითად განსხვავდება.

მ.კოვალიოვის მოსაზრების კომენტირებისას თ.წერეთელი აღნიშნავს, რომ “ასეთი შეხედულება ეწინააღმდეგება ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის პრინციპს. თითოეულმა დამნაშავემ პასუხი უნდა აგოს მხოლოდ იმისთვის, რაც მან ობიექტურად გააკეთა და რისი განზრახვაც მას ჰქონდა. შემდგომი მონაწილეობა ვერ შეავსებს მიზეზობრივ კავშირს, რომელიც მეორე დამნაშავის ქმედებასა და ძალადობის აქტს შორის არ არსებობს. იგი ვერ შეავსებს ბრალსაც, ვინაიდან განზრახვა არის ფსიქიკური დამოკიდებულება მიმართული მომავლისაკენ და არა წარსულისაკენ.

ამიტომ ზემოთ მოტანილ შემთხვევაში ყაჩაღობისათვის ან ძალმომრეობითი გაძარცვით გატაცებისათვის პასუხს აგებს მხოლოდ პირველი ამსრულებელი, ხოლო მეორე პირი პასუხს აგებს იმისათვის, რაც მან პირადად შეასრულა და რისი ბრალიც მას ჰქონდა, ე.ი.-ქურდობისთვის.

სულ სხვა-აგრძელებს თ. წერეთელი, -როდესაც თანაამსრულებლები წინასწარ შეთანხმდებიან როლების განაწილების შესახებ. ასეთი შემთხვევაში არსებობს მიზეზობრივი და

¹ М.И.Ковалев. Соучастие в преступлении. часть II. Свердловск. 1962. ст.119.

ბრალეული კავშირი ერთობლივი შედეგის მიმართ, თითოეული, თუნდაც იგი შემადგენლობის მხოლოდ ერთ ნაწილს ასრულებდეს, განამტკიცებს მეორე თანაამსრულებლის განზრახვას და ამით მიზეზობრივ კავშირშია არა მარტო იმ ნაწილის მიმართ, რომელსაც უშუალოდ ასრულებს, არამედ იმ ნაწილის მიმართაც, რომელსაც მეორე თანამონაწილე ასრულებს. მას აქვს აგრეთვე ბრალი, მიმართული მთლიანი დანაშაულის ერთობლივად განხორციელებაზე. როგორც მართებულად აღნიშნავს ბულგარელი კრიმინალისტი კ.ლიუტოვი “მონაწილეობა ნივთის გატაცებაში თავისთავად არ ახდენს არავითარ ობიექტურ ზეგავლენას ძალადობის ან მუქარის გამოყენებაზე, არც აზიანებს და არც აშინებს დაზარალებულს. საჭიროა ცალკეული მოქმედება – იძულებისადმი შეგულიანება და იძულებაში დახმარება, რათა არსებობდეს იმის ობიექტური საფუძველი, რომ დამნაშავე დავსაჯოთ იძულებისთვის და ამასთან ერთად მთლიანად შენადგენი დანაშაულისათვის.

თანამონაწილეობისათვის არ არის საკმარისი მხოლოდ ის, რომ თითოეული დამნაშავეს მოქმედება მიზეზობრივ კავშირში იყოს შედეგთან და თითოეული მათგანი უშუალოდ მონაწილეობას იღებდეს დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელებაში, არამედ ამასთან ერთად საჭიროა განსაზღვრული ფსიქიკური დამოკიდებულება შედეგთან.”¹

როგორც ვნახეთ, გარკვეული თავისებურებით ხასიათდება თანაამსრულებლობა შენადგენ დანაშაულებში, მათი შემადგენელი მოქმედებები, ცალ-ცალკე აღებული შეიძლება ქმნიდნენ სულ სხვა დანაშაულის შემადგენლობას, ამიტომ ისინი ერთმანეთთან კავშირში უნდა განვიხილოთ.

მაგრამ არსებობს სხვა განსხვავებული შემთხვევები, რომლებსაც თავისებურად მიდგომა ესაჭიროება რათა მოვახდინოთ ქმედების სწორი კვალიფიკაცია.

ამგვარ საკითხზე თავისი მოსაზრება აქვს გამოთქმული პროფ. ო.გამყრელიძეს, რომელიც არ ეთანხმება იმ ავტორებს, რომლებიც მიიჩნევენ რომ შეკვეცილ (ყაჩაღობა) დანაშაულში თანამონაწილეობა შესაძლებელია მაშინაც, როცა ეს დანაშაული დაწყებულია, მაგრამ ფაქტიურად ჯერ არ დამთავრებულა,

¹ თ.წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბ.1965. გვ.141-142.

ანუ როგორც ზემოთ ვისაუბრეთ მ.კოვალიოვის აზრით, ის ვინც დაეხმარება ყაჩაღს თავდასხმის შემდეგ მაგრამ ქონების დაუფლებამდე, არის ყაჩაღობის თანამონაწილე.¹ ამ საკითხზე მხარდაჭერას იმსახურებს პროფ. ო.გამყრელიძის მოსაზრება, მისი აზრით: “ყაჩაღობა, ისევე როგორც ყოველი შენადგენი დანაშაული, ორი ისეთი მოქმედებისაგან შედგება, რომლებიც ცალ-ცალკე აღებული დამოუკიდებელ შემადგენლობებს ქმნიან. ამიტომ იმან, ვინც დაეხმარება ყაჩაღს მხოლოდ ქონების დაუფლებაში, პასუხი უნდა აგოს ქურდობასა და ძარცვაში თანამონაწილეობისათვის, ხოლო თუ პირი თვინოთ უშუალოდ მონაწილეობდა ქონების დაუფლებაში, იგი პასუხს აგებს შესაბამისად ქურდობის ან ძარცვის ამსრულებლობისათვის. შენადგენი დანაშაულის პირველი აქტისათვის პასუხისმგებლობა არ შეიძლება დაეკისროს იმას, ვის მოქმედებასა და ამ პირველ აქტს შორის, არც მიზეზობრივი და არც ბრალეული კავშირი არ არსებობდა.”²

სისხლის სამართლის კოდექსი ამსრულებლის ერთ-ერთ სახედ მიიჩნევს შუალობით ამსრულებელს.

შუალობითი ამსრულებლის არსებობის შემთხვევაში დანაშაულის ფიზიკური შემსრულებელი ფაქტიურად არ სჩადის დანაშაულს, იგი მხოლოდ იარაღია სხვის ხელში, ვისი მოქმედებაც მიზეზობრივ ბრალეულ კავშირშია ჩადენილ დანაშაულთან და ამდენად, იგი წარმოადგენს კიდევაც დანაშაულის შუალობით ამსრულებელს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე მუხლში ამსრულებლის ცნების განსაზღვრისას საუბარია ისეთ პირზე, რომელიც დანაშაულს ჩაიდენს სხვა ისეთი პირის მეშვეობით, რომელსაც ამ კოდექსის მიხედვით ასაკის, შეურაცხადობის ან სხვა გარემოების გამო არ დაეკისრება სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა ე.ი. აქ იგულისხმება შუალობითი ამსრულებელი.

სისხლის სამართლის კოდექსი იცნობს ისეთ დანაშაულებს, რომელთა განხორციელება შუალობითი ამსრულებლის მიერ შეუძლებელია. ანუ დანაშაული პირმა უშუალოდ უნდა განახორციელოს.

¹ М.И.Ковалев. Соучастие в преступлении. часть II. Свердловск. 1962. ст.119.

² ო.გამყრელიძე დას. ნაშრომი. გვ.116

(მაგ. დეზერტირობა – 389 მუხ, სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდება ავადმყოფობის სიმულაციით ან სხვაგვარად მოტყუებით მუხ. 390 და სხვა).

როგორც ვხედავთ, უშუალო ამსრულებელი თუ მოქმედებს ბრალის გარეშე სხვა პირის წაქეზებით და ის ჩაიდენს დანაშაულს. ამ შემთხვევაში წამქეზებელი გამოდის, როგორც დანაშაულის შუალობითი ამსრულებელი.

შუალობითი ამსრულებლობის წინააღმდეგ გამოდის უცხოელი კრიმინალისტი ვ.ზაუერი. მისი აზრით, შუალობითი ამსრულებლის ფიგურა ცხოვრებისათვის უცხო კონსტრუქციაა, იგი არაბუნებრივი ხელოვნური ცნებაა.¹

შუალობითი ამსრულებლობის ცნებას ის ავტორებიც არ უარყოფენ, რომლებიც თანამონაწილეობის აქცესორულ თეორიას ეწინააღმდეგებიან.

“როგორც უკვე ითქვა, შუალობით ამსრულებლობას მაშინ აქვს ადგილი, როცა დამნაშავე სხვა ადამიანს იყენებს დანაშაულის ჩადენის იარაღად. დამნაშავეს შეგნებული აქვს, რომ მეორე პირი მისთვის იარაღია დასახული მიზნის მიღწევის გზაზე და მეტი არაფერი. სწორედ ეს არის მიზეზი იმისა, რომ წამქეზებელი თვითონ განიხილება ამსრულებლად. სახელდობრ შუალობით ამსრულებლად.”² მაგრამ წამქეზებელმა იცის თუ არა ის, რომ პირი, რომელსაც ის აქეზებს არის შეურაცხადი და აუცილებელია თუ არა ამის ცოდნა მისთვის? ჩვენი აზრით არა, რადგან “ცოცხალი იარაღი” – ობიექტურად უნდა იყოს შეურაცხადი. მაგ. ნ-მ ნათესავი ბიჭი, რომელიც მისი ბიჭის თანაკლასელი იყო და მისი წარმოდგენით შერაცხადი, ე.ი. სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ეგონა, ყაჩაღობაზე დაიყოლია და გამოიყენა მეზობლის სახლიდან თავდასხმის გზით ძვირფასი ნივთების გამოტანაში. სინამდვილეში იგი შეურაცხადი იყო, რის შესახებაც არ იცოდა ნ-მ. მიუხედავად ამისა ნ. დაისჯება, როგორც დანაშაულის შუალობითი ამსრულებელი, ვინაიდან როგორც უკვე ვთქვით ობიექტურად შეურაცხადი პირი გამოიყენა დანაშაულის ჩასადენად.

¹ W. Sauer. Allgemeine strafrechtslehre. Berlin. 1955. s.202. ჩასარგებლია ოკაიყრელიძის დას. ნაშრომიდან. გვ.52.

² ოკაიყრელიძე. დას. ნაშრომი. გვ.52-53.

ობიექტური მხრივ შუალობითი ამსრულებლობა უმრავლეს შემთხვევაში გამოიხატება ისეთი პირის წაქეზებაში, რომელიც შერაცხვისუვნაროა, მცირეწლოვანია, მოქმედებს იძულებით ან შეცდომით და სხვა.

ვინაიდან ჩვენი მიზანი ყაჩაღობის დროს შუალობითი ამსრულებლობის შესაძლებლობის დასაბუთებაა, მოვიყვანოთ კიდევ ერთ მაგალითს, მეზობლის გ-ს წაქეზებით, დ-ყაჩაღურად თავს დაესხა კ-ს. და მას წაართვა ფული და სხვა ძვირადღირებული ნივთები. სამედიცინო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნით დ-მ ეს ქმედებები ჩაიდინა შეურაცხად, კერძოდ ქრონიკული ფსიქიკური ავადმყოფობის მდგომარეობაში. ამდენად დ-მ ჩაიდინა სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო, მაგრამ არა ბრალეული ქმედება, ამიტომ გ-პასუხს აგებს ყაჩაღობის შუალობითი ამსრულებლობისათვის.

რაც შეეხება თანამონაწილეობას დარჩა სამი სახე, სისხლის სამართლის კოდექსის 24-ე მუხლის თანახმად:

1. *ორგანიზატორია - ის, ვინც მოაწყო დანაშაულის ჩადენა ან ხელმძღვანელობდა მის განხორციელებას, აგრეთვე ის, ვინც შექმნა ორგანიზებული ჯგუფი ან ხელმძღვანელობდა მას.*

2. *წამქეზებელია - ის, ვინც დაიყოლია სხვა პირი განზრახი დანაშაულის ჩასადენად.*

3. *დამხმარეა - ის, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას.*

1. თანამონაწილეებიდან ერთ-ერთ მთავარ და საშიშ სუბიექტს წარმოადგენს ორგანიზატორი, რადგან იგი გახლავთ დამნაშავეთა ჯგუფის ხელმძღვანელი და ამდენად მისი სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით დახასიათება აუცილებელ პირობად მიგვაჩნია.

ორგანიზატორად კანონის მიხედვით ითვლება ის, ვინც მოაწობს დანაშაულის ჩადენას ან ხელმძღვანელობს მას. მან შეიძლება შექმნას დანაშაულებრივი ჯგუფი, შეიძლება მოამზადოს დანაშაული ან ხელმძღვანელობდეს დანაშაულის ჩადენას მისი აღსრულების მომენტში. მან შეიძლება შეასრულოს წამქეზებლისა და დამხმარის ფუნქციებიც, მაგრამ მთავარი მის საქმიანობაში არის ის, რომ იგი აერთიანებს სხვა თანამონაწილეთა ძალდონეს და წარმართავს მათ დანაშაულებრივ

საქმიანობას. მიუხედავად ამისა, ის ხშირ შემთხვევაში შეუმჩნეველი და ძნელად მისაგნებია სამართალდამცავი ორგანოებისათვის. როგორც ეხედავთ სისხლის სამართლის კოდექსის მიერ გათვალისწინებული იქნა ორგანიზატორის უფრო ფართო განმარტება, ვიდრე ეს იყო ძველ კოდექსში. ჯერ კიდევ 1959 წელს გამოქვეყნებულ წიგნში პ.ი.გრიშაევი და გ.ა.გრიგორი წერდნენ, რომ მაშინდელი საფუძვლები მეტად ვიწროდ განსაზღვრავდნენ ორგანიზატორის ცნებას და განმარტავდნენ, რომ მასში არ იყო მითითებული ორგანიზატორი, როგორც თვით დანაშაულებრივი ორგანიზაციის შემქმნელი და მისი საქმიანობის ხელმძღვანელი.

“ორგანიზატორის პასუხისმგებლობისათვის აუცილებელია - აღნიშნავს თ.წერეთელი - იმ ობიექტური და სუბიექტური პირობების არსებობა, რაც საერთოდ თანამონაწილეთა პასუხისმგებლობის საფუძველს წარმოადგენს. მაშასადამე ორგანიზატორის მოქმედება უნდა იყოს მიზეზობრივ და ბრალეულ კავშირში დანაშაულის ჩადენასთან. მიზეზობრივი კავშირის დადგენა რაიმე სპეციალურ საკითხებს არ წარმოშობს ორგანიზატორის მიმართ.”¹

ნ. დურმანოვის მიერ გამოთქმული იყო შეხედულება, რომ “ ორგანიზატორი განხილული უნდა იქნეს, როგორც დანაშაულის თავისებური ამსრულებელი.”² ამ შეხედულებას იზიარებდა პროფ. მ.შარგოროდსკი მისი აზრით, ორგანიზატორის მოქმედება გამოიხატება თვით დანაშაულის ორგანიზაციაში, რაც დანაშაულის შესრულების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ელემენტს წარმოადგენს. ამიტომ დანაშაულის ორგანიზატორი, თუნდაც იგი დანაშაულის შემადგენლობაში შემავალ მოქმედებას ფაქტიურად პირადად არც კი იდენდეს, განხილული უნდა იქნეს არა როგორც თანამონაწილე, არამედ როგორც დანაშაულის ამსრულებელი.³

ამ შეხედულებას იზიარებდა მაშინდელი სასამართლო პრაქტიკა, ამის თქმის საფუძველს გვაძლევს სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასა-

¹ თ.წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბ. 1965. გვ.148.

² Н.Дурманов. Вопросы соучастия судебной практики Верховного Суда СССР (Сошналистическая законность) 1947. №8. ст.17.

³ М.Д.Шаргородский. Вопросы общей части уголовного права. Л.: 1955. ст.148.

მართლო კოლეგიის 1946 წლის 29 ივნისის განჩინება, სადაც მოროზოვის ქმედება დაკვალიფიცირებულ იქნა, როგორც ამსრულებლობა. საქმის ვითარება იყო ასეთი: მოროზოვმა შექმნა შეიარაღებულ ყაჩაღთა ჯგუფი დაზარალებულ დობრიაკოვას გასაძარცვად და შეადგინა ამისათვის ბინის გაქურდვის გეგმა, თუმცა თვითონ გაძარცვაში უშუალო მონაწილეობა არ მიუღია, რადგან დაზარალებულის მეზობელი იყო და ეშინოდა რომ ისინი იცნობდნენ.¹

ნათელია, რომ ზემოთხსენებული ავტორების მოსაზრება და სასამართლო პრაქტიკა მცდარ გზაზე იდგა, ვინაიდან ქმედების ასეთი კვალიფიკაცია არ შეესაბამება დანაშაულის ამსრულებლის ცნებას.

მნიშვნელოვანია ასევე ის გარემოება, რომ ორგანიზატორი შეიძლება მოქმედებდეს როგორც პირდაპირი, ისე ევენტუალური განზრახვით. ამ აზრს არ ეთანხმება მ.კოვალიოვი იგი წერს, რომ ორგანიზატორი შეიძლება მოქმედებდეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით.² ასეთ შეხედულებას არ იზიარებს თ.წერეთელი. მას მიაჩნია, რომ ორგანიზატორი პირდაპირი განზრახვით მოქმედებს იმ დანაშაულის მიმართ, რომელსაც ის აწყობს, ხოლო ევენტუალური განზრახვით იმ დანაშაულის მიმართ, რომელსაც ის ითვალისწინებს და რომელიც შეიძლება ჩაიდინოს ამსრულებელმა. ამის საილუსტრაციოდ მას მოჰყავს ასეთი მაგალითი: თუ ვინმემ დაიქირავა მეორე პირი კაცის მოსაკლავად, იგი იმასაც ითვალისწინებს და უშეებს, რომ დაქირავებულმა მკვლელმა დაზარალებული შეიძლება გაძარცვოს. ასეთ შემთხვევაში ორგანიზატორი მოქმედებს პირდაპირი განზრახვით მკვლელობის მიმართ და ევენტუალური განზრახვით გაძარცვის მიმართ.³

ამდენად, როგორც ზემოთ ვისაუბრეთ, ორგანიზატორი ერთ-ერთი საშიში ფიგურაა. ჩვენს მიერ შესწავლილი საქმეების უმრავლესობა სადაც ჯგუფური ყაჩაღური თავდასხმები იყო განხილული ორგანიზატორის როლი თითქმის არსად არ ჩანდა, უფრო მეტიც მართლმსაჯულებისათვის ეს სუბიექტი ხშირად უცნობი რჩებოდა და რჩება დღესაც, ვინაიდან უშუა-

¹ Судебная практика Верховного Суда СССР. 1946. вып. VI. ст. 14-17

² მ.კოვალიოვის დას. ნაშრომი. ტ. II. გვ. 129.

³ თ.წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბ. 1965. გვ. 149.

ლო ამსრულებლები არ ასახელებენ მათ ვინაობას სხვადასხვა მიზეზების გამო.

2. სულ სხვა ფუნქციებით არის აღჭურვილი წამქეზებელი, იგი დანაშაულის შემადგენლობას ახორციელებს სხვისი მეშვეობით მის მიერ წაქეზებული ადამიანი მოქმედებს შეგნებულად და თვითონაა თავისი მოქმედების ბატონ-პატრონი. წაქეზება გულისხმობს სხვა ადამიანში დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილების აღძვრას. წაქეზების საშუალებად შეიძლება იქნეს გამოყენებული: მოსყიდვა, დაპირება, დარწმუნება, თხოვნა, მოწოდება, ბრძანება, მუქარა. მუქარის გამოყენების შემთხვევაში დანაშაულებრივი მოქმედება შეიძლება გამოწვეული იყოს უკიდურესი აუცილებლობით, ან მუქარის ისეთი ინტენსივობით, რომ სავსებით გამორიცხული იყოს პირის მოქმედების თავისუფლება. წაქეზება შეიძლება მოხდეს ზეპირად, წერილობით, ეესტით, მიმიკით. იგი გულისხმობს აქტიურ ზემოქმედებას ფსიქიკაზე. წაქეზება შეიძლება გამოწვეული იყოს მხოლოდ განზრახ. გამორიცხულია მისი გამოწვევა უმოქმედობით, ან გაუფრთხილებლობით, ან ვინმეს საერთო ამორალური ზემოქმედებით. იგი გულისხმობს პირის დაყოლიებას კონკრეტულად განსაზღვრული ქმედების ჩადენაზე.

წაქეზება გეაქვს მაშინ, როდესაც დაძნაშავე თავისი მოქმედებით ცდილობს აღძვრას სხვა პირში დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილება, თანაც წამქეზებლის განზრახვა უნდა მოიცავდეს იმ კონკრეტულ დანაშაულს, რომლის განხორციელებაც მას სურს და რომლის ჩადენაზეც ამსრულებელს იყოლიებს, იგი შეიძლება ჩადენილი იქნეს როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით.

წინაც ზოგიერთი ქვეყნის (მაგ. ბელგიის 1867 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის, ჩილის 1874 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის). კანონმდებლობა არ გამოყოფდა წამქეზებელს, როგორც თანამონაწილეს, არამედ მას აერთიანებდა ამსრულებელთან.

ასეთი შეხედულება მცდარი იყო და ბუნებრივია, რომ მას ბევრი ავტორი არ იზიარებდა. “წამქეზებელი კი დანაშაულის მონაწილე ხდება არა იმით, რომ მონაწილეობა მიიღო დანაშაულის უშუალო შესრულებაში, არამედ იმით, რომ აღუძრა სხვა პირს დანაშაულის ჩადენის განზრახვა და ამ მეორე პირის

მეშვეობით განახორციელა თავისი ჩანაფიქრი, ამიტომ მისი მონაწილეობა დანაშაულში თვისობრივად სხვა ხასიათის არის, ვიდრე ამსრულებლის. ეს განპირობებულია წამქეზებლის მოქმედების მიზეზობრივი კავშირის თავისებურებით.”¹

წაქეზების ობიექტური მხარე გამოიხატება იმაში, რომ წამქეზებელი ამსრულებელს აღუძრავს დანაშაულის ჩადენის სურვილს, რასაც იგი შემდგომ ახორციელებს.

იურისპრუდენციაში არსებობს ისეთი შეხედულება, რომლის მიხედვითაც თითქოს წამქეზებელი და ფსიქიკური დამხმარე უნდა გაერთიანდეს ინტელექტუალური თანამონაწილეობის ერთ სახედ.²

ჩვენ ამ მოსაზრებას ვერ გავიზიარებთ, რადგან ფსიქიკურ დახმარებას ადგილი აქვს მაშინ, როცა ამსრულებელს მიღებული აქვს გადაწყვეტილება დანაშაულის ჩადენის შესახებ და დამხმარე მას ეხმარება იმაში, თუ როგორ უნდა აიცილოს პასუხისმგებლობა, ან როგორ გაიადვილოს დანაშაულის ჩადენა და სხვა.

რაც შეეხება წაქეზებას, ამ შემთხვევაში წამქეზებელი არა თუ ეხმარება მიზნის განხორციელებაში, რჩევა-დარიგებით, არამედ თვითონ აღუძრავს დანაშაულის ჩადენის სურვილს და თვითონ მიაღებინებს გადაწყვეტილებასაც.

ამ საკითხზე მხარდაჭერას იმსახურებს თ.წერეთლის მოსაზრება, მისი აზრით, წამქეზებელი და ფსიქიკური დამხმარის მოქმედებანი ერთმანეთისაგან ფსიქიკური ზემოქმედების სხვადასხვა ინტენსივობით განსხვავდებიან. წამქეზებელი ქმნის დანაშაულებრივი გადაწყვეტილების წარმოშობისათვის გადამწყვეტ მოტივს, ხოლო ფსიქიკური დახმარების როლი გამოიხატება იმაში, რომ ფსიქიკური დამხმარე განამტკიცებს ამსრულებლის გადაწყვეტილებას ჩაიდინოს დანაშაული, ასეთი გადაწყვეტილება კი ამსრულებელმა დამოუკიდებლად მიიღო. ფსიქიკური დამხმარე აძლიერებს იმ მოტივებს, რომლებიც ხელს უწყობენ დანაშაულის ჩადენას, და ასუსტებს იმ მოტივებს, რომლებიც მას აფერხებენ.

წაქეზება შეიძლება მიხოდოდ გაზრახ (აქ იგულისხმება როგორც პირდაპირი, ასევე ევენტუალური განზრახვა- რ.კ.).

¹ თ.წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბ. 1965. გვ. 153.

² R. Hergt. Die Lehre von der Teilahme am verbrechen. Heidelberg. 1909. s. 98.

ამ მხრივ, საინტერესო მოსაზრება გამოთქვა ნ.ტაგანცევი-მა. იგი წერს – “თუ ვინმე გაუზირებს სხეებს რაიმე არტისტული თაღლითობის გეგმას, მაგრამ განზრახვა არა აქვს აღძრას ამ მოთხრობით სხვა პირში დანაშაულის ჩადენის სურვილი, იგი არ შეიძლება ჩაითვალოს წამქეზებლად, თუნდაც ვინმემ დაძვრეთაგან ისარგებლოს ამ გეგმით და განახორციელოს იგი.”¹ პროფ. ნ.ტაგანცევი ასევე აღნიშნავს, რომ “თუ ვინმე, განსაზღვრული ქმედობის ჩადენისას, ან განსაზღვრული ამბის მოყოლის დროს ითვალისწინებს, რომ მისი ნაამბობის შედეგად, რომელიც მსმენელმა შეიძლება მის მიერ აღწერილი დანაშაულებრივი ქმედობა ჩაიდინოს და გულგრილად ეკიდება ამას, ჩვენ თავისუფლად შეგვიძლია შევეურაცხოთ მას სხვა პირის მიერ ჩადენილი დანაშაული იმავე საფუძველით, რა საფუძველითაც ეურაცხავთ ასეთი გულგრილობის შედეგს უშუალო ბრალეულს.”²

გაუფრთხილებელ წაქეზებას გადატრით, უარყოფს თ.წერეთელი და მას მაგალითად მოჰყავს სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს სს საქმეთა სასამართლო კოლეგიის დადგენილება გორდეევის საქმეზე და ამით ასევე ასაბუთებს მაშინდელი სასამართლო პრაქტიკის მიერ გაუფრთხილებელი წაქეზების უარყოფას. საქმის ვითარება არის შემდეგი: გორდეევი პასუხისგებაში იყო მიცემული, როგორც ყაჩაღური თავდასხმის წამქეზებელი. უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიამ მიუთითა, რომ თუმცა გორდეევმა თავისი მონაყოლით სახლის პატრონის ქონების შესახებ აღუძრა ზარახოვს და სხვებს გაძარცვის განზრახვა, მაგრამ თვით გორდეევს, რომელიც ბინის პატრონის შეძლებაზე ლაპარაკობდა, არ მიუცია მათთვის დანაშაულის ჩადენის წინადადება, მას არც ჰქონია მიზანი აღედრა მათში დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილება და თვით მსმენელებსაც არ აღუქვამთ გორდეევის ნაამბობი, როგორც წაქეზება დანაშაულისაკენ, ამიტომ კოლეგიამ უარყო გორდეევის თანამონაწილეობა ყაჩაღურ თავდასხმაში.³

¹ Н.С.Таганцев. Лекции. 1902. стр.765.

² Н.С.Таганцев. Лекции. 1902. стр.768.

³ თ.წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბილისი 1965. გვ.159-160.

3. საინტერესოა ასევე, ყაჩაღობაში თანამონაწილეთა შორის დამხმარის როლის საკითხის შესწავლა. დამხმარე არ იღებს უშუალო მონაწილეობას დანაშაულის ჩადენაში.

დამხმარეა ის, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას.

საბჭოთა სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული იყო შეხედულება, რომ დახმარების ასეთი ზოგადი განსაზღვრა, მისი ამომწურავი ფორმების ჩამოუთვლელად, მიზანშეუწონლად უნდა ჩაითვალოს. სახელდობრ, პ. გრიშაევი და გ. კრიგერი ამტკიცებენ, რომ “წინააღმდეგ წამქეზებლობისა, რომლის მეთოდები და საშუალებანი შეუძლებელია ჩამოვთვალოთ ან თუნდაც ზოგადი ფორმით მიეუთითოთ კანონში, დახმარების კონკრეტული სახეები და ფორმები, როგორც ეს სასამართლო პრაქტიკამ გვიჩვენა, სავსებით შეიძლება ამომწურავად იქნას განსაზღვრული”¹ ზოგადი ფორმით დახმარების ცნების განსაზღვრა – წერს თ. წერეთელი – პ. ი. გრიშაევს და გ. კრიგერს იმ მხრითაც მიაჩნიათ შეუწყნარებლად, რომ ეს “ფართო გასაქანს იძლევა, რათა დახმარებას ნებისმიერად ისეთი ქმედებანი მიეკუთვნოს, რომლებიც თუმცა წინ უსწრებენ დანაშაულის ჩადენის ფაქტს, მაგრამ სულაც არ განაპირობებენ დანაშაულებრივი შედეგის განხორციელებას, არამედ მხოლოდ გარეგნულად ან მეტად შორეულად არიან დაკავშირებული დანაშაულის მომზადებასთან ან ჩადენასთან.”²

პ. გრიშაევისა და გ. კრიგერის შიში, რომ დახმარების ზოგადი განსაზღვრებით იქმნება საშიშროება დახმარებისათვის ისეთი მოქმედების მიკუთვნებისა, რომელიც დანაშაულთან მიუხეობრივ კავშირში არ არის, თ. წერეთლის აზრით მოკლებულია საფუძველს. იგი წერს: “დახმარების ცნების ყველა განსაზღვრებაში, იმისდა მიუხედავად, ზოგადი ფორმით არის იგი მოცემული, თუ ამომწურავი სახითაა ჩამოთვლილი, ხაზგასმულია მიუხეობრივი კავშირის მომენტი, ვინაიდან ყველგან მითითებულია, რომ დახმარება ხელს უნდა უწყობდეს დანაშაულის ჩადენას. მეორე მხრით, ამომწურავ ჩამოთვლას ის ნაკლი აქვს, რომ სასამართლომ შეიძლება შექმნას შთაბეჭდილება, თითქოს ყოველთვის, როდესაც ჩადენილია ერთ-ერთი მოქმედება, ამ ჩამონათვალში მითითებული, დახმარებას აუცი-

¹ П. И. Гришаев. Г. А. Кривгер Соучастие по уголовному праву 1959. с. 155

² თ. წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბილისი 1965. გვ. 171-172.

ლებლად აქვს ადგილი. პირიქით, თუ კანონში სანიმუშო ჩამოთვლა იქნება მოცემული, აქ პირველ პლანზე მიზეზობრივი კავშირის საკითხი წამოიწევს. სახელდობრ, მოსამართლის ყურადღება კონცენტრირებული იქნება იმაზე, რომ ეს მოქმედება შედეგის აუცილებელ პირობას უნდა წარმოადგენდეს. დამხმარე ისჯება არა იმისათვის, რომ მან რჩევა ან დარიგება მისცა ამსრულებელს, არამედ იმისტომ, რომ ეს რჩევა-დარიგება ხელს უწყობდა დანაშაულის ჩადენასა და დამხმარეც სწორედ იმ მიზნით მოქმედებდა, რომ დანაშაულის ჩადენისათვის ხელი შეეწყო.”¹

თ.წერეთლის აზრით, მიზანშეწონილია, თუ სისხლის სამართლის კანონის მსჯელობაში მოცემული იქნება დახმარების საშუალებითა არა ამომწურავი ჩამონათვალი, არამედ სანიმუშო, როგორც ამას აკეთებდნენ ბულგარეთისა და ჩეხოსლოვაკიის სისხლის სამართლის კოდექსები. კერძოდ, მას მიზანშეწონილად მიაჩნია დახმარების ასეთი განსაზღვრება: “დამხმარედ ჩაითვლება ის, ვინც ხელს უწყობს დანაშაულის ჩადენას იარაღის ან საშუალების მიწოდებით, დაბრკოლების აცილებით, რჩევა-დარიგებით, განზრახვის განმტკიცებით, დაპირებით, რომ აღმოუჩენს დახმარებას დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ან სხვა საშუალებით.”

ამრიგად, თ. წერეთელი ფიქრობს, რომ დამხმარის მოქმედებათა ზუსტად შემოფარგვლა ორი გარემოებით უნდა ხორციელდებოდეს: 1) იგი უნდა იყოს მიზეზობრივ კავშირში დანაშაულთან და 2) ჩადენილი უნდა იქნეს განზრახვი ბრალით.

უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ თ.წერეთლის შეხედულება კანონში სანიმუშო ჩამონათვალის გათვალისწინების შესახებ მხარდაჭერას იმსახურებს.

ამდენად, დამხმარის მოქმედება შეიძლება გამოიხატებოდეს ფიზიკური და ფსიქიკური ანუ ინტელექტუალური ფორმით.

ფიზიკურ დახმარებას წარმოადგენს: ა) დანაშაულის ჩადენად საშუალების მიცემა. ბ) დანაშაულის ჩადენის დაბრკოლების აცილება.

ფსიქიკური ანუ ინტელექტუალური დახმარება შეიძლება გამოიხატებოდეს: ა) რჩევა-დარიგების, მითითების მიცემაში,

¹ თ.წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში. თბილისი 1965. გვ.172.

ბ) წინასწარ დაპირებაში, რომ დამალავს დამნაშავეს, დანაშაულის ჩადენის იარაღს, დანაშაულის კეალს, დანაშაულებრივი გზით შეძენილ ნივთებს, ფსიქიკური დახმარება განამტკიცებს ამსრულებლის გადაწყვეტილებას, ჩადიროს დანაშაული. იგი ეხმარება მას განსაზღვროს თუ სად, როდის, როგორ, რა საშუალებით, მოახერხოს დანაშაულის ჩადენა.

ვინაიდან ჩვენი შესწავლის საგანს ყაჩაღობა წარმოადგენს, განვიხილავთ დახმარების საკითხს თავდასხმის ანუ ძალადობის განხორციელების მომენტიდან. აქ უნდა განვასხვაოთ ორი შემთხვევა: თუ დამხმარე წინასწარ შეუთანხმდა ამსრულებელს, რომ იგი ხელს შეუწყობს მას ნივთის გატაცებაში ან გატაცებული ნივთების დამალვაში, ასეთი დაპირება განხილული უნდა იქნეს, როგორც თანამონაწილეობა დანაშაულში (ყაჩაღობაში). ამის საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2001 წლის 9 ოქტომბრის განჩინებას ჯ.-ს საქმეზე. რომელიც თბილისის საოლქო სასამართლოს მიერ (ცნობილი იქნა დამნაშავედ სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა” და “ბ” პუნქტებით. საქმის გარემოება არის შემდეგი: ჯ. დანაშაულებრივად დაუკავშირდა ზ.-ს და ძიებით დაუდგენელ 3 პირს. მათ გადაწყვიტეს ქარელის რაიონის ტერიტორიაზე გამავალ ცენტრალურ საავტომობილო გზაზე დაეყაჩაღებინათ ლილოს ბაზრობისაკენ მიმავალი ავტობუსის მგზავრები და ნაყაჩადარი მიეტანათ ჯ.-სთან, რომელსაც ჩაბარებული ქონდა თ.-ს სახლი. მათ გაინაწილეს ფუნქციები. მეორე დღეს, ორი ავტომატური და ერთი “მაკაროვის” სისტემის პისტოლეტით შეიარაღებული, სახეზე ნიღაბ აფარებული ზ. და ძიებით დაუდგენელი პირები ავტომანქანით გადაუდგნენ ბათუმიდან თბილისის მიმართულებით მიმავალ ავტობუსს, გააჩერეს, ავიდნენ ავტობუსში, მგზავრთა შესაშინებლად მოახდინეს გასროლა ჭერში, და მოკელის მუქარით მოთხოვეს ფულისა და ძვირფასი ნივთების გადაცემა. მგზავრებმა თავდამსხმელებს გადასცეს ფული და სხვა ნივთები.

თავდასხმის შემდეგ ჯ. მობილური ტელეფონით დაუკავშირდა დანაშაულებრივი ჯგუფის წევრებს, რომლებიც მივიდნენ ჯ.-ს მიერ მითითებულ თ.-ს სახლში და გაინაქილეს გატაცებული ქონება. ჯ.-ს მისცეს წილად 500 ლარი, დანაშაულის

ჩადენის იარაღები, 3 ნიღაბი და ხელთათმანები. ჯ.-მ აღნიშნული ნივთები შეინახა თ.-ს სახლში.

10 დღის შემდეგ ზ. და 3 ძიებით დაუდგენელი პირი კელავ დაუკავშირდა ჯ.-ს შეთანხმებისამებრ. ჯ.-მ თავისი ავტომანქანით გადაიხსა ცეცხლსასროლი იარაღები და საბრძოლო მასალა, ნიღბები და ხელთათმანები. ზემოთ ხსენებული პირები რკინიგზის პლატფორმასთან თავს დაესხნენ ქალაქ ხაშურიდან ლილოს ბაზრობაზე მიმავალ ავტობუსს. მოკვლის მუქარით აიძულეს მგზავრები გადაეცათ მათთვის ფული და ნივთები.

ყაჩაღობის შემდეგ ზ. მობილური ტელეფონით დაუკავშირდა ჯ.-ს, რომელმაც ავტომანქანით მიიყვანა ისინი თ.-ს სახლში, სადაც გაინაწილეს ნაყაჩაღარი.

ზემოთ აღწერილი ქმედების ჩადენისათვის ჯ. თბილისის საოლქო სასამართლოს სისხლის სასამართლის საქმეთა სააპელაციო პალატის 2001 წლის 9 ივლისის განაჩენით ცნობილიქნა დამნაშავედ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა” და “ბ” პუნქტებით და 236 მუხლის I და III ნაწილით, რისთვისაც შეეფარდა 10 წლით თავისუფლების აღკვეთა მკაცრი რეჟიმის სასჯელადსრულებების დაწესებულებაში მოხდით.

ქმედების ასეთი კვალიფიკაცია არასწორად მიიჩნია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატამ და მოტივირებული განჩინებით შეცვალა კვალიფიკაცია და შეამცირა სასჯელის ზომა.

პალატამ განიხილებაში აღნიშნა, რომ “საქმის მასალები უტყუარად არის დადგენილი და რაიონული და სააპელაციო სასამართლოებიც განაჩენებში დადასტურებულად თვლიან იმ გარემოებას, რომ მსჯავრდებული ჯ. წინასწარ შეუთანხმდა ზ.-ს და ძიებით დაუდგენელ 3 პირს, რათა 11 და 31 ოქტომბერს თავს დასხმოდნენ ლილოს ბაზრობისაკენ მიმავალი ავტობუსის მგზავრებს. საქმის მასალებიდან გამომდინარე ბრალდების არცერთ ეპიზოდში ჯ.-ს უშუალო მონაწილეობა თანამზრახველებთან ერთად ყაჩაღურ თავდასხმაში არ მიუღია. პირველ ეპიზოდში როგორც განაჩენით არის დადგენილი მისი როლი იმით შემოიფარგლა, რომ ყაჩაღურ თავდასხმაზე შეთანხმებისას ჯ.-მ თავდაშინებულებს შესთავაზა თავისი ნათესა-

ვის თ.-ს სახლი გატაცებული ქონების მისატანად. განაჩენით ასევე დადგენილია, რომ ბრალდების პირველ ეპიზოდში ჯ. შემთხვევის ადგილზე არ ყოფილა, ის ამსრულებლებს ელოდებოდა ნათესავის ბინაში.

ბრალდების მეორე ეპიზოდში ლილოს ავტობუსზე თავდასხმისას განაჩენით ასევე დადგენილ იქნა, რომ ჯ.-ს თავდასხმაში უშუალოდ მონაწილეობა არ მიუღია. მისი როლი განისაზღვრა მხოლოდ ავტომანქანით სხვა დამნაშავე პირთა გადაყვანასა და იარაღის გადატანაში, შემდეგ კი კვლავ იარაღის შენახვასა და მისი ნათესავის ბინაში გატაცებული ქონების განაწილებაში.

აღნიშნულიდან გამომდინარე პალატას მიაჩნია, რომ ჯ. მისთვის ბრალად წარდგენილ დანაშაულთა ჩადენაში მონაწილეობდა დამხმარის სახით. იგი ბრალდების ორივე ეპიზოდში დახმარებას უწევდა ამსრულებლებს დანაშაულის ჩადენაში, ამიტომ მისი ქმედება უნდა დაკვალიფიკირდეს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 24-ე, 179-ე მუხლის II ნაწილის “ა” და “ბ” პუნქტებით. ამასთან პალატამ დაადგინა, რომ ჯ.-თვის შეფარდებული სასჯელი შემცირდეს 4 წლით.”¹

თუ წინასწარ შეთანხმებას ადგილი არ ჰქონია და მეორე პირი შემთხვევით აღმოჩნდა დანაშაულის ჩადენის ადგილას მას შემდეგ, როდესაც ძალადობის აქტი უკვე დამთავრებული იყო, მაგრამ ნივთის გატაცების დამთავრებამდე, და მან ხელი შეუწყო ამსრულებელს გატაცების აქტის განხორციელებაში. იგი დაისჯება იმ დანაშაულისათვის, რის შესრულებასაც მან ხელი შეუწყო.

თუ პირი წინასწარი შეთანხმების გარეშე დამალავს დამნაშავეს, დანაშაულის კვალს ან დანაშაულის გზით ნაპოვნ საგნებს, იგი დაისჯება არა სხვის მიერ ჩადენილ დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის, არამედ დანაშაულის დაფარვისათვის, რომელიც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 375-ე მუხლით. ე.ი. იმისათვის, რომ პირის ქმედება ჩაითვალოს დახმარებად აუცილებელია არსებობდეს წინასწარი შეთანხმება ამსრულებელსა და დამხმარეს შორის დახმარების აღმოჩენის შესახებ.

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სისხლის სამართლის საქმეებზე. თბილისი 2002 წ. №1, გვ.35-40

ბოლოს დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ დანაშაულის ჯგუფურად ჩადენის შემთხვევაში ყოველთვის ისე არ ხდება მისი დამთავრება, როგორც დაგეგმილი ჰქონდათ ორგანიზატორსა და მთელს დანაშაულებრივ ჯგუფს. ზოგჯერ ამსრულებელი ვერ აღწევს შედეგს მისგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო. ზოგჯერ თანაამსრულებელი ვერ ასრულებს დაეალებას, რაც განაპირობებს შედეგის მიუღწევლობას, ზოგჯერ ამსრულებელს ისეთი დანაშაულის ჩადენა უხდება, რომელიც დანაშაულებრივი ჯგუფის წევრებს არ ჰქონდათ გათვალისწინებული. დანაშაულის ჩადენის მსვლელობაში, მისი განვითარების რომელიმე სტადიაზე შეიძლება რომელიმე თანამონაწილემ ხელი აიღოს დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ან მოხდეს სხვა შემთხვევა.

იმ შემთხვევაში, როცა სხვა თანამონაწილეების განზრახვის საწინააღმდეგოდ ამსრულებელმა ნებაყოფლობით ხელი აიღო დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე, თვითონ შეწყვიტა დანაშაულებრივი ხელყოფის გაგრძელება ან საერთოდ უარი თქვა განზრახული ქმედების შესრულებაზე და არც კი დაიწყო მისი შესრულება, ეს პირი უნდა განთავისუფლდეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან იმ დანაშაულისათვის, რომელიც მან ბოლომდე არ მიიყვანა და ამით უზრუნველყო დანაშაულებრივი შედეგის აცილება. ასეთ გადაწყვეტილებას მოითხოვს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 21-ე მუხლი. რაც შეეხება სხვა თანამონაწილეებს, კონკრეტული ვითარებიდან გამომდინარე, მათ პასუხი უნდა აგონ სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის იმ მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას მათ მიერ განზრახული დანაშაულისათვის, მაგრამ სისხლის სამართლის კოდექსის მე-18 ანდა მე-19 მუხლზე მითითებით, თუ ამსრულებელმა უარი განაცხადა დანაშაულის ჩადენაზე და არ შეუდგა მის შესრულებას, არ დაიწყო იგი, თანამონაწილეები, ამსრულებლის გარდა პასუხს აგებენ მათ მიერ განზრახული დანაშაულის მზადებისათვის, ხოლო თუ ამსრულებელმა დაიწყო დანაშაულებრივი ხელყოფის შესრულება, რასაც მოიცავდა თანამონაწილეთა განზრახვა, რომლებიც დანაშაულის დამთავრებასა და მის შედეგს მოელოდნენ, პასუხი უნდა აგონ იმ დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის, რომელიც

ამსრულებელს უნდა ჩაედინა.

დანაშაულის ამსრულებელმა დაგეგმილ დანაშაულთან ერთად სხვა დამოუკიდებელი დანაშაულიც თუ ჩაიდინა, ამ უკანასკნელი დანაშაულისათვის პასუხს აგებს მარტო თვითონ ამსრულებელი, ხოლო საერთო განზრახვით მოცული დანაშაულისათვის პასუხისმგებელია ყველა თანამონაწილე მათი მონაწილეობის მიხედვით. ორგანიზატორი პასუხს აგებს ორგანიზატორობისათვის, წამქეზებელი - წამქეზებლობისათვის, დამხმარე კი დახმარებისათვის.

ამსრულებლის მიერ ისეთი დანაშაულის ჩადენას, რომელსაც თანამონაწილეთა განზრახვა არ მოიცავდა, ამსრულებლის ექსცესი ეწოდება (მუხ.26). ექსცესი იწვევს მხოლოდ ამსრულებლის ე.ი. დანაშაულის უშუალოდ ჩამდენის პასუხისმგებლობას. ამრიგად, ორგანიზატორს და დამხმარეს დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ხელის აღება შეუძლიათ როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. ამსრულებელს ეს შეუძლია უმოქმედობით, ხოლო წამქეზებელს კი მოქმედებით. ეს ყველაფერი თუ არ იქნა გათვალისწინებული, ისე შეუძლებელია თანამონაწილეობით ჩადენილი დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირება.

სისხლის სამართლის თეორიაში განასხვავებენ ამსრულებლის ექსცესების ორ სახეს: რაოდენობრივ ექსცესს და თვისობრივ ექსცესს.

რაოდენობრივ ექსცესად ითვლება ისეთი შემთხვევა, როდესაც ამსრულებელმა ჩაიდინა იმავე გვარის დანაშაული, რომელიც მოცული იყო თანამონაწილის განზრახვით, მაგრამ უფრო მძიმე. მაგ. თანამონაწილენი შეთანხმდნენ, რომ ჩაედინათ ქურდობა, ამსრულებელმა კი ჩაიდინა ყაჩაღობა.

თვისობრივ ექსცესად ითვლება ისეთი შემთხვევა, როცა ამსრულებელმა ჩაიდინა არაერთგვაროვანი, არამედ თვისობრივად სხვა დანაშაული, მაგ: ორგანიზატორმა ორგანიზება გაუკეთა ყაჩაღობის ჩადენას, ხოლო ამსრულებელმა ამის მაგივრად ჩაიდინა გაუპატიურება.

ვინაიდან ექსცესი ის ქმედებაა, რომელიც არ მოიცავდა თანამონაწილეთა განზრახვას, ისინი პასუხს არ აგებენ ამსრულებლის ქმედებისათვის, რადგან როგორც ვ.ი.კოვალიოვი ამტკიცებს “ამსრულებელი გადაწყვეტს დანაშაულის ჩა-

დენას უკვე წამქეზებლისა და დამხმარის გარეშე, საკუთარი მოსაზრებების გამო, რომლებიც მეტად დაშორებულნი არიან, ზოგჯერ კი სავსებით ეწინააღმდეგებიან იმ მოსაზრებას, რასაც მას თანამონაწილენი უნერგავენ.”¹

რაოდენობრივი ექსცესის დროს თანამონაწილე პასუხს აგებს იმ უფრო მსუბუქ დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის, რომელიც მის განზრახვას მოიცავდა.

ბ). ყაჩაღობა ჩადენილი არაერთგზის
(სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის III ნაწილის “ა” პუნქტი)

სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით “არაერთგზისი დანაშაული ნიშნავს ამ კოდექსის ერთი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დანაშაულის ჩადენას.”

ყაჩაღობის ჩადენა არაერთგზისად, ნიშნავს მის ჩადენას მიწვევით ორჯერ მაინც, გარდა ამისა, სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე მუხლის შენიშვნით გათვალისწინებულია ერთგვაროვანი დანაშაულების ჩადენისას არაერთგზისობის საკითხის გადაწყვეტის სხვა გზაც. შენიშვნაში განმარტებულია, რომ “ამ კოდექსის 177-186-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაული არაერთგზისად ითვლება, თუ მას წინ უსწრებდა ამ მუხლებით და 224-ე, 231-ე, 237-ე და 264-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაულის ჩადენა.”

გარდა ამისა, სისხლის სამართლის კოდექსის მე-15 მუხლში აღნიშნულია, რომ “ამ კოდექსის სხვადასხვა მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დანაშაული მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება არაერთგზის დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია ამ კოდექსის შესაბამის მუხლში.”

დანაშაული არაერთგზის ჩადენილად, რომ ჩაითვალოს, პირი, რომელმაც წინათ ჩაიდინა ამგვარი დანაშაული, არ უნდა იყოს პასუხისგებაში ნამყოფი, ხოლო თუ უკვე გასამართლებულია, ნასამართლობა არ უნდა ჰქონდეს მოხსნილი ან გაქარწყლებული.

არაერთგზისი ჩადენილი დანაშაულის უფრო კარგად გაგებისათვის, მოვიყვანოთ მაგალითს საქმიდან, რომელიც 2002 წლის 27 მარტს გაიჩილა ზუგდიდის რაიონულმა სასამართლომ.

¹ М.И.Ковалев. Соучастие в преступлении. Часть II. 1962 г. ст.179

-2001 წ. 20 აპრილს დაახლოებით 22 საათსა და 30 წუთზე ზ.ხ. გამოძიებით დაუდგენელ სამ პირთან ერთად ცეცხლსასროლი იარაღებით და დანით შეიარაღებულები, ხობის რ-ნის სოფ. საჯი-ჯაოში თავს დაესხნენ გ.თ.-ს ოჯახს, სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის მუქარით. გ.თ-მ მათ გადასცა ქურთუკი, ოქროს ოთხი ბეჭედი-890 ლარად ღირებული, საყურე 120 ლარის ღირებულების. გ.თ-ს ოჯახზე თავდასხმის შემდეგ, იმავე დღეს, დაახლოებით 22 საათსა და 50 წუთზე ზ.ხ. იმავე პირებთან ერთად შეიარაღებულები თავს დაესხნენ ნ.თ-ს ოჯახს. ცეცხლსასროლი იარაღის მუქარით ნ.თ-ს და მის მეუღლეს ე.ჯ.-ს მოსთხოვეს ფული, მატერიალური ფასეულობანი. ე.ჯ.-მ მათ გადასცა 4000 რუსული რუბლი, ოქროს ნივთები, ღირებული 260 ლარად.

2001 წ. 27 აპრილს, დაახლოებით 22 საათზე ზ.ხ.-მ პირთა ჯგუფთან ერთად მოაწყო თავდასხმა ჩხოროწყუს რაიონის სოფ. კირცხში ე.ქ.-ს ოჯახზე. სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის მუქარით, გაიტაცეს 2076 ლარის ღირებულების სხვადასხვა ნივთი.

როგორც ენახეთ, ზემოთხსენებულ პირთა ჯგუფი სისტემატურად ჩადიოდა ძალიან მძიმე დანაშაულებს. სასამართლომ ზ.ხ.-ს მიერ ჩადენილ დანაშაულებს მისცა საბოლოო კვალიფიკაცია და ის დამნაშავედ სცნო საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 236-ე მუხლის I, II ნაწილებით. 179-ე მუხლის II ნაწილის “ა”, “ბ”, “გ” პუნქტებით, 184-ე მუხლის II ნაწილის “ა” პუნქტით. 184-ე მუხლის III ნაწილით.

ზემოთ მოყვანილ მაგალითში ყაჩაღობა ჩადენილია არაერთგზის.

მეორე მაგალითი:

ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს ერთ-ერთმა მოსამართლემ ყაჩაღობაში და ქურდობაში ბრალდებულს შემამსუბუქებელ გარემოებად ჩაუთვალა ის, რომ მას დანაშაული პირველად ქონდა ჩადენილი. აქ თითქმის არაფერია საოცარი, მაგრამ პარადოქსია ის, რომ ეს პიროვნება იმავე განაჩენით სცნო დამნაშავედ ქურდობის არაერთგზის ჩადენაში.

სასამართლომ გამოარკვია შემდეგი:

- განსასჯელი ბჭ. დანაშაულებრივად დაუკავშირდა ძმას დჭ.-ს და რ.შ.-ს შეთანხმდნენ ყაჩაღური თავდასხმის გზით, მისაკუთ-

რების მიზნით გაეტაცებინათ ავტომანქანა. ამ მიზნით 1997 წლის 12 მარტს დაახლოებით 10 საათზე რ.შ. ქალაქ ზუგდიდში ჩაუჯდა ე.ბ.-ს ავტომანქანაში და მძღოლს თხოვა სოფ. ოქტომბერში წაყვანა (ზუგდიდის რ.-ნი). სოფ. ოქტომბრის ტერიტორიაზე რ.შ.-მ მძღოლს გააჩერებინა ავტომანქანა, რა დროსაც წინასწარი შეთანხმების საფუძველზე იქ მყოფი ბ.ჭ. სანადირო თოფით შეიარაღებული და დ.ჭ. კუსტარული წესით დამზადებული რევოლვერით შეიარაღებული, ყაჩაღურად თავს დაესხნენ ე.ბ.-ს და მოკვლის მუქარით, მას წაართვეს ავტომანქანა.

განსასჯელები ბ.ჭ. და კ.ჭ. დანაშაულებრივად დაუკავშირდნენ ერთმანეთს და განიზრახეს მითვისების მიზნით გაეტაცებინათ ჟიგულის მარკის ავტომანქანა. ამ მიზნით ისინი 2000 წლის 14 მაისს დაახლოებით 11 საათზე მივიდნენ ქ.ზუგდიდში დაღმაშენებლის ქუჩაზე მდებარე სასაფლაოს მიმდებარე ტერიტორიაზე. იქვე შენიშნეს გ.შ.-ს კუთვნილი ავტომანქანა, რომლის კარები არ იყო ჩაკეტილი, ავტომანქანის საჭეს მიუჯდა ბ.ჭ. ელ.სადენების პირდაპირი მიერთებით დაქოქა ძრავა, გვერდით მიუჯდა კ.ჭ., რის შემდეგ ისინი ფარულად დაეუფლნენ ავტომანქანას.

განაიხენში ჩაწერილია, რომ “განსასჯელი ბ.ჭ. თავს სცნობს დამნაშავედ მის მიმართ წარდგენილ ბრალდებაში და განმარტავს, რომ 1997 წლის 12 მარტს პირთა ჯგუფთან ერთად, წინასწარი შეთანხმებით, ყაჩაღური თავდასხმის გზით, ავტომანქანა “მოსკვიჩი” წაართვეს ე.ბ.-ს, რა დროსაც მას პქონდა სანადირო თოფი, ხოლო დ.ჭ.-ს რევოლვერი. ამის შემდეგ ის მიმალვაში იყო. 2000 წლის 14 მაისს კ.ჭ.-სთან ერთად ქ.ზუგდიდში დაღმაშენებლის ქუჩიდან გაიტაცა ვაზ-21-06 მარკის ავტომანქანა. რამდენიმე დღის შემდეგ დააკავეს პოლიციის მუშაკებმა.”

ამის შემდეგ, სასამართლომ საქმის მასალათა ერთობლიობით დადასტურებულად ჩათვალა, რომ ბ.ჭ.-მ ჩაიდინა ყაჩაღობა ჯგუფურად, მანვე ჩაიდინა ქურდობა არაერთგზის, წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ. ე.ი. მის მიერ ჩადენილ იქნა დანაშაული გათვალისწინებული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილის “ა” პუნქტით, 177-ე მუხლის II ნაწილის “ა”, “ბ”, “გ” პუნქტებით.

მიუხედავად ამისა, “სასამართლო ბ.ჭ.-ს პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებად თვლის იმას, რომ მის მიერ დანაშაული ჩადენილია პირველად, ხასიათდება დადებითად, ინანი-

ებს ჩადენილს, დაავადებულია ანგონერვოზული სტენოკარდიით, სიმპტომური ჰიპერტონიით, დამამძიმებელი გარემოება არა აქვს.” ე.ი. მოსამართლემ დანაშაულის ჩადენა ჯგუფურად და არაერთგზის, არ ნათვალა დამამძიმებელ გარემოებად, მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული მაკვალიფიცირებელი ნიშნები კანონის კონსტრუქციიდან გამომდინარე დამამძიმებელ გარემოებად ითვლება.

ბოლოს კი, სასამართლომ დამნაშავედ სცნო დანაშაულის “პირველად ჩამდენი” ბ.ჭ. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილის “ა” პუნქტით, 177-ე მუხლის II ნაწილის “ა”, “ბ”, “გ” პუნქტებით ანუ იგი დამნაშავედ სცნო ყაჩაღობის და ქურდობის არაერთგზის ჩადენაში.

ახლა კი ისმის კითხვა: თუ ბ.ჭ.-მ დანაშაული ჩაიდინა არაერთგზის, მაშინ რატომ არის მის მიერ დანაშაული პირველად ჩადენილი?

ჩვენი აზრით, ბ.ჭ.-მ დანაშაული ჩაიდინა არაერთგზის და მოსამართლეს არ უნდა მიეთითებინა განაჩენში შემამსუბუქებელ გარემოებად დანაშაულის პირველად ჩადენა, რადგან ბ.ჭ.-ს დანაშაული ჩადენილი ჰქონდა არაერთგზის.

გ) ყაჩაღობა ჩადენილი სადგომში ან სხვა საცავში უკანონო შეღწევით

(სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის II ნაწილის “ა” პუნქტი და ბინაში სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის III ნაწილის “ბ” პუნქტი)

ბინაში, სადგომში ან სხვა საცავში უკანონოდ შეღწევა, როგორც მაკვალიფიცირებელი ნიშანი გულისხმობს იმას, რომ პიროვნება იქ უნდა შევიდეს კარიდან, ფანჯრიდან ან უარეს შემთხვევაში, კედელი შეანგრიოს. ქართული განმარტებითი ლექსიკონის ერთტომეულში (გვ.499) იგი ასეა ახსნილი: “შეღწევა-სახელი, შეაღწიეს-ზმნა, მოქმედება, შეღწეული ვინც, რამაც შეაღწია” აქედან ნათელია, რომ პირმა ბინაში, ოთახსა თუ საცავში შიგნით უნდა შეაღწიოს, ან შეიძლება არ შევიდეს, მაგრამ რაიმე საშუალებით (მაგ.ჯოხით) ფანჯრიდან შეაღწიოს და ნივთი ან ნივთები გარეთ გამოიტანოს.

ფანჯრიდან შეღწევას, ჯოხით და სხვა საშუალებით, ადგილი უმრავლეს შემთხვევაში აქვს ქურდობის დროს, ხოლო ყაჩაღობის შემთხვევაში პირი ან პირთა ჯგუფი პირადად უნდა შევიდეს შიგნით და განახორციელოს თავდასხმა.

თუ ყაჩაღობა ჩადენილია ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით, არ არის აუცილებელი, რომ ყველა თანამსრულებელი შევიდეს ბინაში, სადგომში ან სხვა საცავში. საკმარისია, რომ მათგან თუნდაც ერთი შევიდეს შიგნით და ეს ფაქტი სხვა თანამონაწილეთა განზრახვითაც იყოს მოცული, წინააღმდეგ შემთხვევაში სახეზე იქნება ამსრულებლის ექსცესი.

ბინაში, სადგომში ან სხვა საცავში უკანონოდ შეღწევის ნიშნით ყაჩაღობის კვალიფიკაციისას სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს, რომ “შედწევა” გულისხმობს დაბრკოლებათა გადალახვით ან მის გარეშე ბინაში, სადგომში ან სხვა საცავში დამნაშავეის ფარულ ან აშკარა შესვლას.

ეს მაკვალიფიცირებელი ნიშანი გამოიყენება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც დამნაშავემ მოტყუებით (მაგ., პოლიციის ფორმაში გადაცმულმა) შეაღწია ბინაში, სადგომში ან სხვა საცავში ქონების გატაცების მიზნით. თუ ქონების გატაცების მიზანი პირს ბინაში, სადგომში ან სხვა საცავში ყოფნისას წარმოეშვა, ეს მაკვალიფიცირებელი ნიშანი არ გამოიყენება.

სადგომად უნდა ჩაითვალოს ნებისმიერი სახის ნაგებობა, რომელშიც ინახება მატერიალური ფასეულობა ან შეიძლება წარმოადგენდეს ადამიანის სამყოფელს. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმის დადგენილებაში იგი ასეა ახსნილი: “შენობა ან ნაგებობა, რომელიც წარმოადგენს ადამიანთა სამყოფელს ან განკუთვნილია მატერიალურ ფასეულობათა შესანახად”.

“სხვა საცავი”-არის ტერიტორიის ის ნაწილი, რომელიც დაცულია ტექნიკური ან სხვა საშუალებით და განკუთვნილია მატერიალურ ფასეულობათა შესანახად (სეიფი, ავტოფარეხი და სხვა).

“ბინა”-ამ ცნების განსაზღვრისა და ქმედებისათვის სწორი კვალიფიკაციის მინიჭებისათვის სასამართლოები ხელმძღვანელობენ “პირადი ქონების ქურდობის საქმეებზე” უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 1993 წლის 22 დეკემბრის №10 დადგენილებით, რომლის მიხედვით ბინა არის მოქალაქეთა მუდმივი ან დროებითი (სასტუმროს ოთახი, სააგარაკო სახლი და სხვა) საცხოვრებელი, ასევე სხვა დანიშნულებისათვის განკუთვნილი ბინის განუყოფელი ნაწილი.

ბინად არ ჩაითვლება მოქალაქეთა გადაადგილების საშუალებები (ავტომანქანა, მატარებელი, გემი, თვითმფრინავი და სხვა), გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ისინი გამოყენებულია საცხოვრებლად.

დ) ყაჩაღობა ჩადენილი დიდი ოდენობით ნივთის
დაუფლების მიზნით
(სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის III
ნაწილის “გ” პუნქტი)

როგორც მოგეხსენებათ, ყაჩაღობა განეკუთვნება იმ დანაშაულთა რიცხვს, რომელიც საკუთრების წინააღმდეგაა მიმართული.

საკუთრების წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულთა თავში დიდ ოდენობად ითვლება, ნივთის ღირებულება ათი ათასი ლარის ზევით. ამდენად, ყაჩაღობის დროს თავდამსხმელს შეიძლება ჰქონდეს დიდი ოდენობით ნივთის დაუფლების მიზანი. იგი წაიღებს თუ არა დიდ ოდენობას ამას კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. ე.ი. პროცესუალური მოქმედებით უნდა დადგინდეს ნივთის დიდი ოდენობით მისაკუთრების განზრახვა. მაგრამ არის სხვა შემთხვევა, როცა პირს არა აქვს დიდი ოდენობით ნივთის მისაკუთრების განზრახვა. მაგ. შელია ითვალისწინებს რა, რომ ავტომანქანა, რომლის გატაცებასაც ყაჩაღური თავდასხმის გზით ის აპირებს არის 2000-დან 3000 ლარამდე ღირებულების. სინამდვილეში მისი ღირებულება არის 20 000 ლარი. ამ შემთხვევაში შელია არ შეიძლება მიეცეთ პასუხისგებაში დიდი ოდენობით ნივთის დაუფლების მიზნით ჩადენილი ყაჩაღობისათვის, რადგან კანონმდებელმა ყაჩაღობის დროს თავდასხმის მიზნად გაითვალისწინა დიდი ოდენობა. ამდენად შელიას წინასწარი განზრახვით უნდა ჰქონოდა დიდი ოდენობით ნივთის მისაკუთრების მიზანი. მაგრამ პრაქტიკაში საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოები პირის მიზანს არ ითვალისწინებენ. მთავარი შეფასების კრიტერიუმი არის ის, რომ პირმა წაიღო დიდი ოდენობით ნივთი და მათთვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას, დამნაშავეს ჰქონდა თუ არა ამის მიზანი. ანუ შელია დაისჯება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის III ნაწილის “გ” პუნქტით.

პირთა ჯგუფის მიერ ჩადენილი ყაჩაღობის დროს გასარკვევია დიდი ოდენობით ნივთის მისაკუთრება ყველას განზრახვას მოიცავდა თუ არა. თუ არ მოიცავდა ყველას განზრახვას და მხოლოდ ერთმა მოითხოვა დიდი ოდენობით ნივთი, მაშინ ადგილი ექნება ამსრულებლის ექსცესს.

ე) ყაჩაღობა ჩადენილი იმის მიერ, ვინც ორჯერ
ან მეტჯერ იყო ნასამართლევი სხვისი ნივთის
მართლ საწინააღმდეგო მისაკუთრებისათვის
ან გამოძალვისათვის
(სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის IV
ნაწილის “ბ” პუნქტი)

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით
“მსჯავრდებული ნასამართლევად ითვლება გამამტყუნებელი გა-
ნაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან ნასამართლობის გა-
ქარწყლების ან მოხსნის მომენტამდე. ნასამართლობა მხედველო-
ბაში მიიღება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის, და-
ნაშაულის კვალიფიკაციისა და სისხლისსამართლებრივი ზემოქ-
მედების ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტისას.”

ყაჩაღობის შემადგენლობაში ნასამართლობა გათვალისწი-
ნებულია მაკვალიფიცირებელ ნიშნად. ამიტომ მნიშვნელოვანია
გაირკვეს, ნასამართლობა მოხსნილი აქვს თუ არა პიროვნებას.
ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული პირის ქმედება არ
შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-
ე მუხლის IV ნაწილის “ბ” პუნქტით.

პირი, რომელსაც ჩადენილი აქვს და ნასამართლევია ქურ-
დობის, ძარცვისა და ყაჩაღობისათვის-იწოდება ნასამართლევად
სხვისი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრებისათვის და გა-
მოძალვისათვის. ამის შემდეგ თუ ის ჩაიდენს ყაჩაღობას მისი ქმე-
დება დაკვალიფიცირდება სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე
მუხლის IV ნაწილის “ბ” პუნქტით და ამ პუნქტს დაემატება კიდევ
III ნაწილის “ა” პუნქტი (ყაჩაღობა ჩადენილი არაერთგზის) ვინა-
იდან კანონის კონსტრუქციიდან გამომდინარე დანაშაულის ჩა-
დენა “ე” პუნქტით გათვალისწინებული პირის მიერ იწვევს “ბ”
პუნქტითაც დაკვალიფიცირების საფუძველს.

ნასამართლობა შეიძლება მოეხსნას პირს ამნისტიის გამო-
ცხადებისა და შეწყალების განხორციელებით. ნასამართლობის
გაქარწყლების წესსა და ვადებს დაწვრილებით იხილავს სისხლის
სამართლის კოდექსის 79-ე მუხლის მე-3, მე-4, მე-5 და მე-6 ნაწი-
ლები და მე-100 მუხლი.

ზემოთხსენებული მაკვალიფიცირებული ნიშანი სისხლის
სამართლის კოდექსში გათვალისწინებულია, როგორც პასუხის-
მგებლობის დამამძიმებელი გარემოება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. კვარაცხელია რ. სხვისი ქონების (ნივთის) დაუფლების (გატაცების) ცნების სრულყოფისათვის. ჟურ. ინტელექტუალი №1, 2006 წ. გვ.68-74.
2. კვარაცხელია რ. – ყაჩაღობასთან ბრძოლის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები. ქუთაისი. 2004 წ. გვ.144.
3. კვარაცხელია რ. – დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნება და მნიშვნელობა. “სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული”. ქუთაისი. 2003 წ. 3 გვ.71-75
4. კვარაცხელია რ. – ყაჩაღობის ობიექტი და საგანი “თბილისის ბიზნესის სახელმწიფო ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომები” 2005წ. № III-IV გვ.231-245
5. დონჯაშვილი თ. – საქართველოს სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილი) თბ. 2002 წ. გვ.526.
6. დაუთაშვილი პ., კვაშილავე აღ. – სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილი) თბ.2003 წ. გვ.175
7. კვაშილავე აღ. – დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები. თბ. 1997 წ. გვ.142
8. კვაშილავე აღ. – დანაშაულის კვალიფიკაციის თეორიული პრობლემები და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მიმოხილვა. თბ. “იურიდიული აზრი” 2002 წ. გვ.343.
9. კვაშილავე აღ. – საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები. თბ. გამომც. “მესხეთი”. 1997 წ. გვ.250.
10. კვაშილავე აღ. – სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილი) თბ. 2001 წ. გვ. 126.
11. კვაშილავე აღ. სალუქვაძე ბ. – კანონის ენა ნათელი და გასაგები უნდა იყოს. ჟურ. “საბჭოთა სამართალი” 1988 წ. 3 გვ. 55-59
12. კვაშილავე აღ. - საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები. თბ. გამომცემლობა “მესხეთი”. 1997წ. გვ.250
13. აღ. კვაშილავე – სისხლის სამართლებრივი პაუსისისმგებლობის საფუძველი საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით. ჟურნალი „სამართალი“ 2001 წელი №11 გვ. 65-67.

14. ალ. კვაშილაძე — სისხლის სამართლებრივი ნორმა კონსტიტუციას უნდა შეესაბამებოდეს. ჟურნალი „სამართალი“ 2002 წელი №5-6 გვ. 42-45.

15. მკავანაძე ზ. — სისხლის სამართალი. კერძო ნაწილი. კომენტარები. ქუთაისი 2000 წ. გვ. 694.

16. სურგულაძე ლ.-სისხლის სამართალი. დანაშაული. თბ. 1997 წ. გვ.412

17. ტურავა მ.- სისხლის სამართალი. ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. თბ. „ბონა კაუზა“. 2003 წ. გვ. 178.

18. წულაია ზ. — საქართველოს სისხლის სამართლის განსაკუთრებული ნაწილი. ტ.1. თბ. 1996წ. გვ. 266.

19. წულაია ზ. — სისხლის სამართალი . კერძო ნაწილი. ტ. II. თბ.2001 წ. გვ. 370

20. წულაია ზ. — სოციალისტური ქონების გატაცების ცნების საკითხისათვის „საბჭოთა სამართალი.“ 1976წ. №4 გვ.50-60

21. ნატყებია გ.-დანაშაულის კვალიფიკაციის ორმაგი ბუნების შესახებ. ჟურ. „საბჭოთა სამართალი“ 1989 წ. №4 გვ. 59-64

22. ნატყებია გ.- დანაშაულის საზოგადოებრივი საშიშროების ცნების ლოგიკურ-აქსიოლოგიური დასაბუთებისათვის. ჟურ. „საბჭოთა სამართალი“ 1985 წ. №4 გვ. 40-48

23. გ. ნატყებია — დანაშაულის მოტივი სისხლის სამართლებრივი ჯერარსობოს მიხედვით. „საბჭოთა სამართალი“ 1981 წელი №4 გვ. 35-44.

24. გ. ნატყებია — პირდაპირი განზრახვისა და სასჯელის ლოგიკური კავშირის ფსიქოლოგიური დასაბუთების პრობლემა. „საბჭოთა სამართალი“ 1990 წელი №10 გვ. 20-29.

25. გ. ნატყებია — ბრალის ცნების საკანონმდებლო განსაზღვრების საკითხისათვის. ჟურნალი „სამართალი“ 2002 წელი №5-6. გვ. 37-41.

26. ლეკვეიშვილი მ. — სისხლის სამართლის კოდექსის განსაკუთრებული ნაწილის სისტემის სრულყოფისათვის. ჟურ. „საბჭოთა სამართალი“ 1988 წ. 1 გვ. 34-38

27. მ.ლექვეიშვილი, გ.მამულაშვილი- პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის (კომენტარი). თბილისი 1999 წ. გვ.170

28. ი. გამყრელიძე. — ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის „სახელმწიფო და სამართალი“1990 წელი №6. გვ. 3-14.

29. გამყრელიძე ო.- სისხლის სამართლის კანონის სრულყოფისათვის „საბჭოთა სამართალი“ 1988 წ. 2 გვ. 14-20
30. ო. გამყრელიძე — დანაშაულის ჩადენის ცნებისათვის. „საბჭოთა სამართალი“ 1983 წელი №2. გვ. 40-45.
31. ო. გამყრელიძე — სისხლის სამართლის სრულყოფისათვის „საბჭოთა სამართალი“ 1988 წელი №2 გვ. 14-20.
32. ო. გამყრელიძე — დანაშაულში თანამონაწილეობისა და ამსრულებლობის საკანონმდებლო რეგლამენტაციის ზოგიერთი საკითხი. „საბჭოთა სამართალი“ 1980 წელი №1 გვ. 25-32.
33. ო. გამყრელიძე. — კანონის ენის შესახებ „საბჭოთა სამართალი“ 1983 წელი №5 გვ. 51-60.
34. თ. ანდლულაძე. — დანაშაულებრივი ქცევა და პოლიმოტივაცია „საბჭოთა სამართალი“ 1984 წელი №1 გვ. 11-18.
35. ალ. ჟღენტი — დანაშაულის მიზეზებისა და პირობების ცნების საკითხისათვის „საბჭოთა სამართალი“ 1981 წელი №4 გვ. 26-34.
36. ალ. ჟღენტი — განწყობა დანაშაულებრივი ქცევის ფსიქოლოგიურ სტრუქტურაში „საბჭოთა სამართალი“ 1980 წელი №1 გვ. 38-46.
37. ა. მიქაძე — გაუფრთხილებლობის საკანონმდებლო განსაზღვრის სრულყოფისათვის „საბჭოთა სამართალი“ 1973 წელი. №1 გვ. 31-42.
38. ა. მიქაძე — არაპირდაპირი განზრახვით ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედების ნებელობითი ბუნება საბჭოთა სისხლის სამართალში. „საბჭოთა სამართალი“ 1981 წელი №6 გვ. 8-16.
39. ლ. ფაფიაშვილი — დანაშაულის ცნების პრობლემა სისხლის სამართლის თეორიასა და კანონმდებლობაში. „სამართალი“ 1993 წელი. №7 გვ. 53-58.
40. ს. პაჭკორია — სუბიექტის საკუთარი დანაშაულისადმი დამოკიდებულების ტიპოლოგია და მისი მნიშვნელობა დანაშაულობასთან ბრძოლაში. „საბჭოთა სამართალი“ 1982 წ. №4 გვ. 17-22.
41. ს. მუმლაძე — მიზეზობრივი კავშირის პრობლემა ინგლისურ და ამერიკულ დელიქტურ სამართალში. „სამართალი“ 1983 წ. №9-10 გვ. 71-76.
42. დ. სულაქველიძე — დამხმარის მიერ დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება „საბჭოთა სამართალი“ 1985 წ. №1 გვ. 30-37.

43. დ. სულაქელიძე, მ. უგრეხელიძე — ობიექტურის და სუბიექტურის თანაფარდობის შერაცხადობის ცნებაში „საბჭოთა სამართალი“ 1984 წელი №2 გვ. 67-73

44. მ. უგრეხელიძე — ბრალის შერეული ანუ ორმაგი ფორმის შესახებ. „საბჭოთა სამართალ“ 1980 წელი №1 გვ. 33-38.

45. ა. მიქაძე — პირდაპირი განზრახვით ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედების ნებელობითი ბუნება საბჭოთა სისხლის სამართალში „საბჭოთა სამართალში“ №6 1980 წელი გვ. 29-37.

46. მ. გელოვანი — ავტოტრანსპორტის გატაცების საგანი და სუბიექტი „საბჭოთა სამართალი“ 1985 წელი №3 გვ. 56-60.

47. ბ. ფურცხვანიძე — საბჭოთა კანონმდებლობა მოქალაქეთა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვის დარგში. თბ. 1964 წელი გვ. 27.

48. გ. ქარქაშაძე — ყაჩაღობის მიზეზების, ხელშემწყობი გარემოებებისა და მისი სისხლის სამართლებრივი და კრიმინალისტიკური დახასიათების ზოგიერთი პრობლემა. ჟურნალი „სამართალი“ 2003 წელი №6-7 გვ. 49-58.

49. Владимир В.А. – Квалификация похищений личного имущества. М. 1974 г. стр. 208.

50. Кузнецова Н., Кудряцев В. – Квалификация соучастия в преступлении, “Советская юстиция” 1962 г, № 19 стр. 14-17

51. Уголовное право,общая часть. Учебник. Под. ред. Н.И.Ветрова, Ю.И. Ляпунова – М.: 1997 г. стр.592

52. Комментарий к уголовному кодексу российской федераций.Под общей редакцией генерального прокурора российской федераций,профессора Ю.И.Скуратова и Председателя верховного Суда российской федераций В.М.Лебедева-М.Издательская группа ИНФРА. М-НОРМА.1996г.

53. Г.Л. Кригер, ответственность за разбой, “советская юстиция” 1962 г. №13. стр. 13-15.

54. Г.Костров. Психическое насилие при разбое и грабеже,“Советская юстиция” 1970 г. №11. стр. 9-10

55. Степичев С.- Ответственность за хищение личного имущества граждан . М. «Социалистическая законность». №5 1961 г. стр. 47-51

